

Nógrádi Kovács György

Kuláklistán

Nógrádi Kovács György

Kuláklistán

Regény

**Kiadta,
a Robinson Könyvműhely,
Szécsény**

ISBN 963-229-907-8

**Készült,
az Ipoly-Print nyomdaüzemében,
Szécsény, Somogyi B. u. 10.**

1

A levegőben émelygős szeszszag terjengett. A pálinkafőző rézüst zárt rendszeréből a durvaszesz gázfelhőkbe burkolózva csorgott az üst alá helyezett dézsába.

- Fa kellene! - sürgette Marosi Simon a pálinkafőzde vezetője, az előtérben tébláboló társát, akinek pálinkáját főzték.

- Viszem! - kiabálta vissza. - Mentő állt meg - motyogta, nyomban rá, néhány pillanatra, megtorpanva.

- Teljesen leégett a tűz, fa meg semmi! - zsörtölődött Marosi Simon, miután megpiszkálta az üst alatti tüzet. - Ne piszmogj! Igyekez! Jó száraz fát hozzá!

Rózsa Pál nagy nyaláb fával lépett be az ajtón.

- Mentő állt meg... Kiszálltak és idelesnek - újságolta a parázssal bíbelődő férfinak, mialatt közvetlenül a lába elé dobta a fát, amelyet az kapkodón szétválogatott. A vékonyabbat a szunnyadó parázsra rakosgatta, a többit otthagya.

- Biztosan kérdezni akarnak valamit - vágta rá Marosi Simon, csak úgy foghegyről.

- Vagy innya - toldotta meg a társa, miután Marosi Simon becsukta a kazán ajtaját. Az Alföldről származott, innét eredt a tájszólása. Feleségét, a faluban székelő határőrsön szolgálva, katonaként, az egyik búcsúnapi bálon ismerte meg. Feleségül vette, és hozzájuk költözött vőnek. Azóta ebben a faluban él.

- Ha akarnám, sem kínálhatnám meg őket. Láthatod - kiegyenesedett és a demizsonra mutatott -, félig sincs, mégis lepecsételte.

- Dugec? - kacsintott rá Rózsa Pál.

- Amióta fináncot ültettek a nyakamba, félek. Meg hová is rejthetném el előle? Mindent lát s hall. Rendes ember, de valósággal rettenet, hogy ellenőrzést kap. Úgy kirúgják, hogy sicc, ha rajtakapják valami stiklin!

- Tényleg, hol van most a főtörzs elvtárs? - Azt a szót, hogy elvtárs, gúnyosan ejtette ki.

- A tanácsházán.

- Nagyon fúrja a begyemet, csak megnézem a mentősöket! - Rózsa Pál az ajtó felé indult. - Mi a fenének leshettek ide? Pontosan ide!

- Jó, de visszafelé megint hozzáfát! Lásd, alig maradt belőle, hollott most állandóan tömnöm kell a kazánt. - Nehézkesen felegyenesedett. Markába gyűrte az ingujját, és megtörölte vele a feszmérő beparásodott üvegét. - Ezt bizony tömnünk kell, vágthatod a fát feszt!

Az ajtó váratlanul kinyílt. Két mentőegyenruhás férfi vágódott be a helyiségbe. Nem köszöntek, csak berontottak, olyan zord képet vágtak, hogy Rózsa Pálnak akaratlanul, a bátyjától hallott, háborús élményeket juttatták eszébe. Két évet töltött el a fronton. Az oroszok törtek be, mesélte, ha nem is így, hasonlóan a bunkerba, ahol fogságba ejtették őt és a bajtársait.

- Marosi Simont keressük! - jelentette be egyikük, rövid szimatolás és szemlélődés után.

- Engem? - egyenesedett fel az csodálkozva, ugyanis közben lehajolt, hogy nagyobb nyílásra állítsa a kazánajtó levegőszabályozóját.

- Velünk jön, papa!

- Megkocsikáztatjuk egy kicsit - tette hozzá a társa, miközben közelebb lépett s olyan mozdulatot írt le a kezével, mintha bele akarna karolni. Bele is karol, ha a társa le nem inti.

- Tényleg, maga Marosi Simon? - Egyik szemével őt nézte, másikkal a közeli Rózsa Pált ösztökélte, hogy mondjon valamit: erősítse vagy tagadja meg.

- Ó! - vágta rá az, azonnal megértve a mentős szándékát. - Engem Rózsa Pálnak hívnak, ő Marosi Simon, a szeszfőzde vezetője. Az én pálinkámat főzzük.

A két mentős jelentőségteljes pillantást váltott. Az irattartót szorongató, mintegy jelezve, hogy itt nincs valami rendben, tanácsstalanul felhúzta a szemöldökét.

- Be kell vinnünk a kórházba! Jöjjön velünk szépen, tata! Ha tényleg nem beteg, kiengedik, ha pedig az, meggyógyítják.

Marosi Simon erősen értetlenkedve toporgott.

- Hová visznek engem? - csodálkozott rájuk valamivel később, némi rémülettel vegyítetten.

- Megkocsikáztatjuk egy kicsit.

- Legalább kipiheni magát - biztatta, egyben bátorította a társa.

Rózsa Pál, akinek a pálinkáját főzték, eddig megütközve bámulta a két mentőst, most szinte feljajdult.

- Óriási ráfizetés lenne, ennyi szeszt elveszítenem, és...és nemsokára itt lesz a finánc, várják meg őt!

- Hová akarnak engem tulajdonképpen vinni? - eszmélt fel végre, előbbi testét-lelkét átjáró megütközéséből Marosi Simon a fejét varkargatva.

- A kórházba.

- Kórházba, makkegészségesen, minnek?

- Nézze, tata! - magyarázta az irattartót szorongató mentős. - Miniket azért küldtek ide, hogy vigyük be az elmeosztályra. Tudja, ki hívott ki? A saját lánya: Mózes Józsefné.

Marosi Simon a lánya nevére megtorpant. Fejét lehajtotta, zavartan nézte a földet, majd az izgalomtól rekedten felhörrent:

- Nézzenek rám, vagy kérdezzék meg a társamat, esetleg várják meg a főtörzs elvtársat. A tanácsházán van. Nemsokára itt lesz. Ő majd elmondja maguknak, mennyire felelősségteljes munkát végzek.

- Körülmutatott. - Légelzárós üst, magasnyomás alatt. Kis figyelmetlenség és puff! Rábíznak ilyet egy bolondra?

- Ismétlem: A saját lánya hívott mentőt a tanácsházáról. Hivatalos helyről, hivatalos személy. - Megcsóválta a fejét, szemét egyetlen pillanatra sem vette le az öregről, majd szétnyitotta az irattartóját, hogy beleírjon valamit a tintaceruzájával. - Akárki a lánya, sokba kerül ez neki! - fenyegetőzött, miután végzett s becsapta a mappáját. - Maga pedig, tata - indult kifelé -, vegye úgy, mintha itt sem jártunk volna!

A társa széttárta a két kezét: ez van, fater! És a főnöke után lódult.

- Viszlát! - szóltak hátra kintről, szinte egyszerre.

- Elég hamar elmentek - jegyezte meg Rózsa Pál ironikusan, miután becsukódott mögöttük az ajtó. - Egészen fellélegeztem, mert mit csináltam volna én, ezzel az üsttel, meg mi mindennel, ha egyszer nem értek hozzá?

Marosi Simon lecsüggesztett a fejét, és szégyenébe elmélyülten hallgatott.

- Ez az Aranka, ez az Aranka! - méltatlankodott a társa. Mást is mondott volna, ha Marosi Simon rá nem mordul:

- Fát!

Visszatérdelt a kazán elé, hogy rádobja azt a pár darabot, amely még előbb maradt ott.

Rózsa Pál, miután kétszer is megfordult egy-egy nyaláb fával, a priccshez lépett, ám mielőtt leülhetett volna, Marosi Simon megint rászólt:

- Ezzel lefő, de a finomításhoz - a kisebbik üstre mutatott - sokkal vékonyabb fa kell majd!

- Még az előbb felaprítottam. - Leült, cigarettát sodort, majd anélkül, hogy megkínálta volna a társát, rágyújtott, és csak ezután folytatta: - Nem először főzök pálinkát, ismerem a szokásokat.

Marosi Simon melléje rogyott a priccsre.

- Aranka a tanácsházán dolgozik - mentegetődött akaratlanul, maga sem tudta, miért, ugyanis a társa, mindenkit ismert s mindent tudott, amit az máris megerősített.

- A feleségem, meg ő, állítólag lánykori barátnők.

- Be akar lépni a tszcs-be. - Mindenki tszcs-nek nevezte a termelőszövetkezetet. - Állítólag Madaras erőlteti.

- Ő mindenkit beléptetne, ha rajta múlna. Maga?

- Semmi pénzért!

- Akkor meg? Magáé a föld, maga rendelkezik fölötté.

- Fele a feleségem nevéén állt. Meghalt. Aranka örökölte.

- A haszonélvezete mindenképpen magát illeti meg, amíg él.

- Számít az manapság! Zalárosiné, Mihók Berci, Csaba Dani, Bögre Jani, meg a többiek, mit értek a haszonélvezetükkel? Mihókéknál csak a vő lépett be, a tszcs mégis bekebelezte az összes földjüket. Jó, földjárdékot kapnának, ha lenne miből fizetniük. Kilépni meg...

- Oda csak belépni lehet, visszafelé nincs kilincs az ajtón.

- Most kaptam szárnyra. - Elővette a dózniját, cigarettát sodort, a belőle összekapart dohányból, és ő is rágyújtott. - Most élhetnek igazán, ez a büdös kurva meg...

- Nem ő a hibás - legyintette le Rózsa Pál -, Madaras. Azt hiszi, mert tanácselnök, meg volt szlovák partizán, neki mindent szabad. A

papot is elvitette. Jó, két nap múlva hazaengedték, de azóta se rendes prédikáció, se körlevél felolvasás, semmit sem szabad neki, csak teng-leng a templomban.

- Tizenkilentől harcoltam ezért a rendszerért. Börtön, üldözés és az a rengeteg nélkülözés! - sóhajtott. - Huszonhárom év múltán végre a magam embere lehetnék. Világéletemben cselédeskedtem. Lakás, kint a pusztán. Négy asszony főzött egy konyhában. Sósék tizenöten laktak egyetlen, földes szobában. Ablakai, mint a tenyerem. A miénk hasonló, ám mi csak hárman voltunk. Föld, tenyérnyi kertecske a ház körül...

Elhallgatott. Távolba révedezően nézett maga elé.

- Mennyire örültem - folytatta valamivel később -, annak a hat hold juttatott földnek! Álmaim, az évtizedektől táplált álmaim, harcom, szenvedésem eredményének tartottam. Juttatott föld, igaz, de az enyém!

- Ehhez a pálinkafőzdéhez, miként jutott hozzá, tanult bele a mesterségbe?

- Cselédkoromban, nyaranként tüzesgéphez, az öreg Skrabák mellé osztott be az intézőm. Te nem ismerhetted, régen meghalt. Nagyon népszerű ember volt s komcsi... Szóval, addig-addig, hogy kitanultam mellette a gépmesterséget. A társa, Gyöngyösi Berta korán beadta a kulcsot. Rajtam kívül senki sem akadt, aki értett volna a magasnyomású kazánhoz.

- És Aranka is besegített, igaz?

- Ezt egyetlen pillanatig sem tagadom, viszont ő énáltalam, az én múltamra tekintettel került be a községházára, az akkori demokratikus jegyző mellé. Ha nem lettem volna tizenkilences veterán... - Legyintett. - Hagyjuk! Télen nincs munka a földeken. Azt az egy tehenet meg azt a pár lovat játszva ellátom. Nyáron meg ugye, senki sem főz pálinkát. A havi fixen kívül be vagyok jelentve az OTI-ba. Nagy szó, nem igaz?

- Hogy a fenébe ne! Nyugdíjat kap majd.

- Most lépjek be a tszcs-be? - Élesen megrázta a fejét. - Soha!

- És, ha Aranka mégis belép? Mert, aki a saját édesapját a bolondokházába akarja záratni, az más örültségre is képes.

- Akkor a föld, az iga..., minden ugrik, pajtás! Járhatok, járhatnék napszámba, mert ebben a községben nincsen más munkalehetőség.

- Ha belépne, nem dolgozhatna itt tovább?

- Nem. Alkalmazott vagyok, ha csak időszakos alkalmazott is, de alkalmazott. Termelőszövetkezeti tag pedig nem lehet alkalmazott.

- És ha - fontolgatta a lehetőséget -, nyáron mégis elmenne napszámba, télen pedig itt dolgozna?

- Emberi méltóságom tiltakozna ellene, hogy napszámba járjak. Én, a volt úgazda, vissza mint napszámos? - Éles tiltakozással rázta a fejét. - Nem...nem! Vissza soha, csak előre... előre, Pali!

- Csak ebből viszont nemigen élne meg.

- Főleg, amióta finác ül a nyakamon! Mostanában igen keveset keresek. Azelőtt, azért csurrant is, csöppent is.

- Én is leadtam a magam fél literét.

- De most te sem adsz! - emelte fel a hangját. - Miből is adnál, ha nektek is kicentizik a pálinkát? Meg nem is fogadnám el ilyen viszonyok közepette.

Rózsa Pál fontoskodva nézte az öreget.

- Ami azt illeti, el van látva alaposan!

- Láthattad, hallhattad, a bolondokházába akart záratni, ez a... - nem folytatta, csak a levegőt kapkodta.

- A nyakamat teszem rá: Madaras műve, mert nem Aranka találta ki, az hétszentség!

- Könnyű Katát táncba vinni, Pali. - Gunyoros hangja szín nélküli nosztalgiába fulladt, miközben folytatta: - Majdnem teljesen én neveltem a gyerekeit. Te is láthattad a minap, itt, ennél az asztalnál tanultak, mert az anyjuk, hol ilyen, hol olyan gyűlésen van. Agitáció, ilyen-olyan összejövétel, meg az a sok külön műszak, társadalmi munka, a szemináriumról nem is beszélve. A férje Pesten dolgozik, csak szombatoként jár haza, ha hazajön egyáltalán!

- Ami azt illeti, magának is kijutott s jut manapság is, az ilyen-olyan gyűlésekből.

- Dosztig! - vágta rá, majd mintha még mindig az előbbi gondolataival bajlódna, fejszóválva folytatta: - A lányom, a saját édeslányom, a saját édesapját. - Ajkát összeszorította, és mereven nézett maga elé

egy ideig. - Ennyire megszegényíteni, mert holnapra, meglásd, tele lesz vele az egész falu. Ki gúnyol, ki röhög rajta egy jót.

- Ha rám gondol, én nem szólok senkinek!

- Fogadom, máris megtudták.

- Mindenkinek megvan a maga keresztje. Látja, én meg, már a piacra sem járhatok - vigasztalta az öreget saját panaszával. - Mert ugye, Madaras elvtárs nem ad östermelői igazolást. E nélkül meg elzavarnak a helypénzszedők. Ha, netán belógnék, feljelentenek, megbüntetnek, ráadásul elkobozzák az árumat.

Hallgattak. Csak a lefolyó alszesz éles sistergése meg az üst egyhangú, morgásszerű fortyogása hallatszott.

- Milyen csend van itt - jegyezte meg, rövid hallgatás után Rózsa Pál. - Bezzeg, egy éve ilyenkor! Mennyien ücsörögtek, álltak, alig győztük kerülgetni őket.

- Ez is azóta van, amióta fináncot ültettek a nyakamra. Régebben mindenkinek jutott egy-egy stampedlivel. Most...?

- Mi főzetők is jobban jártunk ezelőtt. Manapság az egyik felét teljesen elveszik, a másik feléből pedig levonják a főzetési díjat. Jut is marad is, holott a munka ugyanúgy megvan vele. Felszededetni a szilvát, kezelni, tartogatni, ideszállítani... És a rengeteg fa, amelyet eltüzelünk! Csak azért főzetünk, hogy disznóöléskor megkínálhassuk valamivel a komákat, meg mi a fene!

Lépéseket hallottak.

- A főtörzs jön - jegyezte meg Marosi Simon. Felállt, kezébe vette az asztalról a fokmérőt, és a dézsába dugta, amelybe az alszesz folyt.

- Még mehet! - szólt vissza, miközben egy hosszú nyelű fakanállal kevergetni kezdte. - Már csak desztillált víz folyik. Nagyon erős a szesz, kicsit felhígítjuk vele.

Arcán, a csendes mosollyal belépő finánc, szokása szerint, nyitva hagyta az ajtót. A széles patakpartjára öntögetett, kifőtt cefre hányadék, és az ajtó előtti fészerbe rakott, tele hordók erjedő tartalmának bűze összekeveredett a most lefolyt alszesz émelygős, durva orrfacsaró szagával.

Az úton lakodalmas menet közeledett.

A hangos zeneszóra, a gyakori kurjongatásokra sokan kiálltak a kapujukba.

- Kik esküdnek? - kiabált át Szeli Attiláné a szomszédjának, Boris néninek.

- Czirókai Ilonka lánya, Évike.

- A vőlegényt nem ismerem. Idevalósi?

- „Díszgyerek” - gúnyolódott lefojtottan, a DISZ-t csúfolva így, Szeli Attiláné.

- Évike másodmagával esküszik - pletykálta el Boris néni. - Harmadik hónapban van.

Szeli Attiláné, csípőre rakta a kezét, és igazi felháborodással húzta össze a szemét, emelgette a kezét.

- Miért ne sietnének, amikor még biztatják is őket: Lánynak szülni dicsőség, asszonynak kötelesség! Ez van kiírva a kórházban. Saját szememmel olvastam.

Nem folytatták, mert a menet egyre közelebb ért hozzájuk. Elöl ment a menyasszony a vőlegénnyel, utánuk a két fátylat tartó kislány lépkedett.

- Boris néni nem állhatta meg, hogy félhangosan át ne kiabáljon a túloldalon, mindent halló Labancnének:

- Három hónaposan fátyolban! Na hiszen! - gúnyosan felnevetett. Labancné szégyellte, ezt a nyílt csúfolódást, ezért visszahúzódott a kapujuk mögé, noha a násznép minduntalan kurjongatott, a cigányok megállás nélkül muzsikáltak, amiért, hiába jártak közel, nem hallhatták meg.

Román Dani is kiállt a kapujába. Vaskúti Berci, miután elvonult előttük a menet, átbálgott hozzá.

- Úgy ne járjanak, mint én a múlt héten a sógor gyereke, Henrik lakodalmában! Hajnalig tartottam magamat, de utána eleresztettem a gyeplőt. A Kossuth-nótát, kiáltottam a cigánynak. Te, súgta vissza ijedten Janika, a prímás: azt nem szabad játszsanunk! Miért? Nem vártam választ, rázendítettem. Janika ijedten faképnél hagyott. - Megbökte mutató ujjával a társát. - Tudod, mi a legérdekesebb? Senki sem merte velem együtt énekelni.

- Miért?

- Miért, miért? Mert éltetik benne a szabadságot. Madaras-e vagy kicsoda betiltotta...

Ezalatt Boross László, a szomszédos házban a pénzét számolta. Szép, formás felesége vele szemben ült. Ők is hallották az ablakon át beszűrődő zenét és a kurjongatásokat, ami most mit sem érdekelt őket.

- Ha mindent kifizetek: adót, biztosítást, OTI-t Dani után, villanyt, rádiót..., ez az egyetlen százasom marad.

Kivette a százast a dobozból, és a felesége felé nyújtotta.

- Ez viszont a tied!

- Nem fogadom el - rázta élesen a fejét. - Fizetésem bőven fedezi a háztartási kiadásokat, mert mi kell egymagának?

- Egymagadnak? - álmélkodott a férje.

- Azonkívül, hogy sosem vagy itthon... - Fészkelődött. Szemét egyetlen pillanatra sem vette le a férje arcáról. Nézése elborult, végül elhallgatott.

- Különös vagy ma. Mi történt veled? - kíváncsiskodott az, Anna eme furcsa viselkedése, hanghordozása miatt.

- Mondani szeretnék valamit.

- Tudom, tartózkodjak többet itthon, igaz? - torkolta le habozás nélkül. Az asszony folytatni akarta, ő azonban felemelte a hangját: - Nézd, a te munkahelyed a faluban, az állami gazdaság központjában van, amíg az enyém távol, fent a Hegyen. Te, ha nyolc órát dolgozol naponta, én látástól-vakulásig, a szőlőtőkék között vagy bent a könyveimet bújva, a kézirataimat rendezgetve, esetleg a hordók mellett... Egyébként nagyon régen jártál kint a hegyen.

- Csak zavarnálak.

- Te sosem zavarsz engem. - Csendesen megsimogatta a felsége kezét. - Bocsáss meg, amiért ennyit magadra hagylak. Egyszer, talán nem is sokára...

Nem folytatta. Felváltva vonogatta a vállát, simogatta a felesége kezét.

Kutató létére is igen markáns típusú Boross László nemigen érzélgösködöt, most mégis ellágyult. Hangja színnel telt meg, nézése, ha a

feleségére emelte a szemét, egy nagy csókkal felért. Anna, vele ellentétben, mintha végérvényesen elmerült volna érzelmeinek zord hullámverésében, erősen kihegyezett elhatározással nézett vissza a férjére, aki bátorítón rábökött a fejével.

- Előbb, mintha olyasfélét mondtál volna, hogy azonkívül. Nos, mi más nyomja még a bögyödet?

- Elválok tőled, Laci - jelentette be váratlanul, szinte könnyedén, a mindenre elszánt emberek hangján.

Hiába tartották jó eszűnek a férjét, most mégsem fogta fel azonnal felesége szavainak értelmét, megütközve, értetlenkedően bámult vissza a szép nőre.

- Mit akarsz tenni? - emelte fel a hangját, kissé később derengő öntudattal, de még mindig zavartan.

- Elválok tőled - ismételte meg, nyugodt hangon a felesége.

- Viccelsz? Mert ilyesmit nem mondhatsz komolyan!

- Elegendő időm adódott a gondolkozásra, a körülöttünk zajló súlyos s gonosz eseményekre latolgatásra, mialatt te a Hegyen tartózkodtál.

- Nagyon váratlanul ért - dermedt meg a férfi a hirtelen rátörő idegességétől lebévultan. - Eddig semmi, de semmi - suttopta -, most egyszerre...

- Nagyon régen fontolgom.

- Ugye, mégis csak viccelsz? - vigasztalta saját magát a férfi. Látva a felesége éles fejcsóválását, enyhén elfordult. Úgy kapkodta a szavakat, mint fuldokló a levegőt. - Most meg kellene kérdeznem, miért, de..., lám az előbb is, sok-sok ígéretem ellenére, mert tényleg sok mindent ígértem neked, csak ezt az egyetlen százast adhatom neked. Te, miután én, tapintatlanul kihangsúlyoztam: ez az utolsó százasom...

- Ennek semmi köze sincs a döntésemhez - fojtotta bele a szót, kissé ingerülten az asszony.

Boross László végre megmozdult. Felállt, néhány lépésnyi sétálás után a felesége elé állt, és széttárta a kezét.

- Akkor? - Anna nem válaszolt, a férfi ezért tovább érdeklődött: - Nem tetszem neked, ezt kezdettől tudom.

- Miért ne tetszenél? Jóvágású férfi vagy, negyvenkét éves létedre atlétatípusú. Emellett erős jellemű, egyetemet végzett, diplomás férfi, neves tudós.

A férfi újra leült, mire a felesége akaratlanul elhallgatott.

- Nézd, Anna! Nagyon sok minden nem jött be, amire számítottam. Sok, sok... Ah! - Lejebberesztette a hangját. - A számításaimban, a terveimben akadt hiba? Nem tudom. Csak egy valami jött be: tudós vagyok, ám ebben az országban, a jelenlegi állapotok között nem érvényesülhetek. A Hegy tele van új szőlőfajtákkal... - Olyan hévvel beszélt, mintha ezen múlna, hogy megváltozik-e a felesége szándéka vagy nem. Szeme csillogott. - Milyen szőlőfajtákkal! Bőtermők, betegségekre, fagyokra hihetetlenül ellenálló, magas cukorfokkal. Olyanok, amelyek egyaránt jók csemegeszőlőnek s bornak. Négy-öt év és...

- Régebben egy-két évet mondtál, most négy-öt évről beszélsz? Nagy különbség!

- Több tudományos tanulmányt írtam, ám nagy részük csak külföldi szaklapokban jelenhettek meg, kicsempészésük után. Ezeket keresztül a nevemet határainkon kívül, nemcsak ismerik, hanem jegyzik majd. Viszont az új szőlőfajták szaporításához tényleg kell öt év, noha egyes tőkém máris termőre fordultak.

- A tehetséges ember felfedezése olyan mint a férjes asszony talál-kája: könnyen létrejöhet, de könnyen el is maradhat - ironizált a felesége.

- Az én felfedezésem tény. Ha nem tesznek kuláklistára, ma tagja vagyok a Magyar Tudományos Akadémiának is.

- Na látod - csapott le Anna -, ez az! A kuláklista! - Ajkát összeharapta, a fejét rázta, szinte sziszegte. - Nem bírom tovább ezt az üldözést! Ne is haragudj, Laci!

A fejéhez kapott, arcát a tenyerébe temette. Egy ideig így maradt, aztán hirtelen leengedte a kezét, és a férjére meredt.

- A tűrőképességnek is van határa. Az enyémnek vége! Tegnap is Klein, ismered, a régi üveges, most a megyénél vagy a járásnál fejes, osztályvezető vagy mi a fene, bejön, köszönés semmi. A sparhelthoz megy, és se szó se beszéd, megemeli a fedőmet... Érted - szótagolta -,

beront, nem köszön, nem néz se jobbra se balra, egyenesen a tűzhez rohan, fedő fel...

- Kulákok vagyunk - hívta fel a figyelmét a férje. - Hivatalosan, e rendszer ellenségei. Rabszolgák. Azt tehetnek velünk, amit akarnak.

- Persze - vágott közbe Anna is - mint ilyenek, nem főzhetünk disznósírral, habár disznót sem vágthatunk, csak olajjal, esetleg libazsírral. Ki bírja pénzzel, és egyébként is az olajat utálom, libazsírral meg nem jó az étel. Nagyon jó ember vagy. Most is, az utolsó századosat is nekem adnád. Mi lesz veled? Miből fizeted ki a napszámósokat? Nemsokára itt a tavasz, nyitni, metszeni kell. Miből?

- Több hektoliter eladni való borunk van.

- Mit érsz vele? Lepecsételték.

Az asszony is felállt. A kombinátszekrényhez lépett és nekidőlt.

- Mindenféleképpen el kell válnunk, Laci! - Néhány lépést sétált, majd visszament az előbbi helyére. - Az állami gazdaságban dolgozom. Közvetlen főnököm a személyzetis. Kétszer beszélt velem. Ha veled maradok... - Utánozta: - Maga szocialista szektorban dolgozik, elvtársnő! Bizalmas munkakört tölt be... Szó szót követett, végül kijelentette: kidob, ha továbbra is melletted maradok. Kulákfeleség, nem csupán ebben a munkakörben, sehol az állami gazdaságban nem dolgozhat.

- Kulák, hivatalossá nyilvánított ellenség! Én, a volt partizán, ellenség!

- Én is mondtam neki: te nem vagy klasszikus értelemben vett kulák, mire ő rám rivallt: kulák és kész!

Boross László a felesége mellé lépett, nem ért hozzá, csak megállt előtte.

- Van valakid? Mondd meg nyíltan, Anni!

Néha Anninak becézte a kifejezetten szép asszonyt, aki nemcsak szép, karcsú, hanem kacér is volt.

- Nincs! - tiltakozott élenken. - Jól tudod, hol dolgozom. Korbort, mint mondtam előbb, kétszer beszélt velem. Vagy elválok tőled, vagy kidob, közölte.

- Embertelenség. Ez... ez abszurdum, ez... - az erős felindulástól elfulladt, csak a levegőt kapkodta tovább. Jó időbe telt, mire folytathat-

ta: - Az igazán jó s hűséges feleségnek, jóban-rosszban férje mellett van a helye! Most kellene összetartanunk. Persze te, lány korodban is Madaras Gabit szeretted - vetette a szemére meggondolatlanul.

- Annyiszor elmondtam már neked: nem szerettem őt igazán. Azt hiszed, hozzád és nem hozzá megyek feleségül, ha...?

- Az ő apja egyszerű urasági cseléd volt, én pedig jómódú vincellér fia vagyok, már csak számításból is engem választottál - vágott közbe meggondolatlanul.

Anna csendes fejrázás közben válaszolt:

- Olykor magunknak is hazudunk, Laci. Csak azt hittem egy időben, hogy szeretem őt. - Erőltetetten felnevetett. - Gabi, ugyan! Egyébként arra, hogy sosem szerettem, melletted jöttem rá. Azóta csak egy férfit szerettem, szeretek máig is, téged.

- Ezért akarsz most elválni tőlem?

Anna a legközelebbi székhez lépett, és belerogyott. A kezét tördelte, mialatt beszélt:

- Üldöznek, nap mint nap zaklatnak valamivel bennünket. Téged rendőr kísér végig a falun, olykor becsuknak. Más, lehet, hogy így is melletted maradna. Én nem, mert én nem vagyok igazi feleségnek való nő, olyan nő, akiről az előbb beszéltél. A kényelmesebb megoldást választom. Persze csak papíron válnánk el, éjjelente, ha akarod, hazaszököm hozzád, ha itthon leszel és nem a Hegyen, mert oda nem megyek ki.

- El is költözől?

- A kastélyban kaptam lakást.

Ez a kastély, a jelenlegi állami gazdaság központja, valamikor Thelkes grófé volt. A grófnő most is a faluban él, napszámosként tengeti fogyó életét, az erdőgazdaságnál.

- Ennyire komoly - átkodott meg a férfi. - Eddig, bevallom, azt hittem, amolyan szeszély. Megszokhattam, nem?

- Itt van a testvéred, Éva is - folytatta Anna, nem törődve a férje közbeszólásával -, legalább elfér, ha férjhez megy, bár nagy a lakás, de két családnak kicsi.

- Éva csak addig lakik itt, amíg férjhez nem megy.

- Nem, én nem bírom tovább ezt az életet! - tiltakozott éles fejrázásával is Anna. - Üldöznek, zaklatnak bennünket. Nap mint nap jön, egyszer a végrehajtó, máskor a rendőr. Az lesöpri a padlásunkat, emez elvisz. Ha csak ez lenne! Megjegyzéseket tesznek rám a faluban, a munkahelyemen, ahol eddig is csak veterán apámra tekintettel túrtek meg. Nézni a szenvedésedet, látni, amikor rendőr kísér végig a falun, olykor megbilincselve. Egyesek utánad köpnek, hogy Madaras kedvében járjanak... Mi tűrés-tagadás szégyellem. Hallgatni olykor a dühkitöréseidet. Elég volt! Vége!

A férfi, ki tudja hányadszor, ismét felállt. Nyugodtságot színlelt, uralkodott magán, holott úgy hullámozott a keblébe szorult indulat, mint sziklák között a tenger: ahány szó, annyi éles kő, ahány éles kő, annyi újabb seb, mégis nyugodtságot színlelt.

- Hát, ha ennyire eltökélted magad, menj! - Egy-két lépés után megállt. - Menjél, ha mindenáron válni akarsz, viszont azt megmondom: ha egyszer becsukod a kapumat magad után, többé nem nyithatod ki, mert innét csak kifelé vezet út, vissza soha! Ismersz, ezért jegyezd meg jól, és gondold át még egyszer!

Kissé felpaprikázódott, ezért gyorsan elhallgatott.

- Fenyegetsz? - borzolódt fel Anna.

- Én, meg a fenyegetés! - Megérintette a felesége vállát. - Jut eszembe, ha szabadulni akarsz tőlem...

Anna élesen szembenézett a férjével.

- Nem érted - kiáltott rá szenvedélyesen -, nem tőled, a mindennapi üldözéseink elől menekülök, azért most, mert most adódott rá lehetőségem! - Szótagolta: - Nem bírom tovább, kikészültem. Miből élünk meg, ha kidobnak a munkahelyemről? Mert kidobnak, ha veled maradok! Viszont ha elválok tőled befogadnak.

A férje nem adott rá. Szemében különös tűz gyulladt, olyan hangon folytatta, mintha abba sem hagyta volna.

- Szabaduljál meg tőlem végleg! - Az előbbi láng lobot vetett, Anna arcába is belekapott, amitől akaratlanul hátrább húzódtott. - Van egy pisztolyom. Még az ellenállásból maradt vissza. Azóta rejtegetem. Tudod, hol tartom?

Anna rémülten emelte fel a kezét.

- Ne... ne monddjad! - rimánkodott könnyeivel küszködőn.
- Jelents fel! - fújta tovább könnyörtelenül a férfi. - Ilyesmiért már húztak fel kulákat. Özvegy leszel, és szabad az út.
- Nem értesz meg! - őrzöngött, minden átmenet nélkül, szenvedélyesen. - Unom, mindent unok, téged is!
- Előbb még azt mondtad, szeretsz.
- Neked is jobb lesz, nekem is - rogyant meg Anna előbbi önbi-zalma. - Végleg kiköltözhetsz a szőlőhegyre, s a munkádnak élhetsz. Évának sem kell elköltöznie, ha férjhez megy. Lakjanak itt a szülői házban, elvégre testvérek vagytok. Én is nyugodtabban élek a kas-télyban. Nem zaklat senki.
- A férfi behunyta a szemét, és a falnak dőlt.
- Megmondjam, hol tartom a pisztolyomat?
- Nem folytathatta, mert Anna felugrott, és futásnak eredt.
- Holnap elköltözöm - szólt vissza kintről. - Csak a ruhámat viszem el, meg egy-két használati tárgyat...
- A legnagyobb permetezőszeres dobozban a sufniiban - kiabálta túl a férje.
- Örült vagy! - jajdult fel Anna, mielőtt végleg eltűnt volna az ajtó-ban.

* * *

Szőlőskút valahol a hegyek és a síkság határán feküdt. Alig négyezren lakták. Űzeme semmi, csak az egy pálinkafőzdéje létezett. Valamikor gyümölcsaszaló is épült a községben, most romokban he-ver a falu szélén. Halász kántortanító szedte rá a gazdákat a megépítésére, ám mihelyt megtudták, hogy fenntartási és működtetési költsége, sokkal többbe kerül, amint megépítése előtt tervezték, Halász kántortanító erősködése ellenére, magára hagyták őt és az épületet. Mert aszalni a napon is lehet, és ott a kemence is, amelyben bármilyen „gizzel-gazzal” is befűthetnek, nem beszélve a kenyérsütések után, órákig tartó hőségről, melegről...

A pontot ezerkilencszáznegyvennégyben egy akna tette rá, a szépen megépített aszalóra.

Ezt a falut nagyobb részben szőlősgazdák lakták. Az egyetlen főúr: Thelkes gróf uradalma is óriási szőlőültetvényből állt, amelyet a háború legnagyobbbrészt letarolt. Ezen a letarolt részen és a szomszédos falu uraságának földjén alakult meg, ezerkilencszáznegyvennyolcban az állami gazdaság. Központi irodáit a volt Thelkes-kastélyban képezték ki és rendezték be. A termelőszövetkezet, a maga ötszáz hold szántójával, kisgyerekként ringatódzott az óriási állami gazdaság ölében. Amíg az virágzott, emez sínylődött, koldusként tengett mellette. Pedig mindenük megvolt: földjük, istállójuk, tyúkfarmjuk, munkáskéz... Csak a tulajdonosi érzés hiányzott, kötődés a „sajátjukéhoz”, mert a tagok tudatában a szövetkezet egyáltalán nem számított közös gazdaságnak: a föld nem a miénk, azoké, akik ránk erőltették. De híjával voltak a szakembereknek is, se „rendes” főmezőgazdászuk, se főkönyvelőjük nem létezett...

Szőlőskút, ez a ragyogó, szép falu úgy nézett ki tavasszal, mint egy óriási ékszerdoboz. Ahány ház, annyi gyöngyszem a természet hatalmas, sötétzöld palástján. Közepén a templom karcsú tornya ékeskedett. Nem messzire tőle a falut kettészelő patak ragyogón zöld pántlikája csillogott a napsütésben. Nemrégén még a tél citerázott befagyott jege repedései között, meg az a sok csúszkáló gyerek hangos zsvijaja! Most, a csendes habok andalító s méltóságteljes csobogását csak a legyekre vadászó pisztrángok s egy csapat liba lubickolása, gágogása verte fel olykor-olykor.

A levegőnek illata lett, mint a most kisült, friss kenyérnek, csak orr kellett hozzá, amely megérzi.

A cinkék a szőlőskertekbe vonultak fészket rakni, és utódokat nevelni a jövő évnék. A vadgerlék is abbahagyták udvarlásukat, fészken ülő párjuk mellett turbékoltak. Visszajöttek a fecskék is, a falu fölött gólya pár körözött. Már az első igazi tavaszi vihar is végigvonult a határon. Alig ült el, a falut máris felverte a hír: Antal Jenőt, a csordást agyoncsapta a villám! Czece Jani kiabálta körbe a falut, aki felgyűrt hosszúnadrágjában, mezítláb, a talicskáját tolta. Minden porcikájában remegve mesélte el, később a történetet:

- Nagyon gyorsan tört ránk a vihar. Jenő a közeli fa alá húzódott, én - rámutatott - csátéval teli talicskám alá bújva vártam ki a végét.

Egy nagy csattanás, sistergés, és... Azonnal meghalt szegény - siránkozott.

- Csúnyán néz ki?

- Nincsen azon egyetlen karcolás, égési nyom sehol. Odafutottam, nyomkodtam a hasát, mellét masszíroztam, még a szájába is belefűjtam...

- A felesége tudja már?

- Senkise. Csátéért mentem le az Ipoly partjára. Beszakadt a borházam teteje, odaviszem pótlásnak...

- Mi a fenének hajtott ki ennyire korán Jenő, alig centis a fű?

- Az emberfia tagja is elgémberedik télen, hát még a jószágé, amelyek végig állták a telet. Nekik is kell egy kis bejáratus... - Törölgette a könnyes szemét.

Mialatt beszélgettek, valaki a biciklijére pattant, hogy megvigye a szomorú hírt Antal Jenő feleségének. Nagyon jó csordás volt, igaz, a régi kétszáz tehénnel szemben most alig ötvenre vigyázott.

Bár ne tette volna!

Czece Jani még a tanácsházára sem ért, amikor az úton máris más valaki vonta magára a kapukba tóduló asszonyok figyelmét.

- Nézd a! - Varga Antalné meglökte könyökével Búzás Jutka karját.

- Bolha Jani megint részeg!

- Miként történhetett meg vele? - élcelődött az tréfásan.

- Tegnap este is - szólt át a másik kapuból Kis Juli néni - összeverte a feleségét. A szomszédban háltak, mint a heten.

- Hat gyerekek van?

- Hat körülötte, hetedik a hasában.

- Guba Tóni, felhasználva az alkalmat, máskor úgysem adódott idejük a beszélgetésre, átballagott Szalai Pistához, a házigazda ugyanis kint állt a kapuban.

- Mennyit kaptatok?

Az osztalékra célzott, ugyanis Szalai Pista tsz-tag volt. A február végi közgyűlést, valami okból kifolyólag, ebben az évben március végén tartották meg.

- Ezt e! - Szalai Pista meglengette a jobb karját.

Guba Tóni feljebb lökte a kalapját, s beletúrt a kopaszodó hajába.

- Jártamban-keltemben elnézem a földeteket. Micsoda búzaföldek! És ott van az a sok szép szőlő is a Szarvashegyen! Englinek nem volt ennyi szőlője, egy tagban, mint amennyit ti összezabráltatok a belépőktől! - Thelkes gróf után Englinek volt a faluban a legtöbb szőlője. Ezerkilencszáznegyvennégyben elvitték a csendőrök, azóta nyoma veszett. Senki nem tud róla. Állítólag Auschwitzben ölték meg. A szőlőjét szétosztották. - Mégsem fizetnek. Csak az Isten tudja hová a fenébe teszik, azt a sok pénzt!

- Az elnökünk városi ember. Molnár vagy mi volt ezelőtt. Elgondolhatod mennyit ért a földhöz, főleg a szőlőhöz! A főmezőgazdászunk lakkcipős. Csak elméletben érti a dolgát. A fele szőlőt rosszul metszette. Ami mégis termőre fordult, leégetette permettel. Állítólag rossz szert vásárolt, őszibarackra s nem szőlőre valót. A búzát ritkára állított géppel szóratta ki. Láthattad mennyire gyéren kelt ki! A krumplinkat a tarack meg az aszat ette meg. Egyszer, ha látott kapát. Kukoricánk..., ah! A járási pártbizottság helyezte ide. - Legyintett és elhallgatott.

- Tudod ki lenne jó elnöknek? Ne félj, ő rendbe hozná a szőlőtöket! Boross Laci. - A szájára ütött, akaratlanul körülnézett, jóval később folytatta: - Jut eszembe, azt meg otthagytá a felesége.

- Még a télen hallottam. Én nem szeretem a tszcs-t, de a kulákokat sem, ő pedig az!

- Boross Laci mondvacsinált kulák. Ráfogták, oszt rajta maradt, mint kutyán a bogács. Velem együtt katonáskodott. Ő tanult, mi lemaradtunk, mint Zara Matyi a vonatról. Irigyelik.

- Tanult hát, mert volt miből...

- És a többi tizenvalahány holdas paraszt gyerek, miért nem tanult? Hogy az apja és Laci új fajtákat telepített, amelyek hozama duplája a réginek? Istenem, ők kísérletezték ki. Te vagy én, miért nem kísérleteztünk?

- Mert én beléptem a tszcs-be. Ő, miért maradt ki volt partizán létére?

- Laci nem közönséges ember, mint mi. A tszcs-be mindenki beléphet, de tudós nem akárki lehet. Újságok írtak róla, szerepelt a rá-

dióban..., bár amióta kulák kissé háttérbe szorult. Kár! Tudós, mégis úgy dolgozik, mint más emberfia.

- Nem Laciról beszélek, általában a kulákokról. Eleget szolgáltam náluk. Juhász Pista hajnalban, ha kampósbotjával rávert az ajtóra, azonnal le kellett ugranom a priccsről, mert ha nem két lábbal rúg ki egyszerre. Az istállóban háltam, ők bent a szobában. Enni külön asztalnál, de ott is csak a sarkán! - Mérgesen legyintett. - Vége! Ne is beszéljünk róla!

- Ez jobb? - A termelőszövetkezetre célzott, amit a társa azonnal megértett.

- Hogy a fenébe ne lenne jobb! Hőskorszak ez, pajtás!

- Persze, hogy az. Ők a hősök, ti vagytok az áldozatok!

Szalai Pista úgy tett, mintha nem hallotta volna meg, visszafordította a beszélgetésük kerekét az előbbi témára.

- Ki főz, mos Lacira?

- A testvére, Éva. Ott jön a! - Az út felé bökött a fejével.

Egy ideig szótlán nézték egymást, aztán, mintha csak erre az alkalomra vártak volna, gyorsan kezét fogtak és ki-ki sietett a maga dolgára.

Boross Éva a bátyjánál járt, kint a szőlőben. Gyakran kiment a hegyre, főleg amióta Anna elköltözött. Élelmet hordott ki, meg tiszta fehérneműt.

A kis térnél, a helyi földműves-szövetkezet boltja és kocsmája előtt Polgár Antallal, a fiatal állomásfőnökkel akadt össze. Antit kerek egy éve helyezték ebben a községben lévő állomásra. Már az első találkozásukkor megtetszett neki a lány. Azóta majdnem mindennap találkoztak. Éva dadusként dolgozott a helyi óvodában, ezért rendszerint az óvoda kapujában várta meg munkaidő után. E találkozások közepette észrevehető szerelem szövődött közöttük.

Most is, alig pillantottak egymásra, szívük máris a torkukban dobogott.

- Hol járt, Évike? - érdeklődött a férfi köszönése után azonnal. Hangja berekedt, szeme csillogott, arcára lírai mosoly omlott.

- Szarvashegyen, a bátyámnál. Ennivalót és tiszta fehérneműt vittem ki neki.

- Maga mos rá?
 - Amióta Anna otthagya. Szívesen csinálom. Tizenhat év korkülönbség van közöttünk, mégis nagyon megértjük egymást. Maga?
 - Író-olvasó találkozóra megyek. - Kajánul a lányra nevetett. - Nem jön el?
 - Ha meghív, miért ne! Bár én szívesebben sétálnék.
 - Én is - vágott közbe tréfásan Anti. - De mit csináljak, ha egyszer engem jelölt ki a szakszervezeti bizalmink.
 - Mi sorsot húzunk - hötyögött közbe a lány. - Mindig a vesztes megy el.
 - Azt sem tudom, melyik író jön...
 - Szabó Pál.
 - Őt szeretem. - Közelebb lépett a lányhoz. - Tényleg eljön velem? Éva arcán kacér mosoly suhant át.
 - Ha egyszer meghívott. - Felkacagott. - Abrechné azonnal hazamegy, ha meglát.
 - Miért?
 - Minek lennének ott ketten? Jól összeszid, amiért nem szóltam neki előbb.
 - Őt húzták ki?
 - Őt. Én ürügy leszek a lelécelésére, amint ő mondaná, ugyanis pesti nő. Nemrégén költöztek ide.
 - Na látja, kettőnkkel is jót tesz, ha eljön.
 - Albrechnét értem, de magát! - évődött szerelmesen a férfival.
- Az megfogta a kezét, ám Évike, mint az őzike a rosszul sikerült hurokból, könnyedén kiszabadította magát, és továbblibegett. Nem szóltak egymáshoz. A zenét hallgatták, amelyet szerelmes szívük játszott, az ósdi, mégis szép hangú hárfáján... Ezt a több, mint kellemes csendet, végül is Éva törte meg.
- Hazavisszük a szőlőt. - A férfi felé nyújtotta a kosarát. - Kóstolja meg!
 - Anti csodálkozva lesett a kosárba.
 - Szőlőt ilyenkor? - hitetlenkedett.
 - Laci műve. Különleges, kifejezetten növényi összetevőjű konzerválási eljárást dolgozott ki. A doktori disszertációját is ebből írta.

- Doktor?

- Sikeresen megvédte a dolgozatát, viszont a doktori címet nem kaphatta meg.

- Csak nem a származása miatt?

- A tudományos minősítő bizottság visszavonta döntését. - Közelebb nyomta a kosarát a férfihoz. - No!

Az lecsípett egy gerezdet a hatalmas fürtről, szájába vett egy szemet és összeroppantotta a fogával.

- Olyan friss, mintha most szüretelték volna le a tőkéről. - Hitetlenkedően rázogatta a fejét. - Áprilisban szőlő! Csodálatos! - áradozott, mialatt sorban elropogtatta a szemeket. - Ha nem látnám, nem érezném a számban az ízét, akármi legyen a nevem, ha elhinném! Mi is tettünk el régen szőlőt télire. Szegény anyám szalmát terített le a padlás tapasztására, arra rakta rá a szőlőt. A fagytól újságpapírral védtük, de csak karácsonyig, esetleg január végéig tartott ki.

Jóízűen cuppogott. Úgy mozgott a szája, mintha bort ízeltetne.

- Laci keresztezte, mert nem akármelyik fajta áll el. Ugyanúgy, amint konzerválta, valamiféle növényi kivonattal permetezi a tőkén, és nagyon vigyázz a pince hőmérsékletére is. - A karórájára pillantott. - Siessünk! Közel van, igaz, de én még át is öltözöm.

Velük szemben a túloldalon a rendőr, egy megbilincselte férfit kísért a tanácsházára.

- Mészáros Lőrinc - súgta Éva a férfinak. Nyomban utána az egyik asszonyhoz fordult, aki azért szaladt ki a kapuba, mivel meglátta, hogy valakit kísérnek. Rendőrt mindennap láttak a faluban, ebben az időben, de megbilincselte férfi a falu utcáján, még akkoriban is, ha nem is fehér hollónak, ritkaság számba ment. - Miért viszik?

- Felgyújtotta a házát. Az uram is résztvett az oltásában. Ismered? Önkéntes tűzoltó.

- Ő is kulák - ezt megint Éva súgta Antinak.

- Ki akarták sajátítani a házát - újságolta az előbbi asszony -, mire ő lelocsolta benzinnel és meggyújtotta.

Eközben a rendőr és a foglya egy síkba ért velük. A megbilincselte férfi váratlanul átkiabált nekik:

- Az enyém volt, nem? Azt tehetek vele, amit akarok. Felgyújtotam, na és! Szabadság elvtársak! - gúnyolódott a rendőr felé rázva összebilincselte kezét, aki a fenekébe rúgva készítette gyorsabb haladásra, és hallgatásra.

A fiatalokra nagyon rossz hatást gyakorolt a jelenet. Leverten, szinte futva tették meg az út hátralévő részét...

Anti a kapuban várta meg a lányt. Szerencséjére nem sokáig kellett várakoznia. Éva vékony, szorosan testhezálló ruhában jelent meg. Nagyon karcsúnak tűnt. Anti önkéntelen rábólintott.

Évát egyébként nem tartották a faluban szép nőnek, viszont a tartása finom, mozgása kecses özikemozgás, alakja sudár, mint a jegenye, mellei teltek, dereka vékony, combjai hosszúak voltak.

Antinak nem sok ideje maradt a csodálkozásra, mert a lány elkapta a kezét, és maga után húzta.

- Fussunk!

Mire a művelődési házba értek, holott egyetlen szusz alatt tették meg az utat, az író-olvasó találkozó véget ért.

Szabó Pál közbejött, halaszthatatlan, fontos dologra hivatkozva, korábban érkezett, és a résztvevők elnézését kérve, azonnal kijelentette, hogy fél óránál nem maradhat tovább. Alig tíz perces előadást tartott.

A szomszédos teremben: a Magyar Függetlenségi Népfront - ettől az évtől a Hazafias Népfront helyiségében, amelyet csupán egy zárt ajtó kötött össze a könyvtárral - a helyi népi zenekar játszott, arra ingerelve őket, hogy ne szóljanak hozzá és kérdéseket se tegyenek fel.

Mindez úgy kezdődött, hogy Madaras Gábor, tanácselnök részegen állított be az író-olvasó találkozóra. Dr. Gábor Emil állatorvos, egyben a helyi művelődési ház igazgatója, átcsalta a szomszédos terembe, ezért az író és a jelenlévők nagy többsége nagyon keveset vehetett észre. Igen ám, csak hogy ebben a teremben, amit a résztvevők igen jól tudtak, annak a zenekarnak a tagjai várakoztak, akik az író-olvasó találkozó utáni műsor énekszámait kísérték volna. Madaras Gábor, mihelyt felfedezte őket azonnal magához rendelte valamennyiüket.

- Ide figyeljete! - Szájából bőséges nyál fröcsögött, beszéde az értetlenség határát súrolta. - Születésnapom van, ha nem tudjátok! Húzzátok nekem el, hogy: Fel, fel ti rabjai a földnek...

Suta Lakatos, a primás, fél szemével rákacsintott.

- Az intermációt? - így mondta.

Madaras Gábor darabokra tört mozdulatokkal legyintett.

- Először is, nem intermáció, hanem inter-naci-láné.

Suta Lakatos a bandájához fordult:

- Azt az izét akarja, amit a gyűlések után szoktunk eljátszani. Ne inkább a régi nótádat - súgta ezután az elnökhöz fordulva dúdolta: - Kék ne felejts...

- Nekem most ez a nótám! - Énekelte vagy ordította inkább: - Fel, fel ti rabjai a földnek...

Suta Lakatos felrántotta a vállát, és húzni kezdte. A társai követték.

Dr. Gábor Emil kétszer is átment, hogy csitítsa, azonban Madaras mindig letorkolta:

- Előlről-hátulról a főnököd vagyok, ezért te nekem nem parancsolhatsz! - Csak azért is tovább ordította: - ...rabságodnak vége már! - Mert nem ének volt, hanem kutyavonyítás holdtöltekor.

Dr. Gábor Emil végül visszament, valamit súgott a nagy érdeklenségtől kiábrándult s már készülődő írónak, mire az udvariasan elköszönt, a mellette ülökkel sorban kezét fogott, és kiment az állami gazdaság reá várakozó hintójához, amely az állomásra szállította.

Éva és Anti, utolsóként érkeztek, mégis elsőként távoztak, a rosszul sikerült s majdnem botrányba fulladt író-olvasó találkozóról.

Anti a hazafelé tartó úton kérte meg a lány kezét.

* * *

Dr. Csíkos Pál, a falu öreg körorvosa, elmélyedten nézett ki az ablakán.

- Nehezen szánom rá magam, mégis megteszem - dűnnyögte magában, ám a továbbiakban már csak a gondolatai száguldottak hangtalanul csapkodó szárnyukon: Valamikor... Valamikor? Alig négy éve, mennyire hangos volt ez a lakás! Most a temető csendessége

röpdös a bútorok között. Előbb a fiam disszidált. Orvosi kongresszusra ment ki, aztán Ausztriában ragadt. Jelenleg képfestő.

Megcsóválta a fejét.

Képfestő egy ígéretes orvosi pályafutás előtt álló, kimagasló talentum! Utána férjhez ment a lányom. Ők Pesten élnek. Micsoda szépen berendezett lakásuk van! És az unokám? Mokány gyerek, az biztos!

Nagyon szerette egyetlen unokáját, ám most órá gondolva sem engedett fel szívében az előbbi fagy.

Végül a feleségem... A múlt évben halt meg. Több, mint ötvenöt évig éltünk együtt, boldog házasságban.

Szegény Eminencia! Rendes, hűséges, családszerető asszony volt.

Szíve összefacsarodott, toroka kiszáradt. Nem is gondolkozott tovább. Kezébe vette megszokott sétabotját és elindult.

Kint szénézett.

Ez az udvar is! Milyen szép rózsáim voltak! És mivé váltak? Elszáradtak. Egyetlen egészséges tövem sem maradt! A gyönyörű lugasom is tönkrement. Micsoda kártyacsatákat vívtunk alatta!

Legyintett.

A kártyapartnerek mind meghaltak. Utolsóként Kiss Jóska ment el... Segédjegyzőként kezdte, tanácsi igazgatási csoportvezetőként fejezte be mozgalmas életét. Este még kártyáztunk, reggelre meghalt. A felesége szaladt át, pongyolában, a haja kibomlott: Pali, lihegte az ajtómnak dőlve. Józsi meghalt. Lehetetlenség! Tényleg nem hittem el. Jó, bronchitis akut tünetekkel kezeltem, de meghalni! Pedig, mert, csakúgy pizsamában azonnal átfutottam hozzá, tényleg exitált. Szabályosan megfulladt...

Elindult a tanácsháza felé.

Az úton egymás után köszöntek neki, bár dr. Csíkos, ha tehetete, mindenkinek előre köszönt.

Ment és a fejét törte.

Megöregedtem - motyogta, de most sokkal csendesebben, mint előbb a házában s az udvarán -, mégis, mintha tegnap történt volna, annyira világosan, tisztán emlékezem: hányszor, de hányszor „rúgtuk a port” ezen az úton. Futkároztunk, kergettük egymást, meg rongylabdával fociztunk, amint a mai fiatalok mondanák! Olykor várat épít-

tettünk az útszél porából, aztán neki! Szétrugdaltuk mind. Mennyit, de mennyit neveltünk mocskos képünk láttán!

Dr. Csíkos Pál ebben a községben született, nőtt fel, tért vissza az egyetem elvégzése után orvosként.

Körülnézett.

Az árkon túl, azelőtt végtelen-végig jegenyesor állt. Kivágták mind. De sok szarkafészkét leszedtem a hegyükből! A régi makadámurkolatú utat lebetonozták. Valamikor a környező községekből is erre jártak a piacokra. Mintha most is hallanám a lovas kocsik zörögését, amint elvonultak kora reggelente!

Aztán jött a háború!

Egész házsorok leégtek... A régi nád- és szalmatető házak helyébe szép, cseréptető épületeket húztak. És ott van a Sztálin-telep is! Óriási mocsár helyén. Mennyi, de mennyi vadkacsát lelöttem a nádasban! A főtérré - éppen amellelt haladt el - emlékművet állítottak. Köréje szép parkot varázsoltak. Az itt lévő, régi községházát felgyújtották, falait a falusiak téglánként elhordták. Helyét elsimították, és beolvasztották ebbe a gyönyörű parkba. A közeli volt gazdakör jelenleg iskola. A kispolgári klub óvoda. A Régi csendőrlaktanya - mindössze öt csendőr lakott ott, mégis laktanyának nevezték - egyik fele művelődési ház, a másik fele könyvtár és a Hazafias Népfrent székháza. Lám, az is székház, holott csak egyetlen nagy teremből áll! A volt Hangyaszövetkezet, pártház, a régi főjegyzőlak tanácsháza...

Ide igyekezett most.

Madaras Gábor tanácselnököt, szerencséjére az irodájában találta.

- Jó napot kívánok, elnök úr! - köszöntötte az ajtóból. Mások elvtársnak szólították, ő szigorúan urazta. Ki is kérte egyszer, ő azonban kereken visszautasította. Azóta, ha morogva is: Nem vagyok én úr, csak elvtárs! Vagy: az urak nem itt ülnek... megjegyzésekkel tudomásul vette. Most megjegyzést sem tett, és a köszönését is morogva viszonzta. - Fogadna néhány percre?

- Fogadni csak Muúr főjegyző szokta a hasonszőrűeket, mert a paraszt büdös volt neki. Nekem mindenki egyforma - válaszolta erős célzással, ugyanis dr. Csíkos és Muúr főjegyző köztudottan összejártak. Egyébként Muúr főjegyzőt negyvennégyben agyonlőtték. Ki-

csalták az udvarra, és egyszerűen ledurrantották. Máig sem tudják, kik tették s hol hantolták el.

Nem kínálta helytel, dr. Csíkos mégis leült. Azt, hogy nem fogott vele kezét..., megszokta.

Madaras Gábor erősen hivataloskodó mozdulatokkal rakosgatta iratait az íróasztalán. A doktort siettette vele. Madaras egyáltalán nem tartozott a hivatalnoktípusúak közé: se tapintata, se simulékonysága ehhez, viselkedése kifejezetten darabosnak hatott. Nemhiába, azelőtt kovácsként kereste meg a kenyerét. Érzései: a nemtetszés, a gyűlölet, mint most is, az arcán ültek, mert Madaras mindenkit gyűlölt, aki a régi világban valamiféle tisztséget töltött be, egyáltalán vasaltnadrágban járt s keménykalapot hordott. Ezt s mást, az öreg doktor is tudta, ezért nem is húzta sokáig az időt.

- Azért jöttem - kezdte -, hogy felajánljam a házamat a községnek. Azt szeretném, ha bölcsödének rendeznék be. Nem sok átalakítás kellene. A rendelóm és a váróm, lévén teljesen elkülönített épületben, kiváló konyha lehetne. Mosoda az alagsori pincében...

- Egy fityingünk sincs - vágott közbe Madaras. - Nemcsak az ország, a község is szegény, doktor elvtárs! - Ő, viszont szigorúan elvtársozva, jelentőségteljesen vinnyogott az orvosra. - Most kezdünk kilábalni a bajból. A múltból örököltük. A kizsákmányolók, a kapitalisták, a kulákok és, Horthyt hűen kiszolgáló vasaltnadrágosok taszították ennyire mélybe ezt az országot.

Még beszélt volna, ha az öreg orvos közbe nem szól:

- Elnök úr! Nyolcvanegy éves vagyok. Ötvenhat éve dolgozom ebben a községben, mint orvos. Mások aludtak, én éjjel is az utcákat róttam. Néha nyakig érő sárban, hóban, esőben vagy tetet-lelket megviselő hidegben. Eleinte kézilámpával, egy gyertya égett benne, később elemlámpával, gyalogosan, az utóbbi időben, évtizedekben rozoga biciklin. Egyébként ma is, ha már nem is rozoga, de kerékpáron járom keresztül-kasul a községet. Éjjel-nappal szolgálatban voltam, vagyok.

Nem a hatás kedvéért tartott szünetet, a hirtelen összegyűlt felindulását gyűrte le.

- És mit szereztem, én a diplomás, én az orvos, én a vasaltnadrágos, én a keménykalapos úriember? Mit adott nekem az a sokat emlegett Horthy-korszak? Azt az egy házat, mert földem... a temetőben, egy fél sírhely a feleségem mellett. Ennyit elnök úr!

- Első szótól az utolsóig aláírom. Viszont az éhséget, a nyomasztó pénznélküliséget, általában a nincstelenséget nem ismerte. Hogyan is ismerte volna az, akinek a kántortanító, a régi állomásfőnök, a polgármester, a hírhedt főjegyző úr, akit mindenki utált ebben a faluban, voltak a barátai. Miért kellett magának, mert a többieket megértem, azzal az ízig-vérig reakciós, kifejezetten népnyzó főjegyzővel barátkoznia?

Dr. Csíkos enyhe iróniával nevetett közbe:

- Jó, hogy Thelkes grófot nem sorolta a barátaim közé! Egyébként nem én dörzsölődtem hozzájuk - szótagolta -, a sorsom taszított közejük. - Mélyen Madaras arcába fúrta a tekintetét. - Nem hiszi? Nézz, elnök úr! Apám egyszerű béreseMBER volt, Thelkes grófnál szolgált. Egyébként valamennyi ivadékom, dédapám nagyapja is ebben a községben született, és Thelkes gróféknál szolgált. Ebben a községben jártam ki a hat elemet. Innét vonatoztam be nyolc éven át a gimnáziumba. Hogy, miként kerültem be a gimnáziumba, később fel az egyetemre, nem mesélem el. Hosszú lenne. Egy teljes regény kitelne belőle. Annyit azért el kell mondanom az elnök úrnak -, Madaras olyan képet vágott, az úr megszólítás birizgálta a bögyét, mintha fogát húznák -, a saját erőmből. Két kezem munkája révén, hallatlan akarattal, hihetetlen, már-már emberfeletti erőfeszítéssel s némi grófi segítséggel, mert igaz, ami igaz: Thelkes grófék is segítettek anyagilag, végeztem el, ezt is, azt is. Orvosként csak annyit dolgoztam máshol, amennyit cselédkönyvesként kórházban eltöltöttem. Summa-summarum: az öreg Csíkos Palya fia, a béresek ivadéka orvosként került vissza a szülőfalujába. - Nyelt egy nagyot, tekintetét leejtette. - Milyen, de milyen légkör fogadott! Mintha nem a saját szülőfalumba, hanem valahová Afrikába kerültem volna. Volt iskolatársaim, barátaim, régi játszótársaim, közöttük saját rokonaim, maga apám is „ledoktoruráltak.” - Savanyúan az elnökre somolygott. - Nagyon szerettem kuglizni. Hazatérésem utáni napokban hallatlan örömmel láto-

gattam el Klein kocsmájába. A légkör megfagyott körülöttem. Leuraztak, végül faképnél hagytak. Egymagam sörözgettem az asztalnál. Azt mondanom sem kell, hogy kuglizni senki sem állt ki velem. Ürügyet kerestek. Mennyire átlátszó kifogásokkal álltak elő! Mintegy leforrázott kutya, olyan levertem kotródtam haza. Egy ideig még kísérleteztem, ám a falu szigorúan zárt rendjét nem törhettem át. - Széttárta a két kezét. - Valahová nekem is tartoznom kellett, elnök úr!

Felemelt kezével tiltakozott.

- Egyébként nem igaz, hogy Muúr főjegyző úr barátjaként fogadott, csupán kártyapartnerem lehettem. Kellettem, mert másként nincs ki a brancs. Összejártunk, mint zsellérek a kocsmába, módosabb parasztemberek a gazdakörbe, iparosok és más mesterek, kisebb állami alkalmazottak: postások, vasutasok... a kispolgári körbe. Ki tudná jobban, ha nem az elnök úr, ezerkilencszáztizenkilenc kora tavaszán direktóriummi taggá: egészségügyi népbiztossá választottak, amit én elvállaltam. A kommün leverése után, a régi direktóriummi tagok közül csak: Marosi Simon és én maradtunk e faluban, a többiek, ki erre, ki arra eliszkoltak.

- Mint volt direktóriummi tag: egészségügyi népbiztos, miért dörzsölődött a tanácsköztársaság ellenes koalícióhoz, ahhoz az emberhez, aki ellen, ha nem is harcolt, de a velük ellentétes oldalon ácsorgott. Ez, durva szóval árulás, finomabban fogalmazva, megalkuvás. A tűz és a víz nem egyezik, doktor elvtárs!

- Mert féltém, én is féltém, elnök úr! Marosi Simon évekig bujkált a határban. Miután elkapták, összevissza verték, bebörtönözték. Szöktem volna meg, mentem volna külföldre, mert más választásom...

Madaras már az előbb közbelegyintett, ezért dr. Csíkos Pál elhallgatott.

- Marosiból is elegendem van. Volt vöröskatona, veterán kommunista s nem akar belépni a tsz-be.

- Nemrégén kaptak földet, most meg elveszik tőlük? Mert ők ezt így fogják fel, elnök úr!

Madaras az asztalra csapott, mire az öreg orvos megint elcsendesedett.

- Ez nem felfogás, harc kérdése! Más az egyéni érdek és más a közösségi érdek. Nem én vagy más valaki diktálja ezt, a fejlődés törvényszerű követelménye. Mi csak egyszerű végrehajtói vagyunk a tőlünk akaratlanul érvényesülő törvényszerűségeknek.

- Akkor sem szabad erőltetni. Erre tanít bennünket tizenkilenc is, meg szóból ért a magyar! Nem?

- Eleget agitáltunk. Házról házra jártunk, nap s mint nap felkerestük őket. Érveink világosak és meggyőzők. Engemet felülről, én lefelé hajtok. Kell, érti doktor elvtárs! - Összeszorított ujjaival gesztikulált.

- Forradalmi időket élünk. Egy teljes évezred mulasztását kell behoznunk néhány évtized alatt. Egyébként számtalan dolog van, amelyben a proletárdiktatúra nem ismer kegyelmet. Mondtam: engem a párt, én a lakosságot! S akkor az ilyen, éppen az ilyenfélék, mint ez a Marosi is, ahelyett, hogy segítené, fékezi a haladást. - Az asztalra paskolt. - No de eltértünk a tárgytól.

Dr. Csíkos sóhajtva folytatta:

- Szégyellem, de tényleg féltem, ezért azokhoz húzódtam..., húzódtam és nem dörzsölődtem, akikhez, amint előbb mondtam, akaratomon kívül csapódtam. Mint orvost megvédték, mert szükségük volt rám, kártyapartnerként bevettek, de barátként sohasem fogadtak be maguk közé!

- Rendben, elfogadom, de negyvenöt után miért maradt meg közöttük?

- Megkíséreltem belépésemet a pártba - az elnökre mosolygott -, éppen az elnök úr meg Kecskés urak voltak azok, akik a szemem közé vágták: urak nem kellene közénk! Kuss! Pedig, tessék elhinni, így igaz: ebben a faluban csak egy úr létezett, Thelkes gróf. A dúsgazdag Englit, mivel zsidó volt s kocsmáros, lenézték, kiüldözték maguk közül. Én és akiket az elnök úr felsorolt imént, csak a magunk nemében voltunk urak, egyébként egytől egyig mindannyian kiszolgáltatottakként éltük a magunk életét. Én voltam közöttük a legönalóbb. Legszegényebb, de a legfüggetlenebb. Nekem csak egy úr parancsolt, a tisztí főorvos úr. Ő azonban messze lakott. Ha kijött se engem ellenőrzött...

Még folytatta volna, ám Madaras gyorsan lehütötte:

- Nos, nekünk, amint mondtam, nincs pénzünk, doktor elvtárs!

Mintha le akarná rázni, összevissza hadonászott. Dr. Csíkos nyugodtan, szinte derűsen nézett fel rá.

- Ellenszolgáltatás nélkül adom. Egy fillért sem kérek, fogadok el érte. Csak egy táblácskát kérek a falra: doktor Csíkos Pál adománya..., ilyenfajta szöveggel!

Madaras Gábor arca azonnal megenyhült. Úgy nézett az öreg orvosra, mintha csak most lépett volna be az irodájába.

- Miért megy el a faluból? A járási főorvos ugyanis már jelezte, hogy a nyugdíjazását kérte.

Dr. Csíkos megint sóhajtott.

- Amint mondtam: ötvenhat évig szolgáltam orvosként ebben a községben. Majdnem valamennyi gyereket, köztük az elnök urat is, én segítettem a világra, mert bábaasszony nálunk nem létezett. Valamennyi halottat, így az elnök úr apját, anyját... - egy ideig habozott -, igen, Mariska néni halt meg utoljára, én vizsgáltam meg, állítottam ki a halotti bizonyítványukat. Mindenkit ismerek, ismernek engem is. Ha nyugdíjasként is itt élnék, bármilyen jó kollégát kapna is a község, békén hagynának-e? Mondhatnék-e nemet? Átléptem a nyolcadik ikszemet, azt hiszi sokáig bírnám? Kissé nagyot hallok, a reflexeim kihagynak. Pihenni szeretnék. Itt nem lehet. Egyetlen lányom Pesten él. Náluk kapok helyet, ők ugyanis nagyon jól állnak anyagilag. Gyógyfürdőbe járok majd, szórakozom, kirándulok a budai hegyekbe...

- A fia disszidált. Bűnt, törvénytelenséget követett el. - Vágta váratlanul a fejéhez Madaras.

- Nagykorú volt. Nem foghattam meg a kezét. Egyébként egy nő miatt tette.

Nem folytathatták, mert kopogtattak. Kecskés Mátyás párttitkár lépett be. Akkoriban még csak egyetlen pártcsoport létezett a faluban, a községi alapszervezet.

- Hallod, Kecskés elvtárs - fogadta Madaras azonnal a belépő párttitkárt -, Csíkos elvtárs felajánlotta a lakását bölcsődének. Egyetlen fillért sem kér érte.

- Ingyen? Ez igen! - kiáltott fel, nem titkolt örömmel, miközben sorban kezét fogott velük. - Remélem köszönettel elfogadtad! - fordult nyomban ezután Madarashoz.

- Erről még nem esett szó, ám...

Kecskés, mit se törődve vele, az öreg orvoshoz fordult:

- Nagyon köszönjük, Csíkos elvtárs!

Madaras, mit tehetett mást, mint lezárt ügyek előtt szokta, enyhén az asztalára dőlt.

- Legyen szíves írásban is beadni! Azt a bizonyos táblát is foglalja bele!

- Milyen tábláról van szó? - kíváncsiskodott azonnal Kecskés.

- Majd elmondom - válaszolta Madaras, miközben ismét az öreg orvoshoz fordult: - A következő végrehajtó bizottsági ülés elé terjesztem. - Nyomban ezután, mintha most jutott volna eszébe, gondterhelten vakargatta meg a fejét. - Lakásnak, illetve a háznak természetesen örülünk, viszont hol adunk helyet az új orvosnak? Egyáltalán, kapunk-e új orvost, ha igen, mikor?

- Ne terheld ezzel Csíkos elvtársat! - figyelmeztette Kecskés, a párttitkár.

Megint kopogtattak. Jó középkorú férfi lesett be az ajtó résén.

- Elnézést! A doktor urat keresem.

- Csak nem Bagoly bácsi? - szólt ki azonnal Csíkos doktor.

- Nagyon rosszul van.

- Azonnal megyek. - Felállt, s a kezét nyújtotta. - Úgy lesz, amint az elnök úr kérte. Írásban is beadom. A viszontlátásra!

Sorban kezét fogott velük, majd a várakozó férfihez fordult:

- Mehetünk, Jani!

Alig csukódott be mögöttük az ajtó, Kecskés máris Madarasra förmedt.

- Nagyon pocsekul viselkedtél tegnap este.

- Ezért jöttél? - écelődött Madaras visszazöttyenve a székére.

- Annyi ember előtt, egy ilyen nagy író elvtárs találkozásán!

- Gábor Emil szerint semmit sem vett észre.

Kecskés felemelte a kezét.

- Le a kalappal előtte! Mindent megtett, hogy eltussolja az ügyet. Azt a vonyítást, amelyet te csaptál, cigányzene kísérettel! Annyi ember előtt! Jó, Szabó Pál nem ismerhette fel a hangodat, mert honnét is ismerhette volna fel, de a többiek! Mindenki erről beszél a faluban. - Gúnyos szavakkal idézte: - Madaras elvtárs, a tanácselnökünk, olyan részeg volt tegnap, mint a... egyesek szerint: a segg, mások szerint: a disznó.

- Mindenki megünnepeli a saját születésnapját.

- Csakhogy te nem akárci, egy vagy a sok közül! Ugyanis tanácselnök csupán egy létezik ebben a faluban. Ráadásul, te partizán s egyik vezetőségi tagunk vagy.

- Elengedtem magamat. Gábor Emil a nőket, én a bort szeretem.

- Ne hasonlítsd magad Gáborhoz! Lerészegedni, vonyítani egy híres író előtt? Mert, nehogy azt hidd, nem vette észre, nem súgta meg neki valaki! S, ha szóvá teszi fent? Vagy beleszó egy regényébe? Nem pozitív hős leszel. És újságcikket is írhat rólad.

- Gábor eltussolta, te miért kerítesz neki ilyen nagy feneket?

- Napról napra éleződik az osztályharc, hegyeződik a proletárdiktatúra elnyomó funkciója. Harc a falu kollektivizálásáért! Harc a kulákság, a feketézők, a spekulánsok letöréséért! Harc a begyűjtési tervek teljesítéséért! Harc a kapitalista maradványok teljes felszámolásáért! Harc a kispolgárság, harc a nemzetközi imperializmus ellen! Délen Tito, a láncos kutya, nyugaton az imperialisták acsarkodása! S az, aki e harc élvonalához tartozik, e sokrétű harc egyik vezére, ahelyett, hogy példát mutatna, kispolgári módra vonyít, merthogy neki születésnapja van!

- Az Internacionálét énekeltem.

- Énekelted? Kigúnyoltad, elvtárs! Az indulónkat, a miatyánkunkat gúnyoltad ki! A jelen építi a jövőt, amint Rákosi elvtársunk mondotta, te ezzel a cselekedetteddel nem a jövőnket építetted!

- Rendben van, beismerem. Önkritikát gyakorolok majd a taggyűlésen.

- A pártfegyelmidet tárgyaló taggyűlésen.

- Pártfegyelmet indítottál ellenem! - hörrent fel elképedten Madaras. - Te, a barátom, a régi harcostársam!

- Igen én kezdeményeztem a pártfegyelmet, amit természetesen le is folytatunk. Aki ilyet csinál most, amikor ennyire feszült a bel- és a külpolitikai helyzet, megérdemli a büntetését. A szegény parasztság, mint politikai szövetségünk ideológiai talaja... Nos, még sok tennivalónk van ezen a téren! A középparasztság ingadozik. A kulákság támad, likvidálnunk kell őket... - Valaki elment a nyitott ablak előtt, ezért elhallgattak. Egyébként mindenkinek itt kellett elmennie, aki a tanácsházára jött. - Boross Laci - hördült fel. - Kend az ördögöt a falra megjelenik! Íme!

Ha akarta sem folytathatta, mert kopogtattak. Kecskés Mátyás fel pattant a székéből, és a szomszédos irodába nyíló ajtó felé indult.

- Küldd be Marosi Arankát! - szólt utána Madaras.

Aranka - egyébként Mézes Józsefné - már szaladt is. Úgy látszott, ő is észrevette Boross László bejövetelét. Gyorsan felkapkodta a székeket.

Boross László éppen akkor lépett be, amikor Aranka a másik ajtóhoz ért a székekkel.

Megállt az iroda közepén, és Aranka után mutatott a fejével.

- Ilyen jól betanítottad az alkalmazottadat?

Közelebb lépett az elnökhöz, mire az gyorsan matatni kezdett az íróasztala fiókjában, holott csak a kezét dugta el, nehogy kezét kelljen fognia vele.

- Mondd, Gabi! Meddig tart még ez a cirkusz? A székeket, nehogy hellyel kelljen kínálnod, kiviteted. Nyújtom a kezemet, te gyorsan kotorászni kezdesz a fiókodban...

Madaras kegyetlen nézése szájába fojtotta a szót. Olyképpen szögezte rá a szemét, mintha le akarná köpni.

Boross László önkéntelenül hátralépett. Madaras nézéséből ítélve arra gondolt, hogy menten ordítani fog. Hogy nem így történt, annak az előbb beígért pártfegyelmi volt az oka.

- Én megmondom neked, de meg ám! Amíg rád nem húzzák a sárga földet.

A lassan felengedő nézése, Boross László nagy elámulására, színt váltott. Szemében a lobogó gyűlölet szájalommá satnyult.

- Én figyelmeztettelek. Időben szóltam: add le a szőlődet! Ezért nekem semmit sem vethetsz a szememre!

- Gabi - válaszolta az erősen meggyőzőn -, ha valaki, te jól ismeresz engem, hiszen nemrégén még ugyanazon az oldalon álltunk. Egyébként nem rajtam múlt, hogy az ellentétes oldalra kerültem. Ti, pontosabban te löktél oda. Kölyökként, sőt korábban, már apám mellett vincelléreskedtem a szőlőben. Az ő unszolására végeztem el a vincellérképző iskolát, ahonnan különbözetivel átvettek a Kertészeti Akadémiára...

- Ezeket mind tudom - sietette az elnök.

Ám Boross László egyáltalán nem zavartatva magát, folytatta:

- Több, mint tíz szőlőfajtát kísérleteztünk ki apámmal. Nagypapám és ő elkezdte, én befejeztem, illetve hamarosan befejezem. Több bor, kevesebb anyagi és kétkezi ráfordítás... Például ezeket az új fajtákat alig kell permetezni, kapálni. A népgazdaságnak se mindegy, hogy holdanként száz-százötven mázsával több szőlőt termelünk, vagy kevesebbet.

- Meg neked sem, elvégre a te zsebedre megy ki a játék, nem?

- Mi a hasznot mindig befektettük. Ráadásul apám, a már meglévő szőlő mellé, 1944-ben öt hold juttatott szőlőt kapott. Érted, Gábor: juttatott szőlőt, földosztáskor!

- Viszont neked ez sem volt elég.

- Kizárólag a kísérleteim miatt bővítettem a területet. Kilenc holdat vettem. Potyapénzért, szinte bagóért. Más menekült a földtől, én megvettem. - Rövid belső tépelődés után folytatta: - Én nem afféle toronyba zárt tudós vagyok. Kísérleteim eredményeit közreadom, közkinccsé teszem a szaklapokban. Tanulmányokat publikálok, most például szakkönyvet írok. Mellette éjjel-nappal dolgozom. Fizikai munkát végzek, tehát nemcsak dicsőítem..., mint ti, teszem is a dolgom! Másodmagammal, egyetlen társsal művelem, meg azt a sok szőlőt.

- És a napszámosok?

- Ennyi szőlőt idénymunkások nélkül lehetetlenség két embernek megdolgoznia! Egyébként csak sürgős munkáknál: metszés, kivéve a

kísérleti parcellákat, mivel azokat kizárólag én metszem meg, kötözés, permetezés, szüret... fogadok fel napszámosokat.

Most először vált ingerültté a hangja.

- Harcostársak voltunk, most mégis a barikád ellentétes oldalán állunk. Miért löktél oda?

Maga elé nézett. A múlt eseményei felgyorsított filmként elevenedtek meg, peregtek le emlékeinek vastag orsóin...

Késő estébe nyúlón beszélgettek, borozgattak a borházukban, míg nem valamelyikük azt javasolta, hogy nyársaljanak.

Azonnal tüzet raktak.

A tűzkévék nyalánkan ficánkolva szaggatták szét és fúrták egyre feljebb és feljebb magukat az éjszaka koromsötét leplébe. Az így kikaposott utat mégsem a lángok nyalták fel elsőként tükörfényesre, az egyenesen felszálló sűrű füst. A körülöttük szökdécselő szikrák, mint ünnepi tűzijátékokon a petárdák, ezernyen pattogtak a füst körül. Hol mellette, hol előtte. A fák kísértetiesen lebegő árnyéka, egyszer közelebb lopózott a tűzhöz, máskor távolabb.

A levegő torkot fojtogató titokzatossággal telt meg, de hamarosan szárnya kelt a hátborzongató félelemnek is. Ami nappal szépnek tűnt, most félelmetesen összeborzolódtott. Ahány fa, ahány bokor, annyi képzeletbeli ellenség lapult körülöttük... Ma is összeborzad, ha rágondol. De miért gyújtottak tüzet, amikor az át-áthúzó repülőök miatt - háború volt, a szovjetek már átlépték a magyar határt -, szigorúan megtiltották? Erre se akkor, se máskor nem alkothatott választ.

Még csak a készülődésnél tartottak, nyársként, tavalyi, száraz szőlővesszőket hegyezgettek, amikor emberi hangok ütötték meg a fülüket. Semmire sem maradt idejük, mert a sötétből, pilótaruhás, pisztolyát nekik szegező orosz tiszt lépett eléjük. Csak annyit értett meg a beszédéből, hogy a partizánokat keresi. Lelőtték-e a repülőgépét, ő ejtőernyőn ugrott ki, vagy, valami célból készakarva, feladattal megbízva küldték le a földre, nem tudta. A társai, mintha mindent elértettek volna, azonnal melléje léptek, valamit suttoztak, mutogattak, majd közölték vele, hogy azonnal s alaposan tapossa szét a tüzet, és menjen velük a nem messze székelő kis partizáncsoporthoz, ahová a pilótát elkísérik.

Az Ipolyon jóval túli, hegyekben lévő, egyik erdészházban kötöttek ki, ahol legnagyobb meglepetésére kiszült, hogy a társai is partizánok. Együtt vonultak be, együtt dobták ki őket a frontra, egy s ugyanazon gránát sebesítette meg mindannyiukat, ugyanazon kórházban feküdtek, szereltek le egyszerre a gyógyulásuk után... Vakon megbíztak egymásban, éppen azért nem értette: miért nem szóltak neki is. Meg is mondta. Őszinte kifakadására a parancsnokuk felelt meg helyettük: Ő tiltotta meg a beszervezését, viszont most, ha a társai is javasolják, beveszik az „ideáti”, előretolt kis sejtjükbe...

Azonnali partizáneskü, ismerkedés az új társakkal, feladat-meghatározás következett... Ő amolyan gh-ás lett. Rendszeresen átlépve az 1949 előtti régi szlovák határt, amely területeket Horthy „szabadított” fel, egyik szimpatizáns gazda lovas kocsijával, az erdész közreműködésével, fát fuvaroztak az erdőből, a falu állomására. A fuvarért kapott pénzből, sok élelmet: krumplit, lisztet, zsírt, húst és sok más vásároltak, s kifelé menet az erdőbe, lovuk eleségének szánt szénával és lucernával letakarva „kiloptak” az erdőben székelő partizánoknak. Olykor, olykor ellenállásra felszólító, német ellenes röplapokat szórt szét, ragasztgatott ki plakátokat. Részt vett az egyik nyilas ház lerohanásában, ahonnét kiszabadították az egyik, fogva tartott társukat, későbbi jó barátját, kivel évekig össze-összejártak... Mind ezt volt szlovák területen, mert a már ezelőtti magyar területekre, csak néha „csaptak át”. Például felrobbantottak egy németeket szállító vonatot...

Már abban az időben elhatározták, hogy a háború után azonnal bekapcsolódnak az ország újjáépítésébe, a régi rendszer demokratikus átalakításába... Madaras Gábor, már akkor is az államigazgatás felé kacsingatott. Vladár Bercit a katona vagy a rendőr pálya vonzotta. Végül is a Belügyminisztériumban kötött ki. A többiek, ki ezt, ki azt akarta, képzelte el így vagy úgy a jövő zálogának. Madaras és Vladár szocializmust akartak, már akkor kommunistának vallották magukat, amíg ő puszta demokráciáról, földosztásról és a feudalizmus teljes felszámolásáról álmodozott. Társai a szovjet, ő az angol mintát tartotta járhatónak...

A háború után, mindannyiukat felvették az akkor megalakuló Magyar Partizánszövetségbe...

Boross László fejében pergő film hirtelen elszakadt. Nem is „futhatót” tovább, mert az idő telt. Olyan szemekkel bámult Madaras Gáborra, mintha azt nézné, hogy ugyanaz az ember: iskolatárs, bajtárs, későbbi jó barát, egyáltalán falubelije ül-e előtte vagy egy vadidegen ember.

Madaras számára terhesnek bizonyult a hosszantartó csend, amely kettőjük közé ült. Azok a vizsgálódó szemek, amelyek rátapadtak, az a feszültség, amely a levegőben lógott..., mindezek elűzésére olyan mozdulatot csinált a fejével, mintha további beszédre sürgetné, nem kívánatos társát.

- Sokat töprengtem - folytatta az végre -, miért üldözöl engem? - Még mélyebbre fúrta Madaras képébe a tekintetét. - Ugye Anna miatt? Az majdnem felpattant a székéről.

- Nem én, Madaras Gábor üldözlek, hanem a törvény. Tanácselnök vagyok, kötelességem végrehajtanom a törvényeket. - A kezével is igyekezett súlyt adni a szavainak. - Én csupán a törvényeket hajtom végre. Ha én nem, más! Ebből a szempontból tökmindegy, hogy ki ül itt.

- Nem egészem, mivel a törvényt te magad szabta meg, róttad ki rám! Te találtad ki, mint a székek kihordását, vagy az eldugott kezeket, mert érdekes, te mindig a fiókodban matatsz, ha megjelenek az irodádban. - Valósággal rákiáltott: - Igenis, Anna miatt szabta ki rám, azt-amit, raktál rá a kuláklistára!

A film megint peregni kezdett Boross László agyában.

Egyik hosszabb távolléte után -, a szülei azt hitték Budapesten tartózkodott, holott akkor is, partizánként a vezérük által „kirótt munkáját”: fa fuvarozását, élelem utáni titkos futkosását... végezte -, az anyja, minden bevezetés nélkül, a világ legtermészetesebb hangján közölte vele:

- Tudod, melyik lányt szemeltük ki neked?

- Engem hagyj ki a dologból! - szólt rá az apja az anyjára.

Az mintha meg sem hallotta volna tovább beszélt:

- Kertész Annit. A falu legszebb lányát.

Egyáltalán nem vette komolyan, meg nagyon fáradt, álmos volt, ezért válasz nélkül vonult be a szobájába.

Hogy mivel rukkolt elő az anyja, mert csak fúrta a bögyét, Madaras Gábornak, egyik véletlen találkozásukkor említette meg. Egyébként akkoriban egymástól távol tevékenykedtek. Ő egy kézlegyintéssel intézte el, mire megfogta a kezét... Nem, nem, mind a két kezével egyszerre ragadta meg a kabátja ujját s nem a kezét!

- Régen szereted őt. Esküdjetek meg gyorsan, mert ismerve anyámat, nem nyugszik, amíg össze nem boronál bennünket. Máris megtárgyaltak, kiagyaltak mindent: anyám és Anna anyja. Anna nagyra-vágyó lány, könnyen lépre megy. Ez pedig nem vezet jóra!

Madaras összeharapta a szája szélét. Egy ideig hallgatott, majd beszélni kezdett:

- Legutóbb azzal váltunk el, hogy nem jön hozzám feleségül. Szeret, mondta, de nem annyira, hogy a feleségem legyen.

Ő még mindig fogta a kabátja ujját.

- Nem veszem el tőled Annát, erről biztosítalak!

- Ezt el is várom tőled, elvégre barátom, harcostársam vagy...

Valami közbejött, ezért nem beszélgettek tovább. Később meg az összetorlódott események miatt hallgattak róla...

Otthon, egyik nap, az anyja ismét előhozta Kertész Annát.

- No, hogy döntöttél? - csak ennyit kérdezett, ő azonban ennyiből is megértett mindent.

- Még ma választ adok - vágta rá csak úgy félvállról.

Fáradt volt, nem csoda, keményen dolgozott, előtte s utána, az oda és a haza vezető úton kilométereket gyalogolt, de nem pihent le. Felkerekedett, egyenesen Annához sietett.

- Anni! - kezdte azonnal, mihelyt a lány eléje toppant, ám, miután jobban szemügyre vette annak kacér nézését, vérbizsergető karcsúságát, kidomborodó bájait, a folytatás a szájában ragadt.

- Miért nem jössz be? - hívta a lány feltűnően könnyed kacérsággal.
- Most már nyugodtan bejöhetsz - tette hozzá huncutul cirógató mosollyal az arcán. Úgy csengett a hangja, mint aki végre egyességre jutott. - Hallhatsz: téged szemeltek ki számomra! Én igent mondtam. - Hangja, nézése égetett, ő váratlanul megszédült.

Igen, ott, abban a pillanatban szeretett bele Annába.

Előbbi fellángolása azonban csak néhány pillanatig tartott. Madarasra és a neki tett fogadalmára gondolt, ami újabb lökést adott el-lanyhult akarataának.

- Anni, én... nem kértem meg a kezedet. Nekem, ehhez az egészhez semmi, de semmi közöm nincs.

- Anyád szerint nem ellenkeztél - vágott lírain közbe a szép s kívá-natos nő.

- Végig tréfának véltem. Holtfáradtan értem haza... Egyébként mind a ketten modern emberek vagyunk, ezért ez csak kettőnkre tar-tozik. Az a világ, hogy a szülők döntsenek a fiatalok háta mögött... - egy pillanatig habozott -, ósdi szaga van, nem érzed? Ha te nemet mondanál...

- Csakhogy én igen mondtam.

- Anna! - közelebb lépett a lányhoz, majdnem összeért a testük. - Madaras Gabi...

- Őt ne emlegesd! - tiltakozott Anna élesen, nagyokat legyintgetve.

- Lehetetlenség figyelmen kívül hagynunk őt. Személye mind a ket-tőnkénél sorsdöntő. Gáborral, amellet, hogy gyerekkori barátom, volt katoná- és fronttársam, máig szoros kapcsolatot tartunk. Emellet ő szerelmes is beléd. Mást sem csinált a fronton csak téged emlegetett, áradozott rólad. A fényképedet...

- Hiába - vágott közbe egykedvűn, vállát felrántva a lány -, ha én nem szeretem. Téged sem szeretlek, ennek ellenére te máris közelebb állsz hozzám, amint ő valaha is. Ezért, ha már kettőtök közül kell vá-lasztanom, habozás nélkül téged választalak. Több minden melletted szól, például a vagyonotok.

Anna, nyers őszinteségével-e vagy mással, maga sem tudta akkor, még közelebb férközött hozzá. És a frissen csobbant szerelem édes-vizű forrása, csobogó patakka dagadva, zuhogón söpörte el az útjába akadt gátat, amelyet megingott akarata állított közéjük.

- Ne egyszerűsítsd le ennyire a szerelmet, főleg a házasságról ne beszélj ilyen könnyedén - róttta meg -, az nem ló, amelyet pénzért bárki megvehet! Ha nem tudnád, elveim vannak, ezért ha külsőleg nem is különbözöm a falusiaktól, a felfogásom még lehet más.

Anna melléje bújt. Vékony ruhája alól átizzó, kemény testének forrósága, mint áram az égő membránját, hamarosan felhevítette, és tétől talpig átjárta amúgy is felhangolódott idegrendszerét. Ha nem is hozta izzásba, de átforrósította.

- Az érzelmek változóak, Laci - súgta a lány, miközben nagyvonalúan legyintett. - Tudod, hány fiúba voltam szerelmes? Ajaj! És mind elmúlt. Miért ne szerethetnélek meg téged is? Magas, jóvágású, tanult és gazdag, legalább is hozzám képest gazdag fiatalember vagy.

- És ez is elmúlik majd, mint a többi, aztán jön egy még gazdagabb, mert mi, tévedsz, nem vagyunk gazdagok!

Anna váratlanul átkarolta, és szájon csókolta.

Az események ezután felgyorsultak. Anna, váratlanul felkereste Madaras Gábort, hogy mit mondott neki, máig sem tudja. Egy biztos: rá egy hónapra, megnősült. Egyik nap esküdött, másnap ismét behívták katonának. Nem vonult be, végérvényesen a szlovák partizánokhoz csatlakozott a hegyekbe...

A léggör kézzel foghatóan megfagyott körülöttük, amit mások is észrevettek. Egyszer még szóba hozta az ügyüket, kint a hegyekben találkoztak, ám Madaras elsiklott mellette, később mégis ő maga állt elő vele, egyik beszélgetésük közepette. Szinte minden egyes szavára emlékezett:

- Másokkal is előfordult már, hogy egyik barát elszerette a másik menyasszonyát.

- Barátodnak barátod vagyok, igaz, viszont Anna sohasem volt a menyasszonyod. Azonkívül, ha bele is estem, a szavamot adtam s álltam. Te...

- Arra célzol, hogy megnősültem? - vágott nyersen a szavába. Az a tekintet, az a mimika, az a lobogás, amely a szemében vibrált! Félelmetes volt...

Boross László akaratlan összerázkódott, mire hirtelen megszakadt a gondolatát tápláló áramforrás.

Újra ugyanaz a gyűlölködő, rángatózó, villogó szemű, félelmetes férfi ült vele szemben, mint akkor kint a hegyekben.

Védekezően tartotta maga elé a kezét, a hangja is védekezett, amint megszólalt:

- Ugye tudod, hogy Anna elhagyott.

- Tudom.

- Sem melletted, sem mellettem nem maradt meg. Tehát...

- Mondom - kiáltott rá -, nem én, a törvény!

- Amelyet te megfejelsz. Mert manapság mindenki túl akar tenni a másikon. Ma az ilyen letaposó, kétes érdemek is elegendők a feljebb avanszálásra. Nem kell tanulni, elég a pusztá munkásszármazás, hogy valaki tanácselnök lehessen. Te ráadásul partizán voltál, ráversz egy kicsit a kulákok fejére, és a mai tanácselnökből holnap járási végrehajtó bizottság elnöke leszel, vagy...

- Megtiltom ezt a hangot! - ordított rá Madaras. - Ha engem nem is, a tanácselnököt kötelességed tisztelned! Egyébként úgy van, amint mondtam! Mint Madaras Gábornak semmi bajom veled, viszont, mint tanácselnöknek kötelességem végrehajtani a felsőbb szervek utasításait!

- Ünnepek előtt - folytatta Boross László, mit sem törődve az elnök mesterségesen felfokozott felháborodásával -, május egy, augusztus húsz, november hét, április negyedikéről nem is beszélve, rendőr kísért végig a falun, mintha ellentüntetéstől félnél, összeszedetsz bennünket, és bezáratsz Bartosék pincéjébe. A tegnapi partizánt, aki még ma is tagja a Magyar Partizánszövetségnek, a rendszer hivatalosan nyilvántartott ellenségévé degradáltad.

Madaras Gábor szemében a Magyar Partizánszövetség említésekor különös fények gyulladtak. Papírt vett elő a fiókjából, és valamit írt rá.

A társa eközben tovább ömlengett:

- Leprásnak néztek, kiközösítetek! Mindennek te, igenis te vagy az oka, a volt pajtásom, bajtársam, harcostársam!

Látva az elnök fejcsóválását, még harciasabban támadt.

- Nem? Ki állította össze a kuláklitát? Te! Ki bontja le a beszolgáltatás tervszámait személyekre elosztva? Te! Ki küldözget értem rendőrt? Te! Ki vitette ki előbb a székeket, hogy ne kelljen ülőhellyel megkínálnod? Te! Ki dugja el előlem a kezét az íróasztala fiókjába, hogy ne kelljen velem kezét fognia? Te! Te...te! Százszor is te! Ne tagadd, bosszúból teszed. Hatalmat kaptál, visszaélsz vele! Hétről hétre emeled a beszolgáltatásomat, piszkálsz, üldözöl, kifogyhatatlan

a leleményességed, új és új okot találsz a zaklatásomra, holott én valójában, legalábbis a törvény szerint, nem is vagyok kulák. Csak tizenegy hold földem van s nem huszonöt.

- Szőlő, ezért szorozd be öttel!

Boross László legyintett.

- Egyébként adót jöttem befizetni.

Az elnök kifelé mutatott a folyosóra.

- Kettes szoba, jobbra!

* * *

Végre az a nap is eljött, amelyet Boross László annyira várt: a helyben megrendezett partizán- és veterántalálkozó. Itt akart eleget szerezni földbetaposott igazságának.

A találkozón Hegyi Tibor, a volt, kis partizánegység magyar vezető helyettese elnökölt. Részt vett a helyi párt titkára Kecskés Mátyás - közvetlen Hegyi mellett ült, az elnöki asztalnál -, Jámbor Miklós, a kommunista mozgalomban való, harcos részvétele miatt, több évre bebörtönözött veterán, jelenleg rendőr ezredes. Ömellette Skuti Imre, a partizánok és a kommunista mozgalmak összekötője foglalt helyet. Elfogták, nagyon megkínózták, egyik kezére azóta is nyomorék, jelenleg az Országos Központi Pártbizottság külső munkatársa. A másik oldalon Barta Péter, mint az Országos Partizán Szövetség küldötte, egyébként, annak idején halálra ítélték, életét az utolsó pillanatokban mentették meg, amikor is cserefogolyként kitoloncolták a Szovjetunióba. Vladár Berci, többszörösen kitüntetett, volt partizántársuk, felszabadulás utáni bányaigazgató, hogy s mint, jelenleg magas rangú katonatiszti egyenruhában díszelgett az elnöki asztalnál.

Kint a pártház tágas folyosójának végében, párttag asszonyok főztek. A húst a helyi vadásztársaság adta. Fácánból levest, őzből paprikást, nyúlból vadast készítettek. Süteményt, noha néhány asszony hozott otthonról, a helyi cukrászdából vásárolták, a „cekket” az állami gazdaság állta. Úgy tervezték, hogy a beszámolót, lényegében régi, hős időkről való visszaemlékezést, egész éjbe nyúló beszélgetés követi.

A beszédet Lenczi József, az ellenállási mozgalom egyik országos küldötte tartotta, aki jelenleg gyárigazgató valahol. Hogy miért nem ült az elnöki asztalnál senki sem tudta. A párt és a gazdaság jelenlegi helyzetéről tartott rövid beszámolót. Őt Hegyi Tibor terjengős köszöntője követte. Hogy, mint a levezető elnök, miért nem ezzel kezdte, senkinek sem tűnt fel, talán nem is voltak kíváncsiak rá. Miután befejezte egy iratot emelt fel az asztaláról, tartotta messzelátóként, jó távolra a szemétől. Arca, hangja ítéletet hirdető bíróvá változott.

- Szomorú kötelességemnek teszek eleget, amikor felolvasom a Magyar Országos Partizánszövetségünk határozatát.

Boross László valahol középtájon ült. Azonnal megsejtette, hogy róla lesz szó, ugyanis a hangulat, már a gyülekezésükkor erősen fagyossá változott körülötte. Legtöbben egyszerűen átnéztek rajta, mások elkerülték a tekintetét, ha mégis egymásba botlottak, alig váltottak vele szót. Lehajtott fejjel hallgatta Hegyi bejelentését.

- ...Az Országos Magyar Partizánszövetség ez év január 5-én megtartott ülésén Boross Lászlót kizárta a szövetség soraiból. Indoklás...

Már a neve említése után felforrt fejében a vér. Az első mondatokat még tisztán hallotta, de utána már csak szófoszlányok jutottak el a fülébe: Ilyenek: osztályidegen, kulák... Szép lassan felállt, és megindult a kijárat felé, ám ott váratlanul megmakacsolta magát az elnöki asztalhoz lépett. Hegyi éppen ekkorra fejezte be a határozat felolvasását.

- Az ítélet jogerős, hallottam, viszont ti, mint régi bajtársaim, természetesen kötelezettség vállalás nélkül engedjétek meg, hogy az utolsó szó jogán elmondhassak néhány tényállást.

Hegyi az elnökség tagjaira lesett, akik néhány bizonytalan vállrándítás után, ha külön-külön is, vonakodón rábólintottak.

- Tessék! - adta meg a szót végül is Hegyi.

- Én nem vagyok kulák. Igaz, van szőlőm, de nem éri el a huszonöt holdat. Alig fele, tizenegy hold. Ti az ellenállásban szerzett érdemeitekért magas beosztásokat kaptatok a háború után. Ez a megélhetésetek forrása. Enyém a szőlő. Ti ott dolgoztok, ahová a párt helyezett benneteket, én itthon a hegyen. Ti, ilyen-olyan iskolával, sokan négy

elemivel, mindnyájan többet kerestek, mint én diplomás, kutató létemre. Ráadásul én nehéz fizikai munkát végzek.

Felmutatta a két tenyerét.

- Nézzétek, kérges! Reggeltől késő estig dolgozom. A ti kezetek, mint afféle munkaskádereké, milyen? Éjjelenként tanulmányokat írok és szakkönyvet. Nevemet határainkon túl ismerik, jegyzik, tehát dicsőséget szereztem a hazámnak. Hírt, mint Lepisinszkája a sejtes szerkezetű élő anyag sejtje alakítható elméletével a nagy és dicsőséges Szovjetunióknak. Én, a magam részéről nem fogadom el ezt az elméletet, ám ez mit sem változtat a neves kutató érdemein. Vagy Micsurin, akitől viszont a vegetatív hibridizálás módszerét magam is átvettem, alkalmazom a szőlőmben. Kísérletezem az ivaros és az oltásos keresztezésekkel. Sikerült több betegségekre ellenállóbb és nagyobb hozamú fajtákat kinemesítenem. Munkásságom népgazdaságiilag is igen hasznos. Számottevően emelem a szőlő termelési és minőségi hozamát. Ti, a káderek a vezetés élvonalában, én, mint kutató a termelés frontján harcolok tovább. Nem hoztam tehát szégyent a volt partizántársaimra, rátok!

Nem folytathatta, mert az eddig csendben hallgatók közül néhányan közbekiabáltak:

- Leadhattad volna a földedet az állami gazdaságnak, vagy miért nem léptél be a termelészövetkezetbe? Ott is kutathatnál!

- A magánszektort pártolod a szocialista szektor rovására.

- Ki hasznára? - kérdezett közbe Boross László.

- A sajátodéra - vetette vissza Madaras Gábor. Az első sorban ült. - Miből vetted a kilenc hold szőlőt, és miért?

Boross László nagy ívben feléje mutatott.

- Te, éppen te juttattál ide! Egyéni bosszúból, aljas személyes indítékok alapján. Legénykori szeretőd miatt tetted! Elmondhatom, mit csinál velem Madaras Gábor? - kérdezte meg Hegyitől.

- Nem! - intette le az. - Személyeskedsz, ezért megvonom tőled a szót! Hivataloskodó hangja hirtelen megszélidült. - Inkább kapálnék a szőlődben, leinnám magamat, hagynám, hogy arcul verjenek, újra megrohannám a nyilas házat, inkább... - Hangja a túl tupírozott felhevüléstől elfulladt, amiért is csak rövid levegővétel után folytathat-

ta: - Egy régi, jó harcostársat veszítünk el, ezért ez a nap gyásznapi számomra, elvtársak, mégis minden bíráló, egyetlen ellenkező szó, megjegyzés nélkül elfogadom, tudomásul veszem a felettes szövet-ségem döntését.

A jelenlévők közbetapsoltak. Boross László lebecsmérlőn feléjük legyintett, és kiment.

Letörtén, magába zárt keserőséggel ballagott a Hegy felé.

A falusi esték megszokott hangjai: a disznóröfögés, a tehénbögés, az élénk kacsahápgóság, a libagágogás..., mind elhallgatott körülötte, csak egy-két stráfos kocszi zörgött és néhány kutya ugatott. A legelő-ről hazatérő gulya utáni por elült. Egyébként a teheneket Antal Jenő, tragikus halála után, új csordás őrizte. Az útszéli fák levelei apró zizegéssel lengedeztek az esti szél szárnyán. Az úton tehéntrágya-szag keveredett az udvarokból kiáramló, disznóólak és trágyadombok megszokott bűzével. Nem tűnt fel, úgy hozzátartozott a faluhoz, mint a tehénbögés. A közeli léckerítés tetején macska kuporgott. Hatalmas kutya zavarta fel. Az utca közepén egy férfi talicskát tolt, rajta lucerna hevert, közepébe néhány lopott tököt rejtett. A termelőszövetkezet táblájából csórta el. Talán köszönt, talán nem, Boross László nem hallott semmit.

Mire kiért a faluból, estére harangoztak. Éppen befejezték, amikor Thelkes grófnő kifordult az erdőből a köves útra. Fejét kendő fedte, lábán tág gumicsizma slattyogott. Olyan ruhát viselt, mint a többi parasztasszonyok.

Boross Lászlót, a hosszú, csendes gyaloglás eddigre kissé magához térítette előbbi lebecsmérléséből.

- Kezét csókolom! - ez volt az első hang, amelyet kiadott a száján, amióta kijött a pártházból. Mindig nagy tisztelettel és előre köszönt a grófnőnek. Most, mint sorstársát üdvözölte.

- Hallom, kizárták...

- Kizártak? - álmélkodott a férfi, őszinte rácsodálkozással.

- A partizánok közül.

- Kitől hallotta a méltóságos asszony? - fokozódott tovább Boross László álmélkodása.

A faluban, egyes bigott párttagok kivételével mindenki így nevezte a grófnőt, ő is.

A középkort jóval túllépő grófnő, aki most teljesen úgy nézett ki, mint a többi itteni parasztasszony, enyhe iróniával rántotta fel, valamikor szép ívelésű, most meglehetősen cserzett ajkát.

- Kövér Böskétől hallottam.

Kövér Böske? - meditált magában a férfi: vajon ő kitől hallhatta, honnét tudhatta, amikor vele is alig egy órája közölték? Ráadásul itt, kint a vadonban! No de a hírnek, főleg falun, szárnya van és nagy a torka, mint a tanácsháza tetejére szerelt hangszórónak.

- Nem értesítettek... Egyszerűen a képembe vágták, lám, ön is előbb megtudta, mint én - kesergett akaratlan Boross László.

- Ha nem tudná, én asszonyok között dolgozom. - Ironikus mosoly közepette folytatta: - Alkalmazkodni kell, Boross úr! Látja, alig egy évtizede fehér csipkés, főköttős szobalány szolgálta fel a reggelimet, és hatalmas, pazarul berendezett kastélyban éltem. Most egyszerű napszámos vagyok a csemetekertben, az erdő közepén. Lakhelyem egy fészerből átalakított putri. Nézzen rám! A fejem, bekötve, holott azelőtt velencei csipkés szélű selyemfátylat és Franciaországból hozott velúrkalapot viseltem. Lábamon szarvas- és irhabórból készült topánka helyett, nehéz és milyen, még kimondani is szégyellem, büdös gumicsizma van. Ruháim... Ah!

- Én nem tudok alkalmazkodni, úgy élni, amint ön. Vagy gyűlölök, de akkor... - fenyegetően forgatta körbe a szemét -, vagy szeretek.

- Boross úr akkor szélsőséges ember. A szélsőséges ember pedig nem ér célba. Mindig a kitaposott út közepén kell járni. Nemcsak azért, mivel ez a legbiztonságosabb, hanem a legbejáratottabb.

- Célhoz vezető utak közül mindig az a legközelebbi, amelyik egyenes.

A grófnő eddig csendesen beszélt, mégis, mintha az előbb érezni lehetett volna némi lázongást a hangsúlyában, most teljesen megszeplődten folytatta:

- Legegyesebb út, vallom és hiszem, a felfelé vezető út. Ez pedig az imádság virágaival van kikövezve, amelyek mindig az ég felé tárják kelyhüket. Ez a virág nem szereti az utca zaját, a piacok lármáját,

ez csak a magány csendjében nyílik. Ott nő nagyra, árad fel a magasba Istennek tetsző illata. Ezért nem menekültem el, ezért vagyok én ebben az állapotban is boldog, Boross úr!

- Önszuggeszció, vélem.

- Sok egyszerű, szegény asszony között élve, dolgozva belátom, sok mindent nem tettünk meg, amit megtehettünk volna, amiért is hadat üzentem a bűnnek.

Mindenki tudta a faluban, hogy a grófnő nagyon vallásos, ő is, viszont nem sokat beszélgettek. Ha mégis összeakadtak, a grófnő mindig ilyen banális közhelyeket lobogtatott a vallásra tekert szavak cérnaszálán. Ezért egy cseppet sem ütközött meg ezeken a szavakon.

- Azért csak rossz ez a magány, a csendes száműzetés?

- Nem a magány - felelte a grófnő előbbi hangszínével -, az emberi lélek sivársága: a bűn. Sosem a sötét a legmélyebb, hanem Isten szeretete. Ez a tudat felemel, boldoggá tesz. Mert nézze, Boross úr, életem több, mint a felét jólétben éltem le, igazi főúri jólétben, amíg másoknak a századrésze sem jutott, adatott meg.

- Bizonytalan jövő, cél nélkül élni, méltóságos asszony?

- Cél? Ugyan! - nevetett közbe erőltetett vibrálással a grófnő. - Emberileg jelenleg csak tengődöm, egyik napról a másik napra élek. Mégis boldog vagyok.

Valójában nem volt az, csak leplezte. Jó pofát vágott ahhoz, amit úgysem változtathatott meg. Minden szavában, hangsúlyában érződött, hogy szenved, kesereg. Csendes, kimért szavai mögött, rejtett lázongás lappangott. Istenhez menekült, nem más elől, saját maga elől. Ki a zenéhez, ki a szerelemhez, ki Istenhez!

Boross László elköszönt és továbbment.

A célok, a célok! - dünnyögte magában, miközben haladt: - Ha megkérdezte volna, mert amint én tőle, ő is megkérdezhetné volna tőlem, hogy mi a célom, vajon mit válaszolok? Szóvirág-csokrot szövek és átnyújtom, amint ő tette? Mert a valóság sötét. Feleségem elhagyott, barátaim elfogytak... Néhányszor bebörtönöztek. Ma kizártak a partizánszövetségből...

Mire kiért a szőlőjébe, az este öreg bólogatással üdvözölte az éjjelt.

Távolban békák kuruttyoltak, feje fölött kuvik körözött, a magasban sziporkázva ragyogtak a csillagok. Körülötte katonás sorokba állított szőlőtőkék sorakoztak...

* * *

Thelkes grófnő váratlanul meghalt. Agydaganattal operálták. Szövődményként tüdőgyulladást kapott, amit az egyébként is legyengült szervezete nem bírt elviselni. A szőlőskúti ősi kriptá, a háború során teljesen megsemmisült. Aknatalálatot kapott, tégláit, köveit széthordták, helyét elsimították, ezért a közeli városban lévő Thelkesék legősibb temetkezési kertjébe, rokonai körébe kérte az elhantolását. A grófnőt nagyon sokan szerették a faluban. Rengetegen készültek a temetésére. Végrendeletét a pap olvasta fel a templomban. Arra kérte valamikori cselédeit, hogy a régi kastélyuk kertjéből, a mai állami gazdaság központjának parkjából, vigyenek egy-egy zacskó földet, és szórják a koporsójára.

A pártszervezet - Kecskés Mátyás titkár javaslatára - ellenagitációt fejtett ki, mégis legalább százötvenen mentek el a temetésére, vittek ugyanennyi zacskó földet s kérésének megfelelően szórtak be a sír mélyébe leengedett koporsóra, amiért is Kecskés Mátyás rendkívüli taggyűlést hívott össze. Ilyeket gyakran tartottak abban az időben Szőlőskúton, amelyen határozatot hoztak a proletárdiktatúra elnyomó funkciójának fokozására. Ennek szellemében elvitették a papot, akit a járási ügyész még aznap hazaengedett...

Éppen hazafelé ballagott az állomásról. Kiskun Panni, a templom előimádkozója fedezte fel elsőként az úton.

- Dicsértessék... - Nagyon lihegett, szinte fulladt. - Hallotta a plébános úr, mi történt a faluban? Kis Palit és Laczkó Gedeont félholtan hozták fel a termelészövetkezet pincéjéből. A must ölte meg őket.

- Most meghaltak vagy nem?

- Hátha van még élet bennük, s a plébános úr feladhatja nekik az utolsó kenetet. Az előbb hívták öreg Csíkoszt is. Nyolcvan valahány éves létére egészen odáig futott, merthogy leengedett a bicikli kereke.

- Siessünk mi is! - szólt rá a pap.

Kiskun Panni, az alacsony, kövér asszony, a magas, szikár pap mellett valósággal loholt, mégis megállás nélkül beszélt:

- Laczkó Feri vette észre... Bement utána, hátha ki tudja hozni, végül ő is bent rekedt. Nemhogy gyertyát tartott volna maga előtt egy lécen, amint szoktuk. Ha elalszik életveszélyes bemenni, ha égve marad, szabad az út.

- Én magam is így csinálom, Panni.

- Senki sem érti, hogy miért nem ezt tették.

A patak fahídján mentek át. Alattuk a vízben s távolabb libák víg gágogással paskolták, széttárt szárnyaikkal maguk körül a vizet. Odébb óriási köveket kerülgettek az éles csörgedezéssel rohanó, kristálytisztá víz habjai. A patakpartján a rengeteg fűzfa, néhány bokor kíséretében valóságos kis ligetet alkotott. Közvetlenül a part mélyedésében álló hatalmas fa ágai, mint kíváncsi kinyújtott ujjak, egészen a habokig nyúltak, mintha meg akartak volna győződni: nem túl hideg-e, holott mindent tudtak, hiszen a lábuk majdnem bokáig ácsorgott a vízben.

A plébános és Kiskun Panni a tanácsháza környékén jártak. Az alacsony és kövér nő még mindig beszélt. Úgy hadart, mint Miatyánk imádkozása közben a templomban. A másik oldalon Horváth Robi haladt, mire mindent félbeszakítva átkiabált neki:

- Hallom... - riadtan elhallgatott, óvatosan körülnézett, sokkal csendesebben folytatta -, elkobozták a húsodat.

Robi előbb köszöntötte a papot, csak azután válaszolt:

- Egyetlen dekát sem hagytak a százötven kilós disznómból.

Kiskun Panni ezután megint a paphoz fordult:

- Feketén vágott szegény - suttogetta. - Valaki beköpte, mire az utolsó dekáig elkobozták a húsát, ráadásul meg is büntetik. Máris hívatják a tanácsházára. Az is lehet, beviszik a börtönbe. - Miután a pap nem harapott rá a hírre, tovább pletykálgodott: - A hentesné is fél. Tegnap panaszkodott...

- Mitől fél? - siettette.

- Mert mindenki bélzsírt visz. - Minden egyes vágás után három kiló zsírt be kellett szolgáltatni. - Az pedig ugye bűdös. Nem lenne

szabad átvennie, de hát mit tegyen szegény, ha azt viszik! Bolondok is lennének a jó zsírt beszolgáltatni.

- Jó, jó, de még mindig nem tudom, hogy mitől fél.

- Hogy egyszer őt is elviszik miatta az ávósok.

- Elviszik, elviszik, mást sem hallani - vágott szavába a pap enyhe iróniával.

- Ha egyszer így igaz! Hol a rendőr, hol az ávó... Mindenki fél. Az emberek egymást jelentgetik...

- Engem is elvittek. Most jövök az ügyészségről.

Panniba még a levegő is benne szorult. Szemei kidülledtek, szája tátva maradt, valósággal fuldoklott.

- A plébános urat! - ájultozott. - Nem tudtam. Azt hittem az Alvégen járt, s csak locsogok, locsogok amikor...

Nem folytathatta, mert velük szemben egy autó tűnt fel. Lassított s megállt.

- Jó napot kívánok! - köszönt a hátul ülő. - Az állami gazdaságot keressük...

- Ezen az úton tovább, egészen a templomig. Annak háta mögött jobbra kis, földes utcát találnak. Azon haladva addig menjenek, amíg egy kastélyba, az állami gazdaság központjába nem botlanak...

- Köszönjük.

Az autóban Gelencsér Géza az állami gazdaság új igazgatója ült. A régit leváltották, azonnali hatállyal el kellett hagynia Szőlőskutat. Oka: testvére pap volt, letagadta s megtudták...

Az új igazgatót a főmezőgazdász, a főkönyvelő, dr. Gábor Emil állatorvos és néhány brigádvezető fogadta. Alig egy órája értesítették őket az új igazgató érkezéséről. Gerencsér Géza sorban kezét fogott velük. Majd, miután bekísérték az irodájába azonnal leült.

- Nem oda! - figyelmeztette túlfűtött figyelmességgel a főkönyvelője. A hatalmas íróasztal melletti székre mutatott. - Ezentúl ez lesz a helyed!

- Nem sokat ülök én ott. Végzettségem agronómus s nem hivatalnok. Az emberek között meg a határban érzem úgy istenigazából jól magam. Rövid tájékoztatót kérek. Ki-ki a saját reszortjáról tájékoztasson! Fejenként öt perc, elég lesz?

Aggodalmaskodón húzogatták, ráncolgatták felváltva a szájukat, homlokukon a bőrt.

- Tudom, kevés - mosolygott az új igazgató -, de képzeljétek magatokat a helyembe. Új ember vagyok. Mindent ömlesztve kapok, bár az igazgatóságon valamennyi iratot, térképet, terveket, jelentéseket s a többi..., no meg a statisztikai adatokat visszamenőleg két évre, mind átnéztem. Sok mindennel tisztában vagyok. - Legyintett. - Néhány perccel túlléphetitek az öt percet. Egyhez viszont ragaszkodom: őszintén, a valóságnak megfelelően tájékoztassatok, mert látjátok, meglehetően szelíd ember vagyok, de tudok én harapni is, ha kell! - A főmezőgazdászra mutatott. - Te kezded!

Mialatt a beszámolót hallgatta, titokban azt az asszonyt nézte, aki közben többször bejött. Hol az egyiknek, hol a másiknak súgott valamit a fülébe. Valósággal rátapadt a szeme erre a különös, szép asszonyra. Mozgása sikkos, alakja, főleg a feszes ruhában, amelyet viselt, kimondottan szexisnek tűnt. Mégsem állhatta meg, hogy harmadik belépése után rá ne szóljon:

- Ha lehetne, ne zavarjon bennünket, elvtársnő!

- Elnézést! - Szép nagy szemével és csodálatosan hosszú szempilláival valósággal zavarba hozta az új igazgatót. - A tanácselnök telefonált. Azt mondta, hogy okvetlenül adjam át az üzenetét.

Kezét elnézést kérően széttárta, huncutul felrántotta a két vállát, az új igazgatóra mosolygott. Mozdulatai finomnak, járása erősen sikkesnek tűnt, miközben, különös bájjal ringva kibillegett az irodából.

- Ki ez a nő? - kérdezte meg Gerencsér Géza, miután becsukódott mögötte az ajtó.

- A személyzetisünk titkárnője - világosította fel az állatorvos.

- Elvált asszony. - Ezt az egyik öreg brigádvezető tette hozzá, talán maga sem tudta miért. Gerencsér Géza nem lepődött meg az öreg kissé visszataszító közlékenységén. Ha nő lenne, most azt mondaná rá, hogy pletykás, viszont a férfiak sohasem lehetnek pletykások, csak bőbeszédűek.

- Ha egyszer, esetleg kétszer, jó - magyarázta az új igazgató -, de háromszor? Folytasd! - A főkönyvelőre mutatott.

Mialatt beszélt, az esze, ha közben oda is figyelt, állandóan azon a különös nőn járt... Mindenki túllépte az öt percet, ezért több mint egy óráig tartottak a beszámolók. A végén Gerencsér Géza felállt s az íróasztalának dőlt.

- Tömör, érdekes beszámolókat hallottam. A többit kivel-kivel a helyszínen beszéljük meg, mert a napokban sorba járok mindent. Ezt tekintem első feladatombnak. A határt természetesen a főmezőgazdással járjuk be. Az istállókat az állatorvos és a főállattenyésztő kíséretében látogatom meg. A számvitelt, mert az is érdekel, a főkönyvelővel. Mindenkinek szabad kezet adok a maga területén. Ez viszont felveti a fokozottabb felelősség és őszinteség kérdését is. Ha átverték és én rájövök, mert rájövök, megválnak egymástól! Még egyet: ne keressetek fel holmi apró csip-csup kérdésekkel. Az ilyen ügyekben, éppen azért, mert szabad kezet adok nektek, ti magatok döntsetek! Fogadóóra nincs. Mindenki akkor jön, amikor akar, keres ott, ahol vagyok, legyen az saját lakásom, korán reggel vagy netán éjjel, mert éjjel is felferhettek, ha halaszthatatlan dologról lenne szó, illetve baj van.

Leült, kihúzogatta a fiókokat, egy-egy érdektelen pillantást vetett azokba, és tovább beszélt:

- Terveimre már az igazgatóságon is ráütötték a pecsétet. - Éppen egy bélyegzőt emelt ki, forgatta az ujjai között: - A gépállomány gyors növelése, RS-09-eseket szerzünk. Ezek, talán tudjátok is, olyan kis mindent tudó gépek. Kapunk két-három Stálinyecet, négysoros vetőgépeket, rendszeraratókat, trágyaszórókat, néhány új villanyírógépet meg számológépet. Gépesítésünk foka ezzel - nevetve tette hozzá -, az irodai gépek természetesen nem számítanak bele...

- És a meglévők? Körmősek, Hofferok, négysoros vetőgépek? - kérdezett közbe a főmezőgazdász, ám Gerencsér Géza nem engedte befejeznie.

- Együtt, mind... Szóval jóval az országos átlag felett lesz. Mintha eszébe jutott volna valami, a többiekre bökött.

- Ugye, itt termelőszövetkezet is van?

- Hozzánk képest kis kóceráj.

- Attól, hogy kicsi, még lehet jó.

- De ez nem működik jól, csak kínlódnak.

- Feladatunk, többek között, segíteni őket szakmailag és gépekkel egyaránt.

Becsukta az utolsó fiókot is és felállt.

- Tehát megismertük egymást. A többit menet közben beszéljük meg. - A többiek is felálltak. - Mivel nemsokára este lesz, ma csak az irodában nézek szét. Holnap felkeresem a tanácsot, és ellátogatok a pártba is. Vizontlátásra!

Miután bensőséges kézfogások után a többiek elmentek, az előbbi fiatalasszony jutott eszébe. Az a sikk, az az alak! Ritkaság... és éppen egy ilyen eldugott, kis falucskában! Arany a porban! Kár érte!

Kopogtattak.

Öregedő asszony lépett be. Mihelyt megpillantotta az igazgatót, megtorpant. Az, eléje ment, és a kezét nyújtotta:

- Az új igazgató vagyok. Nemsokára felkeresem magukat...

- Kockás Elemérné, anyagkönyvelő. A főkönyvelő elvtársat keresem. Elnézést a zavarásért. Nem tudtam... - az ajtóig hátrált.

- Ugyan! De ha már bejött, kérem, küldje be a személyzetis titkár-nőjét!

- Borossné?

- Nem ismerem.

- Boross Lászlóné. Anna. Azonnal küldöm! - Kiment.

Anna sietve jött be, majdnem szaladt.

- Hivatott, Gerencsér elvtárs!

- A főnöke... - húzta zavartan a szót.

- Beteg. Jelenleg kórházban fekszik - segítette ki a szép asszony.

- Maga facér, nekem viszont segítségre lenne szükségem. Jegyzőkönyvvezetés, levelezés s a többi. Azt a szót, hogy titkár, nem szeretem. Szóval segítene nekem?

- Nagyon szívesen.

- Köszönöm. Az igazgatói lakás..., ugye a kastélyon belül van?

- Két bejárata van a kastélynak. A főbejárat erre a folyosóra vezet, mármint amelyre az irodák nyílnak. A másik hátul, az udvarból, teljesen elkülönített részbe vezet be oda, ahol a szolgálati lakások vannak. Én is ott lakom - mosolygott zavartan a férfia.

Szinte magától csúszott ki a száján. Rövid zavart habozás után, belepirultan folytatta:

- Tőszomszédságban az igazgató elvtárs lakásával... Nemrégén lakom ott.

- Ilyen csinos nő, ebben a távoli, eldugott faluban! - ragadtatta el magát nyilvánosan is, ami nagyon meglepte Annát. Olyan szemekkel leste, mintha csak most fedezte volna fel. - Álmomban sem gondoltam volna, kedves szomszédasszony!

- Nagyon szép falu Szőlőskút, a környék legszebb települése. Szőlő sehol annyi, mint itt. Ősszel még az utakon is szőlőben gázolunk - terelte másra a szót zavarában a szép asszony.

- Szórakozás?

Anna még jobban meglepődött. Abban az időben ugyanis senki sem beszélt szórakozásról. Csak a munkát dicsőítették. A szórakozást kispolgári csökevénynek, a volt kizsákmányolók és maradványaik szokásának vélték, s elítélték.

- Az EPOSZ-ban ma este is lesz politikai kör.

- Más ifjúsági szervezet?

- DISZ, azonban ez a politikai kör ma este az EPOSZ-ban lesz.

- Ugye, mi nem megyünk el? - nevetett fel az új igazgató.

- Régen kinőttem azt a kort, hogy elmehessek. Sajnos.

- Hány éves?

- Egy nappal több, mint tegnap voltam, egy nappal kevesebb, amennyi holnap leszek. Számítsa ki! - vágta rá, miközben kacér mosolyával végigpásztázta a férfi egyre jobban felolvadó ábrázatát.

* * *

Verőfényes napsütéssel köszöntött be az öregasszonyok nyara. A gólyák elmentek, de már megkezdték szárnyuk hegyezését a fecskék is. A macskák elnyúlтан heverésztek a tornácok szélén, a kutyák a fűben heverve lógatták a fejüket. Még a vadgerléket is becsapta az öregasszonyok nyara. A hímek élénk szárnyacsapkodásokkal udvaroltak, turbékoltak a társuknak.

A gyümölcsöt: almát, körtét, szilvát... leszedték, a szüret a végéhez közeledett. A fák és a kiterjedt szőlőskertek levelei apró libegéssel táncoltak a megújuló szélben. S töprengtek, hogy felöltsek-e magukra szín pompás őszi ruhájukat, vagy maradjanak a régiben. A kajszibarackfák az egyik éjjel majdnem meztelenre vetköztek, most a nyári napfényben nagyon szégyellték mezítelenségüket.

A nagy meleg ellenére a levegőben mégsem a gyümölcsérlelő nyár káprázata, az ősz borongó hangulata úszott. A határt csivitelő seregélyek hada szelte keresztül-kasul, egyik szőlőből ki, a másikba be s le a mezőkre...

Boross Éva és Polgár Antal arcán a mély szerelem rózsás hangulata állandó mosolyba bújva virult. A patak partján sétáltak. Anti szabadnapot vett ki, Éva szabadságon tartózkodott.

- Én nagyon szeretem az őszt - szólalt meg Anti hosszabb hallgatás után.

- Csak az őszt? - évődött Éva a szerelmesek együgyű önzésével.

- Meg téged.

Mialatt összeölelkeztek és hosszú csókolózásba kezdtek, a patak menti fűzfák sárguló ágai koronát fontak köréjük s meghintették őket hulló falevéllal. Lábuk alatt a selymes fű reggelről ottmaradt harmata fénylett, felettük északról ideszorult, ismeretlen madár pattogó füttye hasogatta, tágította a furcsa csendet, amelyet az egyhangú patakcsobogás tetet-lelket felemelő lekottázhatatlan zenével töltött meg.

- Éva! - kezdte a férfi ismét, miután kibontakoztak egymás karjából s kéz a kézben sétáltak tovább -, a múltkor azt mondtad, gondolkodol. Nos?

- Hogy te költözzél-e hozzánk vagy én fel az állomásra, részemről teljesen mellékes, viszont...

- Tudod, engem a szolgálat... - jegyezte meg halkán a férfi, azonban nem folytatta, mert Éva váratlanul megállt. Levelet tépett le, hogy zavarában szétmorzsolgassa az ujjai között.

- Nekem az állomás is megfelelne - válaszolta ezalatt. - Közel van hozzánk, gyakran felkereshetném Lacit.

- Ha itthon van, de mikor van ő otthon?

- Amióta elhagyta Anna, szinte soha.

- Akkor ez nem kérdés többé. A ruhának teljesen mindegy, hogy hol mosod ki, az ebédet pedig az állomásról is kiviheted neki a hegyre, olykor-olykor.

- Laci ezt nem engedné meg.

- Az ételhordás huszadrangú kérdés, a lakás pedig, amint mondtad, mellékes, akkor mi a probléma?

Mellettük a tisztás keskeny fahídba torkollott. A hidacska karfáján, összetöpörödött, fekete ruhás, öregasszonyokhoz hasonlóan, varjak sirtatták a nyarat, holott az újra a nyakukon ücsörgött, csakhogy őket nem lehetett becsapni. A határ helyett végig a falu felé kacsingattak, meg a diófa liget irányába, amelyet hamarosan megdézsmálnak.

- Téged féltelék - érvelt Éva rövidke huzakodás után. - A testvérem kuláklistán van. Utána vagy rajta keresztül, amint akarod, engem is megbélyegeztek. Többek között nem vettek fel óvónőképzőbe. Te állomásfőnök vagy, káder, ha kitesznek?

Anti arra kényszerítette a lányt, hogy szembenézzen vele.

- Én is sokat töprengtem ezen. Hagyjuk itt a falut, még mielőtt kirúgnának! - Szemében az előbbi dac szilárd elhatározássá hegyeződött, amit a lány azonnal felfedezett.

- Lacit? - hördült fel, élesen a férfi szemébe bámulva. - Most, amikor Anna is elhagyta s üldözik?

- Én itt vezető vagyok, vagy amint mondtad: káder. Mégis itt hagyom miattad a kétszobás, összkomfortos szolgálati lakásomat. Lakbér nincs, fűtés, világítás ingyen. Tudod, mi lesz belőlem? Egyszerű forgalmista. Mégis vállalom.

Éva vadul átölelte, és apró csókokat pötyögtetett az arcára.

- Szeretjük egymást - suttogta eközben -, a többi nem számít.

Éva két csók között fedezte fel, hogy odébb a keskeny úton két alak közeledik. Megrángatta a férfi zakóját, feléjük mutatott, majd tovább húzta a férfit.

Közeledtükre a varjak élénk méltatlankodással, mégis méltóságteljes szárnycsapkodásokkal hagyták el eddigi őrhelyüket, a hidacska fakorlátját.

A fiatalok átértek a másik oldalra, ahol egy bokor mögé húzódtak.

- Mennyi varjú! - csodálkozott Anti, ekkorra ugyanis a környező bokrokon ülő varjak is felcihelődtek, és valósággal betakarták felettük az eget. - Szerinted, miért bujkálunk? - fordult váratlanul a lányhoz.

- Mert falun olyasmiket is kitalálnak, ami nem igaz. - Közben, megállás nélkül a másik oldalt fürkészte. Azt a részt, ahol az előbbi két alak feltűnt. - Mintha ismerném a nőt... - Hangja a váratlan felfedezéstől elakadt. Valósággal kényszerítette a férfit, hogy odanézzon. - Anna! Úgy látszik felcsípett valakit.

- Va...lakít? - nevetett fel Anti enyhe kajánsággal. - Tudod, ki az a valaki? Gerencsér Géza, az állami gazdaság új igazgatója.

2.

Boross László leszüretelt. A szőlőt kipréselték, a mustot hordókba szűrték. Mialatt forrt, egyetlen alkalmazottjával, Kőműves Danival elmosták a felszereléseket: prést, satut, kádakat..., mindezeket száraz helyre rakták. Késő délutánra végeztek. Boross László előreindult, Dani követte. Kezét menetközben törölgette le. A rongyot a bejárati ajtó melletti kádra dobta.

Boross László a présházban különálló kis lakosztályt rendezett be magának: Egy nagyobb szobát, és egy kis főzőhelyiséget.

- Dani! - kezdte a gazda, mihelyt leültek. - Ezentúl nem tarthatok alkalmazottat. A Szabad Nép nagy cikkben foglalkozott a kulákok munkaadói korlátozásával.

- Olvastam. Csak a cselédekre vonatkozik. Én részesedést kapok az összegbevételből, ezért lényegében a társad vagyok.

- Igen, a munkatársam vagy, de az OTI-ban, mivel olyat, hogy munkatárs, nem ismernek, alkalmazottként jelentetelek be.

- Az újságok sok mindent összevissza írnak. Ne törődj vele! Hátha nem is igaz.

- Ma még csak az újságban jelent meg, holnapra, meglásd, itt lesz a tanács felszólítása is. Törvénytisztelő ember vagyok. Helyezkedj el, valahol!

- Mi lesz veled nélkülem?

- Nagyon fogsz hiányozni, mint barát, mint munkatárs. Ezentúl napszámosokkal dolgoztatok majd.

- Napszámosokkal, amikor egy személy csak három napig dolgozhat egyfolytában nálad?

- Látástól vakulásig dolgozom, én - hörrent fel - a kizsákmányoló. Más híján saját magamat zsákmányolom ki.

- S a tudományos munkád, az írás?

- Vagy változtatnak vagy megsemmisítenek fizikailag is! Lásd, most is, még ki sem forrt a bor, máris lefoglalták a javarészét. És az egyéb terhek?

Hallgattak. Évektől együtt dolgoztak, ezért nemcsak egymás mozdulatait, a gondolataikat is ismerték.

- Nincs saját lakásom. Itt lakhatnék azért? - kérte Dani hosszabb hallgatás után.

Dani, felesége és a fia abban a házban laktak, amelyet Boross László a kilenc hold szőlővel együtt vett meg. Ennek a területnek nagy része lent terült el a laposban. Emiatt a lapos terület miatt vette meg, a kísérletezéseihez feltétlenül szüksége volt rá, ugyanis a többi szőlőjét, részben az ősei, részben ő, mind a domboldalába telepítették, amit Hegynek neveztek.

- Tőlem bármeddig ott lakhattok.

- Köszönöm. Te miért nem költözől haza? Itt szorongsz ebben a sárházban, holott bent a faluban szép téglaeépületed van.

- Amióta Anna elment, nem találok a helyemet otthon. Hiába lakik ott Éva, teljesen kiürült minden.

- Akkor holnap munkahely után nézek - állt fel sóhajtva Dani.

Boross László válasz helyett, tanácstalanul a térdére csapott, majd kesernyésen széttárta a kezét: ez van!

- Természetesen nagy munkaidőben besegítek neked. Szabadságot, esetleg fizetés nélküli szabadságot veszek ki - jelentette be Dani jóakarattal.

- Köszönöm - a kezét nyújtotta. További szavak nélkül is megértették egymást, ezért mindent megbeszéltek, amit kellett.

Dani elment, Boross László a gondolatait rendezgette egy ideig, majd felállt, és kiment átnézni a hordókat, amelyeket előbb állítottak szép sorba a falak mellé. A legelsővel sem végzett, az úton közeledő rendőrré figyelt fel: Miska Karcsi! Vajon mit akar? - motyogta, miközben tovább vizsgálta a frissen átmosott, kénezzett hordókat, amelyekbe az új bort fejtí majd át.

A rendőr felért. Óvatosan szétnézett, majd a maga elé helyezett kerékpárjának dőlt.

- Ma vagy holnap - súgta - házkutatást tartunk nálad, mármint bent a faluban...

- Mit kerestek? - Helyére gurította a hordót.

- Nem tudom. Röplapot-e... vagy mást...

Boross László elkeseredetten csóváltgatta a fejét. Eközben arra gondolt, hogy hátha Anna jelentette fel a pisztolya miatt. Később elhessegette ezt a gondolatát: Anna... Anna! - sóhajtozta. Mindebből a rendőr csak annyit vett észre, hogy mélyeket lélegzett.

- Karcsi! - szólalt meg végre Boross László, erősen elgondolkozón.
- Te jól ismeresz engem, majdnem együtt gyerekeskedtünk. A front...

Boross Lászlóék a Don-kanyarnál, visszavonulásuk közben akadtak össze Miska Karcsival. Nyakig sárosan és a végtelenségig elcsigázódottan menekültek. Szívükben halálos elkeseredés rakott fészket. Ő nem dohányzott, viszont a cigaretta adagját mindig átvette és félre rakta, amelyeket aztán szép sorjában elosztogatott. Karcsit is megkínálta, mert falubelivel összeakadni ünnepszámba ment a fronton. Karcsi valósággal sírt, miközben a kezébe adta a kis doboz cigarettát. Emlegette is eleget.

Boross László folytatta:

- Olyan embernek ismertél meg, tartasz, aki képes lenne..., aki megtenne ilyet?

- Madaras Gabi keveri a szart.

- Aki nemcsak partizántársam, a barátom volt.

- Tudom.

- S látod, mégis ő rakott rá a kuláklistára. Kizsákmányolónak kiáltott ki.

Miska Karcsi nem várta meg a folytatást, máris indult.

- Sietek, meg hátha meglátnak. Bocsáss meg! - szólt vissza. - Szervusz!

Miska Karcsi máskor is figyelmeztette, ezenkívül amikor érte jött, a lehető legemberségesebben bánt vele, amiért őszinte hálát érzett iránta.

A rendőr elment, ő a diófának dőlt, és hátrahajtotta a fejét.

Ha mégis Anna jelentette fel, és megtalálják a pisztolyát, felhúzzák. Kesernyés ízek gyűltek a szájába, önkéntelenül nyeldesnie kellett: Ez lett a vége a nagy szerelmüknek! Joggal gondolta, ugyanis példás házasetet éltek. Miközben tovább futtatta érzéseinek selyemfonalát, Anna régebbi szavai jutottak eszébe: Tudod, hány férfit szerettem én

életemben? Mind elfelejttem. Mint, majd engem is, vágta rá akkor, s lám bekövetkezett. Lelke legmélyén valahogyan mégsem hitte el.

A diófán alig maradt levél, ezért tisztán látszottak azok a különleges madarak, amelyek ritkán hallott sipákolásukkal teljesen felbolygatták a csendet. A meztelen gallyak között hancúroztak. Nem ismerete őket, el is csodálkozott láttukon. A körülötte ácsorgó szőlőtövek afeletti mérgükben sápadoztak, amiért elvették tőlük egész nyáron gondosan érlelt termésüket. A sorok között száraz levelekkel gurigázott a szél. A lehulló dió falevelek ejtőernyősdit játszottak egymással. Az a néhány összeszáradt dió pedig, amelyeket a hancúrozó madarak vertek le, a bombákat utánozták. A repülőgépek zúgását a fejében érezte.

Éva itt a diófa tövében talált rá a bátyjára, aki ugyanabban a pózban görnyedezett, mint az előbb, amikor odadólt.

- Rosszul vagy? - ijedt meg a lány, rövid szemlélődés után.

A férfi olyan szemekkel lesett rá, mintha nem ismerné meg a saját testvérét. A lány aggódva lépett közelebb.

- Rosszul vagy? - ismételte meg a kérdését, miközben megfogta a kezét.

- Képzeld el, fel kellett mondanom Kőműves Daninak. Ezentúl teljesen egyedül kell megbirkóznom ezzel a rengeteg szőlővel... Meg Miska Karcsi is itt járt.

- Mit akart már megint?

- Házkutatás lesz - súgta meg baráti alapon.

- Szép tőle - vágta rá enyhe iróniával a lány.

- Karcsi rendes ember. Többször is figyelmeztetett már.

- Rendőr - vágta rá Éva tragikusan, majd rövidke bizonytalanság után, némi habozással, mégis felvillanyozódottan, előbbi szavaitól függetlenül ezt is hozzátette: - Férfjhez megyek, Laci!

Nem attól villanyozódott fel, amit mondott, hanem amiért végre elhatározta magát. Napokig törte a fejét, hogy mikor és hogyan közölje a bátyjával a hírt.

- Antihoz?

- Ühüm! Elköltözünk majd. Így döntöttünk, jobban mondva, így kerekedett ki a sorsunk. - Boross László mélyen megdöbbenően hall-

gatott, mialatt Éva folytatta: - Ha itt maradnánk, Antit előbb-utóbb kitennék. Nemcsak az állását veszítené el, meg kellene válnia a vasúttól is. A Kellenföldi pályaudvaron kap állást. Én az egyik MÁV-óvodában dolgozom...

- Lakás? - szakította félbe a bátyja.

- Egyelőre albérlet.

Boross László a szája szélét harapdálta.

- Szóval te is itt hagysz, hugi? - szólalt meg ezután, hiába becézte, színtelenül.

- Sajnálom.

- Egyszer neked is férjhez kell menned. Azt terveztem... - nem folytatta, csak a vállát vonogatta.

- Szeretjük egymást, mire várjunk?

- Éva, nekem jelenleg egyetlen fillérem sincs. Lesz, ha majd eladom a maradék boromat, amelyet nem foglaltak le. Danit sem tudtam kifizetni.

Éva megsimogatta a bátyja kezét.

- Tudom, ez nagyon fáj neked, de ebben a helyzetben, ha lenne sem fogadnám el.

- Mikor esküdtök?

- Anti egyelőre ide-oda rohangál. A részleteket később okvetlenül megbeszéljük veled. Egy biztos: nem lesz heccaré. Csendesen összeházasodunk, és kész! Egyébként is, Anti árva gyerek, egyáltalán nincs rokona, legalábbis ő nem tud róluk. Most csak bejelentettem neked. Nem a legjobbkor, tudom, viszont nem várhatok vele a végtelenségig.

- Fő, hogy ti szeretitek egymást. A többi apróság.

- Nagyon bánt a sorsod. - Kutatón leste a testvérét. - Ugye még nem felejtetted el Annit?

A férfi szó nélkül megfordult és előreindult.

- Menjünk be a házba! - hívta Évát a második lépése után, aki utána indulva közölte vele:

- A napokban az állami gazdaság új igazgatójával sétált a patak partján. Én nem ismertem meg, Anti mondta ki az a férfi.

A bátyját, mintha szíven szúrták volna, a legközelebbi székre rogyott.

- Nem érdekel - hörögte távolba merengően.

- Nem, Laci, te még mindig szereted őt. - Éva leült. - Ugye, sokat szenvedsz miatta.

- Ennyire finom érzékűek csak a nők lehetnek, ezért nem hazudhatok neked. Ha elmész végleg kiköltözöm ide. Az utolsó reményem is elillant. - Megmerevedett s behunyta a szemét. - Ha rimánkodna, ha letérdelne, ha megvesznék érte sem kellene ezek után. Vége! Ne is beszéljünk róla, térjünk vissza a ti dolgotokra!

Sötétedésig beszélgettek, amikor is Éva hazament...

* * *

A hír robbanásszerűn tört utat a faluban: Oláh Matyit felnyársalta a bika. Aki tehetett a bikaistállóhoz rohant, amely a falu közepén, a vízmosásos hajlatban lévő, hatalmas tér szélén állt. Itt gyűjtötte össze régen a csordás a teheneket.

Legtöbben vasvillával, néhányan jókora karókkal, dorongokkal érkeztek. Oláh Matyi teteme a földön hevert, belei egy része, mint vérpiros pántlikák, a még mindig dühöngő bika szarvára csavarodva piroslottak. Két hátsó és első lábát szétvetve, nyakát megfeszítve, szarvát támadásra készen a földön heverő halott felé dőfte, mintha azt várta volna, hogy megmozduljon. Nagyokat fújta, egész kis porfelhő kerekedett körülötte.

Az odaérkező emberek lemeredve, szörnyülködve álltak körül a karamot, mert bemenni senki nem mert. Egymást lesték, meg a bikát. Az asszonyok hangosan jajgattak, sipákkoltak.

A bika orra vérzett. Matyi verhetett össze. Habos szájából vörös nyál csorgott. Vérbe borult szemében kifejezéstelen, bamba düh vinnyogott. A máskor üveges szemek most éltek. Nem lehetett eldönteni, melyik félelmetesebb: a kibelezett halott vagy a támadásra kész, véres fejű szörnyeteg.

A tulajdonképpeni zűrzavart Oláh Matyi feleségének váratlan megjelenése indította el. Asszonyokat küldtek eléje, hogy visszatartsák, ám ő nem hallgatott senkire.

- A saját gazdádát ölted meg, te... te barom! - ordította magából ki-
kelten.

Bikaborjú korától a férje nevelte. Talán ő is segítette a világra.

A felhasított hasú halott férjére lesett. Két tenyerét az arcához szorította és felzokogott:

- Jaj, Istenem! Istenem, mit művelt vele ez a dög! Holott mennyire jó ember volt - énekelte széthúzott, fájdalmas zokogása közepette. Majd hirtelen kiegyenesedett. - Adjatok egy vasvillát, hadd szurkáljam agyon a gyilkosát!

Látványosan be akart ugrani, alig bírták lefogni.

Gerencsér Géza, az állami gazdaság új igazgatója, akkor ért oda, amikor a két férfi lefogta a kapálódzó asszonyt, és elcipelte a karámtól.

- Két erős legényt kérek! - mérte fel pillanatokon belül a helyzetet, adta ki az utasítását némi fejtörés után, határozottan.

Majdnem mindenki odafutott, ő azonban nem várta meg őket.

- Csak kettőt kérek! - szólt hátra kutya-futtában. - Hol van a padlásfeljáró?

- Ott... ott - buzgólkodtak többen is.

Végre akadt valaki, aki felrázta a magatehetetlen, ahány ember, annyiféle elgondolást képviselő tömeget. Mert véleménye mindenkinek akadt, de tenni semmit sem tettek, ez ideig összevissza futkostak és kiabáltak.

Gerencsér Géza a padlásfeljáróhoz vezető létra előtt hirtelen hátrafordult:

- Hárman felmegyünk, és a jászol felett felszedjük a deszkát! Utána a helyére zavarjuk a bikát! Ki vállalkozik rá?

Sokan jelentkeztek.

- Maga... maga... - három férfira mutatott - felmegyünk a padlásra. A többiek zavarják be a bikát az istállóba s csukják rá, jó erősen az ajtót! Ne sértsék meg a testét, ne szurkálják, csak verjék jól el! Ostorral, de tőle távolabb állva püföljék!

Ezután a negyedik emberhez fordult:

- Látom, magánál kötél van. Adja ide! - Az készségesen átnyújtotta, ő egyetlen pillantást vetve rá, végighúzta rajta a tenyerét. - Jó erős. Teljesen új, csatlóskötél.

A körülötte állók elismerő kacsintásokkal nyugtázták a szakértelmét.

Gerencsér Géza közben elindult. Elsőként ment fel a létrán. A három férfi követte. A padlás tele volt szénával, ezért előbb utat kellett vágniuk benne. Vasvillát az ajtóban találtak, de magukkal is hoztak kettőt. A deszkát, pontosan a jászol felett, a magukkal hozott vasvillájukkal feszítették fel. Mire végeztek, a bikát is sikerült bezavarni a helyére. Nehezen ment, minduntalan támadt, egyszer majdnem kidöntötte a karám oldalát is. Fent a padláson Gerencsér Géza a kötél egyik végére hurkot formált, a másik végét a társai áthúzták az egyik erős szarufán. Miután a bika végre a helyén állt, és idegességében falni kezdte a jászolban talált szénát, a hurkot szép lassan a szarvára eresztette. Mire a hatalmas, több mázsás állat feleszmélt, már meg is húzta. A bika, mintha le akarná rázni magáról, megrángatta a fejét, majd hirtelen lehajolt, és a betonjászolhoz dörzsölte a szarvát. Miután nem használt, mély bólogató fejmozdulatokkal igyekezett megszabadulni a szarvára fonódó huroktól, végül két hátsó lábára állva kissé felágaskodott.

- Most húzzuk meg! - parancsolta Gerencsér Géza. A három erős férfi nekifeszült s a bikát a két hátsó lábán állva, szarvánál fogva valószággal felakasztották. Úgy kalimpált a két első lába, mint a kutya pítizése közben, hátsó patái idegesen táncoltak a betonon. Óriási erőfeszítéssel küzdött: pörgött, ugrált, teljesen összesodorta a kötelet. Meg-megcsúszott, izmos hátsó lábai szétterpeszkedtek, csak azért nem szakadtak szét az izmai, mivel a kötél fenntartotta... Mindaddig küzdött, amíg teljesen el nem erőtlenedett. Olyszerűn bögött, hörgött, mintha víz alatt lenne a feje. Szája habzott, szemei vérben forogtak... Végül, utolsó erejét megfeszítve a jászolig hátrált, annak dőlve tartotta fenn magát. Első lábai, most mint az ágaskodó nyúlé, lefelé lógtak, mindenét elöntötte a forró verejték.

Mire Gerencsérék lementek a padlásról, az istálló ajtaját bezárták. Oláh Matyi tetemét lópokróra helyezték. Keserű János zsebkendőbe csavart kezével összeszedte a kizsigerezett halott: beleit, veséjét, máját, és visszanyomkodta a hasüregébe. Miután végzett, a pokrócot két végénél összefogva, talicskára rakták és hazatolták.

Dr. Csíkos a tornácon állította ki a halotti bizonyítványt.

A hentesek alig fél óra múlva érkeztek meg az öt kilométerre lévő vágóhídról. Madaras Gábor értesítette őket telefonon. Öten érkeztek egy teherautóval, amellyel egészen, az előtte kinyitott bikaistálló ajtajáig faroltak. Hosszú láncukat a felfüggesztett bika szarvára kötötték, másik végét a teherautójukhoz erősítették. A kötelet elvágták, mire a bika az istálló betonjára huppant.

A résztvevők nagy megdöbbenésére, azt hitték teljesen kimerült, ám az egyetlen percig sem pihent. Talpra ugrott, és mialatt közelebb húzták a teherautóhoz, bösz döfködéssel igyekezett megszabadulni a láncától, végül a teherautónak esett, majdnem feldöntötte az addigra szorosabbra kötött láncával rángatódzva.

Egyik hentes, kezében ütésre kész taglóval, a teherautó platóján állva várta az alkalmat, hogy lesújtson. A bika azonban annyira megvadult, rángatta, lökdöste a kocsit, hogy az ütés pillanatában egyensúlyát veszítve hanyatt vágódott.

- Kifárasztjuk! - intézkedett ekkor a hentesek brigádvezetője. A gépkocsivezető, aki eddig mindenre készen ült a helyén, most gyorsan elindította a teherautót.

A bika makacsul megvetette a lábát. A lánc azonban végzetszerűn megfeszült s a teherautó szarvánál fogva, menthetetlenül húzni kezdte maga után. Szétfeszített patáin csúszott egy ideig, mígnem megdölgölte magát és teljesen váratlanul futni kezdett a felgyorsuló teherautó után, mire azok, akik eddig csak távolról s félve bámulták az eseményeket, hirtelen a teherautó után futó bika nyomába eredtek, s kegyetlenül verdesni, ütlegelni kezdték.

- Emberek! - kiabálta le a platóról, aki az előbbi indulásnál, a társához hasonlóan szintén hanyatt esett. - Csak a vasvillájuk nyelével üs-sék-vágják, szűrni nem szabad!

Senki sem adott rá, sőt még nagyobb dühvel s vérszomjjal estek neki a szerencsétlen állatnak.

A bika az ötödik házig bírta szusszal, ott iszonyatos, fájdalmas bőgésbe kezdett. Elsőként a két első lába rogyant meg. Le-letérdelt, de mindig felállt. Utána a hátsók kezdtek el botladozni. Előtte is remegtek, most végleg felmondták a szolgálatot. Orrán véres habot fújt, hosszan kilógó nyelvéről vörös, takonyszerű folyadék csorgott. Végül a két első lábára térdelt, és szabályosan, a lefékezett teherautó után mászott. Úgy összemocskolódott az átizzadt testére csapódó portól, mint a disznó.

A teherautó alig lépésben haladt. A nép: gyerekek, férfiak s néhány asszony, még mindig követték és tovább verdesték. Hiába kiabáltak a hentesek s az állandóan ki-kileső gépkocsivezető: Ne... ne! Hagyják már abba! Az egyébként békés falusiak kegyetlen vadakká változtak, magukból kivetkőzve, eltorzult hangon ordították: gyilkos, gyilkos! Üsd, ne sajnáld! Adjál neki!

A bika végleg a földre rogyott. Négy lábát szétterpesztette, és a szarvánál fogva húzatta magát tovább.

A teherautó végre megállt. Az egyik hentes, aki mindvégig kezében tartotta a taglót, leütötte, a másik gyorsan elvágta a nyakát.

A kicsire csökkent tömeg, szinte egyszerre ordított fel: Hurrá! Éljen! Most megkapta a magáét...!

Gerencsér Géza régen eltávozott. Elsőként Annába botlott. A fiatalasszony ugyanis kiválva a félénkebb bámészkodók sorából, egyenesen eléje futott.

- Én... én úgy féltem! - Majdnem a nyakába ugrott.

Boross Lászlót a túloldalon két rendőr kísérte: Miska Karcsi meg egy szakaszvezető. Mindent látott, mert, micsoda véletlen, éppen akkor nézett oda. A tanácsházára kísérték, ahonnan kis terepjárón vitték tovább az ügyészségre. A levágott bikát szállító teherautót, alig a falu után előzték meg...

Az ügyész, sima arcú, erősen kövéredő, leereszkedő tokájú fiatalember, miután eléje kísérték, hosszan nézte, végül elbiggyesztette a száját:

- Jegyzőkönyv. Készült... - hadarta a készen várakozó gépírónöje felé fordulva, közben felvett egy iratot az asztaláról, átfutotta a szemével s undorodva visszadobta. - Szóval szempergés! Tehát megint szabotálja a népgazdaság tervteljesítését?

- Szempergés októberben? - nevette ki kínosan Boross László.

- Még júliusban. Elővenni viszont csak most vettük elő. Tudja, miért? - cinikuskodott az ügyész. - Mert a maga szőlője, pontosabban mondva, bora is a népgazdasági terv teljesítésének része. Parányi szem, de számítunk rá. Valakinek be kellett takarítania: leszüretelni, kipréselni, hordókba szűrni a mustot, igaz?

- Egy rókáról két bőrt. Nagyon aljas munka!

Az ügyész az asztalra csapott.

- Ezentúl csak akkor szólalhat meg, ha engedélyt kap rá, vagy kérem!

- Még nem állok bíróság előtt. Vagy itt sem védekezhetek már?

- Előzetes letartóztatásban van. Ez három nap, de saját hatáskörömben ugyanennyivel megtoldhatom. - A jegyzőkönyvvezetőhöz fordult, és tovább diktálta: - Klein Izidor, megyei mezőgazdasági felügyelő feljegyzésének tanulsága szerint...

Boross László, szokása ellenére nem figyelte az ügyész szavaira. Máskor valamennyi idegszálát megfeszítve hallgatta. Anna járt az eszében. Talán miatta vesztette el a fejét is.

- Klein Izidor, tudja ki volt ezelőtt ez az ipse? Egyszerű üveges. Annyit sem ért a mezőgazdasághoz, mint hajdú a harangöntéshez. Csupán ötszáz kvadrátot vettem be búzával. A szőlőtőkék kiüregedtek. Jövőre újra megforgatom, s újfajta szőlőkkel betelepítem ezt a kis területet. Csak azért vettem be búzával, hogy addig se álljon üresen, illetve parlagon. Hagytam volna inkább bevetetlen? A termelészövetkezet közvetlenül mellettem lévő tábláját két héttel utánam aratták le. Együtt vetettünk, azonos föld ugyanaz a vetőmag... Közülük miért nem hozatott ide valakit? Értem két rendőrt küldött, őertük hányan mennek? Vagy az ő földjük nem része a népgazdaságnak, csak az én vacak ötszáz kvadrátom?

Az ügyész arcán, érzelmileg nem értékelhető villanás futott át. Éppúgy lehetett gyűlölet, mint szánalom.

- Ezekért a szavakért egy évvel ezelőtt duplán megtoldom a három napot, most, mert ugye a marxisták állandó fejlődésében szemlélik a világot s mást, elfogadom az érvelését, feltételesen szabadlábra helyezem. Egyébként, ezt nagyon komolyan mondom: unom már magát Boross!

- Végre valami, amiben kölcsönösen egyetértünk! - ironizált csendesen, kissé letörten az. - Egyébként nem önként jöttem ide. Az ügyész út hozatott, pontosabban kísértetett be. Ha annyira utál, miért állítatott elő?

- Elmehet! - ordított rá az ügyész.

Boross László köszönés nélkül távozott. Ez sem fordult volna elő azelőtt. Leküzdhetetlen elkeseredés öntötte el elgyötört idegrendszerét. Kifejezetten életuntan ballagott az vasútállomásra. A hamarosan megérkező vonaton félreeső helyre ült. Egész úton Annára gondolt: Mennyire csillogtak a szemei! S azok a mozdulatok, amelyekkel Gerecsér elé futott, állt meg előtte! Hiába akart, egyetlen pillanatra sem szabadulhatott ki abból a nyirkos érzelmi veremből, amelybe mesterségesen felcsigázódott idegrendszere taszította bele. Anna iránti megújuló szerelme nemcsak az érzéseit, a mozdulatlanságát is átjárta...

A vonatról leszállva, a hazafelé vezető úton ugyancsak végig Anna, a hűtlenné vált felesége járt az eszében.

Otthon újabb meglepetés várta.

Az udvarában Éva Madaras Gábor tanácselnökkel és egy tűzoltó-egyenruhás tiszttel tárgyalt.

Madaras, mihelyt megpillantotta, szemmel láthatóan megdöbbsent.

- Kötelező tűzrendészeti szemlét tartottunk - magyarázkodott, Boross László meghökkenésére válaszolva. - Sok a papír a szemét, általában a gyúlékony anyag a padlásodon. Közvetlenül a kéményed mellett is találtunk papírt. Ugyanakkor víz, krampács, létra, szikracsapó sehol...

- Egyedül nálam tartottatok szemlét?

- Több helyen jártunk - válaszolta Madaras helyett az egyenruhás tiszt. A járási tűzoltóparancsnok volt.

Boros László előreindult. Üdvözölte Évát, valamit sűgott neki, majd újra a két „vendégéhez” fordult:

- Ne az udvaron beszélgessünk! Gyertek be!

A két férfi, ha erősen vonakodva, kérdőn egymásra pislákolva is, követte.

- Miért teszitek ezt velem, Gabi? - pattogott ma másodszer Boross László. - Rendőrök kísérnek be az ügyészségre, itthon ti vártok. Persze, nem számítottatok rá, hogy hazajövök. Máskor jobban hangold össze az ellenem folyó dolgaidat!

Madaras Gábor olyan képet vágott, amint a politikai szemináriumokon szokta.

- A szegény parasztságot kizsákmányoló kulákság befolyása a dolgozó középparasztság körében még mindig igen nagy. Rákosi elvtárs szavait idéztem. Ezt a befolyást, nekünk kommunista vezetőknek általában a párttagoknak, bármely áron le kell küzdenünk, törnünk. Meg kell akadályoznunk a politikai befolyásotok terjedését...

- Terrorral? - förmedt rá Boross László. - Mert nemcsak mi, az úgynevezett kulákok, a középparasztság és a szegényparasztság is retteg már tőletek. Nem koboztátok-e el a húst tőlem éppúgy, mint mondjuk Dömötör Janitól, a volt cselédőtől, jelenlegi termelőszövetkezeti kocistól?

- A törvény mindenki egyaránt vonatkozik.

- Besűgók egész hada nőtt, termelődött ki a földből. Egymást jelentgetik fel az emberek. Ennek a magját is te vetted el ebben a községben! Barátok, rokonok, sógorok, komák idegenedtek el egymástól. Bizalmatlanságot keltetek a faluban, ti és nem a kulákok! Lackó Aranka, hallottam fél füllel a vonaton, itt hagyta tegnap a falut. A DISZ-titkár is elment. Ő a tizenhatodik fiatal, aki elköltözött ebben az évben. Jó ez nektek?

- Aranka Lali miatt ment el. Bezzeg azelőtt!

- Arra gondolsz, hogy Lali kulákcsemete, Aranka apja pedig párttitkár a szomszéd faluban?

- Azelőtt kulák a fiát, most a szegényparaszttól lett párttitkár zavarta el a kulákcsemete miatt a saját lányát. Ugyanúgy, mint régen, csak fordítva.

- A legbenső érzelmekbe is belevájtok - vágott közbe -, mint a régi gazdag parasztok tették.

- Te csak tudod! - jegyezte meg erős élccel az elnök.

Boross László elengedte a füle mellett, ugyanolyan hangon beszélt tovább, mint előbb.

- Ugyanakkor szabadszerelmet hirdettek, Ah! - Legyintett. - Palik Dénes felakasztotta magát. Ti kényszerítettétek a halálba! Megszégyenítettétek, mint engem, csakhogy én nem szívom mellre.

- Egyik tanács, mint a néphatalom helyi, legalsó szerve így, a másik úgy sietteti azt, aminek törvényszerűen be kell következnie: a kulák-ság totális felszámolását. Ez a nyers igazság, Laci! Kíméletlenül a szemedbe mondom, de hát te erőltettél rá!

- Mondd, csak szajkózod a Szabad Népet, netán úgy is érzed? - Nem engedte válaszolni, gyorsan folytatta: - Nem tarthatok cselédet, egyébként sohasem tartottam. Kőműves Daninak szabályos részese-dést adtam a bevételemből. A többszörösét fizettem neki, mint amennyit a termelőszövetkezeti tagok kapnak. Bérmunkást csak ket-tőt fogadhatok fel egyszerre, három napnál nem tovább! Meleg étel, külön WC a szőlőben, lavór, mellette szappan, tiszta törölköző, per-metezni csak szemüvegben, holott egészségre teljesen ártalmatlan szert szórunk ki. Mérget egyébként sem kapni, de ha lehetne is, én nem vásárolhatnék, mert adminisztratív intézkedésekkel megakadá-lyozták. Lám, most is, egyszerű tűzrendészeti szemlét tartotok, nem beosztott tűzoltó és valamelyik tanácsi dolgozó, hanem szemé-lyesen, maga a tanácselnök és a járási tűzoltóparancsnok bujkál a pókhálós padlásomon. A tanácsházán nem ülhetek le, kezet nem fogsz velem...

A tanácselnök közbe akart szólni, Boross László szájából azonban olyan nagy erővel ömlött a panasz, hogy valósággal elsodorta.

- Disznót nem vágatok. Disznózsírral nem főzhetek...

Madaras Gábor csak közbe szólt:

- Vághatsz, ha befizetted az adódat, teljesítetted a beszolgáltatási kvótádat.

- Amelyet napról napra emeltek. Újabbnál újabb pótkivetésekkel zaklattok. Tagadd le, hogy nem így van!

- Csak akkor emeljük, ha pótkivetést kap a község.

- A csillagos égig emelitek! - zúgott az elkeseredés áradata tovább Boross László torkából, mit sem törődve Madaras közbeszólásával. - Nem szavazhatok. Kidoboljátok a nevemet, kiírtok a szégyentáblára, nyilvánosan megszégyenítetek, az egész falu előtt pellengére tesztek, amint a csendőrök valaha a tyúktolvajt. Tojást követeltek tőlem, holt tyúkom sincs. A múltkor is pecsétes tojást vettem a földműves-szövetkezetben. Tizenhárom lotyogott. Egyik ajtón kivítem, a másikon be, te mégis megbüntettél háromszáz forintra. A földműves-szövetkezet eladhatta, én nem szolgáltathattam be. Romlottan vettem én is, mégis megbüntettél, viszont a szövetkezet vezetőjének annyit sem mondtál, hogy ejnye.

Nem folytathatta, mert Madaras Gábor hirtelen felállt, nyomában a tűzoltóparancsnok is.

- Feljelentelek! - közölte vele a tanácselnök unottan. - Nemsokára itt lesz Miska Karcsi, és visszavisz az ügyészségre!

- Jól kicsináltad. Előbb értesítetted a rendőrt, mint megállapítottad azt, amit megállapítottál. - Gunyoros szájbiggyesztés közben folytatta: - Egyébként várom, sok szeretettel várom, mert tudod mit? Nem is olyan rossz hely az a börtön. Ott legalább nyugodtan gondolkozhatom, törhetem a fejem a kutatásaimon...

- Hát akkor, jó pihenést! - vágta rá menet közben.

* * *

A nyugalanság tovább nőtt Szőlőskúton. A termelőszövetkezeti tagok zöme alig kerestek, kaptak valamit, ezért legtöbben ki akartak lépni a szövetkezetből.

A termelőszövetkezeten kívüli tagok beszolgáltatását állandóan emelték, ugyanakkor a búzafejadagot csökkentették. Olyan személyekre vetettek ki beszolgáltatást, akik azelőtt egyetlen tojást sem adtak be, mert mentességet élveztek. A bort és dohányt rejtegették, holt ha megtalálták, nagyon tartottak a házkutatásoktól, nemcsak elkobozták, az illetőt is bebörtönözték. Hetente elkaptak valakit. Mégis egyre emelkedett a zugpálinkafőzés. S egyre több borjúnak, tehénnek

„törött el a lába”, amelyet aztán, állatorvosi igazolás felmutatása után, tanácsi engedéllyel kimérték a földműves-szövetkezet hentesüzletében...

A kulák Palkó Dénes után Sánta Berci is felakasztotta magát, holott ő csak középparaszt volt.

- Miért tette? - kérdezte súgva Rózsa Pál Guba Tónitól.

Az, a mindenbe beavatott emberek tudálékosságával válaszolt:

- Krumplit szedtek fel a veremből. A rothadtakat, az összerágottakat félredobálták. Klein mezőgazdasági felügyelőt, szerencsétlenségükre éppen akkor hozta arra a fene, megfenyegette, hogy feljelenti. Betojt, tudod, mennyire beszari ember volt, oszt krikosz! - mutatta.

Rózsa Pál a fejét csóváltgatva ment tovább.

Tél volt. Előbb csak szemerkélő hó, mostanra valóságos hófüggönyt vont az utcán járók szeme elé. Az egyébként koromfekete kutya hófehéren igyekezett a gazdája után. A fáknál s a bokroknál meg-megállt, körbeszimatolta és „megtisztelte”. Eleinte folyamatosan lerázta magáról a havat, később már nem is kísérelte vele.

A kémények jókedvűen pipáltak. Betonperemükről, amilyen gyorsan ráesett, ugyanolyan hirtelenjében le is olvadt a hó. A fák absztrakt hóemberekként ácsorogtak. A kerítésoszlopoknak fejük nőtt. Az udvarokban heverő favágótókék meghíztak, a sufnitetők sem piroslottak többé, ugyanúgy megfehéredtek, mint az előbbi üde zöld fenyőfák. A tegnapi jég eltűnt, nem létezett többé árok, csak hó mindennütt. Az útszéli jegenyefák ágai varjaktól hajladoztak. Úgy gubbasztottak a gallyakon, mint fekete ruhás vén asszonyok temetéseken, a sírok körül.

Olyan mély csend ült a környéken, hogy bele lehetett zuhanni, s mint frissen metszett seb, fájt.

Csak a földműves-szövetkezet kocsmája előtt lehetett némi mozgást észlelni. Sört kaptak, most verték csapra. Szerencse, hogy még hóesés előtt odaért a kocsis, mert most be sem néznének ebbe a mélyen fekvő faluba, holott több, mint egy hónapja nem szállítottak sört. Olyanok is felkeresték ezekben a napokban a kocsmát, akik nyáron a viláért sem tették volna be a lábukat. Ittak, közben ilyesmit beszéltek:

- Bacsó Janit is rárakták a kuláklistára.
- Évekig cselédeskedtem nála. Azt hiszed, sajnálom?
- Patkós Berci fiát, Pistit kidobták a külügyi akadémiáról.
- Berci nem kulák - horkant fel az előbbi hang.
- Állítólag rossz papírt küldött az apjáról Kecskés Matyi. Ilyen, meg olyan reakciós...

Valaki bejött az ajtón. A havat kint verte le magáról, viszont a sapkájáról bent rázta le, hogy tovább növelje a bejáratnál keletkezett tócsát. A padlót mostanában kenték be olajjal, ezért nem itta be a vizet.

- Hallottatok - újságolta azonnal -, Németné... - a folytatást, hogy felakasztotta magát, a nyakán mutatta meg.

- Miért tette? - kérdezték meg többen is megdöbbenően.

- A férje börtönben van. Testvére, ismeritek, István meghalt. Bement az ügyészségre és kérte, hogy legalább a temetésre engedjék ki Jancsit. Az meg durván elzavarta. Állítólag rákos volt, amúgy is meghalt volna. Félt-e a nagy fájdalomtól, nem tudni.

Egy ideig elmerülten hallgattak.

- Én mégsem sajnálom a kulákot - makacskodott az előbbi férfi, vitát kiprovokálón. Most ihatott, mert még a hangja is habzott a sörtől.

- Balla Ambrus jobban járt - kiáltotta valaki közbe. - A negyedik asszonyát hozta egy hete a házához.

- Megint? - irigyelte el a mellette álló, aki éppen akkor törölte meg keze fejével a száját.

- Mégpedig olyan asszonyt - belenyalt a poharába -, aki három gyereket hagyott ott miatta.

- Tőle is beszéd egyet, és tolathat kilenc hónapig.

- Biztosan tudod, vagy csak úgy kitaláltad?

- Az asszony mesélte. - Letörölte kabátja ujjával szájáról a habot, amelyet az előbb nem nyalt le és kényelmesen a söntés pultjának dőlt. - Egy férfi állt meg a kapuban. Kit keres? - faggatta az asszony.

- Balla Ambrust... Szó szót követett, a végén mindent kibeszélt. Valamilyen papírt hozott aláíratni.

- Várj csak! - szakította félbe valaki. - előbb negyedik asszonyt mondtál. Több lesz az! - Az ujján számolta: - Zsuzsi, Márti, Helga, Magda... az lesz az ötödik, akiről előbb beszéltél.

- Legyen! Így még jobb neki, nem? Viszont ez nagyon szép nő, ráadásul fiatal.

- Nincs olyan nő, akinél ne lenne szebb.

- Tudod, milyen mondás ez? Mint az, amely szerint minden nőt meg lehet kettýinteni. Meg hát, csak nem akárkinek.

Sastyi Laci félrészegen szónokolt a kocsma közepén.

- Azt mondom nektek, elvtársaim, hogy igazi forradalmi idóket élünk...

- Ez kocsma, nem DISZ, te hülye! - kiáltott közbe valaki.

- Agitálni itt is lehet, nem? - torkolta le Sastyi Laci.

Péter Karcsi kajánul röhögve kiáltott közbe.

- Éljen a ronggyújtás!

- Gyűjtsd a vasat és a fémet, ezzel is a békét véded! - kontrázott rá a fiatalember, aki Péter Karcsi mellett állt.

- Gúnyolódunk, gúnyolódunk, elvtárs! - rivallt rá Sastyi Laci. - Gúnyt üzünk harci jelszavainkból? Ültettek már le ilyesmiért embert!

- Megrázta mellénél a kabátját. - Elvitesselek?

- Viteted a keresztanyád ízéjét! Azt hiszed...

Nem folytathatta, mert az ajtó váratlanul kivágódott. A tanácselnök szó szerint beesett rajta. A küszöbön lévő, letaposott havon csúszhadt el félrészegen. Az utóbbi idóben egyre többet ivott. Sok embernek feltúnt, szóvá is tették a pártban. Nagykabátja szétnyílt, sála a nyakába dobva fityegett, kucsmája alól csapzottan lógott ki a haja.

- Ácsi! - ezzel a felkiáltással állt fel a padlóról, igaz, segítettek is neki.

- Mik vagyunk mi, cigányok? - méltatlankodott valaki félhangosan.

- Ácsi, csak úgy ácsi, mert ő tanácselnök!

- Jobban tenné, ha elbújna ilyen állapotban! Részegen járkal a faluban, amikor amúgy is olyan puskaporos a hangulat.

- Miért lenne az? Sohasem ment ennyire jól a parasztnak. A kulák meg hadd sírjon! Én bizony nem sajnálom őket!

- A nevem napja van - kiáltotta el magát Madaras Gábor, mire a mellette állók azonnal körülugrálták. Ki a fülét húzta meg, ki a kezét szorongatta. Akadt, aki egyszerűen a hátára vert. Azt, hogy Isten éltesen, egyedül csak bolond Illés, a sógora merte kimondani.

- Engem nem Isten, a demokrácia éltet, pajtás - vágott azonnal vissza Madaras, miközben többször is körülkaszált a kezével. - Mindenki az én vendégem! Te is Illés, noha leisteneztél, de azért te is ihatsz!

Bolond Illés fülig érő szájjal röhögött. Madaras közben Sastyi Lacihoz fordult:

- Tudod, mi az Isten manapság, DISZ-es elvtársam?

- Kispolgári csökevény, a vallás ópium - vágta rá, mint kétszer ketőre a négyet.

Madaras Gábor megint körülkaszált a kezével. Kucsmája leesett, bolond Illés kapta fel, törölte le róla könyökével a piszkot.

- Kiirtjuk azt is - folytatta cseppet sem zavartatva magát.

Közben bolond Illés a fejére rakta a kucsmáját: - Tessék, így ni! - motyogta miközben tele száj mosolya az idióták torz vigyorába csapott át.

A kocsmáros, miután két korsót telecsapolt sörrel, átvette a pénzt, visszaadott belőle, szolgálatkészen Madarashoz futott.

- Mit hozhatok, elnök elvtárs?

Az olyan szemekkel nézte végig, mintha le akarná köpni.

- Mi nem itt a kocsmában, a művelődési házban iszunk, elvtárs! - Magasra emelte a kezét. - Utánam, mindenki utánam!

- Zárva van - állt elébe Sastyi Laci. - Gábor Emil elutazott. Kulcs sehol...

- Ne törődjeteK vele! Ebbe a faluban ott is én vagyok a gazda.

Majdnem mindenki felkerekedett, alig maradtak a kocsmában. Madaras Gábor és Sastyi Laci összekapaszkodva elöl mentek, utánuk összevissza keveredve a többiek.

- Iszunk, hí-hí! - bolond Illés nagyokat ugrott -, iszunk! - Tovább bugyborékkolt szájából a torz röhögés. Jól lemaradva leghátul ballagott, ugyanis mindenkinek elmesélte, akivel összeakadtak, hogy hová mennek s miért.

Úgy letaposták a havat, mint a birkák, ha a hóban megjáratták őket. Az ajtókat szabályosan feltörték, bent kinyitogatták az elkülönített büfét. Sastyi Laci és bolond Illés több láda sört hozott ki, melléje poharakat raktak, amelyeket Bella Tomi töltögetett tele sörrel.

Sastyi Laci tele pohár sörrel a kezében Madaras Gábor elé szökent. Jól kihúzta magát, poharát magasba emelte.

- Kedves Madaras elvtárs! - kezdte nagyképűen, tele pátosszal, de nem folytathatta, mert Madaras Gábor hirtelen letorkolta:

- Semmi ünneplés! Egészségünkre!

Miután alaposan lerészegedtek, egy ideig, beszélgettek, énekeltek majd, Madaras irányításával összetörtek mindent, szép sorjában hazavánszorogtak, úgy túrták az akkorra igen megnőtt havat, mint a disznók.

* * *

Gerencsér Géza, Szőlőskút állami gazdaságának igazgatója és Anna, Boross László volt felesége egyre többet tartózkodott együtt. Mindenki beszélte, mert a hír a leggyorsabb szárnyú madár röpténél is sebesebben szállt a faluban.

A magas és jóképű férfi már az első napon beleszeretett a formás testű, különös mozgású, kacér asszonyba. Eleinte küzdött ellene, később elengedve magát, bele-belemártózkodott az édes szerelem egyre jobban átforrósodó rózsaszínű tengerébe. Nem szégyellte, sőt hivalkodott vele, mint kamasz az első csókjával.

Anna viszont nem szerette, ám sokkal számítóbb volt annál, mintsem megmondja. Úgy bánt a szerelmes férfival, mint pók a hálójába akadó áldozatával.

Válópöre régen lezajlott. A férje nem jelent meg, mégis már az első tárgyalás után: kulák és kész, felbontották a házasságukat. Viszont az anyakönyvvezetőnél még nem jegyeztette be a személyi adataiban bekövetkezett változást.

Az anyakönyvvezetőt - távollétében -, mivel a tanácsitkár még nem végezte el az anyakönyvvezetői tanfolyamot, Madaras Gábor tanácselnök helyettesítette. Amikor Anna elébe állt, és bejelentette a szándékát, Madaras Gábor, tőle teljesen szokatlanul, régi emlékeket idéző ellágyulással simogatta a szemével.

- Anni... Anni! - sóhajtotta inkább, mint mondta.

Az asszony összeszorította keskeny s igen szép ívelésű ajkát, miatt összekuszálódott érzésekkel figyelte a férfit, aki tovább mélézött:

- Nemrégén történt, mégis... Talán igaz sem volt - hangja tőle idegen álmodozással telt meg.

Anna hallgatott, viszont egyetlen pillanatra sem vette le a tekintetét a férfiről: Ez a férfi udvarolt neki? Ezt a ronda alakot szerette, ha nem is volt bele szerelmes! Minél tovább nézte, annál inkább rájött: sehogyan sem tudná maga mellett elképzelni mint férjet.

Madaras Gábor előbb megforgatta kezében a közben átadott személyi igazolványt, majd belelapozott.

- Nem sokáig bírtad ki mellette. - Boross Lászlóra célzott, amit Anna azonnal megértett. Nagyon megdöbbsent, szíve összefacsarodott, majdnem feljajdult. Itt, e szavak után döbbsent rá igazán, hogy még mindig Boross Lászlót szereti. Ha elmegy a válópörét tárgyaló bíróságra, minden másképpen alakul. Ám a férje, most már a volt férje, olyan makacs, mint a csökönyös számár. Ennek ellenére nemcsak rendes ember, komoly tudós, hanem igen jellemes is. Kétszereesen haragudott most Madarasra, amiért üldözi. Minél tovább nézte, annál inkább elcsodálkozott azon, hogy kopaszodik, ám ez mit sem változtatott előbbi haragján, amely - erre is most döbbsent rá -, régen nem harag már, hanem gyűlölet. Hogy rá ne ordítson, gyorsan megsürgette:

- Nagyon sietek. Légy szíves, intézd el minél előbb!

Az a mellette heverő anyakönyv után nyúlt - úgy látszott, ma mások is járhattak itt anyakönyvi ügyben -, kinyitotta, belelapozott, majd külön erre a célra odakészített tollal és tintával, a személyi igazolványba, és az anyakönyvbe is bejegyzett valamit, az Anna által átadott bírósági határozatból.

Éppen visszaadta a papírokat, amikor kopogtattak. Anna, mintha erre várt volna, erőltetetten a férfira mosolygott.

- Köszönöm szépen. Szervusz!

Megfordult és kiment. Az ajtóban majdnem beleütközött az állatorvosba.

Dr. Gábor Emil fontoskodó képpel lépett be. Mozdulatai, amint közeledett, mint szolgálatban lévő katonáé, egyre jobban felgyorsultak.

- Baj van, elnök elvtárs!

- Csak nem tört ki a harmadik világháború?

- Száj- és körömfájás!

- Mi...í? - hörrent fel Madaras, cseppet sem ijedten, sőt fontolgatón, mint aki máris kész egy sebtében kiagyalt tervvel.

- A tsz tanyaközpontjában az egyik tehén beteg. Valamennyire átragadhat, és akkor mindennek vége!

- Biztos? Már..., mint... - húzta az időt, csakhogy ideje maradjon hirtelen fogant tervének alaposabb átgondolására. Úgy járt most az agya, mint automata telefon vezérlőműve.

- Száz százalékig száj- és körömfájás.

- Na! - Madaras felállt, és felvillanyozódottan az íróasztalára tenyereelt. - Máris intézkedünk! Boross Lászlót karanténba zárjuk!

Látva az állatorvos meghökkenését, ellenállást nem tűrően tovább intézkedett:

- Udvarát, további intézkedésig nem hagyhatja el! Ignác gondoskodik az élelmezéséről. - A telefon után nyúlt. - Szólok Miska Karcsinak.

- De elnök elvtárs! - húzta a szót az állatorvos erős méltatlankodással, mintegy kikérve magának.

- Karanténba! Érted? - kiabálta túl, gyűlölettől eltorzult hangon.

- Ezt nem tehetem meg! Ellentétes az eskümmel. Neki... neki se tehene, se disznója...

- Ellenkezünk, ellenkezünk, Gábor elvtárs! - torkolta le, felhívva a figyelmét arra, hogy itt ő a főnök. - Tudod, ki jön holnap hozzám? Doktor Fürtös, a járási állatorvos. És miért jön? Káderezni. Mit gondolsz, kit káderezünk, Gábor elvtárs.

Az egy nagyot nyelt, arca elfehéredett.

- Megyek és intézkedem! - jelentette be rekedten.

- Ez a beszéd, Gábor elvtárs! - ellenségről van szó. Az ellenség legyőzésére pedig minden eszközt be kell vetnünk. Még az ördöggel is cimborálnunk kell. - Az asztalra csapott. - Nem én találtam ki, Lenin elvtárs mondta.

- Szabadság! - köszönt el dr. Gábor Emil kapkodón, és már indult is.

- Szabadság! - fogadta jóízűn az elnök, miközben szétmorzsolta szája körül a mosolyát, amelyet megelégedettsége rajzolt oda, és füléhez emelte a kagylót.

Boross László otthon tartózkodott. Majd leült, amikor dr. Gábor Emil közölte vele a hírt.

- Engem! Karanténba? - segítségkérően lesett szét. Hol mosolygott, hol elkomorodott.

- Igen, száj- és körömfájás miatt.

- De... de, mi közöm nekem a száj- és körömfájáshoz? Se tehenem, se disznóm, már kutyám s macskám sincs. Az egy ló, Daninál a szőlőben. Patás állat, nem kaphatja el. Ugye, csak viccel?

- Én megállapítottam a száj- és körömfájást, az intézkedés a tanácsra tartozik. Ők pedig így intézkedtek. Közöltem, ennyi a feladatom, a többi nem tartozik rám! - Másabb, sokkal hivataloskodóbb hangon folytatta: - Az idevonatkozó egészségügyi előírások szerint az udvarát nem hagyhatja el. Ételt a kisbíró hoz, persze utólag meg kell fizetnie mindent!

Boross László még jobban elképedt.

- Ez tényleg igaz? - Hangja erős felindulással telítődött.

- Se április elseje, se kedvem nincs a viccelődéshez. Egyébként sem vagyunk olyan viszonyban, hogy komédiázhassak magával.

- Még..., még mindig... Meddig tart még ez a, ez a cirkusz - hebegett Boross László.

- Két hétig mindenképpen - értette félre az állatorvos.

Boross László megfordult, és bement a házba. Alig ért be, máris visszafordult, és az állatorvos után futott. Az útszélén érte utol, éppen felült a kerékpárjára.

- Doktor úr... doktor úr! - lihegte. - Nem lehetne mégis... Egyedül dolgozom, feltétlenül el kell kezdenem a metszést. Hosszú évek munkája veszne kárba, ha kések a metszéssel! Maga is tanult ember, meg kell értenie. Kérem!

Az állatorvos elindult. Néhány tekerés után szólt vissza:

- Nem önszántamból jöttem, egyébként mindjárt itt lesz a rendőr!

Boros László utána legyintett, valami szitkot is mondott, azt azonban az állatorvos már nem hallhatta meg.

A hír gyorsan elterjedt a faluban. Ilyeneket beszéltek:

- Kitért a száj- és a körömfájás! Ezentúl nem hajtják ki a teheneket. Bezárva kell tartania mindenkinek.

- A tsz-ben az összes istállót lezárták. Kezet kell mosni, sőt még a cipők talpát is fertőtlenítik. Örök állnak a kapukban. Se be, se ki az istállókból!

- Boross László udvarát lepecsételték...

- Nincs is állata.

- Ő maga kapta meg. - Ezt a falu végén beszéltek, mert oda így ért el a hír.

3.

Betörték az egyik boltba. Felszedték a cserepeket, a padláson át ereszkedtek le az üzletbe.

- Mit vittek el? - kérdezte megütközve Czakó Balázs Cecze Janitól, akitől a hírt hallotta.

- Nem tudom. Most leltároznak.

A helyszínt Miska Karcsi biztosította, amíg meg nem érkeztek a járási nyomozók. Miután átadott nekik mindent, azonnal indult Boross Lászlóért, akihez eredetileg küldték. Azt még a hideg is kirázta, mihelyt megpillantotta a rendőrt, holott kánikula volt ezerkilencszázötvenhárom július.

- Elő kell, hogy állítsalak! A hangján is érződött, mennyire restelli.

- Megint Madaras, igaz?

- Nyertél, bár a parancsot áttételelesen a járási kapitányságtól kaptam.

- Látod Karcsi! Az a rendszer csapkod nyakon, amelynek megszületésénél, egy kicsit magam is bábáskodtam.

Kifejezetten magának beszélt, szinte motyogott. Azzal a gondolatával viaskodott, amely mostanában állandóan a fejében motoszkált: Mozgalmas múltja, szomorú jelene egyetlen nagy tarka csokorba kötve.

- Én csak a parancsot teljesítettem, teljesítem jelenleg is. Sajnálom, de be kell, hogy kísérjelek!

- Mást is kibírtam, legutóbb kéthetes karantént, ami, ugyanúgy, mint ez nem döntött, dönt a sírba.

- Nem öltözködsz át?

- Ne félj, így is megismer az ügyész. - Előre indult.

- Az ajtódat se zárod be? - szólt utána a rendőr.

- Kőműves Dani a közelben dolgozik, rá bízom...

Lent az utcán szokatlan zsidobongás fogadta őket. Szabadjára engedett tehenek mászkáltak. A csordás az egyik nyitott ablakba kitett rádiót hallgatta. A járdákon izgatott járó-kelő emberek magyaráztak egymásnak valamit...

Mintha valami nagy esemény történt volna! Történt is, de ezt már csak az állomáson tudták meg: Budapesten, az ellenzéki Nagy Imrét választották meg a Minisztertanács új elnökének. Rákosi Mátyás nyilvánosan beismerte, hogy megsértette a kollektív vezetés szabályait, a harminc milliárddal felemelt ötéves terv irreális, a dolgozók életszínvonala nem nőtt a tervezettnél megfelelően... Az új minisztertanács eltörölte a kuláklistát, megszüntette az internálásokat, a beadásokat harminc százalékkal mérsékelte, közkegyelmet hirdetett, és, ami a legfontosabb: megszüntette a termelőszövetkezetek kieroszakolt szervezését, lehetővé tette a kilépést...

Az állomásfőnök, látva Boross László hihetetlen ábrázatát, mit sem törődve a rendőrrel jól megrázta.

- Nem érted? - Anti mutatta be, azóta tegeződtek. - Nincsen többé kuláklista, tehát mától te sem vagy kulák! - győzködte felvillanyozódottan, mintha saját magáról lenne szó.

Boross László szívét megfoghatatlan öröm öntötte el. Legszívesebben felordított volna, táncolna, ujjongana, mégis csak annyit mondott:

- Ezentúl nyugodtan dolgozhatom. Folytathatom a kísérleteimet, tovább írhatom a könyvemet.

Miska Karcsi vigyázzba vágta magát. Nyilván ettől a sok újtól vilányozódott fel, amelyeket hallott. Szemmel láthatón megváltozott. De akadt-e ember, akit ezek a váratlan események nem ráztak meg?

- Elmehet! Saját szakállamra engedem el. - Az állomásfőnök jelenléte miatt magázta.

- Legalább azt mondd meg - Boross László viszont szigorúan tegezte -, most mi a vád ellenem?

- Nem közölték velem. - Közelebb lépett hozzá, majdnem a fülébe súgta: - Nem találtalak otthon. Érted? - rákacsintott és otthagya...

Ugyanezen a napon történt.

Marosi Simon, miután végighallgatta Nagy Imre beszédét, lelkenedezve állított be a konyhába, ahol Aranka főzött.

- Hallottad, mit mondott Nagy Imre? Fuccs a termelőszövetkezeteknek!

- Mi...it mond? - bámult az rá ellenkezően. - Ne...em, nem apus! Sőt megerősítik a meglévőket, ha az újak alakulását nem is sürgetik.

Valamelyest enyhült közöttük a feszültség, amely akkor hágott tetőpontjára, amikor Aranka el akarta vitetni a bolondokházába, de máig sem ült el teljesen. A legártatlanabbnak induló szóváltás is enyhe veszekedésbe torkollott. Most is, alig váltottak néhány szót, Marosi Simon máris ingerülten szólt rá a lányára:

- Ezek után még úgysem lépek be a tszcsébe.

- Én viszont beléptem.

Az öreg falfehéren, megüvegesedett szemmel meredt a lányára.

- Te...te - hörögte hátrálva, mintha mellbe csapták volna. - Beléptél? Tudtom és beleegyezésem ellenére, beléptél?

- Ma délelőtt írtam alá a belépési nyilatkozatomat.

Az öreg pillanatokon belül összeroppant. A lánya szeme láttára tört össze! Aranka lába elé rogyott, két kezét összekulcsolta, és az égre emelte.

- Az Isten szerelmére kérlek, vond vissza!

- Nem lehet! - vágta rá, miközben eltolta magától a térden közeledő apját.

- Sohasem volt földem, holott mindig földre vágytam. Önállóan gazdálkodni, magamét szántani, magaméba vetni, sajátomat aratni... Most van. Tudod, hogyan kezdtem el?

Miközben a távolba nézett, szép lassan feltápászkodott a földről, és még az előbbinél is lassúbb, holdkórosokra hasonló mozdulatokkal a legközelebbi székbe rogyott. Arckifejezése, nézése összetört, viszont a hangjában, mialatt folytatta, mint eső után a fák levelei, még nedvesek, de már rajtuk ragyogott a derült ég szivárványának sok színe is.

- A helyi földosztó bizottság újjazdák bálját rendezett. Mi, én meg anyád nem mentünk el, holott mi is szerettünk abban az időben még mulatni. Mialatt azok nótáztak, mi szép csendesen kilopóztunk a hátrába. Sohasem felejttem el: Szép holdvilágos este volt. Úgy ugráltunk a saját földünkön, mint a mesebeli lidércek. Felváltva sírtunk, nevtünk.

Sóhajtott.

Aztán jöttek a nehéz napok. Iga sehol, a traktort csak ígérték, végül ásóval, kapával vertük fel az ugart, de felvertük, és az utolsó morzsáig bevetettünk mindent.

Olyan mozdulatokat csinált a szájával, mintha omlós kalácsot morzsolgatna a fogai között.

- Az első kenyér! Saját búzából, saját őrlés! Anyád még a lelkét is belesütötte. - Hisztérikus nevetés hullámozott végig az arcán. - Az első karéjt füles kosárba rakta. Szép tiszta kendővel letakarta, és észrevétlen kilopózott a temetőbe. Dédszüleid ükapja is Thelkes grófnál szolgált. - Jelentőségteljesen lesett a lányára. - Tudod, mennyire nagy szó volt, hogy végre a saját földünkön termett búzából sült kenyereinket ehettük?

Derültebben, majdnem mosolyogva mondta tovább.

- Ezekkel a szavakkal érkezett haza: Ne nevedd a papát: nem csupán én voltam bolond. Legalább ötven vittünk kenyeret a sírokra. Kisvarjú Terka még saját termésű búzát is szórt a szülei sírjára.

Elhallgatott. Fontoskodón bámult a lányára.

- És te most csak úgy odadobnál mindent? Lovunk, tehenünk, egykét mezőgazdasági gépünk, felszerelésünk, majdnem mindenünk létezik, amely a termeléshez szükséges. Mindezeket nagyon nehezen, sok-sok lemondással, rengeteg munkával teremtettem, teremtettük elő anyáddal. Te újra koldusbotra juttatnál?

- A fele föld az enyém. Anyám után örököltem. Én beléptem, maga meg csináljon, amit akar! Ha rám hallgat, tizenkilences kommunista, negyvenöt előtti párttag, veterán léte, maga is belép a tsz-be!

- Az volt a baj tizenkilencben is, hogy nem osztottuk szét a földet. Nem én találtam ki, a szemináriumon hallottam.

- Akkor kényszerítették a parasztokat, legalábbis nem adtak nekik választási lehetőséget. Én önként léptem be a tsz-be. - Néhány ideges mozdulatot írt le a kezével. - Egyébként, ahol ötvenen megélnék, ott az ötvenegyediknek is jut egy szelet kenyér.

Marosi Simont belső kényszerűség készítette a közbeszólásra:

- Nem tehetek róla, én nem szeretem a közöset. Volt részem belőle.

- Thelkes grófnál, cseléd korában, bocsánat fütőként.

- Kazánkovácsként.

- Legyen - vágta rá leereszkedően a lánya - viszont ez termelőszövetkezet, ahol ellentétben Thelkesékkal, a magukét művelik, illetve művelnék, nem a másét, a sajátjukat. Közös a munka, közös a haszon. Nem kellene reggeltől estig dolgoznia. Gépeket kapnak...

- Pubi Karcsi ki akart lépni, tudod mennyit sózott rá az elszámoltatási bizottság kártérítésként? Több, mint két évig nyöghette volna, azonkívül, hogy mindene ráment. - Élesen csóváltgatta a fejét. - Nem és nem! Ehhez értek, szeretem, kedvvel csinálom. Öreg vagyok. Az öreg fa pedig nehezen ereszt gyökeret, lányom!

- Apus! - adta lejjebb a lánya. - A szövetkezet politika. A politika pedig olyan, mint az arany: mindegyik fénylik, de nem mind tizen-nyolc karátos. Értse már meg, ha nem lépek be, Madaras kidob. Jó állást, nyugdíjas állást, fix fizetést veszítenék el. Jelenleg irodában dolgozom. Nem fúj a szél, nem éget a nap, nem vág az eső, és télen sem fázom. Én, az öreg Marosi Simon lánya, hat elemivel tisztviselő. Tudja milyen nagy szó? Menjek vissza állatgondozónak az államiba?

- Beléptél, tehát tszcs tag vagy?

- Annyiszor mondtam már - ordította a lánya -, nem tszcs, termelőszövetkezet! Nagy különbség!

- Tsz-tagként nem dolgozhatsz a tanácsnál.

- Mondtam már - vágott a szavába a lánya ugyanolyan ingerülten -, ez politika. Államhatalmi szervnél dolgozom, ezért rám nem vonatkozik ez a rendelet, tehát továbbra is ott dolgozhatok, viszont agitálni járok, tagokat toborzunk a szövetkezetbe. Másokat beszervezek, bevitetem velük a földjüket, mindenüket. Másoknak igen, nekem kuss! Mert ha maga dolgozza is a földet, mindenki tudja, hogy a fele az én nevemen szerepel.

Megrázta saját mellénél a ruháját.

- Nekünk kommunistáknak példát kell mutatnunk, apus!

- Nem jól mondtad, rád is vonatkozik a rendelet. Igenis nem dolgozhatsz tsz tagként a tanácsnál.

- Madaras kikér, a tsz hozzájárul, és kész! Amúgy meg kidob.

- Ha kitenne is megélnénk a hat hold földből, és ott van a pálinkafőzde is.

- Azt hiszi, ha most visszakoznék, egyébként már nem lehet visszavonnom a belépési nyilatkozatomat, meghagynák a pálinkafőzdében? Mi is úgy járnánk, mint a többiek. A vetőmagon és a fejadagon kívül mindent elvinnének.

- Nagy Imre mérsékelte, majdnem a felére csökkentette a beszolgáltatást.

- Nagy Imre Pesten van, száznegyven kilométerre innét, itt viszont Madaras az úr. A beszolgáltatási kvótát nem személyekre lebontva, községekre vetik ki. A lebontást Szőlőskúton egy személyben Madaras eszeli ki: Te ennyit, te annyit adsz be alapon. Úgy kiszúrna velünk, hogy belenyomorodnánk. A padlásunkat lesöpörtetné, az állatainkat leadatná beszolgáltatásba. Nem, apus, nem!

- Szóval nem?

- Mondtam előbb. A belépési nyilatkozatot nem lehet visszavonnom, és nem is akarom.

- Az én részemet is bevitted, igaz?

Aranka nem felelt, ám a nézése mindent elárult.

- Tehát újra nincsen földem, lovam, tehenem...

A lánya nem engedte folytatnia, összeszorította az öklét és látványosan az asztalra csapott.

- Milyen párttag maga? Eddig felnéztem magára...

- Ezért akartál elvitetni múltkor a bolondokházába, mert felnéztél rám?

- Ezelőtt, igenis felnéztem magára - magyarázkodott Aranka -, most egyenesen szégyellem az apámat. - Közelebb lépett hozzá. - A jövőbe nézzen, mert a jövő a szocialista nagyüzemké, ne visszafelé...!

Marosi Simon felállt. Arcára kétes érzelmek gyűltek. Éppen úgy lehetett gyűlölet, mint elkeseredés. Egy ideig toporgott, aztán szép csendesen elindult az ajtó felé.

A szerencse, amely egész életében olyan szűkmarkúan bánt vele, negyven év után végre a karjaiba vette. Földet kapott, és lassan meggazdagodott. Hat hold földje, lova, tehené, több gazdasági felszerelése, istállója, pajtája van. Ezek mind a termelősövetkezeté lesznek.

Tavaly az összes földjét letrágyázta: Micsoda szántók! És mind bevetve! Milyen bőséges termést takarított volna be az idén!

Agya megbénult, csak a lábai mozogtak még.

Az istállóba ballagott. Leakasztotta a szögről az új istrángot, tegnap vette a szövetkezeti boltban. A fejőszékre állt, és felakasztotta magát...

Mire a lánya észbe kapott - rosszat sejtett, ezért később utána rohant -, már meghalt.

Palkó Dénes, Sánta Berci és Némethné után a negyedik volt, aki az idén felakasztotta magát a faluban.

Aranka nagyon megijedt, amikor megpillantotta a halott apját. Feje fél oldalra dőlt, és a felismerhetetlenségig megfeketedett. Hosszan kilógó nyelvén nyál és vér keveréke látszott. Nem cseppent le, csak messzire lógott, mint a takony. Keze hosszan lefelé csüngött, teste természetellenesen megnyúlt. A fejőszék eldőlvé hevert a lábánál...

- Te jó Isten! - csak ennyit mondott, miközben a melléhez kapott, megfordult és futni kezdett, ki az út felé. - Segítség! Orvost! Gyorsan hívjanak orvost! - ordította eközben.

- Ki van rosszul? - kérdezte Füle Pál, aki elsőnek vette észre, és futott hozzá leghamarabb.

- Apus... Felakasztotta magát... Ott lóg az istállóban... - hebegte, alig kapva levegőt.

- Le se vágta, mégis orvosért kiabálsz?

Ő maga futott be az istállóba, hogy levágja.

Dr. Csíkos pakolt. Már két napja csomagolt. A költözködéshez készülődött. Éppen az egyik ládát zárta be, amikor Balla Matyi berontott hozzá:

- Doktor úr... - egészen idáig futott, alig bírta beszélni -, jöjjön gyorsan...!

Csíkos doktor az orvostáskájáért nyúlt, amely majdnem mellette hevert a széken.

- Ki van rosszul? - kérdezte máris indulásra készen.

- Marosi... Marosi Simon felakasztotta magát.

Dr. Csíkos futásnak eredt. Biciklije kint, a falhoz támasztva várta, rápattant, és a tetthelyre hajtott. Mire odaért, Marosi Simont már kihozták az udvarra. Szénát raktak a földre, arra fektették.

- Meghalt - erősítette meg az első látásra, amit mindenki tudott már.

Csendesen nézte. A hang is ugyanolyan csendes bugyborékolással tört magának utat a szájából.

- A sors iróniája. Ezerkilencszáztizenkilencben az apja, Marosi László is felakasztotta magát.

Szemlátomást megdöbbsent, miközben összehasonlította magában a két dátumot: július hét. Pontosan emlékezett rá.

Marosi Simon vöröskatona, a helyi direktoriumnak a tagja volt. Együtt választották be őket a községi direktoriumba... Egészségügyi népbiztos elvtárs! Mert így nevezték őt akkor, ugyanis az úr megszólítást eltörölték. Micsoda napok voltak! Július hét. Akkor az apja, ma a fia! Miért akasztotta fel magát, ennek a Marosi Simonnak az apja? Sohasem tudta meg. A halottat nézte. Ennek az okát, vajon megtudja-e valaha? Vagy ez is, mint az, örök titok marad?

Marosi Simon régebbi párttagságát ezerkilencszáznegyvennégyben folyamatosnak ismerték el. Ő is be akart lépni, de elutasították a kérelmét. Miért? Madaras szerint az urakhoz dörzsölődött. 1914-ben nyíltabban fogalmaztak: Urak nem kellene a pártba. Kuss!

Hallgatása hosszúra nyúlt, ezért szólania kellett valamit.

- Nemrégiben beszéltem vele, talán tegnapelőtt. Tele volt tervekkel. Miért tette? - A lányának címezte, ugyanis ott sírdogált mellette.

Aranka nem válaszolt. Az öreg doktor részvétet kívánt, elkészönt mindenkitől és otthagya őket. A halotti bizonyítványt otthon állította ki.

* * *

Nagyon száraz volt a nyár. Igaz, szőlő rengeteg termett, viszont régi mondás: ahol sok szőlő terem, ott a kukoricagórék üresen maradnak. A krumplit is másik megyéből szereztek be, leginkább a Dunántúlról. Ott ugyanis bőven termett.

A föld összerepedezett. A gólyák egyre beljebb szorultak a faluba. A patak környékén igyekeztek eledelet találni maguknak, holott a patakban is csak a mélyedésekben akadt, egy-egy kis latyak.

A por bokáig ért a kezeletlen makadám utakon. Szélein várakat építettek belőle a gyerekek.

A rekkenő hőségben úszó por közé trágyabűz és libagágogás vegyült. Disznóröfögés, kutyaugatás semmi, melyik-melyik, elnyúlva feküdt a hűvösben.

Aki télen közelebb húzta volna magához napot, hogy jobban melegítsen, most kalapot rakott volna a fejére.

Ignác a kisbíró, nagy lépésekkel sietett Berkes Piroska előtt, aki alig bírta szusszal, sokszor le is maradt.

- Ignác! - kiabált feléje Hosszú Janka - delet harangoztak vagy netán félreverték a harangot?

- Miért verték volna félre?

- Na hallod, ekkora rekkenő hőségben. Már arra sem emlékszem, mikor esett utoljára... - Közelebb férközött a kisbíróhoz, és a fülébe súgta: - Ki ez? - A fiatal nőre bökött a szeme sarkával.

- Az új postamester.

- Ez a kis...? - Észrevette magát, hirtelen a fiatal nőhöz fordult: - Kezét csókolom, kisasszony!

Világéletében cselédeskedett, ezért mindenkinek kezét csókolommal köszönt. Kisasszonynak pedig azért nevezte, mert a most nyugdíjba vonuló elődjét Kosa Karolinát is így hívták a faluban.

Ignác, hogy lerázza magáról, gyorsan továbbment. Igaz, eddig is csak úgy tessék-lássék állt meg, hallgatta végig Hosszú Jankát.

A fiatal nőt Boross László házához kísérte, aki ilyentájt, Nagy Imre beszéde, intézkedései után, szinte állandóan otthon tartózkodott. Kora reggeltől délig Szarvas-hegyen dolgoztatott. Ma is kiment, de már tíz órakor hazajött. Azóta egy könyvet bújít. Megállás nélkül olvasott és jegyzetelt. Úgy gondolta, délre befejezi, később azonban rájött: öreg este lesz, mire végez.

Ignác, nem hiába szolgálta kezdetektől Madarast, csakúgy foghegyről köszönt.

- ...napot.

Boross László a magas, nyitott tornácon ült, ők lent álltak, a lépcsőn túl az udvarban. Előbb alaposan végignézte őket, aztán: milyen az adjisten, olyan a fogadjisten alapon, éppen hogy rábólintott.

Ignác a fiatal nő felé bökött a fejével, aki valamivel hátrább, tőle jobbra állt.

- Az új postamesternő.

A fiatal nő köszönésfélét morzsolt szét a fogai között s enyhén meghajtotta a fejét.

Boross László hasonlóképpen fogadta.

Ignác papírt húzott elő a zsebéből. Felvitte a házigazdához a tornácra, és szó nélkül eléje rakta.

- Itt írja alá!

Egyik kezével tintaceruzát vett elő a füle mellől, másikkal a papírra bökött.

Boross László nyílt rendreutasítással nézte egy ideig a kisbíró.

- Nem először jársz nálam - szólalt meg ezután ugyanolyan hangon. Mivel egykorúak voltak, tegezte, viszont Ignác csak azért is magázta, egyébként kulákot, Madaras utasítása alapján nem is tegezhettek volna. - Aláírtam-e olvasatlanul valamit?

- Viszont maga is tudhatja: én sohasem viszek vissza papírt. Ha nem írja alá, nem írja! Van rajzszegem, kitűzőm az ajtajára, mint kényszerkézbesítést.

- Más szelek fújnak, Ignác! Vagy hozzátok még nem ért el a hír, Nagy Imre beszédéről, intézkedéseiről?

- A hatóság, az mindig hatóság marad! Írja vagy nem írja?

A fiatal nő eddig csak állt, most tapintatosan elfordult. Az udvart nézte.

Boross László a papírra mutatott.

- Mi van benne?

- Majd elolvassa!

Boross László egyetlen mozdulattal feltépte a gemkapoccsal letűzött papírt. Beleolvasott, aztán a világ legtermészetesebb mozdulatával, saját töltőtollával aláírkantotta a nevét, a tértivevényt egy lesöpörő mozdulattal Ignác felé tolta.

- Elmehetsz! - vágta a kisbíró fejéhez majdnem durván.

Ignác köszönés nélkül ment vissza az udvarra, ahol tünetően a fiatal nőhöz fordult:

- Szabadság, elvtársnő! - kiabálta, majd kiviharzott az udvarból.

Boross László a határozatot nyitott könyvébe rakta, összecukta, majd a tornác széléhez lépett.

- Amint tudja... - a mellvédnek dőlt és elhallgatott.

A fiatal nő megkapó bája, meg a feltűnően előrenyúló, hegyes mellette miatt akadt el a lélegzete. Boross László egyáltalán nem értett a színészkedéshez, most sem tagadhatta meg önmagát.

- Maga ennyire fiatal? - álmélkodott leplezetlen őszinteséggel. - Tudja, miért lep meg ez? Mert az utóbbi évtizedekben végig ott dolgozó postamesternő - elmosolyodott -, elnézést de igaz, ami igaz, vékony, mint a karó és öreg. Tipikus vénkisasszony...

- Ismerem - vágott közbe a szép, fiatal nő.

- Persze...persze! Maga fiatal és szép - áradozott tovább a férfi. - Káder. Biztosan maga lesz az új DISZ-titkár is, mert nálunk az is van ám! Oda, meg az EPOSZ-ba járnak a fiatalok esténként, főleg szombat délutánonként szórakozni, ha egyáltalán szórakozásnak lehet nevezni azt, amit ott művelnek.

- Fiatal vagyok, de nem pipi, és pártnag sem vagyok.

A férfi kétkedően leste egy ideig, aztán felhúzta a vállát.

- Egyébként semmi közöm hozzá. Szóval, amint biztosan tudja is, de másként, miért lenne itt, az egyik szobámat magának utalták ki.

- A szolgálati lakás foglalt, az a bizonyos maga vénkisasszonya lakja továbbra is.

- Én egész lakrészt adok magának, vagy... tudja mit? Legyen magáé az egész ház! Csak azt engedje meg, hogy ma éjjel még itthon aludjak! - A könyvére mutatott. - Késő este lesz, ha nem éjjel, mire végzek.

A fiatal nő feljött a teraszra, ahol a kezét nyújtotta.

- Berkes Piroska. Kirtyán Béláné voltam, amíg el nem váltam. Most már azt is tudja - a férfi szemébe bazsalygott -, hogy elvált asszony vagyok. Nem, a viláért sem akarom kitúrni magát, elvégre magáé a ház.

- Régi átok: verje fel udvarodat a gaz! Amint látja, megfogott. Ed-dig is a szőlőmben éltem... Nagyon jól érzem magamat ott. - Előre indult. - Jöjjön, megmutatom a lakrészét! A húgom lakott benne, amíg férjhez nem ment.

Bent a lakásban nagyvonalúan körbemutatott.

- Mindent használhat! A sezlont... Ágyneműje van?

- Persze.

A szekrényeket - kinyitogatta -, amint látja, ez teljesen üres.

- A testvére nem vitte el a bútorokat?

- Albérletben laknak, majd ha megkapják a lakást.

A konyhaajtó nyitva állt, belépett s a tűzhelyre mutatott.

- A sparhelt, tüzelőt a sufniiban talál. A kredenc - azt is kinyitogatta -, néhány edény... Minden a magáé!

- Mindenem megvan. Bútorom, szőnyegek..., csak otthon hagytam, de az edényeimet elhoztam.

A férfi visszalépett a szobába. A szép fiatalasszony követte.

- Székek, könyvszekrény, nagy tükör... Csak ki kell takarítani. Például ezeket a szöttes pokrócokat kiporolni, kimosni a függönyöket. - Jobban megnézte. - Nem, ezt nem kell, ezek tiszták. Úgy látszik, Éva kimosta, mielőtt elköltözött. Nem tudom, miért?

A fiatalasszony leült s magába roskadtan hajtotta le a fejét.

- El sem hiszi, mennyire kellemetlen nekem ez a... - Felnézett a fér-fira. - Csak azt kértem a tanácsházán, hogy javasoljanak, érti javasol-janak egy kiadó albérleti szobát. Erre...

- Kiutalták Boross László lakását.

- Csak egy szobát.

- A többit én adom, önként adom önnek! Érezze magát itthon! - Bocsánatkérően tárta szét a kezét. - Magára hagyom. Könyvem az asztalon maradt, folytatni szeretném a munkámat.

Kiment.

A fiatal asszony azonnal eltávozott a házból. Később Füles Rudolf-fal, az egyik postással tért vissza. Az talicskát tolt, rajta két hatalmas batyu és egy bőrönd lapult. Becipelték, utána megint elmentek. Másodszor csak bőröndöket hoztak, meg még valamit, ám azt Boross László már nem látta, mert, nehogy ráfogják a leselkedés sanda vád-

ját, egyébként is zavarták jövés-menésükkel, betelepedett a szobájába, ahol csak annyit hallott, ezt is az átszűrődő zajokból következtette, hogy a fiatalasszony rakodik. Késő estig rakodott, ezért szinte egyszerre végeztek. Az a ráamolással, ő a jegyzetelésével.

A könyvekből kijegyzetelt, megszámozott feljegyzésekkel teli lapocskákat, valamiféle... rendszernek megfelelően egy nagy iratgyűjtőbe rakosgatta, éppen amikor váratlanul kopogtattak. Zavartan pillantott az ajtóra, majd irataiba merülő hangon kiszólt:

- Tessék!

Az ajtóban, amint gondolta is, az előbbi fiatalasszony tűnt fel. Átöltözött, amit a férfi azonnal észrevett.

- Nagyon zavarom? - érdeklődött, mialatt cseppet sem félénken, sőt egyenesen tolakodón átlépte a küszöböt.

- Végeztem. Néhány lapot még megjelölök és kész!

- Csinálja! Megvárom, de tényleg nem zavarom? - kíváncsiskodott frissen hangoltan, némi kacérsággal.

- Annyira nem, hogy akár azt is elmondhatja közben, miért keresett fel!

- Kirakodtam, igaz, de ha nem egyezünk meg tisztességes lakbérben, mert az a havi öt forint, amelyet a tanács állapított meg, nemcsak lehetetlenül alacsony, hanem groteszk, és nem foglaljuk írásba, hogy meddig maradhatok itt, már holnap elköltözöm. Karolina néni szívességéből biztosan átad egy szobát.

- Világéletemben tiszteltem a törvényeket. Ezért elfogadom a tanács döntését. Márpedig ebben a határozatban - a könyvére mutatott, amelybe a kérdéses határozatot rakta - öt... forint a lak...bér. A lakás-kiutaló pedig határozatlan időre szól. - Hangsúlyozta: - Nekem nincs szükségem erre a lakrészre...

- Csakhogy így én nem fogadom el! - A férfira mosolygott. - Egyébként a határozatlan időre szóló megjelölés hülyeség. Nekem csak annyi időre lesz szükségem a szobára, és nem az egész lakrészre, amíg Karolina néni fel nem költözik Pestre a nővérehez. Ezt a tanácsnál is elmondtam. - Részvétlenül figyelte a férfi arcát. - Ugye, magára haragszanak a tanácsnál?

- Ez nem kifejezés rá.

A fiatalasszony közben minden kínálás nélkül leült. A férfi csak most nézte meg jobban. Arcát nemcsak bájosnak, kifejezetten szépnek vélte. Nagy, kék szemei csillogtak. Dús szőke haját kontyba fonva viselte. Szája, füle kicsi, csak az orra tűnt kissé hegyesnek. Melle, ezt már az udvaron észrevette, nagy és előreálló, holott most melltarót sem viselt. Ezt akkor vette észre, miközben leült s ő akaratlan mindent meglátott az így keletkezett ruhájának mélyen kivágott részén. Vékony, ízlésesen szabott, de igen rövid ruhát viselt. Szép, fehér combjai valósággal incselkedtek a férfival, aki akarata ellenére Annával hasonlította össze: Ez a nő fiatalabb, szebb, viszont Anna dereka vékonyabb, csípői kerekesebbek, mozgása kecsesebb, nőiesen kifejezőbbek, szempillái hosszabbak...

A közjük telepedő csendet a fiatalasszony törte meg. Azalatt szólalt meg, mialatt a férfi szemérmesen elfordult. Hogy részletesen átvizsgálta a bájait, már a férfi szemlélődése közepette felfedezte. Tetsett neki, hogy végre magára hívta a figyelmét.

- Ugye, maga tudós?

- Szőlőnemesítéssel foglalkozom.

- Mint Micsurin - gyorsan hozzátette -, nem értek hozzá, ezért ne ítéljen el, ha hülyeségeket mondok.

- Nagyon hézagosan ismerem Micsurin munkását. Szerintem a sajtó eltúlozta. Politikát csinált, kétségen kívül komoly tudományosságából, ezért nem nyilatkozhatom róla érdemben, viszont tudatosan vagy tudatlanul őt utánozom. Több teljesen új szőlőfajtát állítottam elő, és keresztettem az ő módszerével, noha Micsurin kizárólag almafákkal kísérletezett. Én szőlővel. Jelenleg több, mint tíz szőlőfajtával kísérletezek. Szebb eredményeket is elérhetnék, ha hagynának nyugodtan dolgozni.

- Könyvet is ír? Bocsánat, könyveket.

- Amennyiben kettő több, mint egy, többes számban is mondhatjuk, viszont tanulmányokat tényleg sokat írok s publikálok, olykor-olykor.

- Én is olvastam belőlük néhányat.

- Viccel?

- Karolina néni sokat eltett ezekből az írásokból. Egyébként ő is szőlőtulajdonos, hallani is tőle hallottam magáról. Szerinte idegen nyelven is jelent meg műve.

- Tudomásom szerint négy nyelven. Franciául, spanyolul...

- Ők is értenek a szőlőhöz? - szakította félbe a szép nő.

- Elsőként a franciák, utánuk a spanyolok..., mi magyarok a negyedik-ötödik helyen állunk jelenleg a világban.

- Akkor maga híres ember, ha egyszer külföldön is ismerik a nevét - ragadtatta el magát, fellegekben járón a szép fiatalasszony.

Boross Lászlót kissé megütötte ez a hangvétel, válaszolni azonban nem válaszolhatott, mert a villany váratlanul kialudt. Gyakran előfordult mostanában, sőt néha napokig megszakadt az áramszolgáltatás.

A férfi előzékenyen felállt.

- Gyertyát hozok.

A szép fiatalasszony mellett ment el, aki váratlanul elkapta a kezét.

- Ne, inkább így a sötétben beszéljünk tovább!

- Sokáig eltarthat. Az is meglehet, reggelig sem lesz villany. Magának is hozok egy gyertyát!

- Ne! - tiltakozott megint, miközben felállt. Készakarva-e vagy csak mivel félt, kissé erőszakosan melléje húzódott.

- Álomban sem gondoltam volna, hogy ennyire híres ember lesz a házigazdám ráadásul nem is öreg s csinos. De, ki is gondolhatta volna, ebben az eldugott faluban? - suttogta közben, ugyanolyan elragadtatottan, mint az előbb.

- Egyszerű, gondolkodó vincellérnek tartom magam, amint nagyapám és apám. Egyébként nagyon szerencsétlen ember vagyok - panaszkodott az asszony ömlengése nyomán keletkezett mámorában. Mert Boross Lászlót a fiatalasszony bizarr közelsége és a sötét, amely körülvette őket, teljesen megzavarta. Váratlanul érte, azt sem tudta hirtelen, mihez kezdjen vele, ráadásul az, pillanatról pillanatra hevesebben és tolakodóbban szorongatta a kezét. Hosszú időbe telt, mire végre erőt véve magán kísérletet tehetett a kiszabadulására. Ám alig mozdította el a kezét, a fiatalasszony máris belekapaszkodott.

- Ne menjen el, félek! Nagyon sötét van itt és minden olyan... idegen.

- Karoljon belém! Együtt keresünk gyertyát!

Az még szorosabban belekapaszkodott s visszahúzta.

- Egyedül él? - lihegte semmit sem törődve a férfi rosszul sikerült ellenkezésével.

- Amióta elhagyott a feleségem, igen.

- Nem hiányzik? - suttogta felhevülten s kihívón. Lehelete átforrósodott. Még szorosabban karolt a férfiba, majd hirtelen hozzábújt.

Boross László szinte meghökkent: Mit akarhat tőle ez a szép, de teljesen idegen nő? Ugyanakkor a fiatal nő üde testének jól érezhető forrósága egyre jobban megbénította az idegrendszerét. Enyhe zsibbadást érzett. Se melltartó, se kombiné, csak egy szál ruha! Ez az érzés, meg a fiatal, kemény test fokozódó közelsége lassan belekapott és lánggra lobbantotta felcsigázódott, lecsillapíthatatlan, valamennyi férfiban meglévő hímnemű ösztönét.

- Nem hiányzik? - ismételte meg a fiatalasszony előbbi kérdését, mivel a férfi tovább hallgatott. Hangja még az előbbinél is kacérabban csengett s az a rés, amely az előbb nyitva maradt szavainak ajtónyílásán, most kétséget kizárón becsukódott. Szándéka egyre nyilvánvalóbbá vált. A férfi, előbbi felbuzdulása ellenére, mégis úgy tett, mintha nem értené.

- Mármost a feleségem? - kérdezett vissza.

- Mint nő, úgy gondoltam.

- A munkámnak élek. - Szavai erős izgalommal telítődtek. Izmai, mintha mérget szívnának át a fiatal nő testéből, megmerevedtek. Akarata teljesen kormányozhatatlanná változott. Életének eddiglen jól bejárdott ritmusa visszaketyegett.

A fiatalasszony még közelebb hajolt. A férfi azt hitte, megcsókolja.

- Ha azt mondanám: magával alszom ez éjjel?

Forró lehelete lyukat fúrt a férfi koponyájába, és mélyen a központi idegrendszerébe hatolt. Úgy állt ezekben a pillanatokban a fiatalasszony mellett, mint, aki maga sem tudja, mit tegyen, kire hallgasson: az ösztöneire vagy az eszére. Körös-körül sötétség tátongott, azt hitte, álmodik, mert ez nem lehet igaz. Teljesen elvesztette a valóságérzetét. Feleségén kívül nem ismert más nőt. Hallott, olvasott róla, lá-

tott filmekben, de hogy ez vele is megtörténjék, arra a maga szerény s erkölcsös és igen dolgos életvitele miatt sohasem gondolt.

A kikapós fiatalasszony megértett valamit abból, ami a férfi bensőjében zajlott, ezért gyorsan magyarázkodni kezdett:

- Ne tartson... - nem folytatta, nyelt egy nagyot - egyszerűen modern nő vagyok. Régen elváltam a férjemtől, azóta egyedül élek, mint maga. Nem tehetek róla, kívánom.

A férfihoz tapadó teste úgy remegett, mintha fázna.

- Csak az a bűnöm, hogy ezt meg is merem mondani, de éppen ezért vagyok modern.

A férfi még mindig hallgatott. Anna, majdnem egy éve hagyta itt. Azóta csak álmodott nővel. A fiatalasszony szép testét keménynek és forrónak, bőrét puhának és bársonyosnak érezte. Behunyta a szemét, kissé megszedült. Negyvenkét éves múlt, de sohasem tapasztalt még ilyen érzést. Hogy meg ne tántorodjék, szinte belekapaszkodott az erősen felajzott fiatalasszonyba, aki mintha csak erre várt volna a szájára tapasztotta az ajkát, mire az végleg elveszítve a fejét, hirtelen átölelte és csókolgatni kezdte.

- Nézze! - kezdte a férfi mentegetőzve, mihelyt elillant valamelyest hirtelen fellobbanó mámorának fojtogató füstje, ám a fiatalasszony nem engedte folytatnia.

- Ne magázz többé! És nincs nézze! - Megsimogatta a férfi arcát. - Ne törődj semmivel! Engedd el magad! És szeress!

- Talán ez a hirtelen ránk szakadó sötétség zavart meg bennünket.

- Nem, azonnal megfogtál, vagy ha így szebb: az első látásra meg-tetszettél. Nagyon csinos férfi vagy, tudod-e? Gyere!

Maga után húzta.

- Lefekszünk, és mesélsz nekem a munkádról! Meg játszunk is egy kicsit, ha akarod. Jó?

A szép s forró testű fiatalasszony egyetlen mozdulattal bújt ki a ruhájából, viszont a férfi nehezen vetkőzött le...

Gyönyörű éjjelt töltöttek, éltek végig!

Piroska reggel álmosan nyúlt, matatott a kezével a férfi után.

- Felébredtél? - gügyögte átizzott enyveléssel. Nem találta a helyén, ezért egyre idegesebben tapogatta körül a férfi párnáját, majd hirtelen felült.

Eddig félálmosan cselekedett, még a szeme is csukva maradt, most hirtelen felébredt.

- Laci! - kiáltott fel -, hol vagy?

Körülnézett. Senkit sem látott, ezért tovább kiabált.

- Laci... Laci! - hangja ijedten, majdnem kétségbeesetten riadozott.

- Hol vagy? Miért nem szólsz? Válaszolj?

Nem kapott választ. Nagyon álmos volt, a reggel is csak pirkadt, alig látott valamit. Megdörzsölte a szemét, idegesen kiugrott az ágyból s körüljárt mindent, szinte az egész házat átkutatta. A levelet akkor találta meg, az asztalon hevert, amikor visszatért abba a szobába, ahonnan elindult:

„Az egész ház a tied! Érezd jól magad! Ezt az éjjelt pedig felejtse el, amint én máris elfelejtettem. Mert ugye, semmi sem történt?

Boross László”

- Ez tényleg elment! - suttogetta, miközben magabiztosan és jókedvűn magasba dobta a levelet. Alig ért földet, amikor felmarkolta a ruháját és a saját lakrészébe futott...

* * *

Nyár vége volt.

Gerencsér Géza eltikkadtan ballagott a lakosztálya felé. Késő estig járta a határt. Az első ajtó a főkönyvelő lakosztályába vezetett. Ő a hét végén mindig hazautazott, a családja ugyanis a közeli városban lakott. A másik Anna lakrészébe nyílt, amely előtt váratlanul megállt. Többször be akart menni az asszonyhoz. Nem mert. Vezetői beosztását féltette, amely mindent, még a szerelmét is legyőzte. Több vezető ugyanis „a nőzésért” nemegyszer az állásával fizetett. Rövid tétovázás után, szerelme és az igen karcsú nő teste iránti, legyűrhetetlen vágya csak legyőzte eddigi félelmét.

Mindenre elszántan közelebb lépett az ajtóhoz, és kopogtatott.

Anna átlátszó, selyem hálóinge elől szétnyílt, a nagy meleg miatt nem kötötte össze, ezért, mihelyt megpillantotta a férfit - holott már a kopogtatáskor is gondolta, hogy ő lesz az - kiugorva az ágyából, automatikusan a melléhez kapott. Nagy szeme tágra nyílt, arcán riadt, ám egyre jobban átmelegedő mosoly futkosott.

- Géza! - rebegette. Rózsaszínű megrökönnyözéssel leste, majd szétártta a két kezét, a férfi elé futott, és szorosan átölelte. Mind ezt olyan hévvel, annyira érzéken, hogy majdnem ledöntötte a lábáról.

- Szeretlek - suttogta a két csók szünetében, lírain a férfi.

Anna, válasz helyett tovább csókolgatta.

Mire feleszméltek, némileg hosszúra nyúlt, önkívületlen mámorukból, már régen az ágyban feküdtek, és túlestek az első igazi szeretkezésen.

Miként kerültek az ágyba, mikor vetkőztek le, egyikük sem emlékezett rá. Anna nem szerette Gerencsér Gézét, csupán, mint férfire vágyott rá, most megkapta. Testileg kielégülten, bensőleg összetörve, bűnbánó lelkiismerettel pihent feje a párnáján. A takarót lerúgták-e vagy be sem takaróztak? Nem tudták, igaz nem is törődtek vele.

- Anikó - suttogta a férfi valamivel később -, igaz, hogy a férjed és Madaras Gábor...

- Érdekes ez most? - Felült, és a feje mellett heverő hálóinge után nyúlt.

- Ne húzd fel! - fogta meg a kezét a férfi. - Nagyon szép a tested, hadd gyönyörködjek még!

- Sötét van, semmit sem látsz.

- Érzem. Rendkívül bársonyos a bőröd. - Átölelte, és visszahúzta maga mellé, ahol tovább simogatta, babusgatta. - De mennyire bársonyos! - Csókolgatta is.

Az asszony, hogy kibújhasson abból az erotikus, forró kalitkából, amelybe az előbb önön magát zárta bele, gyorsan másra terelte a szót.

- Kérdeztél valamit, de nem fejezted be.

- Mert diplomatikusan közbevágtál. - Elengedte Annát, és visszafeküdt eredeti helyére. - Mondj róluk valamit!

- Előtte arra kérlek, hogy ne szólíts Anikónak. Annának vagy Aninak, így szoktam meg... Szóval - gyorsította fel a szavait - Laci és

Gábor barátok, igen jó barátok voltak. Gábor apja kovács, afféle urasági kovács, maga is az lett, amíg Lacié vincellér és szőlősgazda. Igaz, kezdetben a bérelt földeken kívül, alig néhány száz négyszögöl szőlővel rendelkeztek, ettől függetlenül Gáborékhoz viszonyítva, jól ment a soruk. Apósomat rendkívül ügyesnek, és szorgos embernek tartották, ismertem meg én is. Ha..., nem is szedte meg magát, mire eladósorba léptem, alaposan megtollasodtak. Laci mellette dolgozott s tanult. Fiatal korában is olyan befelé forduló emberként tartottuk számon, mint most. Ha az anyósom nem szerez neki asszonyt, ez én voltam, talán máig sem nőszül meg.

- Ha jól hallottam, te Madaras menyasszonya voltál akkor.

- Ah! Udvarolgtatt, ennyi! Másoknak állandóan arról regélt, áradozott, hogy mennyire szeret, de nekem egyetlen szóval sem említette meg.

- Értesülésem szerint a kezdet is megkérte.

- Anyámtól az ő anyja. Egyszer szóba hozta ugyan ő is, akkora feneket kerített neki, hogy végül letorkoltam, vagy... nem tudom - hazudta. Madaras Gábor igenis megkérte a kezét, és ő úgy érezte akkor, hogyha nem is nyakig..., de szereti, az viszont igaz: sohasem biztatta a férfit azzal, hogy hozzámegy feleségül.

- Borossal eszerint nemcsak a szüleitek boronáltak össze?

Anna fél fordulattal a férfira lesett, noha nem igen látta.

- Te ennyire tájékozott vagy? Kérdezősködtél utánam?

- A madarak csiripelték.

- Te - Annának nemcsak a hangja, a mozdulatai is felvillanyozódtak -, egyszer elszaladt hozzám. Nem jött be, kihívatott a kapuba.

- Boross vagy Madaras?

- Laci. Miután az anyja elmondta neki, hogy engem szemelt ki feleségül. Te... szinte rimánkodott, hogy... - a szót húzta, majd elhallgatott.

- Hogy? - sürgette a férfi.

- Mondjak nemet. Ne ugrasszam össze őket! - Hangja váratlanul megkeseredett. - És látod, akaratlanul is... Az az ember - folytatta enyhe gyűlölettel -, nemcsak üldözi, hihetetlen miket művel, tesz vele. S mindezt miattam.

- Miattad? Madaras régen megnősült, gyereke van.

- Akkor nősült meg, miután kitudódott, hogy Laci meg én... - Kesernyésen felnevetett. - Az anyja megkérte a kezemet, s az, akinek megkérte nem örült, sőt rimánkodott, hogy vonjam vissza a szavamat, mondjak nemet. Az a hülye Madaras meg, csak azért is megnősült, ráadásul kettőbe törte a barátságukat. Lacit megfenyegette, később pedig, már mint tanácselnök... - legyintett. - A többit képzeld melléje! - Egészen más, átszellemültebb hangszínnel folytatta: - Laci rendkívüli ember.

- Egyszer megnéztem a szőlőjét. Remek munka.

- Kétszerte magasabb hozamú fajtákat, dupla cukorfokkal, betegségekre hihetetlenül ellenálló egyedeket nemesített s állított elő. Az apja, sőt a nagyapja kezdte el. Ők meghaltak, Laci folytatta. Tudós, nemzetközileg jegyzik a nevét a szakmában, mégis szerény, olyan mint a többi paraszt. Puritán, közvetlen, őszinte...

A férfit az asszony heves áradozása nagyon leverte. Mocorgott, fészkelődött, Anna azonban mit sem törődve vele tovább ömlengett. Egyre inkább beleélte magát a mondanivalójába.

- Embernek, férjnek egyaránt nagyszerű. Jelleme utánozhatatlan. Figyelmes, gyengéd...

- Te mégis otthagytad.

Anna a szája szélét harapdálva rövidke szünetet tartott.

- Ha azt is megkérdeznéd, hogy miért...

- Miért - vágott közbe gyorsan a férfi.

- ...nem válaszolnék, mert belebonyolódnék. - Észrevette magát, ezért gyorsan másra terelte a szót. - Madaras Gabi teljesen megváltozott. Iszik, randalírozik, basáskodik, terrorizálja a falut, úgy viselkedik, mint egy kiskirály.

- Érdemei vannak, az érdekek pedig néha ostorrá fonódnak és visszacsapnak.

- Őt nemcsak megcsapják, meglásd egyszer agyon is ütik az érdekei. Laci mártíromsága pedig fényes győzelmet arat.

- Laci, mindig csak Laci! - fojtotta a szót Anna torkába a férfi leplezetlen háborgása. Eddig uralkodott magán, most kitört.

Anna egész beszélgetésük alatt most először simogatta meg.

- Te még nem jártál úgy, hogy ha akarsz, ha nem, beszélned kell, mint most nekem? Hidd el: Laciról keveset lehet beszélni, de azt... felsőfokon. Mert elváltunk, jó, de ami igaz az igaz.

A férfi szólni akart, de a kintről behallatszó kiabálás torkába fojtotta a szót. Mind a ketten felültek, és hallgatózni kezdtek. Néhány másodperc múlva megkoccant a szomszédos, Gerencsér Géza lakrészének ablaka.

- Keresnek. Mennem kell! - jelentette be a férfi, mialatt a ruhájáért nyúlt, és öltözködni kezdett. - Mintha olyasmit hallottam volna, hogy lövöldöznek. Te nem hallottad?

- De. Nagyon vigyázz, könnyen bajod eshet! - riadozott Anna, azon törve a fejét, hogy marasztalja-e vagy ne.

A férfi gyorsan magára kapkodta a ruháit s máris rohant az ajtóhoz.

- Nem tudom mikor jövök haza - szólt onnét hátra az asszonynak. - Bejöhetek?

- Vigyázz magadra! - Anna csak ennyit mondott.

Miután becsukódott mögötte az ajtó, Anna is felöltözködött. Öltözködése közben leküzdhetetlen nyugtalanság szállta meg: Lacinak is van fegyvere. Évektől rejtegeti. Nehogy valami örülséget csináljon! Olyan izgalom szállta meg, hogy nem maradhatott bent. Sietve befejezte az öltözködését, és kisietett a kertbe.

A szépen gondozott ősrégi park óriási díszcserjéi álmosan ásítoztak az égre. A távoli platánfák leveleit tetőtől-talpig beezüstözte a hold sugara. A bokrok, a fények és a különböző formájú árnyékok találkozásában bújócskát játszottak egymással. A fűben szöcskék ciripeltek. A fák között felvert bagoly huhogott. Felette az egyik ágon ismeretlen madár vijjogott...

Anna mélyeket lélegezve, széttárt karral élvezte a kellemes környezetet és a friss levegőt, amely közben egyáltalán nem érezte magát boldognak.

Jó fél órát sétált. Éppen vissza akart menni a lakrészébe, amikor valaki váratlanul a nevéen szólította. Azonnal felismerte a hangját. A főmezőgazdász felesége volt: Klárka. Ők az udvari, régi intézőlakásban laktak.

- Nem tudod, mi történt? - kérdezte meg azonnal, feléje fordulva. - Egyébként szervusz! - mosolygott rá kedvesen.

- Rálöttek a tsz elnökre. A férjem hallotta. Ő verte fel Gézát is. Az EPOSZ-ban kártyázott. Hazafelé jövet hallotta. - Annába karolt, és bizalmasan a fülébe súgta. - Ugye, nálad..., veled hált Géza?

Anna a megdöbbenésétől összerázkódva kissé hátramaradt. Kezdődő barátság alakult ki közöttük, viszonyuk egyre bizalmasabbá vált, de ilyesmiről sohasem beszélgettek még. Klárrika látva a társnője zavarát, gyorsan magyarázkodni kezdett:

- Géza ablakát vertük meg, mert én is a férjemmel tartottam, itt a parkban vártam rá, mégis nálad gyulladt fel a villany. - Egyetlen pillanatra sem vette le szemét Annáról. - Meg sokára jött ki, ezért be mentünk a folyosóra.

- Szóval láttad! - adta meg magát Anna. Hangja még mindig ijedten rebegett, holott előbbi riadalma némileg felengedett. Miután Klárrika rábólintott, kissé kapkodón maga után húzta. - Gyere! Leülünk a padra!

Alig foglaltak helyet, Anna mesélni kezdett.

- Azóta járunk együtt, mióta idehelyezték, ezt te is tudod. Ma este bejött hozzám, és én az övé lettem. Ma először..., meglehet nem utoljára.

A fejük fölött ragyogó teleholdat nézték. Az éjjel megfoghatatlan neszeléssel sündörgött körülöttük.

- Mintha letört lennél. Csipetnyi lelkesedést, örömet nem éreztem ki a hangodból, sőt... - jegyezte meg kissé később Klárrika, olyan hangon, mintha még mindig azon törte volna a fejét, amit Anna mondott az előbb. - Történt, ami történt Géza s közted, ugye még mindig nem felejtetted el Lacit?

Anna ajkáról mélyen leledző sóhaj fakadt fel.

- Nem. Géza talán meg is haragudott rám, mert én még ölekezés közben is Laciról áradoztam neki. Látod mennyire hülye vagyok? Gyengéd, fülig szerelmes belém, és férfinak is..., érted...? Vezetőbeosztásban dolgozik, jól keres, nőtlen, én miután elváltam Lacitól ugyancsak szabad vagyok s mégis... Nehezen szerettem meg, úgy látszik nehezen is felejttem el.

- Nem nagyon ismerem. Egyszer, esetleg kétszer, ha találkoztunk. Azt viszont azonnal megállapítottam: rendkívüli ember! Ráadásul csinos férfi.

- Csodálatos férfi, Klárika!

- Különös nimbusz fonja körül. A falusiak nagyobbik részét vonzza, a másikat taszítja. Ettől függetlenül, biztosan több bámulója van, mint ellensége.

- Laci erősen befelé forduló egyéniség. Szó szoros értelmében kerül az embereket. Viszont, aki ennek ellenére a közelébe férközhet, amíg él felnéz rá, mint én is...!

Körülbelül tíz percig beszélgettek még Boross Lászlóról, mire Gerencsér Géza visszatért. A tsz-elnök és Madaras Gábor a vadászokkal mulatott az erdőben. Hazafelé tartva, egyik vadász az árokba bújt, hogy megijessze őket. Madaras, aki minderről tudott, a hecc kedvéért néhányat a levegőbe lőtt a vadászpuskájából. Ennyi történt, ám mire a hír az EPOSZ-ba ért, meghízott, mint a jól megtömött kacska...

Az erős holdvilágban messziről felfedezte a két beszélgető aszszonyt. Óvatosan melljük osont. Fűben lépkedett, nem okozott zajt. Meg akarta, ha nem is ijeszteni, lepni őket, azonban mihelyt meghalotta, hogy miről beszélgetnek akaratlanul hallgatózni kezdett. Nagyon meglepte Anna túlbuzgó áradozása Boross Lászlóról. Már az ágyban sejtette, ahol Anna ugyancsak végig a volt férjét dicsérte, most megbizonyosodott: még mindig őt, a férjét szereti. Leverte a hír, mégis a nyeregben ülő emberek önbizalmával hagyta ott őket, lopózott vissza a szobájába.

Anna hiába várta. Gerencsér Géza ez éjjel nem ment vissza hozzá. A faluban történekről ezért csak reggel szerzett tudomást.

* * *

Dr. Csíkos Pált óriási tömeg búcsúztatta.

A búcsúztatást, amelyet egyébként a művelődési házban tartottak, a községi nőszövetség és a Hazafias Népfrent szervezte. Aktivistái házról házra járva hívták meg az embereket, és szedték össze aján-

dékra a pénzt. Arany zsebórát vettek neki, amelybe ezt vésették bele: „56 éves, odaadó orvosi munkájáért, Szőlőskút hálás lakosságától”

A művelődési ház zsúfolásig megtelt. Aki nem fért be, az ajtóban az a nyitott ablakok alatt tolongott, hallgatódzott.

Az ünnepség megnyitása előtt Suta Lakatos bandája az öreg doktor kedvenc nótáját: „Deres már a határ...” című dalt játszotta, és énekelte maga a primás, akit köztudottan jó hangú embernek tartottak a faluban.

Senki sem állta meg száraz szemmel.

Főhelyen, a színpadon elhelyezett asztalka mellett, egyedül a doktor ült. A párt, a tanács, a tsz, az állami gazdaság, a DISZ, az EPOSZ, a Nőszövetség, a Hazafias Népfrent és a Magyar-Szovjet Baráti Társaság vezetői az első sorban kaptak helyet.

Dr. Csíkos Pál az öltözőn át jött be, ment fel a színpadra. Úgy tervezték, hogy két nő, az írnoka és az asszisztensnője vezetik be karon fogva a főbejáraton. Meg is kísérelték, ám a tömeg annyira éljenezte, ünnepelte, olyan szorosan fogta körül az öreget, hogy egy tapodtat sem jutottak előre, ezért vissza kellett tolatniuk.

A búcsúztatót Lelkes Géza, az iskola igazgatója tartotta. Nagyon szépen beszélt, mindenkit megríkatott. Ő búcsúzott el tőle a párt, a tanács és a többi tömegszervezet és az állami gazdaság nevében is.

Ezután az úttörők következtek. Verset mondtak, virágot adtak át az öreg orvosnak. A művelődési ház énekkara két dallal búcsúzott el tőle. A dalárdát a cigányok zenekara kísérte, így az amúgy is szívbe markoló dalukkal, a szokásosnál sokkal nagyobb hatást értek el. Utánuk a színjátzó szakkör két tagja - az öreg doktor előzetes kérésére - Arany János: Epilógus és József Attila: Mama című versét szavalta el.

Az ajándékot teljesen semleges asszony - ilyesmi sem fordulhatott elő azelőtt Szőlőskúton -, postás Böske adta át, amelyet dr. Csíkos óriási tapsvihar és ováció közepette vett át.

Utolsóként a doktor emelkedett szólásra.

Eltolta maga elől a virágtartót. Egyébként az egész asztalt teletömték virágokkal. A falakra feliratokat helyeztek el: Búcsúznak, de nem válnunk el! Köszönjük doktor elvtárs! Hosszú boldog éveket!... Azután lehajtotta a fejét, és az asztalt nézte. Nagyokat nyelt. Feltörő könnyeit

szorította vissza, majd szép lassan felemelte a fejét, és mintha egytől egyig mindenkiel szembe akarna nézni, lassan körbeforgatta.

- Kedves elnök úr, mélyen tisztelt titkár úr, szeretett barátaim, szűkebb hazámfiak!

Olyan meghatódva állok itt, mintha saját temetésemen lennék. Többszörösen fáj, ki sem tudom fejezni, mennyire fáj, mit érzek most, a búcsú eme megható pillanataiban.

Megint lehajtotta a fejét, akkor sem egyenesedett fel, amikor tovább beszélt:

- Elmegyek. Hogy miért megyek el, szinte mindenkiel megbeszéltem. Marasztaltak. Én voltam a hajthatatlan. Nem örökre megyek el, mert mint ember, látogatóban gyakran haza..., értik emberek: hazajövök, mert nekem szűkebb hazám mindig ez a község marad. Itt születtem, itt nőttem fel, itt kezdtem el orvosi hivatásomat, és innen is vonulok nyugdíjba. Itt nyugszik valamennyi ősöm, a szüleim, itt pihen a feleségem, aki mellé egykoron engemet is temetnek majd.

Néhányan hangosan felsírtak, ezért a doktor gyorsan tovább beszélt:

- Nagyon fáj itt hagynom ezt a községet, nemcsak azért, mert szülőhelyem, egykoron nyugvóhelyem, hanem mivel most indult igazi fejlődésnek.

Összeszorította a száját, homlokát felráncolta, és megint az asztalt nézte. Rövidke szünet után folytatta:

- Csakhogy, amíg a község fejlődése előtt most nyílik ki igazán az ajtó, vele ellentétben mögöttem végleg becsukódik. A nyolcvanegy éves kortárs nélküli maradék -, mert huszonötén, ha élnek nálam öregebbek - elvonul, hogy élete fogyó napjait lepergesse valahol, de örök nyugalomra itt hajtja le a fejét.

Nem folytathatta. Hangja elakadt, aztán végleg elcsuklott. Egy ideig még küszködött önmagával, majd hirtelen felsírt.

A teremben lévők mocorogni kezdtek s az óriási tömeg, szép lassan egyetlen nagy szipogássá alakult át.

Mindenki sírt, még Madaras Gábor is könnyezett.

Dr. Csíkós végre felemelte a kezét, olyan mozdulatokat írt le vele, mintha meg akarná köszönni, de alig emelkedett fel, máris vissza-

rogyva a székére az asztra dőlt, és ott, mindenki szeme láttára hangos zokogásba kezdett.

A népi zenekar, nem szerepelt a forgatókönyvben, hirtelen a Szózatba kezdett. Ilyesmi sem fordult még elő Szőlőskúton. A résztvevők felálltak és hangosan énekeltek.

Mire az utolsó akkordok is elhalkultak a cigányok hegedűin, Schusztár Józsefné, az újonnan kinevezett bölcsődevezető fehér köpenyben, fején ugyanilyen színű fityulával, a háttérből a doktor mellé lépett.

- Kedves doktor úr! A nemrégén született, ezért még beszélni sem tudó és majd megszületendő kisbabák nevében szeretném megköszönni a leendő bölcsődét, amelyet a doktor úr lakásában alakítanak majd ki. Külön megköszönöm, hogy ezt a nagy és gyönyörű épületet térítés nélkül, teljesen ingyen adományozta a községnek.

Szavai óriási éljenzésbe, szünni nem akaró tapsba fulladtak.

A véget nem érő ünneplésnek dr. Csíkos lánya vetett véget. Eddig a háttérben várakozott ő is. Csendes léptekkel az asztrához osont, és fél kezével az apja vállát fogva a teljesen elcsendesedett, megdőbbsent jelenlétvőkhöz fordult:

- Elnézést kérek, apuka öreg, könnyen megárhath nekik. Elviszem!

Az öreg orvos felállt. Szólni akart, de nem tudott. Az embereket nézte. Szemgolyói megüvegesedtek, ajka remegett, arca elfehéredett, száját kitátotta, olyan mozdulatokat csinált, mintha levegő után kapkodna. Lába megroggyant, majd hörrent egyet, és szép lassan elterült a földön.

A lánya ugyan utánakapott, de mire elérte volna, már a földön hevert.

- Istenem! Segítsenek! Rosszul van - jajgatott.

Egy végzés előtt álló orvostanhallgató, a nyári szünidejét töltötte itthon, a színpadra fel, a beteg doktorhoz rohant. Rövid újjáélesztési kísérlet és vizsgálódás után felállt, és fájdalmas hangon közölte az öreg doktor lányával:

- A doktor úr meghalt.

Szőlőskúton az öreg doktor temetése után - nagyon nagy temetést rendeztek, még a szomszédos településekről is sokan átjöttek - három esemény foglalkoztatta az embereket.

Horváth Pali elszántott néhány ekényit Német Józsi kertjéből. Így volt-e, nem, beszéltek. Állítólag Német Józsi saját maga kapta rajta. Igaz, emberemlékezet óta haragban álltak, ezért sokan kételkedtek állításában. Egy bizonyos: Német Józsi vasvillát ragadott, és szabályosan ledöfte vele Horváth Palit.

Egyiküket a mentő, másikat a rendőr vitte el.

Ez délben történt. Rá három órára, végre több, mint egyhónapos szárazság után, olyan vihar tört rá Szőlőskútra, hogy majdnem elsodorta a falut. Legelőször a fecskék érezték meg, közel ereszkedtek az úthoz, majdnem belehasaltak a porba. A legyek jobban csíptek, böngyök egész hada röpködött a tehének körül. A máskor szelíd méhecskék megvadultak. Juhász Miskát, az egyetlen méhészt a faluban, összevissza szurkálták, majdnem kórházba kellett szállítani. A pénteki három órás harangszó, mintha az udvarokban szólt volna. Asztmás Becses Tamás, a fülledt levegő miatt, egész délutánját a hús pincéjében kuksolta végig. A verebek fedezékbe húzódtak, a hangyák millió szám lepték el a földet. Az asszonyok fejfájásról panaszkodtak, a férfiak sokkal többet káromkodtak, mint máskor, noha a hirtelen indulatok kicifrázásához egyébként is nagyon értettek...

A felhő - mintegy több részből összevarrt, kormos, óriási lepedő - Szarvashegy felől lopózott a falu fölé. Negyvenháromban láttak legutoljára ilyet. Zara Ferkó, mihelyt észrevette, azonnal a toronyba futott és iszonyatos harangozásba kezdett. Így akarta elriasztani a viharfelhőket, mert, igaz nagyon várták az esőt, de a jégtől mindenki félt.

A harangozással egy időben dörrent meg először az ég. Mit ad Isten, az első villám is a toronyba csapott. Nem okozott kárt, mert a villámhárító levezette a földbe. Zara Ferkó hetekig mesélt róla: Nagy lángcsóvát látott, iszonyatos sistergést hallott a feje fölött, a torony annyira remegett, hogy attól félt menthetetlen összerogy. Abbahagyta a harangozást, s hazafutott. Alig ért a kapuba, az eső megeredt. Óriási szemű cseppek estek, mély pöttyöket vágva az útszéli porba. A

nagy szemű esőt jég váltotta fel. Néhol tojásnagyságú darabok estek. Cserepeket tört be, ablakokat vert ki, elektromos vezetékeket tépett le... Úgy zörögtek a cserepek, mintha géppuskával lötték volna a tetőket. Szerencsére a szerencsétlenségben rövid ideig tartott. Az utána következő özönvízszerű zuhatag pillanatok alatt lesöpörte az utakról a port. A csordultig megtelt árkok kiöntöttek, utcák, járdák, udvarok, sőt egyes disznóólak is víz alá kerültek. A máskor csak csörgedező, mostanra majdnem kiszáradt patakocska folyóvá duzzadt. A közeli erdőből ölfákat, a tisztásokról szénaboglyákat, tövestül-lombostul kicsavart óriási fákat sodort magával tajtékozós hátán az Ipolyba. Kis, egyetlen pallóból álló hidakat söpört el, bokrokat tépett ki, kerítéseket döntött, vitt magával tovább. Az erdész kutyaólját kutyástul együtt vitte magával...Az egyik, úszó fa lombjai közötti fészekben, holttá riadt fiókák, saját madárnyelvükön jajongtak. Szüleik, nem törődve a zuhogó esővel, bőségesen szidva a vihart, végig követték őket. Letöredezett gallyakat és ki tudja mi mindent sodorhatott még magával az iszonyatos erővel lezúduló víz... Eközben a még mindig dühöngő, orkánszerű szél, amely a vihart elejétől kezdve végigkísérte pusztító útján, kéményeket döntögetett le, gólyafészkeket sodort tova, jégtől összelyukasztatott tetőket kezdett meg, termő gyümölcsfákat tört ketté, villany- és telefonpóznákat döntött ki, hosszú kerítéseket fektetett két vállra, vagy szórt szerte lécenként messzire a kertekbe...

Úgy nézett ki estére a falu, mint hajdanán a front után. Rá harmadnapra is a kéményeket javígtatták, pótolták a cserepeket, szögezték vissza a letépdelt orompárkányokat, szedték össze a kerítések maradványait, állígtatták fel amit lehetett, takarították el utcákszerre az iszapot, szedegették ki a sárból a döglött tyúkokat, rakosgatták vissza a szétszórt hasábfákat, állígtatták vissza a kidöntögetett szőlőtövéket és minden mást, amit a vihar tönkretett...

A levegő felfrissült, újra szaga lett a földnek.

Gerencsér Géza viharkár-felmérést tartott a határban, amikor a nem messzire lévő földúton vágató lovas kocszi közeledett feléje. Hintója ülésére állva figyelte a szeme elé táruló iszonyatos kárt. Csak akkor

nézett oda, bár régen észrevette a rohanó fogatot, amikor a kocsis kiabálni kezdett:

- Igazgató elvtárs! Keresik!

- Kik? - kiabálta vissza.

- A megyétől, az összes fejes itt van. Azt üzenik: fáradjon be!

- Nálunk vannak, az irodámban várnak?

- Igen. - A kocsi a hintó mellé ért. - Nagyon tessék sietni, azt mondták.

- Ami azt illeti, innét tényleg sietni kell, mert ettől a látványtól még a bicska is kinyílik a zsebemben.

- A Béreskútnál... Tetszik tudni, az a hatalmas tölgyfa..., no, nincsen többé, holott Kossuth Lajos is megpihent alatta. Az út közepe táján hever. Alig tudtam kikerülni, s az iszonyatos sár, meg tócsák, néhol szügyig gázolt benne a ló...

Gerencsér Géza visszaült a helyére, és a lovak közé csapott, mert mindig maga hajtott.

- Köszönöm, Berta! Hazafelé lucernát vigyen, legalább nem hiába tette meg ezt a hosszú utat.

A kocsis feljebb lökte mutatóujjával a kalapját, és ő is megrángatta a gyeplőt.

Gerencsér Géza a legrövidebb utat választva a lucernaföldön, a kis erdön, s számtalan homokos talajú, tábla földön átvágva, jól meghajtotta a lovakat, ezért, hiába a nagy s ragadós sár, aránylag hamar ha-zaért.

Az irodájában négyen várták. A járási tanács végrehajtó bizottságának elnöke, a párt járási bizottságának első titkára, a megyei tanács személyzeti és oktatási osztályvezetője, meg az állami gazdaságok megyei igazgatóságának személyzetise. Csak bámulta őket, közben a fejét törte: vajon mit akarnak? Nem ült a helyére, közelebb húzott egy széket, és közéjük telepedett. Szerencséjére, a járási tanács végrehajtó bizottságának elnöke nem hagyta sokáig kétségben.

- Kedves Gerencsér elvtárs! - kezdte nyomban azután, mihelyt leült. - Madaras Gábor lemondott...

A járási első titkár figyelmeztetőn felemelte a mutatóujját.

- Pontosabban: lemondattuk. Ivott, randalírozott. Legutóbb, most Nagy Imre elvtárs beszéde után, felheccelt egy vadászt, hogy ijessze meg a tsz-elnökét. Lövöldözni a falu közepén, éjnek éjszakáján, egy kicsit sok. Nem? Terrorizálja a falut, mesterséges feszültséget szít és tart fenn, többek között... - Legyintett. - Hadd ne soroljam tovább, mert nagyon hosszú a lista. Egyébként a megyének is elege van belőle.

- Most betelt a pohár - vette vissza a szót a járási tanács végrehajtó bizottságának elnöke. - Válaszút elé állítottuk: vagy önmagától lemond, ekkor régi munkásmozgalmi múltjának megfelelően, becsületes állást szerzünk neki, vagy leváltjuk. Volt esze, ez utóbbit választotta. A funkció üres, minél előbb be kell töltenünk. Gerencsér elvtársra gondoltunk. Az állami gazdaságok főigazgatósága, ha nehezen is, de hozzájárult. Így van, Bíró elvtárs?

- Mi csak elvileg járultunk hozzá - helyesbített az. - A döntés rád tartozik, Géza! Mi nem küldünk el, sőt! Viszont, ha igent mondasz, állami érdekből hozzájárulunk.

- Jól meggyőzte - jegyezte meg mosolyogva a megyei tanács személyzeti és oktatási osztályvezetője.

- Erre kaptam felhatalmazást.

Gerencsér Géza gondterhelten ráncolta össze a homlokát. Két könyökével az asztalra nehezedett.

- Miért pont engem? Helyi kádert nem találtak az elvtársak? - tette fel a kérdést nyomban ezután.

- Ez a község tipikus mezőgazdasági település...

- Nono! - ironizált a járási tanács elnöke. - És a szeszfőzde.

Amelyen mindannyian nevettek.

- Na jó, helyesbíték: részben mezőgazdasági település. A jövő - folytatta a járási tanács végrehajtó bizottságának elnöke, még mindig mosolyogva - továbbra is a szövetkezetekké, az ipar szocializálása után a mezőgazdaság kollektivizálása törvényszerű. Csak, amint Nagy Imre elvtárs mondta: szigorúan önkéntes alapokon. Ami a meglévőket illeti, aki akar megy, aki akar marad. A maradókat erőteljesebben segítenünk, támogatnunk kell.

- Ezt, mint az állami gazdaság igazgatója is megtettem.

- Tanácselnökként több ideje és lehetősége lenne rá.

A járási első titkára, mint, aki mondani akar valamit a járási tanács elnökének vállára rakta a kezét.

- Ha megengeded?

- Tessék, Blinker elvtárs!

- Madaras Gábor nagyon lejáratta a tanács becsületét, általában a párt tekintélyét. Az államhatalmat, a pártot, mindent ő képviselt ebben a faluban. Olyan ember kell utána, aki nemcsak erőskezű, hanem népszerű is. Gerencsér elvtárnak ez a két jó tulajdonsága megvan. Rendbe hozta ezt az eléggé... nem is kicsit lerohasztott állami gazdaságot. A falusiak pedig úgy megszerették e rövid idő alatt, mintha itt született volna. Apropos, a falusiak! Ha idevalósít kérnénk fel, lenne is alkalmas személy, például Sastyi elvtárs...

- Az a, az a, demagóg alak! - csattant fel Gerencsér Géza. - Elnézést!

Az első titkár szinte zökkenő nélkül folytatta:

- Madarasnak kiterjedt rokonsága, klikkje révén mindenhova elér a keze ebben a községben. Előbb-utóbb mindenkit zsebre vágna. Madaras elvtárs továbbra is a végrehajtó bizottság tagja marad. Kérte, mi politikai múltjára tekintettel, teljesítettük. Madaras elvtársnak ugyanis hibái ellenére kétség nélkül érdemei is vannak Szőlőkúton, de a járásban is. Többek között negyvenöt után, ő szervezte meg a szétzúzott jegyzőség, elzavart csendőrség romjain a demokratikus jegyzőséget, a mai rendőrség őseit. A megyében Szőlőkúton alakult meg elsőnek a tsz. - Megkocogtatta körmével az asztalt. - A földosztás sikeres lebonyolítása, a beadások teljesítése, különböző gazdasági, politikai és kulturális szervezetek, például a nagyszerűen tevékenykedő aranykoszorúval kitüntetett Magyar-Szovjet Baráti Társaság színjatszói köre. A koalíció, az egyesülés, a tanács megszervezése... Erről csak ennyit!

Az első titkár élesen Gerencsér Gézára lesett.

- Nos?

- Nagyon kellemetlenül, főleg váratlanul ért. Nem is tudom... - vonogatta zavartan a vállát, a szemöldökét egyszerre, mígnem a megyei személyzeti és oktatásügyi osztályvezetője, rá nem bökött a mutatóujjával.

- Vegye pártmegbízatásnak.

Gerencsér Géza nagy ívben széttárta a kezét.

- Mit válaszolhatnak erre, párttag létemre? Vállalom, remélve és kérve az elvtársak segítségét!

- Én, helyben, nyújtok majd segítséget! - jelentette be a járási tanács végrehajtó bizottságának elnöke.

- Ha pedig, netán Madaras okoskodna - vette át a szót a járási tanács végrehajtó bizottságának elnökétől az első titkár -, szól, én majd helyre teszem. Tegnap eligazítottam, ha mégis... - folytatás helyett sokatmondóan Gerencsér Gézára kacsintott.

Két éven belül el kell végeznie egy hathónapos államigazgatási tanfolyamot, számíton rá! - tette hozzá a megyei személyzeti és oktatásügyi osztályvezető.

- Én pedig - az állami gazdaságok igazgatóságának személyzeti vezetője felállt - ezennel átadom a főigazgatóságom elismerő oklevelét, amely jelenleg miniszteri dicsérettel azonos, melléje az állami gazdaság kiváló dolgozója kitüntetést és az ezzel járó jutalmat.

Közelebb lépett, átnyújtotta az okmányokat, a kis piros dobozt s kezét rázott vele.

A jelenlévők egyenként gratuláltak.

Gerencsér Géza kaján mosolyt dörzsölt szét a bajusza alatt, miközben arra gondolt, hogy ezek előre kicsinálták, tökéletesen elrendezték az ügyet, örült, amiért nem ellenkezett...

Nem ültek vissza, rögvest átmentek a tanácsházára, ahol a végrehajtó bizottság tagjai már várták őket. Mialatt a többiek sorban leültek, a járási tanács végrehajtó bizottságának elnöke az asztalfőre állt:

- Kedves elvtársak, tisztelt végrehajtó bizottság! Legelőször is elnézésüket kérem, amiért megvárakoztattuk magukat. - Az órájára pillantott. - Kettőre ígértük, fél három van, elnézést! Tegnap ugyanebben az időpontban üléseztünk. Akkor Madaras elvtárs lemondását fogadtuk el, most az új végrehajtó bizottsági elnök megválasztásán a sor. Gerencsér Géza elvtársat javasoljuk.

Közbetapsoltak: Éljen, éljen! - kiabálták egyszerre, nem valami nagy lelkesedéssel, ami Gerencsér Gézának azonnal feltűnt.

- Nagyon röviden ismertetem az életrajzát. Gerencsér Géza elvtárs Várpalotán született. Harmincöt éves. Iskolai végzettsége: mezőgazdasági akadémia, illetve egyetem. Nőtlen. Apja kazánkovács...

- Jelenleg mozdonyvezető - igazította ki Gerencsér Géza.

- Az egyetem elvégzése után - folytatta a járási tanács végrehajtó bizottságának elnöke megingathatatlan nyugalommal - beosztott mezőgazdászként, szülőfalujába, a Várpalotai Állami Gazdaságba került. Onnan jött át a mi járásunkba, ebbe a községbe. A pártnak 1945-től tagja. DISZ-tag, tagja a Magyar-Szovjet Baráti Társaságnak, tartalékos főhadnagy. Politikai végzettsége: hathónapos pártiskola. Kitüntetései: miniszteri dicséret, kiváló dolgozó, éppen most kapta meg...

Újra közbetapsoltak, kiabáltak: Éljen, éljen!

- Valljuk be, eléggé lezüllött gazdaságot vett át, mégis rövid idő alatt rendet teremtett. A munkateljesítmények duplájára emelkedtek, nincsen lógás. Új gépeket szerzett be. Harcot indított a bürokrácia ellen. Reggeltől estig a határban tartózkodik. Munkatársai szeretik. A községben mindenki ismeri, becsüli. Kimagasló érdemeket szerzett a termelőségmozgalmak patronálásában. Szemináriumot vezet, hűen bekapcsolódott a tízperces mozgalomba, ő maga is kezdeményezett ilyeket, vagy hasonló mozgalmakat. Például: tiéd a gép, magadnak véded! Ne csak a mennyiséget, a minőséget is nézd! Kevesebb üzemanyaggal, magasabb teljesítmény! Politikai felolvasó-mozgalmak határban és így tovább! Újszerű politikus, megfelel a mai irányvonalnak.

Megpöcögtette mutatójával a papírját.

- Ezek alapján: szorgalma, jelleme, munkabírása, politikai végzettsége révén javasoljuk őt a helyi végrehajtó bizottság elnökének. Egyelőre kooptáljuk, később tanácstagnak jelöljük, majd mint megválasztott tanácstagot végrehajtó bizottsági tagnak javasoljuk, amely saját sorából megválasztja elnökének. Van-e valakinek kérdése?

Nem volt.

- Javasoljuk, elfogadjuk... Jól ismerjük... Mindenütt jelen van! - ilyen közbekiáltásokat lehetett hallani.

Mihelyt elcsitultak, Blinker Ágoston első titkár is felemelte a kezét, jelezve vele, hogy hozzá kíván szólni.

- Tessék, Blinker elvtárs! - mutatott rá a járási tanács végrehajtó bizottságának elnöke.

- A járási pártbizottság javaslata alapján a helyi pártszervezet is elfogadta, Gerencsér elvtárs pártmunkaként vállalta el, végzi majd feladatát, ezeket kihagytad, Jónás elvtárs!

- Elnézést.

A járási tanács végrehajtó bizottságának elnöke bocsánatkérően Blinker felé biccentett, aztán a többiekhez fordult:

- Aki elfogadja a járási pártbizottság és a járási tanács végrehajtó bizottságának együttes javaslatát, kérem emelje fel a kezét!

Mindenki megszavazta, a járási tanács végrehajtó bizottságának elnöke mégis megkérdezte:

- Ellene... senki? Akkor kihirdetem a határozatot: Gerencsér Géza elvtársat, az állami gazdaság volt igazgatóját a helyi tanács végrehajtó bizottsága egyhangúan elnökévé kooptálta.

Gerencsér Géza felé nyújtotta a kezét.

- Gratulálok, Gerencsér elvtárs, és jó munkát kívánok!

Előbb a többi vezető, utánuk a végrehajtó bizottság tagjai is kezet fogtak vele, majd visszaültek a helyükre, csak Blinker Ágoston első titkár maradt állva.

- Bocsássanak meg az elvtársak, de nekünk még dolgunk van, ezért elmegyünk. Az elvtársak Pestről jöttek - rájuk mutatott -, nekik még ebben az órában vissza kell menniük. Maguk csak ismerkedjenek, beszélgessenek! Szabadság, elvtársak!

- Szabadság - köszönt el a többi vendég is, miközben az első titkár után ők is egyenként kezet fogtak mindenkivel.

Miután az ajtó becsukódott mögöttük, Gerencsér Géza a járási tanács végrehajtó bizottság elnökének a helyére állt.

- Kedves elvtársak! Tudják, mit mondanék most igaz szívemből? Úgy cseppentem be ide, mint Krisztus a krédóba. - Mihelyt a társai megütközött arcára pillantott, gyorsan hozzátette: - Mondanám, de nem mondom! A határból hívtak haza, egyébként borzasztó károkat okozott a tegnapelőtti vihar, és az irodámban közvetlen ezelőtt, mielőtt idejöttünk volna, közölték velem a szándékukat. Én azt sem tudtam - Madarasra mutatott -, hogy lemondta. Isten bizony... - A szájá-

ra ütött. - Nem mondom többé, mert még klerikálisnak tartotok. Ha nem pártfeladatként kapom semmi pénzért nem fogadom el ezt a funkciót. Ja, a pénz! Azt sem tudom, mennyi lesz a fizetésem.

- Nekem kétezer volt - szólalt meg, most először Madaras. Eddig csak ült, egyik cigarettát a másik után szívta el. Mozdulatai idegeseknek és letörtnek hatottak.

- Terveimet, nem gondoltam át, de egyáltalán, mikor gondolkoztam volna azokról? Ezért nagyvonalúan, ami a szívemen az a számon alapon: összefogni valamennyi haladó erőt. Párttag, nem, mindegy, csak akarja a szocializmust, és értsen egyet ezzel a rendszerrel, s Nagy Imre elvtárs új irányvonalával. Tudjátok hányan vannak ilyenek? Nagyon sokan. Olyan igazi hazafias népfront politikát folytatni. Kulák nincs többé...

Nem folytathatta, mert Madaras váratlan dühös kitörése megakadályozta.

- Csak dédelgessétek őket! Egy-két év és átveszik tőletek a hatalmat!

- Micsoda szó az, hogy tőletek? - szólt rá Gerencsér Géza. - Egyelőre te is párttag vagy, tagja a végrehajtó bizottságnak, a helyi párt vezetőségének.

Hangot váltott, olyan hangsúllyal folytatta, mintha mi sem történt volna.

- Megnyerni a középparasztokat, visszaállítani körükben a bizalmat. A beszolgáltatást mérsékeljük, sőt megszüntetjük a...

- Mondom! - kiáltott fel megint Madaras. - Hatalmat nekik! Tudjátok, mi lesz az első dolguk? - Arca elkékült, szemei égtek, orrlyukai kitágultak. - Eltaposnak bennünket. Én kicsikartam a hatalmat, te odadobod nekik a gyepplőt?

Nem folytathatta, mert Mihalkó Bálint, az egyik végrehajtó bizottsági tag, a földműves-szövetkezet raktárosa, szinte belerobbant a vitába. Olyan hirtelen ugrott fel, hogy még a széke is eldőlt.

- Sokat hallgattam, sohasem szóltam hozzá, most kipakolok! - Élesen szembefordult Madarassal. - Rengeteg érdemed van, elismerem. Sokat dolgoztál, elismerem. Ebben a községben negyvenötötől minden a te nevedhez fűződik, elismerem. Elismerem..., elismerem, de köz-

ben, főleg az utóbbi időszakban rengeteg hibát halmoztál fel. Legsúlyosabb, hogy klikkrendszert alakítottál ki magad körül. A rokonaid, a... barátaid... - kapkodta a szavakat. - Tudod, milyen mondás járja a faluban? Nyugaton az amerikai imperializmus, délen Tito láncos kutyája, itthon Madaras Gábor!

Kecskés Mátyás párttitkár hirtelen felállt.

- Eddig hallgattál - förmedt Mihalkó Bálintra -, most, a Nagy Imre rendszerben kiabálsz, mi?

Ám Madaras őt is letorkolta:

- Rugdostok, mint a döglődő oroszlánt, holott egy héttel ezelőtt másként beszéltek! Te, meg a járásiak is!

- Mindig így van - bökte félszájjal, kissé nyálasan közbe Orosz Pali -, nemrégén Madaraszról áradoztatok, mint a járásiak előbb az új elnökről. Meglátjátok, lesz ez még másként is!

Mihalkó azonban nem engedte, hogy megzavarják. Tovább beszélt. Mivel még mindig morogtak feljebb emelte a hangját.

- Nem beszélünk, persze hogy tartottuk a pofánkat, tudod, miért? Mert féltünk tőled! Erőszakkal léptetted be embereket a tsz-be, legutóbb Marosi Arankát, mire az apja, jó elvtársunk, egyedüli direktórium tagunk, felkötötte magát. - Annyira rázta a tenyerét, hogy szinte pergett. - Nem ő volt az első!

- Ez túlzás! - vágott közbe Kecskés Mátyás. A többiek is felhördültek, viszont Mihalkó ismét túlkiabálta őket:

- Aki nem tetszett neked azt könyörtelenül eltapostad, vagy elvágta a fia útját a továbbtanulástól. Neveket is mondhatok!

Madaras összerakta a két kezét, és könyörgően a többek felé emelte.

- Értsetek meg: Engem felülről, én lefelé! Ha én nem, engemet! Nagy Imre? Ugyan!

- Megtetőzted, túllépted. Például a beszolgáltatási tervszámokat egymagad, pofa szerint bontottad le.

- Ne feleseljete! - utasította őket rendre Kecskés.

- Úgy van! - kiabálták közbe többen is, mire Mihalkó hátrafordult, felemelte a székét és leült.

Kecskés így tovább beszélhetett.

- Megvoltak a hibái, mert sokat dolgozott, ugyanis hibát csak az követhet el, aki dolgozik. Viszont ezek, az eredményeihez képest, mert ugye, ezeket az eredményeket nem vitathatja el senki, eltörpültek.

Madaras Gábor teljesen váratlanul felugrott.

- Ha már kihoztátok belőlem... Egész éjjel nem aludtam, csak ettem magam és hánykolódtam. Tegnap hallgattam, eredetileg ma sem akartam felszólalni. Ám nem úgy alakult, amint elgondoltam, el kell mondanom, másként megüli a gyomromat, mint a rossz étel, és elokádok magamat.

Borzasztóan rosszul nézett ki. Szeme alja feketéllett, szemgolyói gödörben ültek. Orra megnyúlt, szája széle elszíntelenedett, arca újra szederkésé változott.

- Harcoltam ezért a rendszerért. Fegyverrel a kezemben harcoltam érte...

Gerencsér Géza eddig tartotta magát. Közömbös álarcot öltve, önmagát mérsékelve, nézte a társait, most ellenállhatatlan kényszert érzett a közbeszólásra.

- Boross László veled együtt harcolt, mégis ráraktad a kulákklistára. Meghurcoltattad, börtönbe zárattad, lesöpörtetted a padlását... Téged csupán az elnökségről váltottak le. Brigádvezető leszel a tsz-ben, ugyanennyi fizetéssel. Őt, a tudóst, becsületében, emberi méltóságában sértetted, tapostad meg. - Erőltetett nevetéssel tette hozzá: - Karanténba zárattad, holott...

- Szóval engem Boross Lászlóval egy sorba sorolsz? - pattant fel Madaras Gerencsér Gézába fojtva a szót.

- Dehogya egy sorba! Ő sokkal magasabban áll, tudós...

- Vágjak vissza? - pattogott erőltetett kajánsággal Madaras. - Mert piszok nagy pofám van, ha kitátom. - Teljesen eltorzult az arca a rá-törő dühtől. - Én udvaroltam Kertész Annának, mégis Boross László vette feleségül. Most pedig te izélgeted. Ennyi!

Gerencsér Géza falfehéren bár, mégis nyugodtan kérte ki magának.

- Őt ne keverd bele! Elvált, én is szabad vagyok, nemsokára a feleségem lesz, hogy tudjatok róla.

- Ne személyeskedjete! - vállalta magára Kecskés ismét a villámhárító szerepét. - Két ilyen jó elvtárs...

- Jól van - legyintett közbe Madaras -, nem személyeskedek, de folytatom! - Gerencsér Gézába fúrta a dühtől vérbeborult tekintetét. - Te pedig ne szólj közbe! - Teljesen váratlanul az asztalra csapott. - Ki fogta meg a lovak zabláját, amikor a belépők fogatait be kellett vinni a közösbe. Én! Ki verte fel, hajnalok hajnalán a tsz-tagokat? Én! Senki sem akart dolgozni, gépek csak elméletben léteztek, iga sehol. Ki söpörte le a padlásokat, mert a városiak éheztek, ezért nekünk minden áron teljesítenünk kellett a beszolgáltatásokat. Én! - Ahány én, annyi asztalra csapás. - Kinek az érdeme, hogy ki tudja hányadszor teljesítettük túl a megemelt beszolgáltatási terveket? Az enyém! Ki vezette az ilyen-olyan agitációkat? Én! Ki irányította a tervekölcsön-jegyzéseket, később a békekölcsönkötéseket? Én! Én, igenis én! - Mind a két kezével verte az asztalt. - Én, én, én, nem más!

Szája nyáladzott, ki-kifröccsent, s az ajkára csurgott. Az öklével törölte le.

- Azt hiszitek, mindennel egyetértettem? Azzal is, hogy a vetőmagon és a fejadagon kívül az újgazdáktól is elvegyük a búzát, meg mindent? Amennyire tőlem telt védtem őket, mert én mindig a szegényeket képviseltem, akik húsom a húsbomból, vérem a véreből - így mondta. - Azért vetettem ki..., ha úgy tetszik, igenis zaklattam a kulákokat, mert ne felejtsetek el: csak akkor fizettek, ha közénk csaptam, ha rájuk ijesztettem, hogy minél kevesebbet kelljen a szegényebbeknek beadniuk.

Szótagolta.

- Felsőbb utasításokat hajtottam végre! Meg is van a látszata! Köszönöm helyett leváltottak.

Lehajtotta a fejét, hangja ellágyult, tekintete távolba révedt.

- Igen, így volt, elvtársak! Felsőbb utasításokat hajtottam végre. Jobban féltem az elszámolástól, mint bármelyik kulák tőlem. Ha nem teljesítem a beadási tervet, fegyelmit kapok. Kizárnak a pártból, esetleg bíróság elé állítanak szabotálásért. Nem egy vb-elnököt bezártak miatta, vagy elvitte az ávó. Tudjátok ki volt a begyűjtési miniszter? Akit ma annyira istenítenek: Nagy Imre!

Ismét Gerencsér arcába fúrt a szemével.

- Utánam tudnád-e csinálni?

- A világért sem akarlak utánozni, Madaras elvtárs! - válaszolt az új elnök felhevülten.

- Nem is kell! - vágott vissza cinikusan. - Mi már kikapartuk a gesztenyét a hamuból. Új iskola épült, utak, járdák, meg ez-az. A legtöbb tanyára bevezettük a villanyt... És most mehetek! Nem pofátlanság?

- Most már bánom - torkolta le Gerencsér Géza -, amiért feltétel nélkül elfogadtam a vb-elnökséget. Egy valamit ki kellett volna kötönnöm: ne maradhass végrehajtó bizottsági tag! Megsebzett lelkű emberekkel nem lehet szocializmust építeni, de még egy ilyen, kis illetve közepes községet elvezetni sem!

- Jó állásom van, te pedig le vagy szarva! Egy volt partizán nem alkuszik meg! Még ma megírom a lemondásomat.

Az ajtó felé indult, onnét kiabált vissza:

- Érdemeim elismerése nélkül váltnak le, itt meg frocliznak. Tudod, kit froclizz?

„Beintett” és kiment. Úgy becsapta maga mögött az ajtót, hogy majdnem kitört az üvege.

Gerencsér Géza olyan ábrázattal nézett utána, mintha azon törné a fejét, hogy utánamenjen-e, és jól nyakon csapja, vagy elordítsa magát, végül enyhe fintor közepette fordult a megátalkodott társaihoz:

- Mennyire igaza volt a jó öreg Spinozának: nem lehet biztonságban az állam, ahol egyedüli biztosíték a vezetőkbe vetett hit, mert, aki ebben az emberben bízott, uramisten de nagyot csalódott!

- Szerencséjére nem sokan bíztak benne - ezt az előbb annyira harciasan viselkedő Mihalkó jegyezte meg.

Rábólintani viszont senki sem bólintott rá.

4.

Könnyű szél lengedezett a dombok fölött. A közeli erdőből fenyőillat terjengett a völgyek felé. A tücskök takarodót zengtek. A közeli felhők nyúlós szürkességben fürödtek. A minden lében kanál veréhad nyugtalan csicssergéssel búcsúztatta a dombok mögé bukott napot.

Az égen V alakban vonuló vadlibacsapat húzott az Alföld felé. Gágogásuk minduntalan összekeveredett a faluból felhallatszó esteli harangszóval.

A távoli erdők elmosódott zöld plecsnikké maszatolódtak. A hegygerincek bicegése sötétkék színbe botlott. A távoli völgyben kanyargó Ipoly ezüstpántlikája, a körülötte elterülő rétek romantikus fűzfás ligetei, beleolvadtak a mindent letörlő szürkességbe...

Még néhány óra és nincsen többé vonuló vadlibacsapat, csak gágogás, nincs távoli templomtorony se, csak esti harangszó, nincs porfelhő, csak eltévedt kocsizörgés. Zöld plecsnik, sötétkék hegygerincek, szürkesség, közeli erdők, mezők... egytől egyig mind belevesznek a sötétbe. Csak a szőlősorok maradnak továbbra is a helyükön, hogy katonás sorokba verődött alakulataik megkezdjék éjjeli, szolid hadgyakorlataikat.

Berkes Piroska, még az este beállta előtt kiért a hegyre. Boross László eddig félmeztelenre vetkőzve dolgozott. Fürtválogatást végzett a kísérleti telepén. Éppen akkor vette fel az ingét.

- Szervusz! - köszöntötte érzéken a férfit, mintha régi ismerőse lenne. Szemében kacér mosoly bujkált. Könnyű ruhája alatti formás teste kihívón kínálgatta magát. Majdhogynem a férfi nyakába ugrott, aki egyáltalán nem számított rá, úgy érte a fiatalasszony váratlan megjelenése, mint szőlőt a liztharmat.

Piroska néhány pillanat után, váratlanul a szőlő felé fordította a fejét.

- Nem hiába zengenek dicshimnusz a szőlődről! Szaklapokban közzölt képeken sem látni szebbet. - Lehajolt, a markába vette az egyik fürtöt, de nem tépte le. Elöl mélyen kivágott ruhájából előbukó kívá-

natos melleinek dudorai szabadon lifegtek a férfi szemei előtt. - Ez milyen fajta?

- Nem neveztem el, egyelőre számozom. - Körülmutatott. - Ezek mind ilyenek.

- Nem, az ott például kifejezetten fehér. A szemük sem egyforma.

- Új fajták. Most nemesítettem ki, ezért egyiknek sincs neve, amint említettem: számozom...

- Miről különbözteted meg? - vágott közbe a szép nő.

A fiatalasszony karcsú testét, kívánatos melleit bámuló férfi, hirtelen átváltozott tudóssá. Csinos, férfias arcán, megszokott, szerény mosoly ült.

- Például a leveleikről. Nézd csak, ez szív alakú, háromkarójú, oldalöble gyakran fogazott, amíg az alig tagolt, vastag szövetű, hólyagos felületű, gyapjas fonákú. - Odébb lépett. - Ez a levél a furminténál kerekesebb, világosabb, fényesebb, viszont fonákja kevésbé gyapjas, levéllemeze jobban kiterített, hajtása zöldebb, szélei csipkések. Vitorlájukról...

Kezébe vett egy levelet, szemét viszont a szép asszonyon tartotta.

- Nézd csak! Halvány bronzos zöld, nemezes..., pókhálós..., emez ugyancsak bronzzöld, furmintéhoz hasonló, csak gyapjas.

Nem folytathatta, mert Piroska játékos mozdulatokkal befogta a két fülét.

- Tudósnak nézel? - kacagott fel. - Egy szót sem értek belőle! - Levette a kezét a füléről, s előbbi szavait meghazudtolva tovább kérdezett: - Keresztetted, oltottad, szemezted vagy mit tudom én, mi mindent csináltál velük?

A férfi a legközelebb álló tőkére mutatott.

- Ezt az ezerjő és a Bouvier keresztkezéséből előállított alanyra szegeztem. Az, itt közvetlen mellette, V. Amurenzis és V. Viniféra közötti fajhibrid közös utódjának további keresztkezése. Amaz, az úgynevezett pontuszi származású fajtákhoz áll közel. A mellette lévőt Seyere-villard 18315 elnevezésű fajta magutódjából nyert alanyra oltottam.

Piroska tovább lépett a számára érthetetlen szavak útján.

- Jé, a fürtjük, a szemnagyságuk sem egyforma!

- Ezek fürtátlaga, ma mértem: kétszázhetven grammon felül van, amíg az átlagos, hozzájuk hasonló fajú csak száznyolcvan gramm. Szem...nagysága, amint elnézem: huszonötötől harminc milliméter. Fagyútőrő, vesszői minden évben beérők, másodtermést hozók. Mustfoka a múlt évben hús cukorfokon felüli volt. Bora szép színű, cstersavdús, harmonikus. Vagy, ha te a muskotályos ízűt szereted, abból például - távolabbra mutatott - ilyen bort ihatsz a télen.

Piroska közben vigyázva, ne tapossa össze a nem régen kapált földet, belecsípni pedig véletlenül sem csípett egyetlen fürtbe sem, egyik tőkétől a másikhoz tipegett, de többé nem kérdezősködött. Később, mert a férfi mindenüvé követte, melléje lépett, és minden átmenet nélkül megfogta a kezét.

- Nem haragszol, amiért kijöttem?

Az válasz helyett megfordult.

- Ha nem nézelődsz tovább - válaszolta eközben - és a kérdésekből is kifogytál...

- Annyira tudományosan beszélsz, olyan megnevezéseket használsz, hogy nem értem. Egyébként nagyon érdekel.

- Tényleg érdekel a szőlőm?

- Engem minden érdekel, ami veled kapcsolatos.

- Sötétedik, gyerünk be a házba! - Előreindult.

Piroska szorosán követte, de nem fogta meg a kezét, viszont bent, mielőtt a férfi feleszmélhetett volna, a nyakába ugrott.

- Mondd már, hogy nem haragszol!

- Ha téged ez megnyugtat.

- Nagyon jó volt veled. Miért hagytaál ott? Teljesen kielégítettél. Én nem?

- Ne beszéljünk ilyesmikről, olyan kellemetlen!

- Akarom, hogy beszéljünk! Vannak dolgok, amelyekről hallgatni kell, vannak amiről hallgatni bűn, és néha maga a hallgatás is beszél. Akkor meg? - Két tenyerébe szorította a férfi fejét, úgy kényszerítette, hogy a szemébe nézzen. - Mondtam: modern nő vagyok. Ettől persze lehetek erkölcsös, a magam nemében az is vagyok. Az ugye nem erkölcstelenség, csak modernség, ha nő létemre nyíltan bevallom neked, hogy máris beléd szerettem, ám nem varrom a nyakadba

magam. Azért jöttem ki, mert akarlak. - Belekapaszkodott és húzni kezdte a heverő felé. - Gyere...gyere!

A férfi vére felforrt. Beleidegződött szemérme egy ideig még küszködött feltörő férfiasságával, majd hirtelen megadva magát, hagyta, hogy a szép fiatalasszony levetkőztesse, sőt később már ő segítette Piroskának lehúzni a ruháját...

A heverő közel állt. Szinte egyszerre dőltek rá. És a testi szerelem sokára nyíló, de gyorsan kiviruló virága lassan-lassan elhervadt, a hamar múló gyönyörök rózsaszínű hevében...

- Micsoda... romantikus lakásod van! - csodálkozott Piroska a férfi mellett hosszan elnyúlva a jóllakott emberek hangján. - Nádtető, mestergerenda, meg ezek a vastag falak!

- Alig nézted meg.

- Lentről, mialatt felértem, állandóan a házadat kukkeroltam. - Tovább forgatta a fejét. - Belül is cuki. Szívesen ellaknék itt veled.

- Te csak a romantikát látod benne, amíg nekem munkahely.

- Rengeteget dolgozol, bírod? Tudom, akarat kérdése. Mondd, te honnét szerzel ennyi akaratot?

- Az unalom megöli az akaratot. Nos, én sohasem unatkozom. Ha ez nem lenne, értelmetlenné válna az életem. Üldöztek, lehetetlenné tettek, én mégis szeretek élni s dolgozni. Ezért.

- A tehetség és az élet szeretete édestestvérek. Te nagyon tehetséges ember vagy. Tudod..., én csak mostanában láttam életemben először, szemtől szembe tudóst. Olvasni olvastam, hallani is hallottam róluk, de látni csak most látok először..., nem - rázta meg a fejét - másodszor. - Átölelte a férfit. - Gyere, hadd nézzelek meg jobban!

Az lerázta magáról, felült s inget húzott magára.

- Elmész? - kesergett a szép fiatalasszony.

- Piroska! - szólalt meg öltözködése közben a férfi. - Lenne egy kéresem!

- Mondd! - Utánahúzódott, és átölelte a derekát.

- Ne gyere ki többé! - A szép és igen fiatal nő arcába fúrta átható, elszánt tekintetét. - Vannak dolgok, amelyekről nem szabad beszélni, vannak, amiről hallgatni bűn. Ilyenként mondtad előbb, igaz? Azt is

említetted, hogy megszeretted, én viszont még mindig a volt feleségemet szeretem. Ha téged öllelek, reá gondolkodom. Az emlékek...

- Az emlékekkel csak egy valamit tehetsz - ironizált Piroska.

- Ne mondd, mert úgy sincs rá ellenszer!

- Van: a felejtés.

- Azonkívül öreg vagyok hozzád. Negyvenkét éves, amíg te alig huszonhat.

- Mondtam: nem varrom magam a nyakadba!

- Többször is elmondtad: modern nő vagyok. Én pontosan az ellentéte, maradi. Ez a kettőség nem az én világom. Ha viszonyt folytatok egy nővel, szerelemből teszem, utána kötelességem elvenni, holott a szerelem nem ismer olyan szót, hogy kötelesség. Mindent magától old meg.

- Viszonyról beszéltél, ez még nem az.

- Az első ölelkezés kaland, de ha kétszer... többször szeretkezünk, az már igenis viszony.

- Na és! Mind a ketten elváltunk, tehát függetlenek vagyunk.

- Jó, akkor másképpen mondom: zavarsz a munkámban. Aztán te káder vagy, amíg én közönséges kulák.

- Már nincs kulák. Eltörölték a kuláklistát.

- Amíg Rákosi Mátyás a helyén van, jó: Nagy Imre a miniszterelnök, de a főtitkár maradt. Kutyából nem lesz szalonna.

- Ezt Rákosi Mátyás mondta a kulákokra.

- Igen, ám ő rá is illik most!

- A beszolgáltatásokat mérsékeltek, az adók egy részét eltörölték, a hátralékokat elengedték. Sok adminisztratív intézkedést megszüntettek, velük együtt eltörölték a kuláklistát. Az internálótáborok felszámolása, amnesztia, a légkör... Tudod, ki a tanácselnök Szőlőskúton?

- Miért? Madaras Gábor lemondott? - villanyozódott fel szemlátómást a férfi.

- Te nem tudtad?

- Teljesen visszavonultan élek. Nincs időm a szomszédolásra. Dani is csak holnap jön fel...

- Gerencsér Géza - vágott közbe a lány.

- Hogy én mennyire peches vagyok! - kiáltott fel önkéntelen a férfi.

- Ez miért mondtad?

Nem akart válaszolni, jóval később szólalt meg, amikor is a szép asszony sürgetően meglökte.

- Madaras Gábor azért üldözött, mert Anna az én feleségem lett, nem az övé. Gerencsér Géza azért vág majd el, mivel Anna az én feleségem volt.

Piroska is felült. A férfi felvette a székről az asszony ruháját és a meztelen testére terítette.

- Madaras és Anna kapcsolatáról hallottam, ám ez a Gerencsér! Csak nincsenek jóban?

- Azt hiszem, igen - vágta rá tompán, kissé rekedten.

- Na látod, hamar megvigasztalódott. Te egyedül maradtál, nekem sincs senkim. Néha az ágról szakadtak is találkozhatnak s összeölelkezhetnek. Nem ígérek semmit, kérni sem kérek tőled mást, csak, ha azt a bizonyos titkos viszonyt annyira elítéled, járj velem nyíltan együtt! Egy biztos: amíg én veled járok, senkim, csak te! - Átkarolta, macskaként hozzádörzsölődött, dorombolt, végül a férfit is magával sodorva az ágyra dőlt. Ruhája lehullott. A férfi inge szétnyílt, Piroska úgy tapadt a meztelen testre, mint a pióca...

Kint régen takarodót fújt az este, és elfoglalta szőlők közti helyét, nyolc órás őrségének idejére az éjszaka.

Az ablak előtti fán bagoly huhogott. A tetőn kuvik kiabált. A fűben szöcskék hangos ciripelése hangozott. A holdat köszöntötték, amely most lépett ki a hegyek közül.

* * *

Gerencsér Géza, az új tanácselnök, elgondolkozva nézett maga elé, miközben megkérdezte az előtte álló, kissé molett asszonytól, aki előbb lépett be az elnöki irodába és közölte vele, hogy hamarosan férjhez megy.

- Máris?

- Özvegy vagyok, vagy talán már ezt sem szabad - pattogott az.

- Miért ne lenne szabad? Csak rossz helyre jött. Az anyakönyvvezetőhöz menjen, szemben az első ajtó!

Sztana Gyözőné, annyira sietve távozott, hogy köszönni is elfelejtett.

Gerencsér Géza megcsóválta a fejét: Két hete halt meg a férje, és milyen cirkuszt rendezett a temetésén! Kinevezése utáni hetekben történt, ez volt az első társadalmi temetése, amelyen ő tartotta a búcsúbeszédet. Utána akart ugrani a sírba, alig bírták lefogni. Most meg, alig két hét múlva férjhez megy!

Nem sokáig törhette a fejét, a rejtély egyébként is megfejthetetlen maradt, mert kopogtattak. Az utóbbi időben sokan felkeresték. Híre terjedt segítőkességének, közvetlenségének. Az öt felkeresőket szívélyesen köszöntötte, kezet fogott velük, és helytel kínálta őket, amit Madaras csak a kivételezettekkel tett meg.

Idősödő férfi lépett be az ajtón.

- Szabadság, elnök elvtárs! - köszöntötte nagy hangon.

- Jó napot, Bacsó bácsi! De régen láttam. Mások naponta felkeresnek, maga soha.

- Azt hiszi szívesen jön az emberek java a tanácsházára? - vágta rá az öreg őszintén. - Engem is csak a szükség kényszerített ide. Egy igazolás kellene.

- Mihez?

- Be szeretnék menni a gyárba...

- Tsz-tagoknak nem adhatunk munkavállalási igazolást. Sajnálom, de a törvény az törvény. Mindenkit: magát és engem is köt. - Látva az öreg felakadt szemét, gyorsan hangszínt váltott. - Bacsó bácsi! Elmegy a tsz-be, és bejelenti a kilépési szándékát!

- Le is kell írni? - akadt fel az öreg szeme, ugyanis csak a nevét tudta leírni.

- Vetesse jegyzőkönyvbe! Mondja, hogy én küldtem. Ma szerda van, pontosan egy hét múlva ül össze a vezetőség, ugyanis az tárgyalja meg először a kérelmét. Utána a közgyűlés. Jelen esetben a vezetőségi ülés beleegyező javaslatát is elfogadom, bár hivatalosan csak a közgyűlés hozzájárulása után adhatnám ki.

Az öreg eddig csak mocorgott, most előbbre lépett.

- Ami azt illeti voltam én már tszcs-ben csakhogy... - Megvakargatta a feje búbját. - Az a minek is hívják izé...

- Elszámoltatási bizottság.

- Az, a fene enne meg. Nagyon sok adóságot mutatott ki. Miből fizessem meg? Most is, lassan vége az évnek, pénz meg sehol. Majdnem ingyen dolgoztunk eddig. A házamra is kellene áldoznom, mert lassan ránk dől. Elnök elvtárs ismeri a helyzetemet. Mindenképpen be kell mennem a gyárba! A földemet ott egye meg a fene, vesszen! Belátom: nem vághatják ki a százvalahány holdas parcellából az én két holdamat.

- Tartalék földekből...

- A szérúsben? Mit gondol, miért telepítették oda a régi öregek a szérút? Mert másra nem volt jó a föld. Ha a régieknek nem termett benne semmi, nekem terem? Használják egészséggel!

Megint kopogtattak. A járási tanács végrehajtó bizottságának elnöke lépett be a felülről érkezett emberek magabiztos magatartásával.

Gerencsér Géza az öreghez fordult:

- Nem mondhatok mást, viszont ha rám hallgat, marad! Meglátja hamarosan felvirágozik a tsz.

- Legyen szerencséd, de nélkülem! Döntöttem.

- Aludjon rá egyet! Egyébként, amint látja a járástól keresnek. - A járási végrehajtó bizottságának elnökéhez fordult: - Bocsánat, elnök elvtárs!

Az olyan mozdulatot írt le a kezével, mintha azt mondaná: folytasza nyugodtan!

Az öreg értett a szóból. Illedelmesen elköszönt, és csendesen kiszompolygott az irodából.

A járási tanács végrehajtó bizottságának elnöke kézfogásával egy időben nézett szét.

- Nagyon kicsi ez az iroda. Szép, szép a szerénység, de nem ennyire! Egy községi tanács végrehajtó bizottságának elnöke, egy ennyire kicsinyke szobában! Miért nem költözzöl át egy nagyobb helyiségbe?

- Két nagy irodánk van s egy ettől is kisebb. Az egyik nagyobb helyiségekben hárman, a másikban négyen dolgoznak. Beférne ide három íróasztal? S a felek, hol állnának? Valamikor a főjegyző lakott ebben az épületben. A községházát 1945-ben felgyújtották. Új tanácsháza kellene.

- Beszélhetünk róla, de máskor. Erre jártam, ezért személyesen kérek: gyere be hozzám holnap nyolcra! Rendkívüli elnöki értekezleten vettem részt a megyénél. Holnap eligazítást tartok, az ott hallottak alapján. A többieket telefonon rántom össze. - A kezét nyújtotta.

- Le sem ülsz?

- Sietek.

- Baj van, netán velem kapcsolatos?

Az a fejét rázta.

- Ha á-t mondtál, mondd már ki a b-t is!

- Nagy Imrét leváltották. Holnapután közli a sajtó..., meg meggy-más.

- Jó ez nekünk, vagy rossz?

- Nem tudom.

Némán fogtak kezét, és meglehetősen nyomott hangulatban mentek ki az udvarig, ahová Gerencsér Géza kikísérte a járási elnököt.

A kapuban egy asszony állta az útját.

- Az elnök elvtárssal szeretnék beszélni!

A járási tanács végrehajtó bizottságának elnöke Gerencsérre kacsintott:

- Menjél! - Újra kezét fogtak, aztán ki előre, ki vissza.

Alig tettek meg néhány lépést, az asszony váratlanul kifakadt:

- Már semmi nem számít ebben a faluban, elnök elvtárs! Hájás Mari vizezi a tejet. Tudja, mi ez? A legnagyobb bűn, ami létezik egy faluban. Képzeld kisbabának viszem, az unokámnak. Ha nem veszem észre, vizes tejet iszik estére. S ha felfordul?

- Továbbmentek. Az elnök fejében teljesen összekeveredtek a fogalmak. Az, amit a járási elnöktől hallott, és az, amit ez az asszony beszélt. Elgondolkozva ballagott az asszony oldalán, nyitotta ki előtte az irodája ajtaját.

- Mondja el! - kérte, mialatt az egyik székre mutatott.

- Kollár Gyula vette észre elsőként, szólt is azonnal: figyeljem, nehogy vérhast kapjon az unokám a vizes tejtől! Az övének egy hétig ment a hasa, majdnem kiszáradt szegény.

- A lényegét mondja!

- Vízet öntött a zsétárba, megmosta benne a tehén szaros tőgyét, tessék-lássék kiloccsantott belőle egy keveset, és ráfejte a tejet.

- Jegyzőkönyvbe vesszük!

- Elintéztem én jegyzőkönyv nélkül is! Megvártam, míg kifeji mind a négy tőgyét, aztán kikaptam a kezéből a zsétárt, a tejet a nyakába öntöttem, az üres zsétárt előbb jó a fejéhez vertem, utána ráhúztam. Az összes zománc lepergett a zsétárol. Jöjjön ő ide, ha valami baja van!

- Ha elintézte, miért keresett fel most mégis?

- Mert a feje révén pergett le a zománc, ha netán panaszt tenne, tudjon róla! - Megrángatta a fejkendője kötését. - Már megyek is. Isten áldja! Szabadság!

Nagy István, a magas, széles vállú, kifejezetten robosztus alkatú férfi, maga készítette saruban - teherautó külső köpenyéből gyártotta -, foltos nadrágban, derekán nadrágszj helyett kötéllógó inge szakadozottan lifegett..., lassan szinte csoszogva lépett be, és közeledett az elnök felé. Már látta, hallani is hallott róla, viszont még egyszer sem beszélgettek.

Felállt, eléje ment, és a kezét nyújtotta. Nagy István a kézfogás után habozva, felváltva leste az elnököt meg a földet. Rossz sapkáját megállás nélkül forgatta.

- Nehezen szántam rá magam erre a beszélgetésre - szakadt fel belőle végre a szófolyam. Zsíros, borzos hajába túrt, a feje búbját vakargatta. - Történt, ami történt, a testvérem!

- Foglaljon helyet! - szólt közbe az elnök, ő is a kisasztalhoz ült.

- Ha nem ismer is biztosan hallott rólam - folytatta az öreg, mihelyt leült. - Amerikás Nagy Pista vagyok. Mindenki így ismer a faluban. Ezerkilencszázhuszban vándoroltam ki Amerikába. Minek? Mert sokan megkérdezik, fogadom, magának is ez jár most a fejében. A jobblét, a biztos megélhetés, főleg munkaalkalom reményében, mert itthon akkoriban nemigen akadt munkám. Pedig, ha valaki, én nem válogattam. Mindenféle munkaalkalmatosságot megragadtam. Hajóval mentünk ki. A jegyet a toborzók fizették, az árát természetesen le kellett dolgoznunk. Tudja, hol dolgoztam. - Kíváncsian fürkészte az elnök arcát. - A csatornatisztítóknál. Tetőtől talpig gumiruhában gáz-

maszkban. A fehérek közül egyedül én csináltam, maradtam ott végig. Csupa néger, meg indiánok között dolgoztam. Csakhogy amíg ők elitták, elkurválkodták a pénzt én, mert jól megfizettek bennünket, összegyűjtöttem, és az utolsó fillérig hazaküldtem az öcsémnek, Nagy Ferencnek. Neki, a Fő utca 5 alá címeztem az utalványokat. Ő a bankba rakta, majd kivette és ötven hold földet vett rajta. Igaz, csak a harmada szántó, a többi erdő, sziklás hegyoldal, viszont birkalegelőnek kiváló. Rengeteg birkát vásárolt. Miattuk nevezik birgésnek. Én amerikai Nagy vagyok, ő birgés Nagy. Ezek hasznán cséplőgépet, traktort szerzett, átépítette a régi zsúpfödeles, apai házunkat is.

Szemét a földre süllyesztette. Rövid nadrágszára alól minduntalan kilátszott retkes, koszos lába. Inge a nyakánál, talán a sok mosástól, foszlásnak indult. Mellén a bőr öregesen plőnyedt, ugyanakkor az is látszott, hogy az átlagosnál jóval erősebb férfi.

- Meg is verte az Isten miatta, kulákklistára rakták.

Gondolkodásnyi szünetet tartott. Az elnök kihasználva a hallgatóságát, közbekérdezett:

- Amint mondta, Amerikában dolgozott. Mondja, hány éves maga?

- Hetvenöt.

- Nyugdíja persze nincsen.

- Van. Havi tíz valahány dollárt kapok, természetesen forintba átszámolva. Egyszer ennyi, máskor annyi!

- Miért keresett fel, Pista bácsi? Mert jó elmondta, amit elmondott...

- Földet szeretnék! - vágott a szavába.

- Én azt hitten eljárást akar indítani az öccse ellen. A tanácstól kér földet?

- Szarvashegyen, Boross Laci szőlőjével szemben van egy másik hegy. A termelészövetkezeté. Valamikor Ullmanné birtokolta. Birkát tartott ő is. Juhhodályának maradványai máig a hegyen állnak. Kissé időbb vízmosást találni. Gyerekkoromban víz folyt benne. Mostanában felhőszakadásakor is csak csörgedezik az alján. Nagyobb része, jó két holdnyi lehet, akácos erdőfolt, de az alja, közvetlen az út mellett szabad. Senki földje, parlag. Ezt szeretném kibérelni.

Az elnök felállt, a szekrényhez lépett, térképet vett ki, az asztalra terítette, egy ideig böngészte, majd egy pontra mutatott.

- Ez az! Művelésből kivett terület, amint itt áll, patak. - Újra az öregre emelte a szemét. - Mit csinálna ezzel a patakkal?

- Nem patak az, mondom, csak gyerekkoromban folyt benne víz, most pannal.

- Jó legyen, amint maga mondta pannal, mert ugye itt így nevezik a patak partját. Évtizedekig, ha nem századokig műveletlenül állt. Vadugar...

- Felverem irtókapával.

- Az lehetetlenség, Gyomirtó kapával? Az nem megy, Pista bácsi!

- Pedig így lenne. A puhább részét ásóval, a többit irtókapával törném fel. Aztán bevetném. Egész évi krumplim, búzám, a kecskémnek egy kis kukorica... Minden megteremne.

- Tényleg, a kecske? - Mert valahányszor látta, mindig kecskét vezetett.

- Kikötöttem a tanácsháza kerítéséhez. Príma fű nő az árokban, legeg.

Az elnök úgy tett, mintha a fejét törné, holott titokban az öreget gusztálta: Igazi koldus kinézetű egyén. Ruházata, kopott s foltos, kézzel összeeszkábált saruja, feslett gallérú inge... borzalmas látványt nyújtott! Viszont magas, vállai szélesek, melle mint a súlyemelőkké, nyaka vastag, mint a bivalyé. Félelmetes, óriási mégis olyan szelíd, mint a bárány! Végül széttárta a két kezét.

- Tőlem - húzta a szót, még mindig, erősen elgondolkozón -, viszont írást nem adok róla, de nem tagadom le. Ha kérdezik, hivatkozzon rám. Papírt azért nem adhatok, mivel nincs jogi alapja.

- Nem rabolom tovább a drága idejét. Bére? Mármint a haszonbére, mennyi lesz?

- Annyi, amennyi a haszna volt belőle a községnek. Semmi.

- Nem kell fizetnem érte - csillant fel az öreg szeme, mialatt felállt.

- Elég baja lesz azzal, meglássa! Nem mint tanácselnök, mezőgazdászként mondom. A humuszt régen lemosta róla a víz. Vad agyag és kő. Nem terem abban semmi, de próba szerencse! Ereje, amint látom van, bár én ekkora erővel másutt próbálnék szerencsét.

- A tsz-be nem kellek. Boross Lacihoz járok olykor-olykor nap-számba. Hozzá, e mellett a kis munka mellett is eljárhatok, ha hív, nem? - Így, kis munkának nevezte, mialatt hálásan lesett az elnökre. - Nagyon szépen köszönöm, elnök úr! Isten fizesse meg!

- Vagy a demokrácia. Hanem, üljön vissza egy kicsit! Miért nem pereli be az öcsét?

- Mások is mondták már. - Nem ült vissza, állva beszélt. - Ha eddig megvoltam... - Néhány pillanatnyi szünetet tartott. - Köszönöm, elnök úr, nagyon szépen köszönöm!

- Eddig a madaraké, meg a nyulaké volt, mától...

- Az Isten madaráé - egészítette ki alázatosan az öreg.

- Tulajdonjogilag továbbra is a mezei madaraké marad...

- A madaraknak nincsen tulajdonuk. Mindig az a gallyacska az övék, amelyre rászállnak, és csak addig az övék, amíg ki nem költik a fiókáikat. Minden évben új fészket raknak... Erről jutott eszembe, egy kis kalyibát is fabrikálnék, hogy legyen hová behúzódnom az eső elől, meg néha éjjel is ott aludnék.

- Ez csak természetes.

Nagy István csendes hálálkodással sompolygott ki az ajtón.

Alig tűnt el, a falu végén nem régen felreépített hírek szájról szájra járva a tanácsházába is beröpültek:

Kővári Danit, a tsz egyik brigádvezetőjét agyvérzés érte. Biciklijéről a lucernatáblába zuhant. Az állami gazdaság egyik traktorosa fedezte fel kaszálás közben. Kocsit küldtek érte. A fia is segít hazahozni...

Gerencsér Géza jól ismerte, ám nem sokáig sajnálhatta. Több asszony kereste fel egyszerre. Alig fértek be az irodájába.

- A villany miatt jöttünk Danifőrről - kezdte a legbátrabb, mihelyt betódultak valamennyien. - Tetszik tudni, ahol az állami gazdaság tehenészete van.

- Hűh, de sokat jártam ott! - kiáltott fel akaratlan, nosztalgikusan.

- A múlt évben tanácstagi beszámolót tartottak nálunk - folytatta az asszonyok szószólója. - Kecskés elvtárs a tanácstagunk. A beszámolót is ő tartotta. Mi villanyt kértünk...

A többiek váratlanul közbekiabáltak:

- Régi vágyunk.

- Nekünk is jár, nem?

- Évektől kérjük...

- Több, mint kétszázan lakunk azon a pusztán. Se bót, semmi. Mióta meghalt Csíkos doktor úr, orvos sem jár ki. Lovas kocsival hordjuk be a betegeteket...

- Lovas kocsival? - kiáltott közbe valaki. - Háton.

- A gyerekeket is háton cipeljük be a faluba, oltásra, meg mifénének! Nézze meg egyszer!

Még sorolták volna, ha az előbbi asszony le nem inti őket.

- Most a villanyról beszéljünk! - Újra az elnökhöz fordult, kezét széles csípőjére rakta: - Lesz, vágta rá Kecskés, ha belépnek a tszcsébe!

- A termelőségvetkezethez. Így mondta.

- Jó van no! - intette le a kezével. - Néhány napi gondolkodási időt kértünk, azonban már másnap...

- Negyednapra - helyesbített valaki.

- Nem mindegy? - tromfolta le a hanghordozó. - Szóval beléptünk. Másnap már meg is jelentek a teherautók, rajtuk a várva várt villanyoszlopokkal...

- Mostanáig heverték ott a fűben - türelmetlenkedett ugyanaz a fiatalasszony, aki már annyit belekotyogott, mire a többiek is kiabálni kezdtek:

- Lerakóhelynek használták a teret.

- Mézesmadzagként...

- Most elvitték mind. Ez a mi fájdalomunk.

- Jól átverték bennünket.

- Nézzék! - szólalt meg, most először az elnök -, nemrégem vagyok tanácselnök, ezért sok mindenről nem tudok. Erről is most hallok először, noha azokat az oszlopokat többször láttam ott. Még ma utána nézek, milyen alapja volt az ígéretésnek, miért szállították el onét az oszlopokat? Holnap személyesen keresem fel magukat Dani-pusztán.

- Ez a beszéd, éljen! - hurráztak, éljeneztek a többiek is.

Még aközben is éltették az elnököt, amikor az sorban kezét fogott valamennyiükkel.

Mihelyt az asszonyok elmentek, egyébként majdnem a kapuig kikísérte őket, visszament az irodájába, ahonnét azonnal felhívta Kecskés Máttyást. A termelőségvetkezetben kereste, ugyanis párttitkári teendői mellett a termelőségvetkezetben állattenyésztési brigádvezetőként dolgozott. Szerencséjére bent találta.

- Tudod, kik jártak nálam? - kezdte azonnal a köszönése után. - A danipusztaiak.

- Villanyügyben?

- Nyertél. Jól átverted őket.

- A cél szentesíti az eszközt. Amint Lenin elvtárs mondta: néha az ördöggel is szövetkeznünk kell!

- Demagógia - egyre jobban összebarátkoztak, ezért megengedhette magának ezt a hangot. - Még ma beszélek az elektromos művekkel. Holnap pedig, úgy intézd, velem jössz Danipusztára! - Az közbe akart szólni, ám letorkolta. - A párt tekintélye forog kockán, Kecskés elvtárs!

- Én tanácstagként nyilatkoztam ott.

- Csakhogy te tanácstagként is párttitkár vagy.

- Egyébként hamarosan kapnak villanyt. A falu és környéke kész. Most rajtuk a sor. Rákosi elvtárs ezt mondta, amikor önkritikát gyakorolt: jobb később, mint soha! Elég lesz, ha már megígérted nekik, egyedül mész ki!

Az elnök nem engedte befejeznie.

- Holnap tíz és tizenegy óra között érted megyek! - Lerakta a telefonkagylót.

A következő hírt maga Miska Karcsi hozta: Tizenkilenc asszony mérgezést szenvedett. Káposztát kapáltak a termelőségvetkezet egyik táblájában, holott előtte Unifosz 50-EC jelű méreggel permetezték le a táblát. Erről nekik természetesen nem szóltak, se ki nem írták. Délben az árokparton ebédeltek, ott lettek rosszul...

- Intézkedtetek? - ez volt az első szava a rendőrhöz. Miska Karcsit egyébként nemrég léptették elő őrmesterré.

- Mindnyájukat elvitte a mentő.

Gerencsér Géza a fejéhez kapott.

- Csak ez a nap leteljen!

Most bánta meg először, amiért otthagya az állami gazdaságot.

* * *

Az este pillanatokon belül tönkretette azt, amit a nap oly sok gondal bearanyozott. Korommal hintett be mindent.

Az utcai villanyok, valami hiba folytán nem égtek. Csak a házak ablakaiból szűrődött ki némi világosság, hosszú fénypásztákat vágva ebbe a szurokfekete koromba, ott ahol nem függönyözték be az ablakokat. Mert falun még a sötét is mélyebb, mint a városban.

Dr. Gábor Emil megcsóválta a fejét: Ha most egy pofont kapnék, törhetném a fejem, hogy kitől kaptam.

A posta felé igyekezett: Ahol: ni! Nem függönyözték be az ablakot - csodálkozott hirtelen felforrósodó ösztöneiből elővillanó örömmel. A fény messzire kiszűrődött. Berkesi Piroska a hó végeken, megfigyelte, rendszerint túlórázott. Ha mégsem találja itt, határozta el szilárdan elindulásakor, otthonában keresi fel, mert ez este mindenképpen pontot rak férfiúságának eme régi, torz felbuzdulására. Azóta kínozta ez az indulat: tört fel újból és újból görcsösen, amióta idehelyezték ezt a fiatal, szép postamesternőt. Hónapoktól kerülgette, és ami vele soha, megtörtént: Piroska neve után még mindig nem tehetett strigulát a noteszébe, amelybe olyan sok nő neve szerepelt. Egyre jobban kívánta, majd megbolondult ezért a szép, a kacér s kicsapongó hírében álló teremtségért. Talán megszerette, vagy azért bolondult bele, mert őt nem fonhatta be vágyainak oly sok nőt felfaló pókháló-jába?

Az ajtót, legnagyobb meglepetésére nyitva találta, ezért könnyűszerrel bejutott az előtérbe, azon át az irodába.

- Könnyelműsködünk, könnyelműsködünk! Még az ajtót sem zárjuk be, szép asszony? És, ha egy haramia állítana be, mondjuk a pénzért:

- Tolvajt akart mondani, nem?

- Az ajtót nyitva találtam, talán észre sem vette, mikor surrantam be. Nos? - eléje állt.

- Azt mondanám: kár fáradnia, mert üres a páncél! - Nevetve folytatta: - Vagy átküldeném a földműves-szövetkezetbe!

- És, ha az ávó kapott volna szagot? Vittek már el ilyesmiért postást.

- Rávigyorognék, mint most magára: hi-hi-hi... - faarcot vágott, az iratai fölé hajolt, mintha a férfi ott sem lenne, zordon folytatta a munkáját.

Dr. Gábor Emil megérintette a vállát.

- Kezét csókolom, Piroska! Mert még nem köszöntöttem. Fényt láttam kiszűrődni, és bejöttem.

- Hol jár maga ilyenkor? - kérdezte Piroska anélkül, hogy felnézett volna.

- Beteg állathoz hívtak - hazudta. - Egy fia villany sem ég az utcákban. Az egész falu sötét. Ráadásul az ég is beborult. Megengedi, hogy leüljek?

- Üljön, viszont beszélgetni... - Végigsimogatta bal kezével az előtte heverő papírokat. - A pénzügyi forgalmat összesítem. Számolok. Fíllerre egyeznem kell.

- Nekem az is elég, ha nézem magát - suttogta negédes dorombolása közben az állatorvos.

Piroska letette a ceruzáját, a kimutatását összehajtogatta, és bele rakta egy nagy fekete mappába.

- Mondja, Emil - nézett rá eztán -, miért koslat maga utánam, például most is, mit keres itt nő ember létére? Én elvált asszony vagyok, nincs kitől tartanom, viszont maga... - az ablakra mutatott -, látja nincs befüggönyözve.

- Egyes férjeket bizonyos idő eltelte után, már csak a gyerekek kötik a feleségükhöz, másként olyan idegenek lennének egymáshoz, mint mielőtt megismerkedtek. - Feltűnően bámulta a szép fiatalasszony arcát. - Nálunk nincs gyerek. Magtalan adót fizetünk...

- Érzelmi kapcsolat ettől még lehet.

- Érzelmi kapcsolat? - fintorgott. - Van: a gyűlölet.

- A gyereken és az érzelmi kapcsolaton kívül harmadik kötelék is létezik: az anyakönyvi bejegyzés.

Dr. Gábor Emil erőltetetten felnevetett.

- Azt a bizonytalanul kimondott igent nagyon könnyen megsemmisíti manapság a bíróság.

- Ez magukra tartozik, viszont arra még nem felelt, hogy miért jár utánam. - A mappát a fiókjába rakta, kulcsra zárta, majd enyhe kíváncsisággal felnézett a férfira. - Nos?

- Szeretem magát, Piroska. Hirtelen jött, főleg váratlanul tört rám ez az érzés. - Megfogta a fiatalasszony kezét, és erőszakkal magához húzta. - Nem várok viszont vallomást, csupán egy biztató szót kérek! Bizony úristen, holnap elindítom a válóperemet.

Piroska elhúzta a kezét, felállt, és a sarokba libegett. Fiókja kulcsát a falra erősített fatáblára akasztotta.

- Ha nem tudná - szólt onnét vissza - foglalt vagyok.

Az állatorvos is felállt és utánament. Piroska közben levette vékony munkaköpenyét, és a kulcstartó melletti fogasra akasztotta. A férfi felajzott idegrendszerét, mihelyt megpillantotta a szoroson testhez simuló pulóverben az asszony kihívóan hegyes melleit, kimondottan kerek csípőit, telt fehér vállait, felborzolódó kéjes bizsergés járta át meg át.

- Piroska! - súgta valamivel később lázasan, nemcsak a szája széle, a hangja is remegett. - Boross László ízig-vérig megszállott ember, magának élő típus. Betegesen befelé forduló egyén. Egyedül a szülője és a könyvei érdeklik. Jó, jó, ez is kell, de csak a könyvek, a munka! A felesége is ezért hagyta ott. Tudós meglehet - fanyalgott -, mégis olyan, mint a többi paraszt. Boross László nem férfi.

- Nekem mondja ezt, vagy maga is hált már vele? - gúnyolódott Piroska.

- Buzinak néz? - háborgott nevetve a férfi.

Piroska, az ajtó melletti tükörhöz lépett, és fésülködni kezdett. A férfi oda is követte. A fiatalasszonyt kifejezetten idegesítette most az erőszakossága.

- Boross Laci - vágott vissza feltörő daccal -, nem csupán férfinak kiváló. - Abbahagyta a fésülködését, de a fésűje továbbra is a hajában

maradt, miközben szembefordult a férfival. - Nemzetközi hírű kutató, mert ő, hiába is gúnyolódik, tudós.

Még be sem fejezte az máris közberöhögött.

- Tu...dós? Egyszerű hétköznapi bunkó, s nagy paraszt, aranyom! Amíg én - fellengzőn elhúzta a hangját - nemcsak állatorvos vagyok, tudományos cikkeket írok, egyet a helyi Néplap is leközzölt minap. Dr. Gábor Emil, ő sima Boross!

- Azonkívül, hogy nem szeretem az elől-hátul doktorokat - lerakta a fésűjét, az asztalhoz ment a retiküljéért -, a nagyképű embereket egyenesen megvetem. Tudományos cikkeket írt - erősen reszelősen hangsúlyozta -, a helyi kis Néplapnak. Csak nem azt mondja ezzel, hogy híresebb, nevesebb tudós, mint Laci, akinek nevét nemcsak országosan, de határainkon túl is jegyzik. - Ironikusan nevetve lesett vissza a férfira. - Paraszt, de világhírű paraszt! Amíg magának, a doktornak nevét csak ebben a kis koszos faluban ismerik. Övével, a parasztéval országhatárokon túl, világszerte találkozhat...

- Micsoda túlzás! - nevetett közbe erőltetetten az állatorvos. - Maga, maga tényleg belehabarodott ebbe a férfiba! - vált előbbi erőltetett gúnya nyílt megütközéssé.

- Ez, ez nem kifejezés rá - az ajtó felé indulva folytatta: -, most is hozzá megyek. - Gúnyosan, ugyanakkor leplezetlen kacérsággal fordult az állatorvoshoz. - Elkísérhet egy darabon, ha akar!

- Ilyen sötétben, fel a Hegyre! - ámult el a férfi. - A saját orráig sem lát.

- Jól ismerem az utat, s elemlámpám is van. Ne féljen odatalálok! - kacérkodott tovább a férfival.

A villanykapcsoló után nyúlt.

A férfi elérte a szándékát, engedelmesen az ajtó felé indult, ám mihelyt a fiatalasszony leoltotta a villanyt, hirtelen visszalépett, és vadul átkarolta a derekát.

- Ne menjen! - csókolgatta az arcát, tapogatta a testét.

Piroska minden erejével megkísérelte lerázni magáról.

- Mit csinál maga? Megőrült! - háborgott.

- Igen, megőrültem. - Nekiesett, és mohón tépdetni kezdte a ruháját, eközben tovább rúgta a port. - Szeretem, örültem szeretem. Legyen az enyém!

- Ha nem enged el, segítségért kiáltok! - Lefogta a férfi kezét, és minden erejével igyekezett eltolni magától, ám az lassan felülkerekedett.

- Senki sem hallja meg a kiabálását - hörögte nyálasan, miközben továbbra is a karjában tartotta, szorongatta.

Piroska ruhájáról leszakadtak a gombok. Az állatorvos a csupasszá vált mellébe markolt, meg akarta csókolni, nem sikerült, mert Piroska tovább ellenkezett: birkózott, hánykolódott, amely közben egyre inkább érezte, hogy nem bír az erős férfival, aki annyira szorosán átölelte, húzta magához, hogy majdnem megfulladt. Végelkeseredésben beleharapott.

- Ejha! - szisszent fel a férfi akaratlan, viszont csak egyetlen pillanatra torpant meg, mely után még szorosabban, még vadabbul szorította magához, miközben megállás nélkül csókolgatta, szerelmes szavakkal csillapítgatta, nyugtatgatta. Egyik kezével továbbra is lefogta a még mindig vergődő nőt, a másikkal felváltva, egyszer a ruháját, máskor a bugyiját tépkedte le.

- Nem akarom, hagyjon! - nyögte, könnyölgésre fogva a szót Piroska, tovább hánykolódva. Kontya kibomlott, hosszú hajával a férfi fejét csapkodta. - Nem! Kérem, Emil, ne! - sikongott, rimánkodott.

A férfi elgáncsolta, és a földre teperte.

Piroska, miután rájött, hogy menthetetlenül megerőszkolja, frissen fogant cselhez folyamodott.

- Most nem lehet, mert..., tudja! - nyögte a mindjobban felülkerekedő férfi fülébe.

- Ha meglenne, ma nem mennél Borosshoz! - leplezte le az. - Ne ellenkezz! Te is akarod, csak... - Hangja a következő csókjába fulladt, ugyanis, nagy meglepettségére, közben a magatehetetlen, a földön heverő nőt szabadon fogdoshatta, csókolgathatta.

Piroska még ellenkezett egy ideig. Testét az oly sokszor érzett, kéjes érzés első lehelete csapkodta, járta át meg át, megújuló, ígéretes gyönyört ígérve, végül semmivel sem törődve teljesen átadta magát a

férfi leküzdhetetlen, állati ösztöne által ráerőszakolt, mindent elsöprő örömének. Ő is átölelte a nyakát s átvéve annak ritmikus mozgását, erotikus jajgatásba kezdett... Miután a férfi végleg kielégítette vadul rátörő, hímnemű ösztöneit, és egymás mellett heverték a szőnyegen, Piroska régen felugorhatott volna, ám nem mozdult.

- Ugye, neked is jólesett - simogatta meg újra és újra, utójátékként a férfi Piroska karcsú idomait.

- Állat vagy - súgta kicsit később, a férfi simogatásának közepette, majd egészen váratlanul hozzáhajolt, és felkacagva belecsókolt az arcába. - Ettől függetlenül tényleg jólesett. - A férfi mellére hajtotta a fejét, és folytatta: - Mi lesz, ha felcsináltál?

- Ráfogjuk Borossra.

- Hülye vagy?

- Feleségül veszlek.

Piroska váratlanul felugrott.

- Te jó Isten! Mindent letéptél rólam! - jajdult fel, mihelyt végigsimogatta kezével a ruháját. - A hajam is! Hogy nézhetek ki? És haza is kell mennem!

- Koromsötét van, a lakásod közel, néhány méternyire innét az udvarban.

Piroska, mintha meggondolta volna magát, a tápászkodó férfira vetette magát, a földre sodorta, átkarolta a nyakát, és szorosan, a hanyatt fekvő, félig meztelen testére tapadt.

- Most én erőszakollak meg! Lássuk, bírod-e még, férfi vagy-e még? Te... te állat! - Erotikusan csókoltatta, tapogatta. - Ettől függetlenül elmegyek Lacihoz is! - brúgta hímgalambként.

- Ha marad erőd...! - nevette ki a férfi magabiztosan, mialatt maga alá teperte a kezes báránnyá szelődült jerkebárányt.

* * *

A tavasz pillangókba bújva, lepkeszárnyakon lebegve járta be a mezőt, hogy csókot leheljen a virágillatos mezőbe.

Szarvashegyre is ellátogatott, ahol érkezésére nemcsak a mandula- és az őszibarackfák, a korai érésű kajszik után a cseresznye és a

meggyfák is virágpompába szöktek. Millió méhecske zümmögött, szorgoskodott a szép, rózsaszín virágokon.

Úgy nézett ki a hegy, mint díszes lakodalmas menet. Menyasszonyfátyla a bárányfelhő, ruhája a felette kéklő ég.

Szarvashegy két egymással szemben lévő hegycsoportból állt, amelyeket széles és mély völgyecske szelt ketté. A magasabb oldalt Hát-sóhátnak nevezték. Csupa szőlő fedte. Felülről széles és egybefolyó erdőség szakadt le rá, a másik részt szántóként és birkalegelőként hasznosították. Ezen húzódott végig az a vízmosás is, amelynek az alsó, a völgygel összeölelkező részét, a múlt év nyaratól, amerikai Nagy Pista művelte.

Gerencsér Géza kora reggeltől járta a határt az állami gazdaság lovas kocsiján. Bármikor rendelkezésére bocsátották a fogatot, amelyet ő gyakran igénybevett.

Nagy István, mint mindig, most is kint dolgozott. Ásott. A kocsis már messziről feléje bökött ostorával.

- Ilyen nagy marhát sem láttam, mint... ez az amerikai Nagy. Tegnap gyomirtó kapával verte fel az ugart. - Az elnökre bámult. - Jó ez a falunak?

- Az, hogy...

- Rongyos ruha - fojtotta bele a szót a kocsisa -, Krisztus-saru, derekán kötél, amin kulacs, meg az elmaradhatatlan csajka lóg. Hátán batyu... A legelmaradottabb oláhcigányok sem néznek ki így! Egyik kezében hatalmas bot, a másikban a kecske kötele.

- Valamennyi falunak van egy bolondja. Ha így nézi, megbocsátja neki ezt a hóbortot.

- Múltkoriban - folytatta elgondolkozva, némi mosollyal az arcán a kocsis - ürgecsapdákat rakott ki, mennyire ügyesen csinálta! Legalább húszat lerakott. Mondom neki: minek az ürge? Mire ő: belefőzöm a bablevesbe.

Miután legyűrte mesterségesen felfokozott undorát, egy pontra mutatott, ugyanis nagyon közel jártak már a farmhoz.

- Az a kunyhó is...

- Álljon meg! - vágott hirtelen a szavába, mintha most gondolta volna meg magát az elnök. - Benézek hozzá! - S máris leugrott a még

mozgó kocsirol. - Addig itassa meg a lovakat! - szólt vissza a kocsi-sára.

Amerikás Nagy István messziről észrevette.

- Isten hozta a kis farmomra! - üdvözölte, feléje kiabálva. A falusiak tőle vették át ezt a sohasem hallott elnevezést: farm, csakhogy amíg ő komolyan gondolta, hogy tényleg az, azok kigúnyolták miatta.

- Nem zavarom sokáig. Csupán néhány szót szeretnék váltani magával. - Kezet fogtak. - Mi jót dolgozik?

- Újabb földsavot török fel. A puhábbik részét ásom, a keményebbet vágom.

- Megéri?

- Az enyém - sokat mondóan rántott egyet a derekára tekert kötél - meg, ha nem csurran, cseppen. Annyi krumplim termett, hogy el is adtam belőle. A babom újig kitart. Sütni való tök, kevésnyi kukorica a kecskémnek, miegymás... Csak vetni nem vethetek, holott hely lenne. Vennem kell a lisztet.

- Pénze?

- A krumpli árából, meg Boross Lacihoz járok napszámba. Igaz, ő borral fizet, de az olyan bor, amelyet a szomszédos falvakban bárki, bármennyit megvesz. A múlt héten szőlőt nyitottunk, jövő héten metszünk.

- Metszeni, ennyire későn?

- A kísérleti parcellában. - Letörölte keze fejével homlokáról az izzadságát. - Szóval nem panaszkodhatom, megvagyok. Némi nyugdíj, miegymás...

- Gondolkozott azon, amiről tavaly beszélgettünk?

- Világéletemben békés ember voltam, vagyok jelenleg is, elnök úr! Öregségemre pereskedjek, ráadásul a saját testvéremmel?

- Ne pereskedjenek! Egyezzenek meg! Például felezzék meg a földet! Maga is, ő is megdolgozott érte, ami, mivel úgyszólván ő, esetleg a fia lesz az örököse, maradjon a nevéen.

- Hazajöveletem után lényegében ugyanezt javasoltam neki. Ő kidobott. Verekedjek veled, a saját testvéremmel verekedjek? Mert mondom: én bíróságra nem megyek! Istenre bíztam az ügyet.

- Ha akarja, én szívesen beszélek vele, vagy összehozom magukat a tanácsházán, mert így, már ne is haragudjon, ez nem élet!

- Előbb én beszélek vele. Most már tényleg beszélek vele! - Tovább vakargatta a fejét. - Hátha most belemenne.

Az elnök szétnézett.

Vele szemben kis kunyhó állt. Teteje, oldala kukoricaszárból készült. Előtte, ilyen-olyan fából és deszkadarabokból összetákoltt pad kapott helyet, mellette nyitott szín és istálló a kecskének, körülöttük földek, felettük kis, akácerdő terült el.

Rövid szemlélődés után a kezét nyújtotta.

- Vár a kocsim, sietek. Vizszelvényre! Ha segítség kell, szóljon!

A felettük elterülő kis akácost, már napokkal előbb felébresztette téli szendergéséből a tavasz. Még egy hét, és a gallyak végein a levelekbe szökkent rügyek visszaintegetnek a kecskének.

A levegőben szarka szökdécselt, de bejelentette magát az itt telet verebeknek a most érkezett pacsirta is.

A birkalegelő egyhangú rozsdásszürkeségére, üde zöld foltokat varrt a tavasz, mialatt a vízmosás, mint a vágás a most sült kenyéren, egyre jobban elszínesedett.

Friss szag terjengett. A föld üde szappanillatot lehelt. A csend: a végelláthatatlan mezők elgondolkodásra ösztökélő tarka zsongását, a szőlő: a megújulást, a környező hegyek: a magasba törő vágyakozást, a vadgerle búgás: a fészekrakás örömét, a magasban köröző gólyák: a párkeresést, a lebegő pillangók: az állandó körforgást..., mindez együtt a tavaszt jelentette.

* * *

Anna arcán riadt mosoly ült, léptei bizonytalanul ringtak, miközben a volt férje felé közeledett.

- Nem bírtam tovább. Végre el kellett jönnöm! - szégyenkezett a megalázkodó nő szerepébe bújva, miután a volt férje mellé ért. - Szervusz!

Boross László még mindig ugyanabban a pózban ült, amint előbb, amikor megpillantotta a volt feleségét. Egyik kezében hüvelykujjával kenyérre szorított szalonnadarabot, másikban a kését tartotta.

- Nem lett volna szabad elhagynom téged. - Minden átmenet nélkül teljesen közel lépett a férjhez, és a vállára rogyva sírásra fakadt. - Ha tudnád, mennyit szenvedtem! - szipogta, mihelyt felengedett kisé görcsös zokogása. - Élünk újra együtt, Laci!

Az csak most tette le a kenyerét s a bicskáját és végre lenyelte a falatot is, amely előbb a szájába rekedt. Felállt, az asszonyt udvariasan a maga helyére ültette, ugyanis hiába a nagy helyiség, furcsa mód nem volt több szék.

- Emlékszel, mit mondtam neked? - mutált a hangja, mint a kamaszé. Az idegességtől rekedt be. - Ha becsukod a kapumat... - némán nézte egy ideig a volt feleségét -, márpedig te becsuktad, ráadásul Gerencsérrel élsz!

- És Berkes Piroska? - vágott vissza az asszony. Mivel nem volt kéznél zsebkendő, az ujjával törölte le, kente szét, fehér és szép arcán az előbbi könnyeit.

- Anni, én csak téged szeretlek. - Tovább lépett. - Szeretlek és foglak is szeretni, amíg élek. - Visszalépett, és megállt az asszony előtt. - De visszaút, az nincsen! Vége! Örökre vége!

Anna felugrott, és mind a két kezével egyszerre átölelte.

- Megbántam. Ha akarod, megverhetsz. - Ott csókolta, ahol érte. - Szeretlek, csak most jöttem rá igazán, mennyire szeretlek.

Két tenyerébe szorította a férfi arcát. Így kényszerítette, hogy szembenézzen vele.

- Amint neked Piroska, ugyanúgy nekem sem jelentett semmit az a férfi. Úgy adódott. Elkeseredés..., mit tudom én! Egy biztos, még ölelkezés közben is rád gondoltam. Utána pedig..., ah, ne beszéljünk róla!

A volt férje mellére borult és elhallgatott.

- Levezekeltem mindent! - jajdult fel később. - Újra olyan tiszta vagyok, mint régen!

A férfi enyhe sóhaja közben tolt el magától, és kényszerítette, hogy visszaüljön a székére, ahonnét végig őt bámulva beszélt tovább.

- Hiába takarod, tudom: te is szenvedsz. Olyan vagy, mint egy... törött szárnyú sas, csak-csak csapkodsz...csapkodsz!

A volt férje arcán, mielőtt válaszolt volna, enyhe mosoly vájt bárázdát szájától fel a homlokáig.

- Nem az a fontos, a te szavaiddal, hogy a sas hányat csap a szárnyával, hanem a magasság, amelyet elér. Tudod, mennyit dolgozom, írok, publikálok, amióta nem zaklatnak? Rengeteget. Végre befejezhetem az egyik fontos kísérletemet. A tókéék dugig tömve fűrtökkel. Dani újra nálam dolgozik. Napszámost annyit kapok, vehetek fel, amennyit akarok... Szóval, minden úgy megy, mint a karikacsapás! Július van, és még egyszer sem permeteztem a kísérleti táblámon, holott az idén rengeteget esett az eső, pára, köd, minden összejött, mégis: rozsdá folt, s más betegségekre utaló jelek nincsenek. És most, amikor minden ennyire jól megy, jössz te, hogy felzaklass! Nem szenvedtem miattad eleget? Nagyon kérlek, hagyj békén! Menj el! Dolgozni szeretnék! Ami megbeszélhiválnánk volt, régen megbeszélünk, mást, valami újat..., semmit sem mondhatok már neked!

Anna széles fejszóválás közben felelt:

- Semmit sem beszélünk meg. Hacsak egyszer is eljössz a való tárgyalásunkra, felkeresel, mindez nem történik meg, elvégre, és ezt te is jól tudod, nem véglegesen hagytalak el.

- Üldöztek, zaklattak - folytatta szenvedélyesen a volt férje -, teljesen lehetlenné téve, már-már fizikai megsemmisítesemre törtek. Ha valaha, akkor nagyon nagy szükségem lett volna rád. Senkim sem akadt, akihez szóljak, akinek panaszkodhattam volna. Teljesen egymagam cipeltem a terhet, amelyet Madaras s a rendszer rakott rám, ezt te is jól tudod, éppen miattad rakott rám, holott én eredetileg nem akartalak elvenni. Rimánkodtam, könyörögtem neked... - Legyintett. - Te, pont a legnagyobb üldöztetések idején hagytál faképnél.!

Az asszony szólni akart, ám a férfi felemelt hangsúllyal jelezte, hogy folytatja:

- Nagy Imre intézkedései után, hiába váltották le, rengeteget enyhült a helyzetem. Kuláklista nincs, beszolgáltatás alig. Mióta Gerencsér a tanácselnök, egyetlen rendőrt sem láttam a környékemen. A tanácsbírák rám sem nyitják az ajtót. Ignác sem mindennapos ven-

dég a házamnál... Te mindig csak a saját érdekeddel törődtél, ezért jöttél lánykorodban erőszakkal hozzám, ezért vagy most is itt.

- Laci! - róttá meg Anna a volt férjét, ám az még mindig nem engedte folytatnia:

- Bocsáss meg, de ez az igazság! Sohasem szabadulnék meg többétől a... gondolatától. Aztán Gerencsér Géza is itt él a falunkban, ha te szakítanál is vele, ő ha eddig nem, ezentúl biztosan zaklatna, mind a kettőnket zaklatna. Ezért nagyon kérek, menj el!

Az asszony arcára, a megalázottak haragos rózsái enyhe pírt festettek.

- Tudod, mit érzek most? - sziszegte.

- Nem tudom, csak sejtem.

- Egy nő, nem is akármilyen nő, ráadásul a volt feleséged, akit állítólag még mindig szeretsz, a lábad elé borul, bocsánatot kér tőled...

- Nem azért, mintha elvárnám, te egyiket sem tetted meg.

- Megaláztam magamat, felkerestelek a Hegyen. Felajánlkoztam, te zordon visszautasítottál, elzavarsz.

Anna arcán az előbbi méreg vörössége a holtak fehérségébe öltözött át, olyannyira, hogy nem is folytathatta, a földet bámulta.

Boross László elfordult, szeme, miközben válaszolt, a távolba révedt.

- Ezt a jelenetet, ittlétedet senki sem látja, viszont te az egész falu szeme láttára hagytál ott, kezdtél ki, folytattál viszonyt nemsokára egy másik férfival. Tehát nemcsak az érzelmeimbe, a férfiúságomba is belegázoltál. - Szótagolta: - Ők, mert egy a brancs, mint embert, te mint férfit gyaláztál meg, tettél lehetetlenné! Eddig nem érdekelt az érzéseim? Miért hagytál hidegen a sorsom? Azért, mert te csak magadra gondoltál, mindig csak magaddal törődtél, mint most is!

- Jó - vágott közbe Anna mérgét nyelő dühvel, amely közé mély fájdalom is vegyült -, most már csak azért is férjhez megyek Gerencsér Gézához!

- Ne félj, nem vágok vissza: nem veszem el, csak azért is Berkes Piroskát. Sőt...!

Anna váratlanul megfordult, és az ajtóhoz futott. A volt férje utána lépett és elkapta a kezét.

- Ne, ne így váljunk el, Anna! Igaz, semmi közünk sincs, lesz egymáshoz, viszont ezentúl is egy faluban élünk, a falubeliek pedig, miért ne lehetnének...

Nem folytatta. A szájához húzta a nő kezét és hangtalanul megcsókolta.

- Kegyetlenül megaláztál. Sohase, bocsátom meg neked! - Kitépte kezét a férfi markából, és tovább futott.

Boross László utána ballagott. Kint a diófának dőlt s addig leste, amíg el nem nyelte a völgy óriási szája. Eközben fél szemével azt a három férfit figyelte, akik a szőlők közti úton közeledtek felfelé. Anna közvetlen mellettük futott el. Nagyon lassan közeledtek, bebenéztek a szőlők közé. Itt-ott percekig nézelődtek, csodálták a tőkét és beszélgettek.

Boross Lászlót nem érdekelték: gyakran előfordult ilyesmi az utóbbi időben. Sokan felkeresték, egynéhányan külföldről is, ki önzetlen, tudományos célból, ki egyszerű kíváncsiságból. Anna járt az eszében. Szerette, ezért a történetek igencsak felzaklatták.

Később nagyon megbánta, amiért nem figyelt fel azonnal az idegekre, akik nem egyszerű kíváncsiskodók voltak, hanem neves magyar tudósok. Egyikük, ez bemutatkozásakor derült ki, a Kertészeti és Szőlészeti Főiskola tanszékvezető tanáraként, a másik a Magyar Tudományos Akadémia Mezőgazdasági Kutatóintézetéből, neves kutatóként, a harmadik a Földművelésügyi Minisztérium Fejlesztési Osztályvezetőjeként jött fel a hegyre.

- Nem haragszik, amiért idefelé jövet összejárnkáltuk kissé a szőlőjét? - mentegetőzött a tanár a kölcsönös üdvözlések és bemutatkozások után.

- Remélem nem tettünk benne kárt - szabadkozott a kutató.

- Sőt, ha akarják együtt is megnézhetjük. Bemehetünk a közepére is, bárhová. Szívesen elkalauzolom önöket - felelte a házigazda, miközben előretessékeltte őket.

Eközben állandóan a völgyet kutatta, azt a tisztást kereste a szemével, ahol Annának fel kell majd bukkannia. Meg is látta. Mint mozgó margaréta az üde zöld fűben, úgy nézett ki, ugyanis piros-fehér-

pöttyös, könnyű kartonruhát viselt. Addig nézte, amíg teljesen el nem tűnt a szemei elől.

Jóval odébb jártak, mire folytatta:

- Ha megengedik, szokásomhoz híven, csak akkor szólalok meg, ha kérdeznek. Az én szőlőm nem afféle absztrakt festmény, amelyhez magyarázat kell. Tökéim maguktól beszélnek, főleg, ha ilyen tudós emberek faggatják azokat.

- Én, máris kérdezek. - A tanár visszamaradva a házigazda mellé szegődött, mire a többiek is lelassították lépteiket. - Milyenek a hozamok? Mert ezek a szőlők kétséget kizárón új fajták. Már felfelé jövet észrevettük, de itt - körülmutatott - még jobban megerősödött az előbbi meggyőződésünk.

- Keresztezettek és új fajták vegyesen. Hozamuk? Kétszerese, ha nem két és félszerese a hagyományos borszőlőknek, például a rizlingnek, a muskotálnak, az ezerjónak, a kékfrankosnak..., hadd ne soroljam fel valamennyit! Az pedig, amely most fordult termőre, valamennyiüket lepipálja majd! Muscat Bouscher és Kékfrankos alapanyagok többszöri átkeresztezősből nyertem. Apám kezdte el, én befejezem. Volt közöttük Bulgáriából, Olaszországból, Franciaországból, egyenesen a Bordeaux-borvidékről, sőt a svédektől kapott alany, hogy Ausztriát ne is említsem, holott a híres elzászi és frank borvidékről is kaptam fajtameghatározott vesszőket. Újabban pontuszi származású fajtákra, pontosabban: úgynevezett pontuszi származású fajtákra ojtok. Például ez - a közeli sorra mutatott -, ezerjő és Bouvier keresztezéséből nyert fajta, természetesen többszöri keresztezéssel.

- Most mint dolgozik? Úgy értem, mit akar kihozni azokból a kísérletekből, amin dolgozik? - ezt a kutató, a magas, vállas férfi kérdezte meg.

- A fürt átlagsúlyának és szemnagyságának növelésén túl...

- Amik mind terméshozam-emelő tényezők.

- Igen. Fagyűrő, illetve olyan vesszők előállításán - folytatta Boross László előbb megkezdett válaszát -, amelyek minden évben biztosan beérő másodtermést nevelnek, és a legutóbb említett termőre forduló fajta tökéletesítésén. Ezen kívül a betegségekre, főleg a

szfitoszférára, lizstharatra, perenoszpórára, szürkerothadásra, atkákra, még ellenállóbb fajták kinemesítésén.

- Mustfoka?

- Erről még nem szüreteltem. A többiek mind jóval felül vannak az átlagosan elfogadott cukorfokon.

- Borszín, mármint a termő fajtáknál?

- Csillogó, kristálytisza sárga. Ízük: van amelyik erősen, van amelyik gyengén csersavdús, sőt az egyik fajtám kimondottan lágy. A most tárgyalt szőlőé harmonikusan muskotály ízű.

Hirtelen megállt.

- Ez az! Vitorlája, amint látják, a mézeshez hasonló, legalábbis fogjuk rá, hogy hasonló. Pirosbronzos, gyapjas, pirosba hajló rózsaszín hegyű. Levele..., mindenesetre az ezerjónál kisebb, tagoltabb, vékonyabb szövetű. Színeződése a vitorlájához hasonlóan inkább a mézeshez hasonlít. Piros erezetű szembetűnő, fonákja gyapjas... No, de most már tényleg nem beszélek tovább! Egyébként mindent leírtam.

- Az utóbbi években keveset publikál.

- Írtam én, csak nem nyomtatták ki. Jó, ha tudják: mint osztályidegent kuláklistára raktak. - Széttárta a két kezét. - Nem futnak el? Legutóbb az egyik... - nem folytatta, mert közbenevettek, ő legyintett. - Szóval, amelyik írásom nem jelent meg, márpedig rengeteg nem jelent meg, vagy nem adták ki, vagy el sem küldtem kéziratként, mert minek, rendelkezésükre állnak.

Szinte szó nélkül barangoltak tovább. Boross László előreengedte a három férfit, akik a továbbiakban már csak néha kérdeztek tőle valamit. Vagy az is lehet, kérdeztek, csak ő nem válaszolt, mert a feje újra megtelt Anna lényével és az előbbi beszélgetésük foszlányaival, a soha ennyire nem érzett volt felesége utáni vággyal. A szerelem, amely eddig csak fojtogatta a bensőjét, most dühöngött kínjában. Annýira szenvedett, hogy majdnem felordított...

A beszélgetést bent folytatták, ki hol talált helyet, a házban. Boross László bort hozott, természetesen abból a fajtából, amelyről beszéltek az előbb. Úgy kóstolgatták, mint a gyógyszert, úgy mustrálták, mint a szép, különlegesen csillogó csiszolt kristályt.

- Csodálatos dolgokat láttunk - kezdte a minisztériumi osztályvezető -, ha nem személyesen látom, talán el sem hiszem.

- Bőven lepipált minket, a mi kísérleti parcellánk... - a Mezőgazdasági Kísérleti Intézet tudományos munkatársa enyhe iróniával húzta félre a száját és elhallgatott.

Boros László a szomszédos asztalra mutatott.

- Ezek azok a bizonyos kéziratok, amelyekről beszéltem. Egyiket éppen tegnap rendeztem át. - Olyan fájdalmasan nézett szét, mintha Annát keresné, legalábbis a helyét, ahol állt, megfordult, mert nagyon nehezen állt át gondolatainak tovább burjánzó szövevényéből a valóság talajára.

- Ez a bor egyenesen csodálatos! - ömlengett a tanár. - Ez a zamat - szétkente szájában az ízeket -, rendkívül kellemes, mint minden, amit láttunk. És az a mindent átlépő akaraterő, amely magában lakik, egyenesen lenyűgöző. Kulák volt, elképzelem, mit élt át!

- Kívülálló nem alkothat erről fogalmat.

- Maga... maga, mégis. Szóval hallatlan erő kellett hozzá.

- Én megszállottnak nevezném - igazította ki a tanár.

- Anyagilag is jól megvághatták. Adóbeszolgáltatás és a többi!

- Mindenem ráment. Tartalékom semmi, sőt adóságom van.

- Trágya, mert e nélkül nincs termés, igaz? - kérdezte a kutató.

Boros László rövid mocorgás után felelt.

- Ez kissé bővebb magyarázatra szorul. Élt a környékünkön egy tudós. Geológus volt. Akkoriban a termálvízzel foglalkozott. Nos - mutatott le a völgybe -, szerinte ott termálvíznek kell lennie! Persze ez a gondolat nem szikraként pattant ki a fejéből, hosszabb helyszíni kutatás előzte meg. Igen ám, csak hogy ez a föld ott Thelkes grófé volt, aki hallani sem akart róla. Odébb, mert a tudós szerint még az a hely is megfelelt volna, a gazdák tiltakoztak, szerintük a községi legelő a tehenekké! Végül a saját földjén, kilométerekkel odébb fúrta meg a kutat...

- Sikeredt? - kérdezett közbe a kutató.

- Részben.

- És mit lett vele? - megint csak a kutató kíváncsiszkodott.

- A kúttal vagy a tudóssal?

Mialatt az zavartan rángatta a vállát, a házigazda folytatta:

- A tudóst B-listázták, pontosan e miatt a kút miatt került rá erre a szégyenteljes listára. Szabotált, a saját területének az értékét emelte öncélúan, fogták rá. Le is tartóztatták. Jelenleg valahol az alföldön él. - Széttárta a két kezét. - A tudósról ennyit! Az én apám, nem, még nagyapám azért telepítette ide a szőlőjét, mivel máshol nem kapott olcsón földet. Szinte fillérekért s hitelbe vásárolta meg ezt, az akkor kietlen részt, mert pénze ugye nem volt. - A távoli szemben lévő dombra, jelenlegi birkalegelőre mutatott. - Az a rész ott sokkal jobb fekvésű, csakhogy az is Thelkes grófé volt... Tehát nagyapám kezdte el, de véglegesen csak apám, a kísérletezésre hajlamos urasági vin-cellér, későbbi bérlő telepítette be ennek a hegynek, az oldalát. Illetve annak egy részét. Én is vettem hozzá kilenc holdat, hogy kísérletezhessek, pontosabban folytassam nagyapám és apám által elkezdett munkát. A szerencse is mellénk szegődött. Például az előbb említett trágya. Ezeket a szőlőket, az enyémet és a körülöttem lévőket a felettünk elterülő erdő trágyázza. Egy-egy kiadósabb eső, zápor esetén valósággal ömlik ránk az erdei humusz. Felfogom, és jó mélyen bekapalom.

- Tehát - szólt közbe a minisztériumi osztályvezető - e szőlő miatt került rá a kuláklistára?

- Igen.

Az osztályvezető, fontoskodón az asztalra fektette a két tenyerét.

- Most pedig rátérünk jövetelünk tulajdonképpeni céljára. Sokat hallottunk Boross... - elvtársat akart mondani, amint megszokta. Urat nem mondhatott, mert akkoriban az urazás, az orvosokon kívül sérítésnek számított. - Igen, igen sokat hallottunk önről és természetesen sokat olvastunk öntől: cikkeket, tanulmányokat, értekezéseket. Áttanulmányoztuk a könyvét, azonban személyesen csak most találkozunk, amikor is meggyőződünk igazi nagyságáról.

Fentről jött emberek fontoskodó mozdulatával emelte fel a fejét.

- Magas állást ajánlunk fel. Helye a Budafoki Pincegazdaság Kísérleti Telepe. Ennek a vezetésére kérjük fel!

- Ahol tovább kutathatna. Áttelepítené megkezdett kísérletei tőkéit - tette hozzá a kutató. - Modern laboratóriumban, jól képzett munka-

társak segítségével. Mindezt népgazdasági érdekből, a népgazdaság javára. Fizetése...

- Ne folytassák! Nem mozdulok el innét, legalábbis egyelőre nem. Ami a népgazdasági érdeket illeti, én itt a sajátomban is annak a hasznára, azért tevékenykedem. Kutatásaim eredményeit rendszeresen közkinccsé teszem. Vesszőim, a legeslegújabb fajtáké is, bárki-nek a rendelkezésére állnak. Igaz, magánszemélyek jelenleg nem telepítenek új szőlőket. Hasznom semmi. Mondtam imént, adósságom van. Tehát ez a hatalmas szőlőtábla jelenleg veszteséges. De elmen-ni, itt hagyni, azt nem! Semmi pénzért nem válok meg a szőlőmtől. Itt, nagyapám, apám az őseim földjén folytatom további a kísérletei-met!

Az egyetemi tanár a térdére fektette két tenyerét.

- Tehát azt mondja: ne győzködjük tovább?

Még be sem fejezte, amikor Boross László rábólintott.

- A részletek sem érdeklik? - kérdezte meg a kutató.

- Nagyon sajnálom, hogy hiába fáradtak.

- Nem... nem fáradtunk hiába - vágta rá a tanár, - amit itt láttunk, legalábbis nekem, élmény.

A társai élénken rábólogattak.

- A kaput azért ne zárjuk be, legalábbis ne kulcsra! Gondolkozzon az ajánlatunkon, ami ugye nem mindennapos ajánlat, és, ha mégis rá-szánná magát, jelezze! Ezzel zárjuk le a mai tárgyalásunkat, jó? Nem a beszélgetést - tette hozzá gyorsan -, csak a tárgyalást!

Boross László válaszként magasra emelte a poharát.

- Egészségünkre!

Az egyetemi tanár felállt.

- Azt hiszem, mind a hárman öregebbek vagyunk. Ha megengeded, ne magázódjunk tovább! Szervusz!

Utána Boross László állt fel, majd a többiek is.

- Megengeded-e? - telt meg jóleső érzésekkel a házigazda hangja. Szeme ragyogott. - Köszönöm szépen. Szervusztok!

Koccintottak, majd fenéig kiitták a borukat.

Jó óráig beszélgettek, borozgattak, utána egyenként felkerekedtek, és lassan, be-belépve a szőlőbe, megnézve ezt-azt, leballagtak az úton hagyott autójukhoz, ahová Boross László is lekísérte őket.

* * *

Amerikás Nagy István énekelt. Valamiféle régi, Amerikában tanult baptista éneket dúdolt, de az is lehet, közönséges néger spirituálé volt. Angolul énekelt. Azt a részt, amelyet elfelejtett, dúdolta. Mindig így szokta, ha dolgozott. Most kapált. Később megállt s elégedetten lesett végig a kis krumpli tábláján.

Olyan zöld volt, mint a méreg.

Gyönyörű idő köszöntött a borúsnak induló reggelre. A nap nem süttött erősen, csak cirógatott. A farmja fölött húzódó kis erdőcske élénkzöld lombozata, valahányszor rátekintett, mindannyiszor vissza-integetett. Alatta földút húzódott, körülötte csipke- és kökénybokrok, vadszeder-telepek egyvelege váltogatta egymást, azzal a néhány fával tarkítva, amelyek most nyögve nyeldesték a port, ugyanis az úton lovas kocsi közeledett.

A domboldali sziklás, füves részen birkanyáj legelt. Kolompszó, birkabégetés, kutyacsaholás... akadt ott minden, még furulya szó is, ha jókedve kerekedett a juhásznak.

Most éppen az volt.

A szemben lévő hegyoldalban Boross László szőlője szokás szerint katonásdit játszott. Ahány pászta, annyi szakasz. Nyílegyenes, zöld egyenruhás soraik, főleg az ilyen csendes időben festettek pompásan, amikor szél híján napokig mozdulatlanul álltak vigyázban. A távoli hegyek lombkoronából font koszorút húztak a fejükre, és méltóságteljes tartással pislogtak le a völgyre.

A farmja előtti úton, az előbbi lovas kocsi, éppen akkor állt meg, amikor amerikás Nagy a pászta aljára ért, s öccse: birgés Nagy Ferenc leugrott a bakról.

- Hallom - kiabálta már messziről, köszönés és bevezetés nélkül -, kerestél.

- Legalább négyszer kerestelek otthon.

Amióta hazajött Amerikából, most találkoztak másodszer.

Nagy István, földre ejtette a kapáját, eléje sietett s vendégszeretően nyújtotta a kezét.

- Isten hozott - szívélyeskedett testvérnek kijáró szeretettel.

- Azon jöttem a! - hátramutatott a kocsijára.

- Ne, ne úzzél Istenből gúnyt, testvér! - figyelmeztette a bátyja, kisére neheztelően.

- Ez nem tartozik ide. Ha kerestél, most itt vagyok. Mit akarsz tőlem? - Nemcsak a megjelenése, a hangja is kihívónak tűnt.

- Gyere beljebb! Ülünk le! - Előre indult, az öccse követte.

- Nos, miért kerestél? - sürgette, mihelyt leültek a fapadra.

A légkör megfagyott körülöttük. Birgés Nagy Ferenc modora undorítón hatott, ezért a bátyja nehezen szánta rá magát a folytatásra.

- Add át nekem a fele földedet, ugyanis mind az én pénzből vetted. - Látva az öccse felfortyanó képét, gyorsan hozzátette: - Csak a felét kérem, holott mindent az én pénzből vettél, ezt sem végleg, csak halálomig, utána úgyis a tiéd lesz minden.

Birgés Nagy Ferenc szemében különös fények gyűltek, a pokol mindent elemészítő tüze lobogott benne.

- Számítottam rá, elvégre miért kerestél volna másért?

Remegő kézzel nyúlt a belső zsebébe. Egy csomó régi százpengőst húzott elő, rakta kettőjük közé a kispadra.

- Mind itt van a pénzed, amit hazaküldtél. Tessék, a tiéd! Számold meg! Pontosan nyolcvanezer pengő. Annyi, amennyit hazaküldözgetél nekem. Összegyűjtögettem. Nem én tehetek róla, hogy jött a front, és a pengő elértéktelenedett.

Amerikás Nagy István savanyú, lenéző mosollyal mérte végig az öccsét.

- Ez nem az a pénz! Az enyémet bankba raktad. Ott is fizetted ki Lakos Pistát, akitől a földeket s mindent vásároltál. Egy tagban ötven holdat. Száz tanúm van rá! Amint megérkezett a pénzem, azonnal vitted a bankba. A postamesternő, Karolina kisasszony, ha már nincs is a postán, még él, viszont Pallós Péter, a bank pénztárnoka, ha nem is ugyanabban a bankban, ma is a régi épületben dolgozik, ahol

ugyancsak pénztárnok. Mind a ketten tanúsíthatják. Rengetegen láták, több embernek elmondtad, ők mind tanúk, ma is élő tanúk!

Az öccse a pénzre rakta a kezét.

- Ezek?

- Thelkes gróf kasszájából valók. Az egész falu tele van ilyen elértektelenedett bankókkal. A gyerekek boltosdit játszanak velük. Istent hívtam bírónak. Egyszer már megbüntetett. Kuláklistára kerültél a mohóságod miatt. Nem tanultál belőle? Miért, hazudsz? Te, te, egyáltalán nem félsz Istentől?

- Az igazságot mondtam. A szalmazsákban rejtegettem. Ez az, tessék!

- Ezt, miért csak most mondd?

- Mert szégyelltem. Egyébként te nem pénzt, mindig földet követeltél.

- Egyetlenegyszer tárgyaltunk. Valójában én semmit sem követeltem akkor tőled. A testvéremhez mentem, akinek a pénzemet küldözgettem, aki az apai házban élt, mert ha átalakítottad is, ha megnagyobbítottad is, azért az csak apai juss!

- Igenis, földet kértél! - pattogott az öccse félelmetesen. Hangja valamiféle vad mohósággal telt meg. - Én szereztem, ezért az enyém! Nagyon sokszor el akarták venni, de én nem engedtem. Se neked, se másnak nem adok át földet! Az enyém - verte a mellét. - Mind az enyém!

- Miből vetted az ötven holdat?

- Ez egyedül rám tartozik. Vedd úgy, hogy gyilkoltam érte, raboltam, vagy loptam a pénzt, de a tiédhez nem nyúltam!

- Igen, öltél - hangja továbbra is csendes, nyugodt maradt - engem, a saját testvéredet, ha, fizikai értelemben nem is gyilkoltál meg, tönkretettél miatta. Te szép, nagy házban laksz, ahová engem, a testvéredet, a jótévedet nem fogadtál be, holott jusson van ott. Földek, gépek, állataid mindened megvan, és az a hatalmas, szép porta! Amíg én, az édestestvéred, a jótévedő..., nézz rám, és vess egy pillantást a környékre! Rongyos ruhában járok. Cipőm nincs. Nyáron mezítláb, esetleg gumisarut viselek, télen, mint hajdanán a cigányok csunyiban taposom a havat. Neked teheneid vannak, nekem az egyetlen kecske

jutott. Mondd, te a gazdag testvér, nem szégyellsz engem, a koldust, akit a faluban majdnem kegyelemből fogadtak be, adtak helyet egy volt kamrában a nyugdíjamért, amely, mindent összevetve, csupán néhány forintocskát tesz ki. - Miután nem kapott választ, maga elé nézve folytatta: - Koldussá tettél, holott én nagyon megdolgoztam azért a pénzért, amelyet rendszeresen és az utolsó fillérig hazaküldözgettem neked. - Odébb tolt a köztük heverő értéktelen pénzköteget. - Nem ezért az elértéktelenedett papírokért! Tudod, hányan ott hagyták a fogukat, fulladtak be a mocsokba, ezek össze a gáztól a földalatti csatornáknak...?

- Csak ezért akartál velem beszélni? - torkolta le az öccse. - Mert, ha nincs más, én végeztem.

- Ha nem egyezünk meg szépen, bíróságra viszem, bízom az ügyet. Birgés Nagy Ferenc felugrott. A pénz egy része a földre hullott.

- Engem pörölsz?

- Téged testvér, ha nem egyezünk meg. Nem nyugszom, amíg vissza nem pörlöm, nem a jogos tulajdonomat, csak a felét, a földed felét, amely halálom után a tiéd vagy az örökösödé lesznek majd!

- A földemet? - sziszegte. Arca eltorzult, szemei vadul lángoltak. - Amerikás Nagy István eddig testvérenek hitte, most rájött: nem az. Egy gyilkosságra is képes, vadidegen férfi áll előtte. - Az én földemet? Becsuktak miatta, lesöpörték a padlásomat, elvitték az állataimat, elkobozták a levágott disznóm húsát. Naponta meghurcoltak, minden áron rá akartak kényszeríteni, hogy adjam át az államnak a földemet, nem adtam, mindent eltértem s most jössz te! - Érthetlenségig eltorzultan ordította tovább. - Nem adok földet, se nekik, se neked! Az enyém!

Fejét teljesen elöntötte a vér. Nem gondolkozott, csak a szeme járt. Mellettük farönk hevert, abbavágva fejszét fedezett fel. Teljesen elvesztve a fejét, egyébként is hirtelen haragvó ember volt, lehajolt, kirántotta a fejszét a tőkéből, és gondolkozás nélkül a bátyja felé csapott. Az eddig kövé dermedten bámulta, el akart ugrani, bár ne tette volna, mert akkor nem találja el, így pontosan beletartotta fejét az ütésbe.

A kifröccsenő vértől-e, birgés Nagy Ferenc még jobban megvadult.

- Nesze neked, föld! - ordította magából kikelten. Arcvonásai vadul eltorzultak. - Az én földem kellene, mi? Nesze... nesze!

Őrjöngött, szája tajtékzott, előbbi lángoló szemei vérben úsztak, miközben felismerhetetlenségig szétverte a földön heverő öccse fejét.

Csak a kocsiján eszmélt fel. Hogy, miként került oda vissza, sem akkor, sem később nem emlékezett rá. Egy ideig térdére hajtott fejével a bakon, aztán felnézett. Olyan szemekkel bámulta az eget, mint ha most venné észre, hogy az is van, eközben fedezte fel a juhászt, aki kampós végű fokosával hadonászva, ordítva rohant le a dombról feléje.

- Gyilkos! Fogják meg! Szétverte a testvére fejét! - A juhász, ha hallani nem is, mindent látott fentről.

Birgés Nagy Ferenc csak ekkor döbönt rá, hogy mit tett. Össze-rezzent, aztán visszakiabált, nem a juhásznak, hanem a szétvert fejű öccsének:

- Tudhattad volna, hogy a földért mindenre képes vagyok! - Hangja bocsánatkéréssel és mély bűnbánattal telítődött. - Legalább neked lett volna eszed!

A juhász eközben mind közelebb ért a kocsijához.

- Gyilkos! - annyira lihegett, hogy csak hörögni tudott.

Birgés Nagy Ferenc nem várta meg. A lovak közé csapott ostorával és elhajtott.

- Úgysem úszod meg! Tudom ki vagy. Mindent láttam. Tanúskodom ellened! - Ennyit még hallott, többet nem, mert a kocsi zörgése meg a növekvő távolság elnyelt mindent.

Csak bent a faluban, a rendőrség előtt állt meg. Bement, és őszintén elmondott mindent...

Miska Karcsi kihallgatta a juhászt is, mert az nemsokára berohant hozzá, majd telefonon értesítette a járásikat, akik egyenesen a helyszínre siettek. Megérkezésükig, Ignác a kisbíró vigyázott, kint a mezőn a hullára. Az onnan visszatérő rendőrtiszt utasította Miska Karcsit, hogy birgés Nagy Ferencet tartóztassa le, és kísérje be a kapitányságra.

Az utcán elsőként Tollas Mari fedezte fel őket. Azonnal átfutott hozzájuk a túloldalra. Kezét csípőjére rakta, és súlyos nézéssel mérte végig birgés Nagy Ferencet.

- Testvérgyilkos! - ordított rá. - Remélem felkötnék érte! - Körbeforgatta a fejét, s mint öreg tyúk, ha veszélyt észlel, kárálni kezdett: - Most viszik a gyilkost! Többször megismételte, mígnem Miska Karcsi elzavarta. Annyit azonban elért, hogy mindenki kiszaladt az utcára. A felnőttek a kapukban állva szörnyülködtek, a gyerekek a gyilkos nyomába szegődtek, és megdobálták kővel. Egyébként sem szerették, mert amellett, hogy mindenért rájuk szólt, gyümölcsérés idején, ha a kertje környékén érte őket, ostorral csapkodta meg a lábukat.

- Igyekezzen, mert meglincselik! - nógatta Miska Karcsi birgés Nagy Ferencet.

Csak öreg Csányi Bertalan maradt végig veszteg az őket körülvevő és követő tömegben.

- Te is úgy jártál, mint Vitéz Pulai - kiáltott teljesen váratlanul birgés Nagy Ferencre. - Végigharcolta az egész frontot, és pont Berlin alatt nyiffant ki. Azért a rohadt földért! Megérte?

A földre köpött, és szétaposta.

5.

Gerencsér Gézát a termelőszövetkezetbe hívták. Egy izgatott nő telefonált. Nem mondta meg a nevét, igaz, ő sem kérdezte: Verekedés, rendzavarás történt, ennyit állapított meg a hadaró, az erősen feldúlt, kétségbeesett szavakból...

A kerékpárjára pattant, és amilyen gyorsan tehetette, elhajtott a termelőszövetkezetbe.

A kapuban izgatott férfiak fogadták:

- Ma sem fizettek - közölte vele ingerülten az egyik.

- A közgyűlés utánra ígérték - vágott közbe valaki.

- A múlt évben legalább egy pár virslit, mustárral, meg egy szelet kenyeret kaptunk...

- Egy pohár bort is odalöktek - tette hozzá valaki, ebben az évben az sem lesz. Semmi sem lesz...

- Kilépni meg nem engednek, holott Nagy Imre megmondta: aki akar, kiléphet - kapkodták el a szavakat egymástól.

- Mióta leváltották, újra foglyok vagyunk! - Sok mást is mondtak, gorombaságokat, szidalmakat.

Gerencsér Géza végre leszállt az eddig két lába között tartott kerékpárjáról, s az ülésre könyökölt.

- Hányan akarnak kilépni? - érdeklődött nyomban ezután.

- Mindnyájan - felelte valaki provokatívan.

Gerencsér Géza végigmustrálta őket, valójában a helyzetet mérte fel, majd, riadt mozdulataihoz hasonlóan, magyarázni kezdte:

- Közösen művelik a földeket, használják a gépeket. Közös a haszon, de közösen kell viselni a terheket is!

- Ha a haszon is közös, akkor miért nem fizetnek?

- Egy hónap..., másik hónap, pénz meg sehol, holott munkaegység-előleget ígérték. Miből éljünk meg?

- Itt, elvtárs csak a kiadások közösek, mert tolluk az van, és fog is!

- Elnök elvtárs, maga ugye nem ingyen dolgozik? Mert mi, igen.

- Cselédkoromban is többet kerestem.

- Ezt nekik, e! - mutatta. Nem lehetett félreérteni, mit.

Hadonásztak, kiabáltak. Gerencsér Géza nyugodtan végighallgatta őket, később hosszabb magyarázatba kezdett.

- Értsék meg! Gépeket vettek. Fajteheneket, kosokat hozattak. Új istálló épült, ami egymagában is négymillió forintba került. Az állam ugyan kétmillió-nyolcszázévezret elengedett, de a többivel leterhelte a tsz-t. Ezeket a gépeket, állatokat, gazdasági épületeket olyanoknak tekintsék, mint a jércéket. Ma még csak esznek, de holnap tojást tojnak. Pénzt hoznak a közösnek. Legyenek türelemmel a zárszámadásig, mert akkor egészen biztosan kapnak pénzt. A következő évben pedig kamatostól visszatérül a kitartásuk. A gazdaember is így van, előbb lovat, igát vesz, szánt, vet..., csak azután arat, s tartja a markát.

- Adják vissza a földünket! Az államtól kaptuk, nem vehetik el tőlünk örökre! Nagy Imre adta, ők elvették. Megmondta: aki akar kiléphet! A földet igenis, vissza kell adniuk! - politizált egy középkorú férfi.

- Mindnyájan aláírták a belépési nyilatkozatot? - érdeklődött tovább az elnök.

- Azt mondták aláírásakor, hogyha nem tetszik, kiléphetünk - szájalt ugyanaz a férfi. - Hát nem tetszik. Igenis, ki akarunk lépni!

- A bevitt földünket kérjük, mert az továbbra is a miénk! - toldotta meg a társa.

- Nézzék, a földjeiket táblásították. Nem szabhatnak ki a hatalmas táblák közepéből, mondjuk hat holdat. Földet, felszerelést, jószágot s mást csak az elszámoltatási bizottság adhat vissza. Vissza is adná, mert bőven van tartalékföldünk, mindnyájuknak jutna, akik itt vannak, csakhogy, ehhez előbb ki kellene egyenlíteniük az adósságaikat. Nem én találtam ki, maguk szavazták meg!

- Miből fizessük vissza, amikor ingyen dolgozunk?

- Honnét a kutyamonyából szerezzünk annyi pénzt? - kiabált valaki mindenkit túl.

- Ne ellenkezzetek! Gerencsér elvtárs rendes ember. Intézkedik - sietett egy öreg az elnök segítségére.

- Ez a beszéd! - csapott le azonnal a tanácselnök szorult helyzetéhez illőn, fellélegezve. - Még ma megnézem a listákat, utána tájékoztatni fogom magukat! - Megkönnyebbültem emelte fel a hangját, s a

tenyerét. - Türelem, türelem, emberek! Pénzt szerzünk, mindenféleképpen összekaparunk maguknak, fejenként néhány százast!

- Halljátok? - kiáltott közbe az iménti hang. - Lesz pénz is!

- Most pedig menjenek szépen haza!

- Látja, elnök elvtárs! - állt elő ismét a szószólójuk. - Velünk szót lehet érteni. Bent az irodában is szépen kértük, nem hóbörögtünk, nem csapkodtuk az asztalt, az elnökünk mégis az ávóval fenyegetett meg bennünket. Higgyen nekünk, nagyon, de nagyon leszegényedtünk. Egy kis pénzt kértünk, amelyért megdolgoztunk becsülettel...

Gerencsér Géza ebben a pillanatban ismerte fel az illetőt: Egyike azoknak a párttagoknak, akik az állami gazdaságból, a tsz alapszervezetének kérésére a közös gazdaságba távoztak. Velük szánták megerősíteni a termelőszövetkezet alapszervezetét.

- Elvitet, azt kiabálta - szólt közbe az iménti öreg férfi.

Ismét kitört a vihar. Egymást túlkiabálva keseregtek.

- Ma már a kulákokat sem lehet elvitetni, nem a szegényparasztot!

- Szegények? Ez nem kifejezés ránk! Iskolába megy a fiam, se ruhája, se cipője. Miből vegyek neki?

- Nekem megdöglött a disznóm. Malac kellene, miből?

- Ez semmi! - kiabálták túl, és csak mondták, sorolták a bánataikat, keserveiket, majd, miután alaposan kipanaszkodták magukat, szép lassan, ki erre, ki arra hangolódottan, legyintgetve szétszéledtek...

Gerencsér Géza egyetlen vezetőt sem talált az irodában, ezért dolgovégetlen indult haza.

Kecskés Mátyás párttitkárral, kifelé menet a kapuban akadt össze.

- Se elnök, se főkönyvelő, senki! Mi történt ezekkel? - méltatlankodott.

- Az elnök, állítólag jelentést tesz a járásnak. Előbb indult el. Hargitai - főkönyvelő volt -, betojt. Bejöttek néhányan, hóbörögtek, mire az irodisták szétugrottak.

- Ott voltál?

- Nem, de tájékoztattak, ezért, otthagya mindent visszasiettem ide. Amint tapasztaltad te is, senki! A másik úton indultam haza, de mivel meglátalak, az egyik brigádvezetővel beszélgettem, visszakanyarodtam hozzád.

- Menjünk együtt!

- Nem tetszik nekem ez a nyugtalanság - meditált a majoron túl juttva az elnök.

- Ha, ezt a néhány hónapot átvészeljük, Jézus! - Mentegetőzve lesett az elnökre. - Errefelé így mondják. A termés felét leadtuk, de az érte járó pénzt még nem utalták át. A többi termés a raktárban hever, biztosítékként a zárszámadásra.

- Jó termés volt, pénz meg semmi.

- Az Istennek sem utalják át tartozásukat az egyszámlánkra. Főkönyvi kivonatunk szerint van pénz, a kassza mégis üres. Persze az emberek ezt nem értik meg.

- Állítólag csak ígérgettek.

- A Terményforgalmi Vállalat minket hiteget, mi a tagjainkat. Például Hargitai ma biztosra ígérte a pénzt. Összegyültek, guba sehol. Nem őt okolom, írást kapott róla a terményforgalmisoktól, fehérenfeketén, megnézheted. Gyakorlatilag a tejből élünk, mert szerencsénkre a tehenészetünk hektoliterszámra ontja a tejet, de munkaegységet fizetni belőle kevés. Hízóink gyönyörűek. Néhány hónap és leadjuk mind. Kisbárányainkat állítólag Olaszországba viszik. Százával adjuk le. Jerkeállományunk egyedülálló. Jövőre kiselejtezzük a meddő anyákat. Gyapjú... meg a tyúkok is rengeteget hoznak szárszámadásig. Számításaink szerint negyvenöt-hatvan forintot fizetünk egy-egy munkaegységre.

- Nem nagyon sok.

- A múlt évhez képest, amikor csak tizenöt forintot fizettünk növekedés.

- És a természetbeni juttatások?

- Most például szalmát meg lucernát osztunk. Széna dosztig...

- Mégis a tanácselnöknek kellett kijönnie, hogy szót értsetek az emberekkel.

- Az elnök a hátsó ajtón pucolt el, Hargitai állítólag az ablakon ugrott ki, holott csak ordítottak, egyetlen ujjal sem nyúltak hozzájuk. Egyik vezető sem idevalósi. Madaras intézi az ügyeket.

- Nem jó vége lesz, meglásd!

- Az elnök most kezdi megismerni a határt. Katonatiszt volt ezelőtt. Hargitai azt sem tudja, hol van... például az istállónk. Én állandóan az ólakat járom, hol itt, hol ott intézkedem. Madaras kéznél van. Őt pedig nem kell bemutatnom.

Beértek a faluba, ezért nem beszélgettek tovább. A tanácsháza előtt Kecskés az elnökhöz fordult:

- Bemennék hozzád. Ráérsz?

- Gyere!

Leszálltak, innét már csak tolták a kerékpárjukat. Elgondolkozva mentek be az udvarba, rakták falhoz a kerékpárjaikat, léptek be az irodába. Alig vetették le a nagykabátjukat, máris kivágódott az ajtó. Marosi Aranka rontott be.

- Pesten kitört a forradalom! - hadarta félelmétől eltorzult hangon. - Már itt is tüntetnek.

- Most jöttünk végig a falun, igaz nem a főúton, semmit sem tapasztaltunk. Honnét... honnét szedi ezt a... - nem folytatta, csak a kezével hadonászott tovább az elnök.

- A Vörös Hadsereg úton jönnek. Állítólag errefelé tartanak.

Kecskés Mátyás izgatottan mocorgott.

- A rádióban is... a termelőszövetkezetben kapcsoltam be...

- Semmi más, csak zene - vágott a szavába Aranka.

- Én nem értem rá reggel rádiót hallgatni. Este örültem, hogy végre lefekhettem. Majdnem tizenegy óráig tartott a Hazafia Népfrent ülés. Tényleg, te nem voltál ott.

- Szalmát, lucernát, szénát osztunk, amint előbb mondtam is. Nyakig porosan, késő sötétedésig...

Közben úgy, amint Aranka újságolta, a községben javában tüntetnek. Főleg fiatalok és bejáró, üzemi dolgozók csatlakoztak a néhány tüntetést kezdeményező fiatalemberekhez, akik a városból jöttek haza, onnan hozták a hírt is. Az aránylag széles utca teljesen megtelt. Elöl nemzetiszínű zászlót vittek. Mögöttük a tüntetők rendezetlen sora következett. A tanácsháza felé tartottak. A zenészek útközben csatlakoztak hozzájuk...

Most, az aránylag nagyobb tér miatt, kis csoportnak látszó tömeg, a főbejárattal szemben állt meg. Elöl a zászlótartók ácsorogtak, mögöt-

tük a többiek tolongtak. A zenészek a Himnuszba kezdtek, a tömeg tele torokkal, ki-ki sírva utánuk énekelte...

Alig értek a végére, valaki elkiáltotta magát:

- Éljen a szabadság!

- Éljen! - zúgott fel a refrén szinte egyszerre.

Valaki a Kossuth-nótába kezdett, a többiek átvették, vele együtt énekeltek tovább.

- Vonuljunk végig a... a... falun! - javasolta ugyanaz a személy. Idejében, mert az ének elhangzása után a bizonytalanság, vezéregyéni-ség híján egyre jobban elburjázott.

- Gyerünk! - válaszolt rá az egytorkúvá dagadt tömeg.

A tér sarkán Zentai Mihályék laktak. Madaras Gábor őket is kuláklístára rakta. Az asszony, hallva a szokatlan rivalgást, kinyitotta az ablakát, és kibámult a tüntetőkre.

- Jöjjön maga is, tüntetünk! - hívta az egyik fiatal a tömeg széléről.

- Ha hülye lennék! - Halálra rémulten bámulta őket egy ideig, majd kapkodón becsukta az ablakot.

Valaki követ ragadott, és bedobta az ablaküvegét. Mintegy jelszóra, a többiek is dobálni kezdtek. Miután Zentaiék valamennyi ablakát bezúzták, a tanácsháza ablakai következtek. Kinek jutott eszébe, nem tudni. Egy biztos: szinte egyszerre estek neki az ablakoknak. A hosszú évek alatt összegyűlt keserűség tört utat magának s változott iszonyatos gyűlöletté. Az üvegek éles csörömpölése megvadította a magyarságukban oly hosszú ideig megalázott, mostanra érzelmileg túlburjánzó fiatalokat. Iszonyatos ordításba kezdtek. Ahány kitört ablak, annyi hurrá és éljen hangzott el. Jelképesen, a rendszert hüen kiszolgáló, elnyomó funkciója megtestesítőjén, a tanácsházán álltak bosszút.

Gál Menyhért a nagy kiabálásra és üvegcsörömpölésre érkezett oda lovas kocsijával. Megállt, igaz nem is mehetett volna tovább, a felheccelődött, tüntető, éljenző, éneklő, jelszavakat skandáló tömeget figyelte. Azon törte a fejét, hogy mi történhetett a faluban, s itt ezekkel, ugyanis sem ő, sem mások nem sokat tudtak még a budapesti eseményekről. Mély megdöbbenéséből a neki szánt felszólítás riasztotta fel:

- Jöjjön maga is közénk, bátya!

- Miért csináljátok ezt? Megbolondultatok? - mordult rá ugyanarra az fiatalemberre.

- Forradalom van! Pesten már az ávósokat is szétverték!

- Vége a kommunizmusnak! - lelkendezett a másik. - Szabadok leszünk! Se beszolgáltatás, se szövetkezet, se orosz! Vége a terrornak!

- Jöjjön! - sürgette ugyanaz a fiatal, úgy látszik ismerte.

- Te így is, meg úgyis megkapod a járandóságodat - szólt le a bakról némi fejtörés után -, viszont nekem, ide forradalom, oda ez a nagy felhajtás, valamit holnap is vinnem kell a piacra, másként hiába tartom a markomat, felkopik az állam.

Még mindig nem fogta fel a történeteket. Lemerevedve bámulta tovább a lelkesen harsogó tömeget, mígnem újabb közbekiáltás észhez nem térítette.

- Pántlikázzuk fel a lovakat, és ülünk fel a kocsira, úgy vonuljunk végig a falun!

Néhányan már indultak is, ám az öreg nem várta be őket. A lovak közé csapott, és árkon-bokron át menekülve faképnél hagyott mindenkit a fogatával. Megdobálták, szerencséjére nem találták el, sem őt, sem a lovát...

Kecskés Mátyás és Gerencsér Géza az ablak mélyéből nézte végig a történeteket. Csak akkor húzódtak beljebb, amikor kövekkel kezdték dobálni az ablakokat.

- Megbolondultak ezek? - háborgott Kecskés, miután feleszmélt első meglepetéséből.

Gerencsér Géza nem válaszolhatott, mert valaki megérintette a kezét:

- Elnök elvtárs! - Aranka volt az. - Félünk. A hátsó kapun lopó-dzunk ki.

- Mi is megyünk - jegyezte meg Kecskés. Megfogta az elnök kezét, a további szavait hozzá intézte: - Menjünk, Géza! Az ablakok után, amint elnézem őket, mi következünk.

- Megfutamodjunk?

- Csak visszavonulunk. Tájékozódunk, mert azt sem tudjuk, mi történik valójában körülöttünk, itt és Pesten.

- Láncot alakítunk - villant fel az elnök szeme. - Összerántjuk a kommunistákat! Én, mivel utamba esik, Madarast keresem fel elsőként, te Kun Lalihoz menj! Ezekről a helyekről már négyen megyünk tovább, a következő helyről nyolcan és így tovább!

- Valamennyi kommunistát a pártházba hívunk.

- Akinek fegyvere van, hozza magával, de ne használja! Még riasztó lövést se adjon le! Minden összetűzést el kell kerülnünk egyelőre. Legfontosabb feladat most az erők tömörítése!

- A többit majd a pártházban beszéljük meg!

Gerencsér Géza ismét kilesett az ablakon. Kecskés Mátyás követte.

- Nálunk úgy kezdődött a forradalom, ha ez az - nevetett fel erőltetetten Gerencsér Géza -, hogy elsőként egy volt kulák ablakát verték be.

- Csöcselék - vágta, köpés szerint közbe Kecskés.

- Talán éppen ez benne a veszélyes... Bár nézd csak! Üzemi munkások, bejáró párttagok, kiváló dolgozók. Jakus Pali sztahanovista, Jónás Jani művezető. A munkásosztály krémje, a proletárdiktatúra vezető ereje tüntet - szavalta az elnök letörten.

- Mintha részek lennének, pedig nem azok.

- Nemcsak a bortól lehet berúgni. Éppen ez az, ami veszélyes, nagyon veszélyes!

A továbbiakban hangtalanul nézték egymást.

- Hibát követtünk volna el? - meditált kissé később Kecskés.

- Csak az hibázik, aki dolgozik. Mi pedig dolgoztunk. Ha többet nem is, az országot, az országunkat felépítettük romjaiból. Nagy eredmény!

- Azok meg, fent Pesten, újra romba döntenek mindent, merthogy a honvédség is közbelép, az hétszentség!

- Hallhattad: az ávósokat ölik. Hol van a honvédség?

- Ők ott, mi itt. Mindenki a saját portáján tartson rendet! Induljunk!

A tanácsháza közben teljesen kiürült. Ők, mint kapitányok a süllyedő hajóról, utolsóként hagyták el az épületet. A hátsó kapun mentek ki ők is, két kerten át egyik mellékutcába jutottak. Kezet fogtak, és szó nélkül elváltak.

Gerencsér Géza, úgy, amint megbeszélték, egyenesen Madaras Gáborhoz ment. Nagy meglepetésre a kút melletti betongyűrűbe húzódva találta. Nyáron vizet tároltak benne, ilyenkor üresen állt. A felesége vezette oda. Amint meglátta a kuporgó, teljesen összeroggyant embert, maga sem tudta: nevéssen-e vagy ráordítson. Végül csak megkérdezte:

- Te, ugye partizán voltál, Madaras elvtárs?

- Az.

- Nem szégyelled magad?

- Akkor tudtam, hogy ki az ellenség, most kire löjek? A saját fiamra? Mert ő is, meg a legközelebbi rokonaim is mind közöttük vannak.

- A saját gyerekünk, holott még csak iskolás! - jajdult fel a felesége.

- Bújj el te is! - javasolta Madaras az elnöknek, akivel az egyik taggyűlésen békült ki. - Majd csak átvészeljük valahogyan! A többi párttag is ezt teszi.

Gerencsér Géza megfordult és faképnél hagyta a két riadt embert...

Boross László részben a rádióból, részben az utcán zajló eseményekből szerzett tudomást a történekről. Egyedül tartózkodott otthon, ugyanis Piroska, mivel közben megürült a postai szolgálati lakás, régen elköltözött a házából. Ha még mindig itt lakna, most ő sem tartózkodna itthon, mert, amennyire lehetett mindig kitért a szép, viszont nagyon erőszakos fiatalasszony elől. Nem akart hinni a fülének, később összevonta a szemöldökét, és lassan a vegyszeres kamrába ballagott. Kivette a pisztolyát a vegyszeres dobozból, kibugyolálta az olajos rongyból, megtörölgette, csőre töltötte, és a zsebébe dugta...

A fiatalok második csoportja is elvonult a háza előtt. Újra a tanácsháza felől hallatszott a lárma, amely most valósággal vonzotta. Mire odaért, egy lovas kocsiról szalmát dobáltak be a kitöredezett üvegű és szétvert ráámájú ablakokon.

- Mit csináltok? - kérdezte meg csupán kíváncsiságból.

- Felgyújtjuk a tanácsházát! - vetette oda egyik fiú.

Sem akkor, sem később nem értette meg miért, hogyan, a fejét vér öntötte el. Fiatalon, még partizánként érzett ehhez hasonlót. Minden előre megfontolás nélkül futott oda, és rájuk rivallt:

- Abbahagyni, azonnal abbahagyni! - Jól ismerte a kocsiat, hozzá fordult: - Hogyan tehetsz ilyet, meglett férfi létedre!

- Azt hiszed, jószántomból csinálom? - vágott vissza Zentai Misi. - Bejöttek a portámra, ellenkezésem ellenére befogták a lovaikat, és egyszerűen elzabrálták a kocsimat. Én csak a lovaikat védem. Vagy hagyjam azokat is veszni? Nézd - a házára mutatott -, mind kiverték az ablakaimat.

Boross László még mindig ösztönszerűn cselekedett. Fellépett a kocsihoz, kikapta egyik fiatalember kezéből a vasvillát, s a többiekre ordított.

- Ezt az épületet is el akarjátok pusztítani, mint a régi községházát?

- Menj a... fenébe! - mordult rá a legközelebb álló fiatalember. Egyébként a kocsin ketten álltak, a többiek lent a járdán és bent a tanácsházán szorgoskodtak.

Boross László agyát iszonyatos düh öntötte el. Talán azért, mivel letegezték. És ki? Hozzá képest gyerek. Vészjóslón emelte fel az előbb elkobzott vasvilláját.

- Ha nem hagyod abba, bizony isten agyoncsaplak!

- Ez megbolondult! - kiáltotta oda az a többieknek, akik döfésre készen tartott vasvilláikkal a kezükben, védelmére indultak.

Boross László előrántotta a pisztolyát.

- Ha ti úgy, én így! Még egy mozdulat, és lövök! - Sokkal keményebb hangon tette hozzá: - Mindnyájan menjetek haza, mert...! - nem folytatta, a többi veszesen összevont szemével mondta el.

A fiatalok lassan mind eloldalogtak a közeléből.

- Mi történt veled? - csodálkozott rá Zentai Misi, miután már csak ketten maradtak a helyszínen. - Te, akinek velem együtt leülni sem volt szabad ebben a házban? Te, akit Madaras rendőrrel hozatott le a Hegyről? Karanténba zártak, meg... meg - hebegett, végül elhallgatott.

- Ezek most mind más lapra tartoznak, Misi! Lásd be te is! Oktalan pusztítás lenne. Felgyújtani azt a házat, amelyre mindig szükség volt,

van, lesz. Ha itt nem másutt. És ki pénzből építik fel? A miénkből. Ne feledd, ez nem Madaras vagy Gerencsér háza, az egész községé. A miénk!

- Aláírom. Mondom: kényszerítettek - magyarázkodott, ám valójában bolondnak vélte. Egyébként a falusiak zöme, örökös kísérletezgetései, visszavonuló életmódja miatt, enyhén szólva: bogarasnak tartotta. Egy ideig megrökönyödötten nógatta a fejét, majd összekapkodta a vasvilláit, feldobta a maradék szalmára, ezek után anélkül, hogy felült volna a kocsijára, a ledobált szalmát mind otthagya, hazahajtott.

Boross László bement a tanácsházára. Senkit sem talált az épületben, a környék is kiürült, ezért egymaga, vasvilla híján, saját kezével dobálta ki a sok szalmát, amelyet előbb beszórtak az ablakokon. Miután végzett, kiment, és nehogy meggyűjtsák, vagy ha mégis, ne foghasson az épület tüzet, a falaktól egészen a járda széléig túrta a száraz szalmát. Teljesen lesöpörte a járdát a lábával. Mihelyt végzett, továbbment. A feje zúgott, mégis megkísérelte mérlegre tenni tettét. Azonban ez a mérleg most nagyon hamisan játszott. Egyszerűen képtelennek bizonyult a gondolkozásra. Sem bosszút, sem megalégedettséget nem érzett. Lényegében azzal sem volt tisztában, hogy mi történt, történik körülötte. Miért ment oda, de ha már odament, valójában miért avatkozott közbe?

Miért, miért? - akadt fel a gondolatai fonalának vékonyka szála. - Mert csíp a madár, azért dobjuk ki a kalitkáját is? A forradalom, ha ez valóban az, senkit sem jogosít fel a pusztításra.

Erről a képzeletbeli madár-hasonlatról jutott eszébe Madaras Gábor. Pillanatnyi töprengés után a házuk felé kanyarodott. Nem lövi le, csak elbeszélget vele, esetleg úgy Isten igazából szembe köpi! Vagy - töprengett tovább, végül felrántotta a szemöldökét -, az adott, az ott kialakuló helyzetre bízta magát!

De hiszen akkor minden megtörténhet!

Most bánta meg először, amiért eljött otthonról. De hát, valójában azt sem tudta, miért hagyta el a házát? Nem tudta, csak bánta, mégsem gondolt visszafordulásra, sőt újból és újból a feltörő belső kényszertől hajtva, ment, haladt a kiszemelt úton.

Vele szemben, nagy ámulatára, Balog Jóska, volt csendőr közeledett. Igazi csendőri egyenruhában. A háború után internálták. Legalább négy évet húzott le az ország különböző internálótáborában. Honnan szerezte az egyenruhát? Nyílván rejtegette, noha elkapják azonnal felkötik érte. Elővette, és szépen magára húzta. Vajon mi-nek? Ezentúl még úgysem tudta, hányadán áll. Álmodik-e, vagy csak képzelődik, esetleg káprázik a szeme. Régebbi logikus gondolatai laza anarchikus kévékbe kötődtek, kicsépelődtek s a szemek sorban kiperegtek eszének széles lyukú rostáján.

Balog az utca közepén közeledett, mint hajdan csendőrkorában. A puskája is a régi lehetett. Csövén bajonett fénylett, de mennyire fénylett!

- Jó napot Boross úr! Hová, hová? - köszöntötte kihívón, mihelyt melléje ért.

Boross László tovább bámulta. Gondolatai bukfencet hánytak, és sorban belehasaltak az útszéli porba.

- Csodálkozik, igaz? Forradalom van. - Melléje lépett, és az erősen megütközött férfi vállára rakta a kezét. - Sokat szenvedtünk. Alaposan meggyötörtek bennünket az elvtárs urak. Az utcán sem járkálhatunk, beszélgethetünk szabadon, mint most. Minden lépésünket figyelték, számon tartották.

Sokat sejtetően mosolyogva mondta tovább:

- Fuccs Rákosinak, Gerőnek meg az ávósoknak, de lőttek Madarasnak is!

- Éppen hozzá megyek.

- Nekem is lenne egy kis elszámolnivalóm vele. Elkísérem?

- Egyedül szeretnék beszélgetni a fejével. Egyébként a csendőrkiéretet sohasem szerettem.

Egyszer, még partizánként elfogták az erdőben. Lovas kocsija bakján ült, szokás szerint élelmet, akkor kizárólag krumplit szállított a partizántársainak. Balog kísérte be a városba, ahol semmit sem tudtak rábizonyítani. Vetőmagnak szánt krumplit cserélt, a rövidebb utat választva ment az erdőn át hazafelé, védekezett, amit, ha ímmel-ámmal is, de elfogadtak. Még aznap hazaengedték. Nemcsak ezért,

egyébként sem szívelte: Ő fogdosta össze a katonaszökevényeket, és kísérté be a gettóba a zsidókat...

- Addig volt rend, amíg mi csendőrök róttuk az utakat. Ezután újra az lesz a faluban. - Széles mosollyal az arcán folytatta: - Inkább mi, mint ezek a rendőrök, nem?

- Miska Karcsi nagyon rendesen viselkedett velem. Nem egyszer megsúgta, hogy házkutatás lesz, lepecsételik a boromat, lesöprik a padlásomat, vagy készüljek fel, mert be fog kísérni az ügyészségre. Örökre lekötelezett. Tudja mit, Balog úr! Szerintem, ne értse félre, csupán egyszerű véleményem: nem jó ómen ebben a hazafias forradalomban a csendőri egyenruha! Vesse le!

- Hátha egyedül szeretné elintézni - vágott közbe Balog, mit sem adva előbbi javaslatára -, én átengedem őt!

- Köszönöm! - szólt hátra gúnyosan, mialatt továbbment.

Boross László feje, noha még mindig nem mérhette fel reálisan cselekedetének több szálú indítékát, lassan kitisztult.

Madarasék udvarában nagy fekete kutya fogadta. Erős csaholására, Madaras felesége, hosszúra nyújtott nyakkal, kíváncsian lépett ki a ház ajtaján.

- Gábort keresem. Itthon van? - érdeklődött Boross László.

- Ni...nincs - rebegte, rövidke habozás után, meglehetősen kétségbeesetten.

- Akkor megkeresem.

- Mit akar tőle?

- Le akarom köpni. - Most jutott eszébe, mert, mialatt jött, semmire sem gondolt.

A kút melletti betongyűrűre a kutya hívta fel a figyelmét. Előbb megugatta, azután vinnyogva, morogva a betongyűrűig hátrált. Megszagolta, majd újra rátámadt, ezután nem mozdulva többé, mindenre elszántan, a benne kuksolót védve támadta, támadta.

Madaras Gábor felesége ekkor váratlanul melléje lépett, és esedezően a szemébe fúrta a tekintetét.

- Ne! Nagyon kérem Laci, ne!

Boross László maradék elszánását, a kutya megható hűsége törte meg. Mérgét Madarasné elgyötört, ijedt nézése párologtatta el. Így,

az előbb még csak szendergő tudata végleg kivilágosodott. Agyát különös érzések öntötték el. Újra azzá változott, aki valójában volt. Inkább sajnálta most, maga sem tehetett róla, miért, mint gyűlölte Madaras Gábort, mert szerinte csak az sülyedhet le ennyire, volt partizán, s tanácselnök, pártvezető létére, aki gyenge jellemű és fél, aki pedig fél, már nem ellenség! Sajnálatot, szánalmat érdemel s nem verést.

- Mariska! - szólt rá a kétségbeesetten pityergő, reszkető asszonyra.
- Szóljon a férjének: jöjjön ki a betongyűrűből! Egy volt partizán s tanácselnök, pártvezetőségi tag nem sülyedhet le, legalábbis előttem, történt, ami történt, ne sülyedjen le ennyire!

- Hallod Gábor, gyere ki! - kiáltott az asszony a kútgyűrű felé.

A fafedél megemelkedett, és szép lassan a földre csúszott.

Madaras Gábor, mialatt felállt, pisztolyát Boross Lászlóra szegezte.

Az farkasszemet nézett régi vetélytársával, későbbi dühödt ellenségével, anyagilag tönkretevőjével, életére törőjével, aztán ugyanolyan nyugalommal szólt rá, mint előbb a feleségére:

- Nekem is van pisztolyom - a zsebére ütött -, lásd, én nem vettem elő! Bármennyire üldöztetek, ezt elrejtettem, némi szerencsével megtartottam. Ha ráakadsz, ha feljelentenek miatta, felköttetsz. - Feléje bökött a fejével. - Ne bujkálj a betongyűrűben! Megalázó, szűk is, meg nagyon hideg lehet. Menj, lásd mindazok ellenére, amit műveltél velem, ki vagyok, fel a Hegyre a borházamba! Ott senki sem keres!

Madaras Gábor kimászott a betongyűrűből, és közelebb lépett Boross Lászlóhoz. Lehajtotta a fejét, és elsírta magát. Mindene reszketett. Uralkodni próbált magán, szégyellte is, ám nem sikerült. A felesége melléje lépett, átölelte, simogatta és vigasztalta: Ne, Gábor ne!

- Nem csalsz törbe - makogta inkább mint mondta sírása közben, keze fejével sűrűn törölgette a szemét. - Mert megérdemlem... Lásd, teljesen összetörtem. Minden, minden a fiam miatt van - szípogetta. - Nem így neveltem, ő mégis a tüntetőkkel tart. A saját apja ellen fordult!

Boross László csak nézte, valósággal lebunkózta a tekintetével, szája széle remegett, arcán sokat sejtető rebegés futott át. Hiába sírt,

hiába tört össze látványosan, nem sajnálta. Minden, de minden rossz átfutott érzelmeinek túlhangolt hangszerén, amit vele tett.

- Tudod, kivel találkoztam az utcán? Balog Jóskával. Régi csendőri egyenruhában, kalapján kakastoll leng - kezdte, mihelyt erőt vett magán -, övén tölténytáska, vállán karabély, végén bajonett csillog, mint régen. Azt mondta: bőven lesz veled elszámolni valója. Nálam nem keres, itthon viszont hiába van fegyvered, veszélybe került az életed. Ami engem illet, barátod ugyan soha többé nem leszek, de lásd, kivel állsz szemben, mit jelent az a szó, hogy nagylelkűség, bármi történt is nem bántalak. Ha netán arra kerül majd a sor, tanúskodni elled...? Ki tudja még azt! Egy biztos, én nem bánok el veled úgy, amint te elbántál velem.

Madaras Gábor végre abba hagyta a sírást, szipogni sem szipogott már. Fejét mélyen leengedte.

- Mindig az élen álltam, talán azért is követtem el annyi hibát...

- Súlyos hibákat - igazította ki Boross László.

- Ezek a hibák százszorta kevesebbet tesznek ki, mint az eredményeink, és most mégis ezek miatt a hibák miatt omlik össze, szemünk láttára omlik össze az egész rendszerünk. Ráadásul a gyerekem, a saját gyerekem, a városba szökött, ki tudja mit csinál ott? - Nem így neveltem... - szipogott, törölgette a szemeit.

Boross László nem felelt. Madaras, mintha csak most jutott volna eszébe, hogy kivel áll szemben, felemelte a fejét, és gyorsan hozzátette:

- Ami pedig téged illet, úgy van amint már mondtam neked...

- Tudom - vágta rá az gúnyosan -, a törvény. - Közelebb lépett hozzá, alig kartávolságnyira álltak egymással szemben. - Ha lecsillapodik a helyzet bizonyosan felelősségre vonnak. Történt, ami történt, lásd, kivel állsz szemben, nem állok be a vádlóid sorába! Annát, igaz, én vettem el tőled, bár emlékszel: rimánkodtam, hosszan kértelek, de te semmit sem tettél. Most az én kezemről is lecsapták, holott én nemcsak udvaroltam neki, mint te, régen a feleségem volt, mikor elhagyott. Te is így jártál volna vele. Kár volt tehát...

Csak most kapcsolt, hogy Madaras felesége is mellettük áll. Gyorsan másra terelte a szót.

- Az ajtó nyitva van. Ágyat, élelmet, mindent találsz a borházamban. Holnap egyébként én is kimegyek. A hátsólábi úton menj fel a Hegyre!

Megfordult és otthagya őket. Leforrázva, meggörnyedve ment ki a kapun, holott inkább ki kellett volna egyenesednie. Gyűlölte Madarast. Lelőni ugyan nem akarta, de még csak le sem köpte, holott ezt mindenképpen megérdemelte volna. Úgyis, mint volt tanácselnök, hűtlenné vált barátja, egyben árulójaként.

A hátsó úton ment haza, hogy senkivel se találkozzék... Otthon, legnagyobb meglepetésére, Gerencsér Géza várta. A tornácon húzó-dott meg, jó mélyen a falnál. Ha nem lép elő észre sem veszi.

- Bajban vagyok - alázkodott meg kényszerűen -, Balog és egy se-reg fiatal többször keresett a lakásomon. Elő akarnak állítani...

Boross László még mindig nem tért észhez az előbbi meglepetéséből, ezért csak állt és bámulta, mintha át akarná fúrni a szemével, hogy a belsejébe lásson. Nem őt látta: Anna állt előtte, a hűtlen nő csúf szerepében. Majdnem egy percig tartott, mire végre feleszmélt, előbbi rémképe végre tovalibbent.

- Miért mondta ezt nekem?

- Anna küldött.

Boross László keblében, mialatt nézte a férfit vegyes érzelmek keveredtek össze azzal az indulattal, amely a mai napon mindig máshová talált, mint ahová célzott. A tanácsházát fel akarták gyújtani, ő megakadályozta. Balogot, ha nem is kitörő, de illő, örömteli fogadtatás helyett megsértette. Madarasnak, holott azzal ment hozzá, hogy leköpi, menedékként felajánlotta a borházát, és most itt van ez is! Ez, aki a legdrágábbat, Annát, a feleségét vette el tőle. Azok testileg alázták meg, ez a férfiúságába taposott bele. Viszont segítséget kér! Visszautasítsa?

Mintha hatalmas tükörbe nézne, olyan tisztán látta eldeformálódott arcéleinek súlyos vajúdását. Látta és megdöbben. Nem, ez nem az ő igazi arca!

- Tudja, hol van a borházam? - tört fel a hang, sok nehéz pillanat után összetöredezett énjéből.

- Hogyne tudnám.

- Menjen oda. Madaras Gábor is ott lesz. Kint a Hegyen, főleg az én borházamban nem keresik magukat. Én pedig hallgatok, sőt ha mégis szagot kapnak, mivel az én vendégeim, magam intézem el Balogot, aki nemcsak a szegények elárverezésénél segédkezett, összeszedte a bujkáló zsidókat is.

Lám, ezt sem kellett volna mondania, mert valójában jelenleg, ő csak két emberre haragudott ebben a községben: Madaras Gáborra és Gerencsér Gézára, mégis kiszaladt a száján: egyébként ma mindent másként csinált, mondott, mint gondolta. Balogot szidta, ezeket meg elbújtatta, holott történt, ami történt, a csendőr, ha másokat meg is vert, főleg bujkáló zsidók összeszedése miatt gyűlölte annak idején, őt, ha be is kísérte az ügyészségre annak idején, egyetlen ujjal sem nyúlt hozzá, amíg ezek mindent elraboltak tőle, ami kedves, amiért érdemes volt élnie.

Gerencsér Géza igazi csodálkozással bámult Boross Lászlóra.

- Hogy lehet valaki ilyen, ezek után is ilyen nagylelkű, mint maga most? - csodálta őszintén.

- Miért jött ide, ha nem ezt várta?

- Nem volt más választásom. A párttagok félnek, ki átállt, ki menti az irháját. Vakon bolyongjak a határban? Nagyon veszélyes lenne. Inkább maga előtt alázkodom meg, a szégyenteljes bujdosást választom minthogy Balog kezébe kerüljek, s az egész falu előtt megalázzon.

Boross László a verenda mellvédjének dőlt.

- Azt hiszi, így akartam eredetileg? Én, akit ízig-vérig megaláztak, börtönbe zártak, mint embert és tudóst lehetetlenné tettek, megtapasztak... - Váratlanul a zsebébe nyúlt, és elővette a pisztolyát. - Úgy indultam el Madarashoz... - néhány pillanattal habozott -, nem, nem akartam lelőni, bár minden megtörténhetett volna, ha nem találom abban az állapotban, amelyben találtam, csak szembe akartam köpni, mert ennyivel mindenképpen tartoztam neki. Útközben észrevettem, hogy a tanácsházát fel akarják gyújtani. Saját életem veszélyeztetése

árán szétzavartam őket. A szalmát a saját kezemmel szórtam ki az ablakon. Ha kések, már csak a csupasz falak állnak. Magát sem igen szívelem. Nem azért, mivel tanácselnök, ebben a minőségében ugyanis semmi rosszat nem tett velem, sőt!

Szemei szikrákat hánytak, ám olyan csillagszórók voltak azok, amelyek néhány felrobbanó szikra után azonnal elaludtak.

- Amiért elvette tőlem Annát. Bár - tette hozzá gyorsan -, nem nagyon kellett őt csalogatnia, a karjaiba omlott ő magától is.

Közelebb lépett a férfihoz. Gerencsér Géza azt hitte, el akarja kapni a nyakát, a pisztolyától nem tartott, mivel azt, csupán a kezében lógatta, amiért is önkéntelenül hátrált.

- Fent Rákosi, itthon Madaras. Tudja, mi ebben a legborzalmasabb, legszomorúbb, egyben legfelemelőbb? Hogy az események hatására, pontosabban az úton hazafelé jövet döböntem rá: mindezek ellenére, erkölcsileg és gazdaságilag megsemmisítve, végig ember maradtam. Mint tudós, mint ember egyaránt büszke vagyok erre!

Pisztolyát Gerencsér Géza felé nyújtotta.

- Tessék!

- Miért adja nekem? - huzakodott az.

- Partizánként kaptam. Eddig rejtegettem, most beszolgáltatom, mert nekem, mivel a forradalom szabaddá tett, már nem, viszont magának, még szüksége lehet rá, hacsak nincs saját fegyvere!

- Van, de otthon maradt a páncélszekrényemben.

- Mint tanácselnöknek adom át. Én a tudományommal harcolok tovább szabad, független hazámért!

Gerencsér Géza átvette a fegyvert és zsebre dugta.

- Még a múlt évben fel akartam keresni, de, amint maga is említette előbb, Anna meg én... Nem nézett volna ki jól.

- Nagyon sajnálom - vágott közbe Boross László -, hogy ilyen körülmények között találkoztunk. Annát majd értesítem, hogy a borházamban van. A viszontlátásra.

Megfordult és bement a lakásába.

A falu harmadnapra csaknem visszazökkent megszokott kerékvágásába. A magán parasztok és az állami gazdaság alkalmazottai tovább dolgoztak. Ki vetett, ki szántott, végezte a saját, vagy kiszabott munkáját. A bejáró dolgozók viszont nem utaztak be a városba, ott-hon segítettek a mezőgazdaságban, vagy a kocsmákat bújták, ittak és a rádiót hallgatták.

A nemzetőrséget Csikós Béla, egyik, kiváló dolgozó jelvénnel ki-tüntetett üzemi munkás alakította meg. Vezetőjének, a visszavedlett csendőrt tette meg. Nagy meglepetésre tisztséget vállalt az állatorvos is. A nemzetőrség első tevékenységeként, egyébként a tanácsházán székeltek, az állami gazdaságot és a párházat szállta meg, de sem-mihez sem nyúltak. A termelőszövetkezet magától esett szét. Vala-mennyi mozdítható felszerelést meg minden mást széthordtak. Az állatokat hazahajtották. A hosszú létrákat, nevetség tárgyaivá váltan, több részbe vágták, a hatalmas ponyvákat szétdarabolták, a hordókat egymással hadakozva, nagy nehezen egyességre jutva elosztották egymás között. A kádakra sorsot vetettek, mást, ki mit ért...! A határ-ban, amolyan újabb kis földosztást rendeztek, majd sorban nekikez-dtek ők is a szántásnak, és a vetésnek...

Az öregasszonyokat más esemény tartotta lázban: Deák Karcsi papnak készült. A rokonság, őt szánta, a lassan kiöregedő papjuk helyébe plébánosnak, ám alig egy hónappal felszentelése előtt váratlanul kilépett az Esztergomi Papnevelő Intézetből. Eleinte senki sem tudta miért. Most megoldódott ez a rejtély is. Egy csinos nővel érkezett haza. Az anyja azonban, miután beállítottak hozzá, a szomszédok nagy hahotája közepette, seprőt ragadott és hangosan szidalmazva, átkozva egészen az utcáig zavarta őket, ki a házából. Szerencsé-jükre kevesen látták, mégis mindenki róluk, beszélt aznap a faluban. Hat óráig, mert az esti harangszóval együtt újabb hírek röppentek fel: Birgés Nagy Ferenc hazaszökött a börtönből. Tizenöt évet kapott testvére meggyilkolásáért. A váci gyűjtőfogházban ült. Éjjel kialudta magát, másnap, mintha mi sem történt volna, befogta a lovait, mialatt odavolt felesége gondozta az állatokat, az ekéket a kocsira rakta és kihajtott a határba szántani.

Madaras Gábor, Gerencsér Géza és Kecskés Mátyás - ő másnap csatlakozott a társaihoz - Boross László borházában húzták meg magukat. Nyugodtan hazajöhettek volna, ha Balog csendőr nincs. Ő viszont szabályos időközökben, két-három karszalagos és fegyveres fiatalember kíséretében, végigjárta a falut. E három férfi háza elé külön őrséget állított. Feleségüket, de Annát is, mert bár nem házasodtak össze, mindenki tudott a szoros kapcsolatukról, naponta zaklatta... A nemzetőrök, már, akinek jutott, a szomszédos város laktanyájából kapták, vagy lopták a fegyvereiket.

A félnótás Terka Jani, Madaras egyik sógora, ezekben a napokban állandóan részegen császokált a faluban. A kommunistákat szidta, és harsogó jelszavakat kiabált. Egyik nap, honnan senki sem tudta, német katona egyenruhában jelent meg az utcán. Állítása szerint régi, eddig dugdosott egyenruhája. Senki sem hitte el, ugyanis Jani valójában nemhogy katonának, még leventének sem vált be. Itt született, azóta Szőlóskúton élt, ezért szinte mindennapját ellenőrizhették. Tucat szám vették körül az utcasarkokon. Ugratták, cukkolták, ő mint afféle jó bolond, mindent engedelmesen teljesített. Néha hosszú métereket kúszott a porban, máskor kerítéseket ugrattak át vele, előfordult, hogy fogadásból, borért, mázsás fadarabokat cipelt végig a falun, mert ereje a bivalyéval felért. Olykor-olykor belefeküdt Madarasék háza előtti árokba, ahol jókora doronggal „várta” haza a sógorát. Se szeri, se száma miket művelt!

Napokig mulattak rajta.

November ötödik napjára óriási köd ülte meg a falut. Az emberek akarva-akaratlan tejuvegen át szemlélték a körülöttük elterülő világot. A közeli útszéli fák egytől egyig elveszve, kísérteties árnyakként ijesztgették a járókeleket. A házak szürke foltokká vedlettek, út nem létezett többé. A híd korlátja elmosódott kontúrú választóvonalnak tűnt a látóhatár és a szétfolyó ködtenger között. Ha nem is összefüggőn, a legtöbb helyen olyan sűrű köd terjengett, hogy szinte belelhetett harapni.

Ebben az óriási, mindent elborító vizasztalanságban csak annyi remény csillant fel, amennyi a távoli napkorong egyre éleledő kontúr-

jaiból kilógott, ugyanis a nap legrégibb, mégis még mindig modern módszerével, jó tíz perce harcban állt a fertelmes köddel.

Dr. Gábor Emil félig megrakott teherautója, az állami gazdaságból lopta el, Berkes Piroska, postai, szolgálati háza előtt állt meg.

Az állatorvos kopogtatás nélkül rontott be a kikapós, szép asszonyhoz.

- Disszidálok - hadarta. - Gyere velem te is! Most hét óra van, én készen vagyok, rád tíz óráig várok. Ha jössz, együtt indulunk el, ha nem nélküled megyek!

Piroska ajka remegett, arcán riadt mosoly vibrált.

- Csak így - hebegte zavartan -, egy szál ruhában? Se bőröndöm, mibe pakoljak..., semmi - húzta a szót.

Az állatorvos leült, két lábát keresztberakta és az asszony szemébe fúrta a tekintetét.

- A teherautóm, rajta a cuccom, az utcán áll. A feleségemmel megfeleztük a holmit s az értékeinket. A saját részemet magammal viszem. A te holmidat is felrakjuk, természetesen bútorok nélkül.

- Miért... meneküljek el? - hebegte tovább a fiatalasszony. - Eddig hálóingben állt a férfi előtt, most a pongylójába bújt, és a falitükre elé állt. Fésülködése közben folytatta: - Amiért az oroszok Pestet ostromolják, mi... mi még nyugodtan itthon maradhatunk. A községben rend van. Az emberek dolgoznak...

- Ha elfelejtetted volna, tagja vagyok a Szőlőskúti Nemzeti Forradalmi Választmánynak, és engem szemeltek ki az új főjegyzőnek.

- Tagja, tagja, de miért? Mert beválasztottak? Nem te akartad, megkérdezéssel nélkül választottak be, először a nemzetőrségbe, később a választmányba.

- Én is akartam, és igenis megkérdeztek - szólt közbe az állatorvos, mialatt levette lábát a másikról.

- Mindegy, ezt mondd és kész! Viszont a főjegyzőséget nem te találtad ki.

- Ez igaz.

- Állatorvosból főjegyző? Ugyan! - nevetett fel gúnyosan. - Hogy is akarhattad volna!

- Ettől éppen úgy letartóztathatnak, bezárhatnak, mintha saját magam kértem volna. - Te nem ismered Madarast, mert visszajön, meglásd! A feleségének, sikerült visszacipelnie a fiát a városból, ahol csak kisebb csetepatéban vett részt. Nem büntetik meg, ezért újra az lehet, aki volt. Ha nem tudta volna 1945-ben ő alakította meg az úgynevezett demokratikus rendőrséget...

Piroska élénken szembefordult vele.

- Hová akarsz menni? - torkolta le.

- Ausztriába. - Átkarolta hátulról a fiatalasszonyt, és a nyakába csókolt, mire Piroska csiklandósan felnevetett. - Egy, esetleg két nap és Pest elesett. Maléter maroknyi, lelkes, elszánt harcosai millió és állig felfegyverezett oroszokkal szemben, ezernyi harcokosi, meg minden..., nem lehet kétséges a végső kimenetel. Nyugat, hiába kéri Nagy Imre, ránk se cseszik. Előjönnek Madarasék, és előről kezdenek minden! Menthetetlenül kinyírnak, állásom, ha nem is kerülnék börtönbe nem lesz, életem végéig nyomoroghatnék. A fél ország menekül. Az osztrák határ nyitva, az átkelőhelyek zsúfolásig tömve vannak menekülőkkel.

- Ezeket honnét tudod?

- Értesüléseimet biztos forrásból szereztem. Ennyi! A többi titok.

Piroska még mindig kezében tartotta a fésűjét. Kibontakozott a férfi karjaiból, és odébb lépett.

- Emil, ha azután az este után, többször is, mondhatni rendszeresen lefeküdtem veled, még nem jelenti azt, hogy szeretlek is. Annyira szeretlek, hogy itt hagyva csapot-papot idegen országba szökjek veled.

- Végeredményben én semmit sem kérek tőled.

- Csak azt, hogy menjek és éljek veled kint. Igaz?

- Te sem bírod ezt a rendszert. Nemegyszer beszélgettünk róla. Most itt a nagy lehetőség. Velem jössz, aztán, ha akarod, velem élsz, ha nem... nem!

- Állás?

- Nyugaton nagyon keresik az állatorvosokat. Egyedüli diploma, amelyet elismernek.

Piroska ellépett a férfi mellől. Az ablakhoz sétált. Kint milliányi ködszemecske úszott a levegőben. Ezeket bámulta, igaz, mást nem is láthatott, eközben a fejét törte. Minden hiába, még mindig szereti Boross Lászlót, noha mellette viszonyt folytatott ezzel a férfival, akinek akarata ellenére sodródott a karjaiba. Most, itt az ablakban érezte magát először bűnösnek, ami Boross László iránti szerelmét mit sem csökkentette. Viszont menni is akart, mert külföld, főleg Nyugat, évek óta csábította. Ezt a lehetőséget, ezt is csak most határozta el az ablakban, nem mulasztja el, csak hogy nem dr. Gábor Emillel megy ki külföldre, hanem Boross Lászlóval. De miként beszéljen vele? Valamit ki kell találnia. Mit hazudjon ennek a férfinak? A továbbiakban már csak ezen törte a fejét, mígnem döntésre jutott.

- Emil - szép lassan megfordult -, ugye, tíz órát mondtál?

- Igen.

- Most negyed nyolc, Kilenc..., legkésőbb fél tízre választ adok. Addig elszaladok valakihez. Sietek, biciklivel megyek.

- Ez a valaki, Boross László, igaz?

- Hadd maradjon ez az én titkom.

- Rendben, tíz óráig várlak.

Újra leült, nyugodtan végignézte a fiatalasszony öltözködését, akkor sem mozdult meg, ilyesmi sem fordulhatott volna elő ezelőtt, amikor a formás testű nő majdnem meztelenül állt előtte...

Piroska a kerékpárjára pattant, és elhajtott.

Nagyon nehéz útja volt. Óriási köd vette körül, alig látott. Egyik helyen majdnem elütött egy kutyát. Máshol, kis híján az árokban kötött ki. Ha nem siet ennyire, régen leszáll, és inkább tolja a kerékpárját. A köd milliárdnyi vízszemecskéinek pirinyó cseppecskéi, léptenyomon arcul csapkodták. Belebújtak a ruhája alá, és szorosan rátapadtak a bőrére.

Összeborzongott.

Néha úgy érezte, nem is megy, hanem - tér- és időérzékét elveszítve - mindenén átható, nedves, fehér ködtengerben úszik, egyedüli társa az átláthatatlan, mindenségbe bele-belenyalogató Nap tompa fényű korongja. Máskor, mintha szakadékba esett volna, vigasztala-

nul tapogatózott a áthághatatlan ködsziclák réseiben. Csak az ösztöne és a mindent legyőző akarata vitte tovább s tovább...

Kimerülten esett be az ajtón, Boross László szobájába. A férfi régen felkelt. Újabb könyvének kéziratait rendezgette, ugyanis a jövő héten be kellene adnia a Mezőgazdasági Könyvkiadónak. Semmi sem lesz belőle, mert bár a szerződést még a forradalom kitörése előtt megkötötték, de miként utazzon fel Pestre ebben a zürzavarban?

Piroska haja csapzottan lógott le a vállaira, hófehér arca nedvesen csillogott. Úgy nézett ki, mintha bőrig ázott volna. A férfi eléje sietett. Piroska a karjaiba vetette magát.

- Laci... - lihegte.

- Csak nincs valami baj? - lepődött meg a férfi. Nyugtatón végigsimogatta az asszony haját, és leültette a fotelba.

- Mindenki menekül, menjünk mi is!

- Men-jünk - szótagolta megütözötten a férfi. A fotel sarkára telepedett. - Hová menjünk?

Piroska kétségbeesetten lesett fel rá.

- Nem tudod, mi történt? Te... nem hallgatsz rádiót?

- Dolgozom, ilyenkor pedig... Nézd - az asztalra mutatott -, azokat rendezgetem. Sok oldalt átírtam, kiegészítettem. Az új könyvem kézírata.

Piroska elkapta a kezét és szorosan magához húzta.

- Sosem kértem tőled semmit. Most könyörgök: Gyere, meneküljünk el mi is!

- Miért, ki megy még el a faluból?

- Mindenki, aki belekeveredett valamibe.

- Én semmibe sem keveredtem bele. Hívtak, erővel be akartak választani a Szőlőskúti Forradalmi Választmányba : üldöztek, bezártak, köztünk a helyed, szajkózták. - Távolba révedezően folytatta: - Tudós vagyok, érveltem. Végre szabad. Hagyjatok dolgozni! - Újra a fiatalasszonyra lesett. - Hová?

- Ausztriába - csapott le Piroska bizakodón. - Itt a soha vissza nem térő alkalom. - Szótagolta: - Lehetőség. Használjuk ki!

A férfi felállt. Piroska is felpattant, utána lépett és hátulról, mind a két kezével egyszerre átkarolta.

- Tudós vagy, te kint is megélsz!

- Vigyem magammal a szőlőmet, a kézirataimat, amelyeket magyarul írtam? És én, nem is beszélek jól németül, csak...

- Majd lefordítják. Dollárt kapsz érte. Összeházasodunk, gyerekeink lesznek.

- Valamennyi ivadékom ebben a faluban született, én is! Ők kibírták, csak én szökjek meg? Most szökjek meg?

- Az oroszok Pestet ostromolják. Hamarosan beveszik, hacsak már is nem győzték le a felkelőket. Egyébként is, macska-egér harc, nem lehet kétséges a kimenetel. Utána ott folytatódik minden, ahol abba maradt.

A férfi lerázta magáról Piroskát s megfordult.

- Tudod, hol bujkál Madaras? A borházamban. És tudod, ki bújtatta el oda? Én!

Piroska lábai a földbe gyökereztek, szép arca megnyúlt.

- Te, és éppen Madarast? - szörnyülködött. El is némult egy időre. Később, mert sürgette az idő, a férfi mellére dőlt. - Gyere, menjünk el innét! - könyörgött.

- Mivel mennénk el?

- Társuljunk, Gábor Emil teherautóján még lenne hely!

- Ő is elmegy? Teherautóval megy el? Milyen teherautóról beszélsz? Csak... nem lopta?

- Lopta? Moo...ost, ugyan! - csattant fel méltatlankodón. - Mindenki azt visz el, amit akar. Az állami gazdaság udvarán állt. Az ült bele, aki akart. - Átölelte a férfit, és csókolgatni kezdte. - Gyere! Ne habozz, nincs sok időnk! Tíz órakor indul.

- Honnét tudod?

- Ő mondta. Egyébként a házam előtt áll.

Boross László a tudósok naivságával nézte végig. Egy ideig leste, majd határozottan megrázta a fejét.

- Nem megyek! Vele s lopott autóval pláne nem megyek! Emlékszel mg a Szózatra? Ne félj, nem szavalom el. Itt születtem, itt is szeretnék meghalni. Munkalehetőség biztosan akadna külföldön is, viszont életem végéig jöttment, senki lennék. Idegen arcok, más beszéd s kultúra, szokások... Nem!

Piroska elkapta a férfi zakóját és gallérjánál fogva megrázta.

- Ezt az országot nevezed te hazádnak? Ahol zaklatnak, üldöznek, ahol rendőr kíséretet végig a falun?

- Ennek egyszer s mindenkorra vége! A forradalom akkor is győzött, ha most leverik. Mert, igazad van, leverik. - Megint a távolba meresztette a szemét. - Amint a tegnapi nap sem térhet vissza többé, az sem, ami annak előtte lezajlott. Biztos vagyok benne.

- Amennyiben a mai nap a tegnapi folytatása, a holnap sem lehet más - maró gúnnyal tette hozzá: - főleg a szocializmusban. Logikus, nem?

- A politika nem logikai kérdés, nem is pusztán filozófia. - Mély, felszabadult sóhaj után folytatta: - Az én napom már felvirradt, Piroska! Itthon, Magyarországon, nem Ausztriában vagy valahol másutt.

Piroska szemgolyói kimeredtek. Arcán mély elképedés vert fészket. Előbbi néma megdöbbenésére a fokozódó düh halvány árnyat vont.

- Te hülye vagy? Neked teljesen elment az eszed.

A férfi határozottan eltolta magától az asszonyt.

- Nem megyek, ne beszéljünk róla többet! - dacolt.

Piroska fokozódó dühvel leste. A bensőjében forrongó indulat teljesen megváltoztatta a külsejét. Nem könyörgött, lázongott, ami befészkelte magát a hangjába is.

- Én mindenképpen elmegyek. - Szemében a régebbi elszántsága tűzre lobbant, arcára a düh rózsái festettek árnyat, szája széle remeget. - Tudod, kivel megyek el?

Boross László néma megütközése belefulladt abba a felfedezésbe, amelyet eddig még csak nem is gyanított.

- Csak nem Gábor Emillel? - Miután Piroska rábólintott, megcsóválta a fejét. - Egy vadidegen férfival?

Az előbb még könyörgő, rimánkodó fiatalasszony hirtelen átváltozott. Nem fúriává: a régi kacér, kicsapongó nővé átvedlett Berkes Piroska állt most előtte.

- Amióta egyszer megerőszkolt, rendszeres, ha nem is viszonyt, testi kapcsolatot tartok vele.

A férfi szeme nagyra tágult. Szája kinyílt, arcán a méla elképedés bambasága lassú feleszmélés értelmességévé alakult át. Sápadt arcán,

néma düh ömlött szét. Olyan mozdulatot tett, mintha arcul akarná csapni, holott csak megfordult. Visszaült előbbi helyére az asztalhoz, és némán folytatta azt, amit eddig csinált.

Hosszú másodpercek teltek el így. Piroska mégsem mozdult meg. A férfi, miután megunt a fiatalasszony merev bámulását, feléje emelte a tekintetét. Fejcsóválása kimért, arca s mindene nyugodt maradt.

- Amint látod, dolgozom, tehát terhemre vagy. Egyébként is várnak, amíg itt, nem látnak szívesen. Miért nem indulsz már?

Piroska melléje lépett, kezét a vállára rakta.

- Szeretni viszont csak téged szerettelek. Ezt még el kellett mondanom neked!

- Én viszont sosem szerettelek téged. - Csendes célzott mosolygása közben tette hozzá: - Ezt viszont feleslegesen mondtam el, mert eddig is tudtad.

Piroska szó nélkül megfordult, és fúriaként feldühödve kiharzott az ajtón.

Boross László ezután majdnem egy órát dolgozott a kéziratán, mire befejezte. Felállt, és sétálni kezdett. Eddig nem gondolt Piroskára, munkája, mint mindig teljesen lekötötte, most akarva-akaratlan előbbi beszélgetésük jutott eszébe, amelyet nemcsak átgondolt, ki is elemezett: kezdettől tudtam, hogy nagy kurva, másként nem kezd ki velem az első este, nem akaszkodik erővel a nyakamba, dehogy ennyire, ezt nem sejtettem. - Megveregette a homlokát. - Hogy lehettem ennyire hülye! Néhányszor elmondta: modern nő, nem varrja magát a nyakamba, de szeretőt nem tart mellettem. Úgy látszik neki egy férfi nem elég!

A köpönyegforgató, kurvahajcsár állatorvos! Régen Madaras szerkértolója, most a forradalom embere! Minden ízében megdöbbsent, valósággal remegett attól a gondolatfoszlánytól, amely hirtelen a fejébe ötlött: Berkes Piroskának előbb, akaratlanul elárulta Madarasék búvóhelyét. Ha beköpi Balognak? A gyűlölet, mert Piroska ezentúl biztosan gyűlöli őt, rossz tanácsadó, főleg ha olyan személy áll mellette, mint dr. Gábor Emil. Rádásul megszöknek, törődnek is vele ha Madarasékat felkoncolják! Borzasztó mi történne!

Egyetlen pillanatig sem habozott tovább. Úgy, amint volt kirohant az udvarra, megkereste a kerékpárját és elhajtott...

A köd majdnem teljesen felszállt. A határban, nem messzire az utolsó háztól, kisebb bicikliscsoportot pillantott meg. Balogot, csendőr egyenruhájáról azonnal felismerte, viszont a többiekről, még csak sejteni sem sejtette kik, talán nem is falubeliek s igen fiatalok, majdnem gyerekek.

Nagyon igyekezett, holott, amint később rájött, fél gőzzel is beéri őket. Egyiküknek ugyanis minduntalan leesett a kerékpárlánca, azért a többieknek, amíg visszarakta, várniuk kellett.

A csel azalatt eszelte ki, mialatt beérte őket. Fegyverrel nem rendelkezett, holott neki mindenképpen meg kell akadályoznia a vérontást, merthogy az ő borházába mennek, ehhez nem férhetett kétség.

Akkor is álltak, amikor beérte a kis csoportot, és leszállt a kerékpárjáról.

- Jó napot! - köszöntötte őket. - Hová, hová?

- Ahová maga - Balog gúnyosan rákacsintott -, csak így, üres kézzel? Élelem, tiszta ruha semmi?

Boross László arra gondolt, hogy nyílt kártyákkal rukkol elő, később mégis meglepődést színlelt. Úgy nézte őket, mintha nem értene Balogot, érdeklődően leste, még a kerékpárját is közelebb tolta hozzá.

- Ne játssza meg magát, Boross úr! - szólt rá Balog gúnyosan. - Egyébként nagyon piszkosan viselkedett az elmúlt napokban. Egyáltalán nem ezt vártuk magától!

Boross László agya megállás nélkül dolgozott. Egyetlen pillanatnyi kihagyás nélkül törte a fejét azon a cselen, amelyet az előbb eszelt ki. Gyorsan, meglepetésszerűen kell cselekednie. Balog fegyvere, ősrégi csendőr szokás szerint, a kerékpárja vázán feküdt. A kormányt a bal kezével tartotta, a másikkal gesztikulált. Pillanatokon belül felmérte a helyzetet: Ők négyen vannak, ráadásul mindegyiküknél fegyver van, amíg ő egyedül s fegyvertelen. Mégis győzhet, mert győznie kell! Csak Balog ért a fegyverhez, társai szinte gyerekkorúak. Ha meglepetésszerűen támad, legyőzheti, csak akkor győzheti le őket! Egyedül Balogot kell ártalmatlanná tennie, a többiekkel játszva elbánnik. Katonaviselt volt s partizán múlttal rendelkezett. Meglepetéssze-

rú támadása mindenféleképpen javára döntheti el a harcot, mert neki, most és itt kell megakadályoznia, hogy tovább menjenek. Szavát adta a bujdosóknak, egyébként is a vendégei. Élelmezésükről, ezt is ő szervezte meg, az asszonyok gondoskodtak. Kőműves Dani jött le a hegyről, és vitte ki nekik az ételt. Rá senki sem gyanakodhatott, mert kint lakott a hegyalatti laposban, s gyakran bejárt a faluba. És félt is, mert a végén, egészen biztosan őt gyanúsítanák meg a feladásukkal. Ismét arra gondolt, hogy nyíltan beszél Baloggal, megkéri, hogy ne bántsa őket. Erről azonban, némi latolgatás után lemondott.

Hirtelen elengedte a biciklijét, és mind a két kezével egyszerre elkapta Balog fegyverét. Magához rántotta, bal lábával a csendőr kekérpárjának vázába rúgott, mire az, magával együtt földre sodorta a gazdáját is. Mindez pillanatok alatt zajlott le, ezért, amikor a fiatalok feleszméltek - egyébként is szinte valamennyien leguggolva a társuk biciklijével bajlódtak, Boross László talán éppen ezért is választotta ezt az időpontot -, már Balog mellének szegezte a most elorzott puská végén csillogó bajonettet.

- Ha megmozdul, vagy a többiek a fegyverükhöz nyúlnak, azonnal keresztülszúrom!

A feleszmélő fiatalokat ezzel kész tények elé állította.

- Szóljon nekik: maradjanak nyugton - figyelmeztette a csendőrt -, mert, mondtam: azonnal leszúrom, ha rám támadnak.

Hangja, mindenre elszántan, kissé rekedezett, szemei vadul csillogtak, arca rútul eltorzult. A fiatalok, akik eddig játéknak vélték fegyveres szereplésüket, valósággal megdöbbenek a látványtól. Boross László eközben a szurony hegyével, mintegy nyomatékként, átszúrta Balog kabátját. Készakarva sebezte meg a csendőrt, ráadásul egyik lábával a hasára taposott.

- Juj! - szisszent fel az fájdalomtól eltorzult hangon, halálra rémülten.

A többiek eddigre, lassan-lassan melléjük ódzkodtak, ám Boross László további szavai semmittevésre készítették, az amúgy is megriadt fiatalokat.

- Még egy lépés, és leszúrom! - Mire Balog József hangos nyöszörgeése közepette rájuk szólt, hogy ne jöjjenek közelebb!

Megtorpantak, tanácstalanul lestek erre-arra, hogy mit csináljanak, mire Boross László tovább rendelkezett:

- A fegyvereket eldobni, egy rakásra, ide mellém!

Legnagyobb meglepetésére az első felszólítására engedelmeskedtek. Miután valamennyien ledobálták vállaikról a géppisztolyaikat, Boross László óvatosan hátrább lépett, eldobta Balogtól elorzott fegyverét, felkapott egy géppisztolyt. Néhány rutinos fogás után észrevette: a tár tele van golyóval, és csőre töltötték azt.

- Fel a kezekkel! - fogta rájuk a fegyvert.

Azok szinte egyszerre emelték fel a kezeiket.

- Hülyék! - vágta a szemük közé Balogh, miközben semmivel sem törődve felült. Biciklije a lábán hevert, ezért előbb le kellett ráznia magáról. - Ha nem ezekkel a zöldfülűekkel vagyok - fordult azonnal Boross Lászlóhoz -, nem tehettem volna meg ezt velem! - Legyintett. Nagyon meglátszott rajta, arca falfehérré vált, ajkai bosszúsan remegtek, hogy szégyelli magát.

Boross László fenyegetően közelebb lépett hozzá.

- Mindegy, sikerült! Fel azokkal a mancsokkal, Balog úr! Mert... én nem fegyvertelen zsidó vagyok, akivel azt tehet, amit akar! - Tekintete égetett, arca megmerevedett s elszántan remegett.

Balog megértette a kimondatlan folytatást, szó nélkül engedelmeskedett.

- Hová akartak menni? - kérdezte meg ezután Balogtól.

- Ahová maga! - vágta rá az nyersen.

- Ki árulta el őket?

- Az állatorvostól tudtam meg.

Boross László összeszorította az ajkát és rábólintott. Meg akarta magyarázni neki: nem azért védelmezi őket, mert kommunista vagy szimpatizáns, a három férfit továbbra is ellenségeinek tekinti. Igaz, partizán volt egy rövid ideig, de egyetlen pillanatig sem vallotta magát velük egyengondolkodónak. Világéletében dolgozni, írni, szabadon élni, kísérletezni akart.

- Balog úr! - kezdte el csendes eszmefuttatása után, mert csak nem állhatta meg, hogy el ne mondja: - Én nem azért védem és akadályozom meg, hogy elfogják őket, mert velük tartok, netán én is kommu-

nista vagyok. Félek, hogy rám fogják... Az Isten sem mossa le rólam, hogy nem én csaltam törbe, és nem én köptem be őket. Félelemből és a becsületesemért teszem...

- Elég volt a meséből! Engedjen utunkra bennünket!

- Szóval nem hisz nekem?

- Nem, mert maga igenis védi azokat a söpredékeket! Ha nem így lenne, nem bújta volna el őket, és most ez a cirkusz itt! - Szemében az eddigi gyűlölet szikrái lángot vetettek. - Bezzeg ők! Egyáltalán nem rajtuk múlott, hogy nem kötöttek fel engem s magát! Igen, igen magát is, aki most védi őket. Jó pontokat gyűjt a jövőjét illetően, nyalizik. Milyen jellemre vall ez, kedves Boross úr? - gúnyolódott.

Boross László felrántotta a vállát.

- Nem magyarázkodom tovább. Becsületből, emberségből tettem. - Fölényesen nézett végig a csendőrön. - Emberség, becsület és maga! - Gúnyosan legyintett. - Viszont figyeljen ide: doktor Gábor Emilék hamarosan elszöknek a faluból. Nyugatra menekülnek az állami gazdaságból ellopott teherautón. Tíz órakor, néhány perc múlva érnek ide, ha akar velük mehet. Ígérem felrakom a teherautójukra!

- Az állatorvos? - hüledezett Balog, de belebújt a hangjába némi méltatlankodás is.

- Igen. Ezen az úton menekülnek el a faluból.

Alig mondta ki, az úton teherautó tűnt fel. Boross László rámutatott.

- Látja, máris jönnek! - Váratlanul a megszeppenve ácsorgó fiatalokhoz fordult. - Gyorsan, de nagyon gyorsan pucoljatok haza! - Rájuk ordított: - Mars haza, cumizni, ha mondom!

Így, mire a teherautó odaért, már csak ketten álltak az úton. Boross László közben állandóan szemmel tartotta Balogot. Gyorsan felkapkodta a géppisztolyokat, és a mellette álló fa tövébe dobálta azokat.

Dr. Gábor Emil ijedten s meglehetősen idegesen rángatózó arccal lesett ki a lehúzott ablakon, mert azonnal megállt, mihelyt az útszélén hadonászó Boross László mellé ért a teherautójával, aki egyik kezével integetett, a másikban géppisztolyt szorongatott.

- No, Balog úr, hogy döntött?

- Velük megyek - sziszegte a fogai közül.

Boross László az állatorvoshoz fordult:

- Akkor még egy utasuk lesz! - Balogra kiáltott. - Menjen át a másik oldalra!

Mialatt az megkerülte a motorházat, Piroska kinyitotta az ajtót. Boross László, aki közben Balog után ment, tovább rendelkezett:

- Ugorjon be gyorsan!

Piroska, hogy utat engedjen a csendőrnek, senki sem tudta miért, egyszerűen beljebb kellett volna húzódnia, és kész, talán rendkívüli zavarában, a lépcsőre lépett.

Boross László elkapta a kezét és úgy megrázta, hogy majdnem lezuhant a lépcsőről.

- Ha olyan lennék, mint ti ott leköpnétek, így csak annyit mondok: nagyon sajnálom, hogy egyáltalán megismertelek s bemocskoltam magamat veled! Utolsó szajha vagy!

Ezután a csendőrhöz fordult:

- A puskáját feldobom a teherautóra, természetesen zárdugattyú nélkül. És ne feledje: nem vagyok kommunista. Igenis, támogatom a forradalmat! Jó utat! - Azzal becsapta az ülésre behúzódnó nő után az ajtót.

Megfordult. A fához ment, felvette a földről a puskát, kihúzta a zárdugattyúját, zsebre dugta, majd a fegyvert, amint ígérte a már mozgó teherautó rakterében lévő holmik közé dobta.

A fának dőlt, ahol is ellentétben az elmúlt napokban érzett enyhe lelkiismeret-furdalásával szemben, amelyet a tanácsháza megmentése, Madaras Gábor, Kecskés Mátyás és Gerencsér Géza elrejtése, és élelmezésük megszervezése miatt érzett, most nem csapott bosszúsan a homlokára, nem korholta magát, sőt bizonyos jóleső érzések kerítették hatalmukba. Végre valami, amit akart és most, miután sikerült, kifejezetten megelégedettséget okozott. Csak Piroska magatartása bántotta kissé. Nem azért, mivel elment, előbb-utóbb úgyis szakított volna vele, hanem amiért elárulta, veszedelembe sodorta azokat, akik a borházában húzták meg magukat, velük együtt őt is, mert Balog akár le is tartóztathatta volna otthon, s ha nem sikerül lefegyvereznie?

Balogh, az a ronda csendőr! Menjen a fenébe! A forradalomnak nincs szüksége ilyen levitézlett, bujdosó zsidókat és katonaszökevényeket összeszedő, üldöző alakokra!

Összeborzongott, majd felszedte a géppisztolyokat, a kerékpárja kormányára aggatta azokat, és kihajtott a borházába...

* * *

Balog József, dr. Gábor Emil és Berkes Piroska után Csikós Jani is disszidált. Más nem ment el a faluból.

Egyébként az 1956-os forradalom rózsaszínű felhője, néhány nap múlva, ha nem is nyomtalanul, lassacskán levonult Szőlőskút egéről. Gerencsér Géza visszatért az újra beüvegezett ablakú tanácsházára, Kecskés Mátyás és Madaras Gábor, mivel a termelőszövetkezetet egyelőre hivatalosan is felszámolták, az állami gazdaságban kapott állást. A teheneket, a sertéseket, a birkákat a tyúkokat s minden mást, amelyeket szétlopkodtak a termelőszövetkezetből, közreműködésükkel, szép sorjában visszaszolgáltatták, s ugyancsak ideiglenesen az állami gazdaságban helyezték el azokat.

A „pufajkásokká” átvedlett ávosoknak Szőlőskúton, azon kívül, hogy a forradalomban tisztséget vállalókat alaposan összeverték, némelyüket elvitték és néhány napra becsukták, semmi dolguk nem akadt.

A dicsőséges forradalom csak az emberek szívében és tudatukba rejtve élt tovább. A falu teljesen visszazökkent megszokott hétköznapjaiba.

A félnótás Terka Jani - hogy hová rejtette el a német katona egyenruháját senki sem tudta, igaz, Madarasra tekintettel a pufajkások sem keresték -, tölcsért formált a kezéből, és amint a száján kifért, beleordított:

- Ulmerné permetlevet ivott.

- Ki az? - kérdezte meg valaki a kerítésen át a szomszédjától, mert sokan kifutottak az ordításra.

- Két hete se laknak itt, Daniék mellett az Alagsoron. Pestáék házát bérelték ki, állítólag kitiltották őket Pestről. Szép magas asszony. - Jani felé kiáltott: - Miért tette?

- Le akarták tartóztatni, vagy mit tudom én miért!

- Meghalt?

- Tejet öntöttek a szájába. Most viszi a mentő - felelte Jani azoknak az embereknek a hangján, akik most igen fontosnak érzik magukat.

Alig ment el Jani, a szarka máris tovább cserregett.

- Hódos Gyuri hirtelen meghalt. - Az elmúlt hetekben költöztek be a városba -, a felesége egyetlen könnycseppet sem ejtett a temetésén...

- Nyugtatót szedhetett be?

- Fenét, szeretője van.

- Ki?

- Nem mindegy? Úgysem ismered. A városban szedte fel.

A legnagyobb port, ebben az időben Gerencsér Géza és Kertész Anna, Boross László volt feleségének házasságkötése verte fel.

Az esküvőt teljes csendben, minden külsőség nélkül tartották meg. Anna sötétkéék kosztümöt, a vőlegény ugyanolyan színű öltönyt viselt. Anna kalapjáról elől rövidke fátyol lógott le, az orra hegyéig ért, Gerencsér Géza, ez aratott a legnagyobb feltűnést, csokornyakkendőt kötött. A tanácsitkár adta össze őket. A tanácsházára az állami gazdaság hintóján érkeztek. Az időpontot senkivel sem közölték, Boross László valahogyan mégis megtudta.

Az ablakából nézte végig, amíg elvonultak a háza előtti úton. Onnét az asztalához támo lygott s ráborult: Annát - sóhajtotta - egyszer s mindenkorra elvesztette - kínoztta a gondolata, lázas agyának sötét mozaiklapján táncolva. Nagy a veszteség, viszont a levért forradalomhoz képest, amely ezekben a napokban annyit foglalkoztatta, semmi! 1848-ban, a sok színben lobogó forradalom tüzét lovakkal, az ötvenhatosét tankokkal taposták el az oroszok. Ez számadásra készítette saját magával és másokkal szemben. Legjobban az erkölcsi tőke bántotta, amelyet Madarasék elbűjtásával szerzett a régi rendszer levitézlett, de mostanra új köntöst öltő harcosai körében, amely egyenesen elviselhetlenné tette további itteni létezését..., meg min-

dent! Ugyanis a falusiak többsége, vagy nem értette meg, vagy elle- nében félremagyarázta.

Mint, akit valamiféle, különleges örültség szállt meg, sorban fel- markolta az asztalán heverő lapokat: készen álló könyvének kézirata- it, régebben írt, ki nem adott tanulmányait, az összes munkásságát képező iratokat..., a hóna alá szorította, kivitte az udvarba, és az utol- só lapokig elégette mind. Ezután a biciklijére pattant, s pillanatnyi megtorpanás nélkül kihajtott a szőlőjébe, ahol hosszú nyelvű baltát ra- gadott, és nekifogott a régebben, az ősei és általa többszörös átoltá- sokkal nemesített és jelenleg kísérlet alatt álló tőkék kivagdosásá- hoz... Több napig dolgozott, enni nagyon keveset, aludni alig aludt néhány órát, szinte a végkimerülésig dolgozott, mire végre lecsilla- podhatott. Egy jó napot és éjjelt végigaludt, majd hazament, átöltöz- ködött és sietőn Nagytéténybe utazott.

Két hét múlva jelent meg ismét a faluban. Első útja a tanácsházára vezetett, utána felkereste az állami gazdaságot is, majd ismét haza- ment.

Barta Mari néni, szegről-végről rokona tartotta rendben a házát és őt. Most megütközve csapta össze a kezét.

- Pakolsz! Csak nem költözöl ki végleg a szőlődbe?

Boross László a fejét rázta.

- Akkor? - kíváncsiskodott tovább az öregasszony. Közben köze- lebb lépett s megfogta a kezét. - Hová készülsz, Laci?

- Messzire.

- Hol van az a messzi?

- Nagytéténybe megyek kutatónak. A minap beszéltem meg velük a részleteket. Lakást s mást..., mindent adnak, teljesen előlről kezdem el a kísérleteimet.

- Tényleg elmész? - az öregasszony arca megnyúlt. Szeme kitágult. Fogatlan szája tátva maradt.

A férfi abbahagyta egy időre a pakolást.

- A forradalom előtt Madaras Gábor együgyű, durva módszerekkel számolt le velem. Rárakott a kuláklistára, meg a többi! Gerencsér Géza szerint a forradalmat fellendülés, azt a termelőszövetkezetek erőteljes újjászervezése követi. Hitemet elvesztettem. Madaras az új

pártot szervezi, amely lényegében azonos a régivel. Fent ugyanaz a pereputty maradt hatalmon, igaz, más-más beosztásban. Tehát a cirkus maradt, csak a majmok cseréltek helyet. Előbb-utóbb, meglássa csak elveszik a szőlőmet, amelyet eddig körömszakadtáig védtem. Megelőztem őket, magam válok meg attól, így ha erkölcsileg nem is, de én maradok a győztes. Azt mondtam: öregszem, hitemet elvesztettem. Igaz, de nem annyira, hogy ne kezdhessek mindent előlről!

Valójában az bántotta legjobban, hogy Madaras Gábor, Gerencsér Géza és Kecskés Mátyás ezekben a napokban valósággal körüludvarolták. Szégyellte. Így vagy úgy saját magát is bűnösnek érezte a dicsőséges forradalom leverésében. Hogy Madarasék nála húzódtak meg, nagyon kevesen tudják. Mire a hír szétterjed az egész faluban, ő árkon-bokron túl lesz...

- Azt a gyönyörű szőlőt! - Hogy a színe-javát, több, mint a felét kivagdosta nem tudta. - Ezt a nagy házat! Mindent. Ez több, mint bűncsoválgatta a fejét sírva.

Boross László az ablakhoz ment és kinézett. Az öregasszony eközben a sezlontra rogyott. Kezét összekulcsolta, ráncai közé bújt ajkából, mint puli hosszú szőre közül a szeme, alig látszott ki valami, holtan úgy járt a szája, mintha imádkozna. Eközben a férfit bámulta, akinek fejében a fájdalom mély barázdákat szántva rohangált egyik elpusztított parcellától a másikig. Nagyon szerette Annát. Nincs többé. Se Anna, se szabadság, se szőlő, se könyv, se az a sok tanulmány! Álma, amelyhez évekig ragaszkodott, a forradalom alatt, vélte, a karjaiba vette. Elringatta, babusgatta... Mit ért vele, ha ezután újra a földre dobja majd. Mert vége szakad, mindennek vége szakad.

Nemcsak ő, mások is kivagdossák majd a szőlőtökéket. Egyelőre, mert utána, szentül hitte, újra fellendül a borászat!

Egész élete a hegyen telt el, mégis csak annyi ideig tartott szőlőjétől, mint eltelt élete színhelyétől való búcsúja, mialatt, Nagytéténybe utazása előtt, az elpusztított parcellák mellett, hátára vett batyujával végigsétált az úton, le a völgybe...

Mari néni végre megmozdult. Boross Lászlót éppen ez a mozdulat meg a sezlon reccsenése szabadította ki gondolatainak csupasz szövevényéből.

Az asztalhoz lépett. Egy levelet emelt fel, és az öregasszony felé nyújtotta.

- Legyen szíves ezt átadni Gerencsér Gézának!

- Az elnöknek? - képedt el az öregasszony, maga sem tudta, miért. - Mi van benne? - érdeklődött, rossz sejtelmétől elgyötörten.

- A szőlőmet, - amely megmaradt belőle s a lepusztított részt, mint ugart, csupasz birkalegelőként, ezt nem mondta ki, csak gondolta - a községre hagyom. Az állami gazdaság gondozza majd. Egyébként, úgy Gerencsér Gézával, mint a Tamásival - az állami gazdaság új igazgatójával - megbeszéltem. Írásban kérték. Leírtam, nem mindent, ezért akad majd részükről némi elképedés, szentségtelenség!

- A községnek? - Az öregasszony arcán a ráncok harmonikázni kezdtek. - Ennyi szőlőt! Mit csinálnak vele?

- Ez már az ő dolguk lesz.

- De... de csak úgy ingyen! Üldöztek érte. A szőlődet akarták. Ha leadod, nem vagy kulák. Te, mint Birgés Nagy a földjéhez, körömszakadtáig ragaszkodtál a szőlődhöz. - A kezét tördelte. - Több emberöltőt felöltő kísérletek... Most vége, mindennek vége szakad!

Olyan megilletődött mozdulattal vette át a levelet, mint kenyértöréskor a kelyhet. Száját eltátotta, nyelve hegye előrebukott.

- Mikor jössz vissza... Haza?

- Élve soha. Eltemetni viszont ide temetnek majd. Erről külön intézkedem.

- Mit mondtál? - kérdezte meg az öregasszony a nagyothallók hanghordozásával. Tenyeréből tölcserűt formált a füle elé, hogy jobban hallja.

- Soha többé nem teszem be a lábamat, se a szőlőmbe, sem ide!

Az öregasszony némán szemlélte egy ideig.

- A ház... kié lesz? - kérdezte meg ezután.

- Szülői ház. A részemet Évára hagyom. Egyébként náluk is jártam. Mindent megbeszélünk s írásba rögzítettünk. A bor, ami itthon s kint van, a magáé lesz. Adja el, most jó ára van!

Megfordult, az öregasszonyhoz lépett, szó nélkül megcsókolta. Két kezébe fogta a bőröndjét, mást mindent postára adott, és már indult is kifelé az ajtón.

Az öregasszony utána akart futni, bensőségesen elköszönni, még egyszer megcsókolni, visszatartani, ám az olyan gyorsan ment, hogy hiába igyekezett erejét megfeszítő tipegéssel, nem érte utol. Kiáltani akart: várj meg! A sírás fojtogatta, ezért nem jött szó a szájára. A kapuban állt meg, onnan nézte tovább.

Az úton Ferkó Pista közeledett. Talicskát tolt.

- Hová megy? - kérdezte meg Mari nénitől, miközben Boross László után bökött a fejével.

- Itt hagyja a falut meg mindent! - válaszolta az öregasszony sírásra álló szájjal.

- I...itt? - lerakta a talicskát. Fél lábával fellépett rá és a térdére könyökölt. A távolodó férfi után lesett, majd kérdően emelte szemét az öregasszonyra, aki újból feljajdult:

- Nézd, még csak nem is tekint hátra, amint szokás! Csak megy... megy!

Zsebkendőt vett elő a kötőjéből, s mint rokonok szeretteiknek a robbogó vonat után, integetni kezdett vele...

1982. január